Riksdagens protokoll 2025/26:141

Måndagen den 15 juni

Kl. 09.00–22.56

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 25 maj justerades.

§ 2 Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Mats Persson* (L) avsagt sig uppdraget som ledamot i civilutskottet från och med den 16 juni.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 3 Anmälan om efterträdare

Tredje vice talmannen meddelade att Liberalernas partigrupp anmält Paulina Brandberg som ledamot i civilutskottet och som suppleant i EU-nämnden, Mats Persson som ledamot i försvarsutskottet, Lina Nordquist som suppleant i civilutskottet, Martin Melin som suppleant i utrikesutskottet samt Joar Forssell som ledamot i krigsdelegationen och som suppleant i socialförsäkringsutskottet.

Tredje vice talmannen förklarade valda *från och med den 16 juni* till

ledamot i civilutskottet
Paulina Brandberg (L)

ledamot i försvarsutskottet
Mats Persson (L)

suppleant i civilutskottet
Lina Nordquist (L)

suppleant i utrikesutskottet
Martin Melin (L)

suppleant i socialförsäkringsutskottet
Joar Forssell (L)

suppleant i EU-nämnden
Paulina Brandberg (L)

ledamot i krigsdelegationen
Joar Forssell (L)

§ 4 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 18–19 juni

Tredje vice talmannen meddelade att *tisdagen den 23 juni kl. 10.00* skulle återrapportering från Europeiska rådets möte den 18–19 juni äga rum.

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Arbetsmarknadsutskottets betänkande
2025/26:AU13 Frihet från våld, förtryck och utnyttjande – En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck

Trafikutskottets betänkanden
2025/26:TU20 Infrastrukturfrågor
2025/26:TU21 En statlig e-legitimation
2025/26:TU22 Åtgärder mot manipulation och missbruk av färdskrivare

Civilutskottets betänkande
2025/26:CU40 Krav på kommunala lantmäterimyndigheters ärendehanteringssystem

Socialförsäkringsutskottets betänkande
2025/26:SfU34 Riksrevisionens rapport om förvar i migrationsprocessen

Granskningsbetänkande

§ 6 Granskningsbetänkande

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU20
Granskningsbetänkande
föredrogs.

Inledning

Inledning

Anf. 1 JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Riksdagens kontrollmakt är en bärande del av en fungerande demokrati. Den upprätthålls genom frågeinstituten, såväl de muntliga som de skriftliga, och genom KU:s granskningar. Reglerna om KU:s granskning är förhållandevis få. Hur utskottsarbetet bedrivs bestäms till

stor del av utskottet självt. Det ligger alltså ett stort ansvar på utskottet att i god anda utforma arbetsformer och arbetssätt så att utskottet kan leva upp till sin uppgift som konstitutionellt kontrollorgan.

Det följer naturligtvis att oppositionen utgör en drivkraft vid granskningen av regeringen. Genom åren har det därför utvecklats en kultur och en praxis i utskottet som värnar minoritetens intresse i utredningsarbetet. Denna ordning är nödvändig för att säkerställa att granskningsärendena blir allsidigt belysta och att riksdagens kontrollmakt fungerar som det är tänkt.

Det är därför beklagligt och djupt sorgligt att årets granskning av Tidöregeringen har präglats av något annat. Det började med att Tidöpartierna hindrade oppositionen från att begära in underlag från kansliets opolitiska tjänstemän för att avgöra vad i Landerholmaffären som gick att granska utan att påverka rättsprocessen mot Landerholm själv.

Låt mig här vara tydlig: Rättsprocessen ska ha sin gång. Det är domstolarnas uppgift att avgöra om Henrik Landerholm har brutit mot lagen. Men KU:s uppgift är en annan. Vi granskar inte den tidigare säkerhetsrådgivaren; vi granskar statsministern och regeringen och huruvida de har skött sitt jobb.

Det rör sig alltså om frågor som ligger utanför rättsprocessen och som handlar om politiskt ansvar och om regeringens interna hantering, exempelvis varför en skadebedömning inte diarieförde på 673 dagar och om regeringen verkligen levt upp till kravet på skyndsam handläggning av allmänna handlingar. Efter många om och men och en JO-granskning med efterföljande kritik har vi ändå granskat dessa frågor och kommit fram till att regeringen uppenbart har brustit.

Exempel på sådant vi däremot inte tillåtits granska är hur säkerhetsincidenterna rapporterades internt, vilken information statsministern fick och när, om det vidtogs några åtgärder, om gällande regelverk följdes samt frågor om den rent politiska hanteringen, exempelvis varför statsministerns egen presschef bistod den tidigare säkerhetsrådgivaren i den uppenbart vilseledande kommunikationen kring vad som hade hänt.

Fru talman! Det är givetvis allvarligt att Tidölaget väljer att förhindra politiskt ansvarsutkrävande i den kanske största säkerhetspolitiska skandal Sverige någonsin har haft. Men det är kanske än mer anmärkningsvärt att man sedan följde upp med att ensidigt besluta vilka övriga ärenden i årets granskning som skulle vara föremål för offentlig utfrågning och vilka ministrar som skulle kallas.

Resultatet blev att det i AP-fondsärendet kallades åtta personer, alltifrån tidigare statsråd och statssekreterare till vd:ar för AP-fonderna. Samtidigt förvägrades oppositionen att kalla statsministern i Somaliaärendet och statsministern och försvarsministern i lantmäteriärendet. Det är ett agerande som inneburit att vi inte har kunnat ställa viktiga och för granskningsarbetet relevanta frågor i två av de politiskt svåraste ärendena.

Fru talman! Trots detta lyckades utskottet, efter mycket möda och stora ansträngningar från samtliga, komma fram till ett enigt betänkande – något som många av oss under processens gång nog inte trodde skulle vara möjligt. För detta ska alla ha en stor eloge.

Men det räcker inte när man sedan följde upp med att frångå de principer och bedömningsgrunder som sedan länge varit vägledande för hur vi redovisar resultatet av KU:s granskningsarbete. Återigen bröts gammal

praxis, och Tidöpartierna motsatte sig att redovisa kritik i flera ärenden trots att granskningen visat på tydliga brister.

Mest anmärkningsvärt är detta, kanske inte helt förvånande, just i ärenden där vi inte heller tilläts en fullgod granskning, alltså Somaliaärendet och lantmäteriärendet. Här kan konstateras att ärendena, även om det är lätt att förstå varför de är politiskt svåra och känsliga för regeringen, är tämligen enkla ur konstitutionell synvinkel.

Regeringen styr riket i enlighet med 1 kap. 6 § i regeringsformen. Det ansvar som följer med detta är inte valfritt. När regeringen ingår internationella överenskommelser och ger myndigheter uppdrag att genomföra dessa måste styrning, samordning och uppföljning fungera på ett sådant sätt att regeringens beslut kan verkställas. De brister som framkommit i granskningen rör regeringens styrning och förvaltning och dess ansvar för att säkerställa ett korrekt genomförande av fattade beslut. Även regeringens interna informationshantering och beredning av frågor med betydande säkerhetspolitiska konsekvenser samt regeringens ansvar att säkerställa att relevanta åtgärder vidtagits faller under denna paragraf.

Avslutningsvis, fru talman: Det är säkert så att ingen regering uppskattar att bli granskad. Men varje regering borde förstå värdet av att bli det.

Anf. 2 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Fru talman! I mars 2025 beslutade ett enigt konstitutionsutskott att bordlägga granskningen av statsministerns agerande i samband med den tidigare nationella säkerhetsrådgivaren Henrik Landerholms säkerhetsincidenter, med hänvisning till den pågående rättsprocessen. Så sent som den 11 september 2025, efter ett nytt beslut om bordläggning, framhöll konstitutionsutskottets dåvarande ordförande, socialdemokraten Ida Karkiainen följande: ”Så länge vi inte har en lagakraftvunnen dom så kan vi inte heller fatta ett beslut om hur vi ska gå vidare med granskningen.” Hon tillade dessutom: ”Annars kan vi inte fullgöra en granskning av helheten och det tror vi blir olyckligt i det här fallet.”

Det var alltså två principer som motiverade den fortsatta bordläggningen, nämligen att invänta en lagakraftvunnen dom och att säkerställa möjligheten att granska ärendet i dess helhet.

En månad senare när Jennie Nilsson hade tillträtt som ny ordförande tycktes dessa principer inte längre vara avgörande. Någon lagakraftvunnen dom fanns fortfarande inte. Ändå ville utskottets ordförande att frågan skulle beröras på nytt.

Om behovet av en lagakraftvunnen dom och en fullständig granskning av helheten var avgörande den 11 september, varför var dessa principer inte längre avgörande en månad senare?

Anf. 3 JENNIE NILSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Mauricio Rojas för frågan.

Givetvis väljer Mauricio Rojas att plocka ut citat, tagna ur sitt sammanhang och vid olika tidpunkter i en process, och tolka dem. För den som är intresserad av vad som sades vid den pressträff som hölls när ärendet bordlades första gången, framgår det tydligt att både ordföranden Ida Karkiainen och vice ordföranden Louise Meijer instämde i att den bordläggning som gjordes var utifrån att frågan hade blivit föremål för en rättsprocess. Man konstaterade att man behövde fatta ett nytt beslut efter det att

den första rättsinstansen kom med sitt besked. Då kunde man tydligare avgöra vilka frågor som låg inom ramen för rättsprocessen och vilka frågor som inte gjorde det.

Det har aldrig varit KU:s uppgift och roll att faktiskt granska Henrik Landerholm. KU:s uppgift är att granska regeringen och statsministern och huruvida de har gjort vad de borde kopplat till säkerhetsskandalen.

Det som den samlade oppositionen tyckte och ville i slutet av året, när vi skulle förbereda årets granskning, givet att det fanns en dom och att det fanns ett tydligt sätt att se på detta, var att få fram ett opolitiskt tjänstemannaunderlag om vilka frågor som var möjliga att granska utan att påverka rättsprocessen. Det var just den begäran att få fram det underlaget som Mauricio Rojas och Tidöpartierna sa nej till.

Om det underlaget hade fått tas fram hade vi tydligt kunnat se huruvida det gick eller inte gick att utkräva politiskt ansvar i den kanske största säkerhetspolitiska skandal som Sverige någonsin har haft.

Anf. 4 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Fru talman! En princip brukar definieras som en fast övertygelse som fungerar som utgångspunkt för hur vi fattar beslut. Men det verkar som att principer i ett socialdemokratiskt perspektiv fungerar på ett annat sätt.

Jag är övertygad om att ett sådant förhållningssätt skadar konstitutionsutskottets trovärdighet. Utskottet bör inte anpassa sina beslut efter valtaktiska överväganden. Än mindre bör man uttrycka sig på ett föga smickrande sätt om de ledamöter som inte är beredda att acceptera en sådan omsvängning.

I sammanhanget vill jag citera vad ledamoten sa i februari 2026 om utskottsmajoritetens vägran att återuppta granskningen av Landerholmfallet: ”För att tala klarspråk, det är en uppenbar mörkläggning från statsministerns sida av politiken.”

På frågan om hon trodde att statsministern hade gett order om detta svarade ledamoten: ”Det kan jag inte säga, men antingen agerar man på någons order, eller också tycks man inte ha tilltro till statsministerns förmåga att kunna klara av en sådan granskning.”

Sådana uttalanden från konstitutionsutskottets ordförande bidrar inte till att stärka utskottets arbete eller dess trovärdighet. Jag vill gärna att ledamoten kommenterar detta.

Anf. 5 JENNIE NILSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar återigen Mauricio Rojas för frågan.

Jag kan konstatera att den mest vägledande principen för konstitutionsutskottets arbete borde vara att vi alltid ska granska det som går att granska av en sittande regering. Särskilt viktigt borde det vara ett valår. Det borde ligga i allas intresse att väljarna när de går till valurnorna också har fått alla de frågor belysta som har blivit väckta under en granskning. Det är en princip som Tidöpartierna har valt att frångå.

Jag kan också konstatera att det är alldeles uppenbart att när oppositionen blir förvägrad att få fram underlag om vad som kan granskas och inte granskas självklart blir upprörd, besviken och bestört. Man bryter mot en tidigare princip på ett sätt som aldrig tidigare har skett.

Mauricio Rojas blir tydligen kränkt över att vi kommunicerar vad som har hänt, och det får stå för Mauricio Rojas. Jag kan bara konstatera att antingen fick man order om att mörklägga granskningen eller så trodde inte de ledamöter i utskottet som är i Ulf Kristerssons politiska regeringsunderlag att han skulle klara av granskningen. Oavsett vilket är det allvarligt.

Det är alldeles uppenbart att detta inte är det enda som Tidöpartierna valde att göra. Man gick sedan vidare med att se till att vi inte fullt ut kunde granska ett antal andra ärenden enligt samma mönster. Till syvende och sist kan konstateras att Sveriges kontrollmakt inte tålde en Tidöregering.

Anf. 6 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Konstitutionsutskottets uppgift är en av riksdagens allra viktigaste. Enligt regeringsformen ska utskottet granska statsrådens tjänsteutövning och regeringens handläggning av regeringsärenden. Det är en juridisk och konstitutionell granskning – inte en politisk.

Detta är en viktig princip. Medborgarna ska kunna lita på att kontrollmakten utövas sakligt, opartiskt och med utgångspunkt i grundlagen. Konstitutionsutskottet ska inte bedöma om regeringen för en bra eller dålig politik, utan konstitutionsutskottet ska bedöma om regeringen följer de regler och principer som gäller för utövandet av regeringsmakten.

I flera ärenden som utskottet har granskat förs det parallellt en samhällsdebatt i riksdagens kammare, medier och ute bland människor i allmänhet. Vi ser det i ärenden om regeringens stöd till Ukraina, om Sveriges folkrättsliga förpliktelser i relation till Gaza och i flera andra granskningar där utskottet efter omfattande utredning inte funnit skäl för kritik.

Det innebär naturligtvis inte att frågorna saknar politisk betydelse. Men det är inte konstitutionsutskottets uppgift att avgöra politiska meningsskiljaktigheter. När konstitutionella gränser suddas ut till förmån för partipolitiska syften riskerar förtroendet för kontrollmakten att urholkas.

Samtidigt visar årets granskning att konstitutionsutskottet fyller en viktig funktion när verkliga brister uppmärksammas. Utskottet riktar exempelvis viktiga påpekanden när det gäller hanteringen av allmänna handlingar inom Regeringskansliet, säkerhetsbristerna vid Lantmäteriet och vissa statsråds hantering av aktieinnehav och jävsfrågor. Där har utskottet gjort precis det som är dess uppgift, nämligen att identifiera och uppmärksamma konstitutionellt relevanta brister när sådana förekommer. Det är så kontrollmakten ska fungera.

Sverigedemokraterna kommer även fortsättningsvis att stå upp för en konstitutionsgranskning som bygger på fakta, rättsliga bedömningar och etablerad praxis. Vi kommer att värna kontrollmakten, men vi kommer också att värna gränsen mellan konstitutionell granskning och partipolitisk kampanjverksamhet.

När konstitutionsutskottet används för att vinna politiska poänger förlorar medborgarna något betydligt viktigare, nämligen förtroendet för att granskningen av regeringsmakten sker sakligt, opartiskt och med grundlagarna som utgångspunkt.

Jag behöver också härmed bemöta det som vår socialdemokratiska utskottsordförande anklagade majoriteten i utskottet för, det vill säga att vi har hindrat att man på ett grundligt sätt granskar det så kallade Landerholmärendet.

Sverigedemokraterna, med den övriga majoriteten i utskottet, värnar principen att vi ska hålla armlängds avstånd när det finns pågående rättsprocesser och vi samtidigt har fått in granskningsanmälningar från riksdagsledamöter. Den här principen finns till för att vi inte ska ha politisk klåfingrighet. Vi ska inte från politikens sida överpröva de rättsprocesser som sker ute i vårt samhälle när det berör saker och ting som kommer upp till granskning i utskottet.

Jag står för det beslut som jag har fattat under den här mandatperioden och i den här granskningen. Jag måste förtydliga att det här granskningsärendet alltså är bordlagt, men det kommer ju ändå att komma upp till behandling i utskottet och få den uppmärksamhet som ärendets tyngd förtjänar.

Anf. 7 MATS GREEN (M):

Fru talman! Jag vill börja med att rikta ett varmt tack till utskottets kansli för det omfattande arbete som ligger bakom årets granskningsbetänkande. Det är ett stort antal ärenden, många av dem både detaljerade och komplicerade, som har beretts under våren. Det kan sannerligen inte alltid vara enkelt att sammanfatta allt det som vi i utskottet ger uttryck för under våra många och långa möten, fru talman. Ett stort tack till kansliet för ett väl utfört arbete!

Jag vill också tacka alla kollegor från alla partier i utskottet. Vi har, som jag återkommit till, olika politiska utgångspunkter och olika syn på delar av processen och på hur vissa enskilda ärenden bör värderas. Men trots de meningsskiljaktigheter vi har och de stundtals tuffa diskussioner vi har haft, som lett fram till det betänkande vi diskuterar i dag, är det ändå min bild att vi har gjort det med en förståelse för att vi har olika ingångar i analysen och att vi alla sett värdet av ett gott kollegialt arbete i utskottet. Det är viktigt och värdefullt.

Låt mig nu nämna något av det som vi är eniga om. Jag noterar att tidigare talare egentligen bara kommenterade det som vi inte granskade. Jag tänkte kommentera det som vi har granskat och det som vi har blivit eniga om att utskottet behöver rikta kritik om.

Samtliga partier i utskottet står bakom beskrivningarna och utskottets ställningstaganden i årets 40 granskningsärenden som de framgår av betänkandet. Jag tycker ändå att det är värt att understryka det.

För dem som följer den här debatten men kanske inte är så insatta i utskottets arbete och den årliga granskningen av regeringen kan detta förtydligas. Efter att utskottet granskat de så kallade KU-anmälningar som inkommit gör utskottet en skriftlig beskrivning och ett ställningstagande för varje ärende. Detta samlas sedan i ett gemensamt betänkande. Det är det betänkandet som vi diskuterar här i dag.

I likhet med många tidigare år finns det också enighet avseende hela betänkandet. Som vi kunde konstatera krävs det mycket arbete och mycket kompromissande för att uppnå detta. Jag tror att det är viktigt att framhålla det.

Fru talman! Vi är inom utskottet också eniga om att det finns brister i fem ärenden. Det omfattar kritik både mot statsråd i nuvarande regering och mot statsråd i tidigare regeringar.

Det första av dessa fem ärenden gäller utlämnande av allmänna handlingar. Offentlighetsprincipen är en grundbult i vår demokrati. Det är en av de viktigaste principerna för att säkerställa att medborgarna kan kontrollera makten och att staten är transparent.

När utlämnande av allmänna handlingar tar oacceptabelt lång tid är det en brist. Regeringskansliet, som vi kritiserar i detta fall, måste också föregå med gott exempel inför samtliga övriga myndigheter och inför hela konungariket Sverige. Regeringskansliet måste ha rutiner som säkerställer en skyndsam handläggning, oavsett vilket departement det rör sig om och oavsett vilken regering som sitter.

Det andra ärendet gäller Lantmäteriet. Där konstaterar utskottet att det visserligen förekom informationsutbyte mellan relevanta myndigheter men att Landsbygds- och infrastrukturdepartementet inte säkerställde att Försvarsdepartementet hade aktuell information i ett tidigare skede. I frågor som berör säkerhet och samhällsviktig information måste informationskedjorna fungera.

Det tredje ärendet gäller Northvolt och ett tidigare statsråds uttalanden. Utskottet konstaterar att uttalandet riskerade att uppfattas som en informell styrsignal till AP-fonderna. Det är en viktig markering.

Den svenska förvaltningsmodellen bygger på tydliga ansvarsförhållanden, och det får inte uppstå oklarhet om huruvida myndigheter eller självständiga organ förväntas agera på ett visst sätt utifrån budskap från statsråd eller uppfattas som ett ifrågasättande av myndigheters självständighet.

Vi konstaterar också brister i ärenden som gäller statsråds aktieinnehav och jäv. Regler och rutiner på detta område finns av goda skäl. De ska följas.

Slutligen gäller det ärendet om indexering av assistansersättningen, där två företrädare för regeringen har lämnat helt oförenliga uppgifter. Regeringens besked måste vara samordnade, korrekta och också möjliga att följa. Det hade man inte gjort i detta fall, och därför riktar utskottet befogad kritik. Det är saklig kritik på konstitutionell grund som vi moderater står bakom.

Det är KU:s uppgift att peka på konstitutionella brister när sådana finns. Det gör vi således också.

Fru talman! Jag behöver väl också lyfta fram de delar där vi och oppositionen inte delar samma bild. För oss moderater är det som sagt centralt att det måste finnas en konstitutionell grund för att utskottet ska kunna rikta kritik mot regeringen och statsråden.

Problematiken uppstår därför när oppositionens ledamöter distanserar sig från fokus på rättskontroll och administrativ praxis till förmån för att använda utskottet som plattform för partipolitisk kritik mot sittande regering i en rad ytterligare ärenden i årets granskning, utöver de fem som jag har kommenterat tidigare.

Vi anser att när oppositionen ogillar regeringens politik – antingen det gäller till exempel effektiviseringen och reformeringen av biståndspolitiken eller migrationspolitiken – är det mycket olyckligt om man sedan försöker beskriva detta som brister i ett konstitutionellt hänseende. Utskottet måste skilja mellan politisk debatt och politiska åsiktsskillnader å ena sidan och konstitutionell granskning å andra sidan.

Konstitutionsutskottets uppgift skiljer sig från övriga utskott i riksdagen, där den dagspolitiska konflikten är mer naturligt närvarande. KU måste hålla sig till sin grundläggande uppgift, det vill säga back to basics.

Att en opposition på olika sätt vill förmedla kritik mot sittande regering är väntat och självklart och sker löpande, givetvis, i riksdagens övriga utskott. Men för konstitutionsutskottet, med sin unika roll att granska regeringen, ställs emellertid särskilda krav. Konstitutionsutskottets styrka ligger i dess integritet och i att utskottet granskar regeringen utifrån konstitutionella principer och praxis, inte utifrån partipolitiska utgångspunkter.

Om KU reduceras till ännu en arena för vanlig partipolitisk konflikt riskerar utskottets auktoritet att försvagas, och det vore olyckligt. Det är granskningen som blir lidande, och ytterst är det demokratin i Sverige som blir lidande.

Fru talman! I årets granskning har oppositionen också i ett särskilt yttrande kritiserat delar av processen. De menar att de inte fått vissa bedömningsunderlag och att de inte har fått kalla alla statsråd de velat till utfrågning. Jag vill säga något om detta.

I sak uppfattar vi att oppositionen därmed distanserar sig från utgångspunkten att hålla avstånd till frågor som rör pågående rättsliga processer för att undvika att påverka dem eller att komma i konflikt med dem. Den vägen ska vi inte gå i Sverige.

Så sent som för ett år sedan, som Mauricio Rojas konstaterade, beslutade ett enigt utskott att bordlägga ett ärende av denna anledning. Det som oppositionen då såg som självklart och rätt och riktigt och helt avgörande fördömer man nu i högljudda ordalag. Den enda skillnaden – den enda förändring i sak som har blivit – är att det nu har blivit en friande dom i den lägsta instansen, tingsrätten, men fortfarande inte en lagakraftvunnen dom eftersom domen har överklagats.

Det är mycket beklagligt att oppositionen i utskottet inte längre står bakom principer för konstitutionsutskottets granskning som det fram tills nu funnits en enighet om.

Som vi i majoriteten skriver i vårt särskilda yttrande står vi fast vid att granskningen i det aktuella ärendet ska återupptas när det finns en lagakraftvunnen dom. Det handlar om att värna rättsstatens ordning och de principer som under lång tid väglett konstitutionsutskottet.

Vidare tolkar vi oppositionen i utskottet som att de kritiserar att vissa statsråd i nuvarande regering inte kallats till utfrågning. Här måste då upplysas om att majoriteten argumenterat för att också fråga ut statsråd från tidigare regeringar i granskningen avseende Lantmäteriet eftersom tidigare regeringar varit medvetna om Lantmäteriets säkerhetsbrister i minst sex år men valt att inte agera. Detta motsatte sig oppositionen kraftigt, och utskottet valde slutligen att inte utvidga kretsen som kallades just för att vi från majoritetssidan också ville slå vakt om den enighet som har varit så viktig för konstitutionsutskottet under lång tid.

Fru talman! Att granskningars omfattning ges ramar i tidshorisont och omfattning är således inget ovanligt. Det sker oavsett om anmälan gjorts av en ledamot för riksdagens majoritet eller om anmälan gjorts av en ledamot för riksdagens minoritet.

Det ska även tilläggas att KU:s granskningar i stor omfattning sker genom skriftliga frågor till Regeringskansliet och de personer som direkt berörs av granskningarna. Möjligheten för utskottet att kalla enskilda

personer är ett komplement till detta och ska inte nyttjas som något slags sanktion eller för partipolitisk medieexponering.

Fru talman! Moderaternas linje är tydlig. KU ska granska regeringen fullt ut. KU ska rikta kritik när det finns konstitutionell grund för det, såsom i årets fem ärenden. Men vi måste också värna gällande principer och praxis, respektera pågående rättsliga processer och sist men inte minst skilja mellan konstitutionell granskning och partipolitisk kritik. Det är så KU bäst fyller sin uppgift, fru talman.

I detta anförande instämde Ulrik Nilsson (M) och Gudrun Brunegård (KD).

Anf. 8 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Inledningskapitlet är kanske lite mer spännande i år än tidigare år. Årets vårgranskning av regeringen är den åttonde vårgranskning som jag deltar i. I årets granskning har vi behandlat 40 anmälningar som gjorts till utskottet. Som vanligt rör anmälningarna vitt skilda ämnen och olika ministrar, även ifall både vissa ministrar och vissa teman är återkommande.

Jag har gjort en liten iakttagelse – kanske på marginalen: Utskottet har tidigare år, under den tid då jag har arbetat i utskottet, alltid haft ett antal ärenden som rör EU-nämnden och förankringen av regeringens ståndpunkt där. I år har det inte inkommit några sådana anmälningar. Jag vill gärna tro att det kanske i alla fall delvis beror på att den nuvarande ordföranden för EU-nämnden tidigare har suttit i KU. Han kanske har tagit med sig våra diskussioner till EU-nämnden. Och – vem vet? – kanske har Regeringskansliet tagit intryck av KU:s tidigare ställningstaganden som rör just sådana ärenden. Jag brukar ha ett litet kapitel just om EU-nämnden, men i år blir det helt enkelt inget sådant.

Fru talman! Syftet med KU:s granskningar av regeringen är just att man ska ta intryck av KU:s ställningstaganden och uttalanden. Det är en del av riksdagens kontrollmakt att se huruvida regeringen och ministrar har följt de regler som styr regeringens arbete.

Vi i utskottet utgår från olika KU-anmälningar som riksdagsledamöter gjort. Utskottet utreder framför allt genom att sända frågor till olika delar av Regeringskansliet i syfte att få en bild av vad som hänt. I ett senare skede – det är kanske det som oftast väcker medialt intresse – kallas ett antal statsråd till utfrågning. Därefter, i normalfallet, när utskottet samlat in så mycket information som möjligt, lägger utskottet väldigt mycket tid på att diskutera vad som går att uttolka av utredningsmaterialet, alltså vad vi med fog kan konstatera. Kan vi konstatera brister? Vad gör vi för andra iakttagelser som bör uppmärksammas för framtiden?

I ett antal fall brukar utskottet även konstatera – det är kanske svårt att tro – att regeringen faktiskt har agerat i enlighet med sitt mandat. En klok företrädare till mig i detta utskott brukade konstatera att det inte är förbjudet för en regering att ha dålig och korkad politik så länge den beretts i enlighet med regeringsformen. För oss i KU är det av stor vikt att vi lyckas skilja på vad som är KU:s uppgift att granska och vad som är dålig politik. Det är fritt fram för oss i oppositionen att kritisera dålig politik, men utanför KU:s granskning.

Fru talman! Under drygt ett decennium har utskottet lyckats nå samsyn när det gäller KU:s granskningsbetänkande. Det högre syftet med det är att regeringar av olika färger ska bedömas på samma grunder. Vi har gemensamt ansett att det blir en större tyngd bakom KU:s uttalanden när samtliga partier såväl friar som fäller en regerings eller en ministers agerande. Grunden för detta mödosamma arbete med att nå samsyn och enighet i bedömningarna av regeringen är en stor dos integritet hos samtliga ledamöter i KU. Det kostar naturligtvis på att som företrädare för ett regeringsparti kritisera sin egen regering. Men det kan också vara svårt att hantera de förväntningar en ledamot som har anmält regeringen kan ha på att anmälan ska leda till kritik från KU. Integriteten behöver alltså finnas på båda sidor.

Fru talman! I år nådde utskottet inte hela vägen fram. Personligen tycker jag att det är beklagligt och att det är ett misslyckande för oss alla. Vem som bär skulden är vi uppenbarligen helt oense om.

Fru talman! Det har redan getts olika perspektiv i denna debatt. Talmannen kommer säkert att få höra fler, som antagligen tydliggör hur långt ifrån varandra vi står i vissa frågor. Oavsett detta vet jag att samtliga inblandade har lagt ett oräkneligt antal timmar på årets granskning.

Fru talman! Förra veckan fylldes tidningarna med rubriker om att det var storbråk i utskottet. Den bilden vill jag nyansera lite grann. Vi står långt ifrån varandra i vissa bedömningar, men vi har överlag under hela processen kunnat hålla en god ton gentemot varandra. På mötet efter det så kallade storbråket åt alla av den goda tårta som en ledamot bakat för att uttrycka sitt tack gentemot vårt eminenta kansli.

Fru talman! Vi nådde, som sagt, inte hela vägen fram i fråga om våra bedömningar i år. Enligt mig beror det, i alla fall delvis, på att vi kanske hamnade i tidsnöd trots att vi hade vidtagit åtgärder för att slippa hamna i tidsnöd.

Man får trots allt inte glömma, som tidigare talare har påpekat, att våra ställningstaganden i granskningsbetänkandet är gemensamma. Det vi är oeniga om är hur vissa av dem ska tolkas. Är det en brist eller inte? Det är alltså inte så att Tidöpartierna och oppositionen har olika ställningstaganden. Vi utgår från samma texter men tolkar dem olika – på ett sätt som inte har skett tidigare under min tid i utskottet. Framför allt ställer detta kanske till det för de medier som ska tolka vad vi egentligen säger. SNS demokratirapport som kom tidigare i vår anser att KU:s granskningar skulle kunna göras tydligare. Man anser att vi i vår strävan efter att söka enighet får ställningstaganden som är svårtydda och urvattnade och att vi i stället kanske skulle kunna gradera KU:s bedömningar. Det är mycket möjligt att det är något som bör övervägas för framtiden.

Fru talman! Hur hamnade vi här? Vi har hört tre versioner här tidigare, och det kommer väl fyra versioner till efter mig. Här följer min version.

Enligt mig har processen på ett antal punkter varit annorlunda mot tidigare. Anmälningar till utskottet har hanterats på olika sätt. En del har breddats utöver vad som stod i anmälan, i andra fall har man uppmanat partier att komplettera sin anmälan med en ny anmälan. Tidigare år har fokus varit på den sittande regeringen – i år har majoriteten i utskottet velat fokusera på föregående regering.

Det som framför allt har skavt för mig är att utskottsmajoriteten helt har ignorerat en samlad oppositions behov av att ha utfrågning i vissa ären-

den. I stället har utskottets majoritet, som företräder regeringsunderlaget, avgjort vilka statsråd som ska kallas till utfrågning samt i vilka ärenden de ska frågas ut. Detta agerande har resulterat i att oppositionen i flera ärenden inte har kunnat ställa de frågor som vi har ansett vara viktiga och relevanta för granskningsarbetet.

Tidigare år har samtliga partier i utskottet varit mer måna om att alla partier ska känna att de har fått möjlighet att ställa de frågor som man har behov av att få svar på. Dessutom har utskottets majoritet den här gången valt att med kort varsel kalla in ytterligare före detta statsråd på utfrågning så att utfrågningen av statsministern inte kom sist som annars är brukligt.

Fru talman! När det gäller processen för utskottets arbete har majoriteten påstått att detta bara handlar om ärenden som rör den tidigare nationella säkerhetsrådgivaren och att det där finns en pågående rättsprocess. Men ett påstående blir inte mer sant för att det upprepas flera gånger, fru talman. Kritiken kring processen som kommer från oss i oppositionen rör även andra ärenden än detta, bland annat ärendet som rör säkerhetsbrister vid Lantmäteriet.

Dock har vi i oppositionen förvägrats ett oberoende bedömningsunderlag från utskottets kansli gällande vissa granskningsärenden. Jag kan konstatera att det underlag som utskottet har tagit del av rörande förhållandet mellan bordlagda ärenden och rättsprocesser ordagrant lyder: ”Sammanfattningsvis får sägas att någon allmän regel för hur utskottet bör förfara i situationer av det slag som nu har berörts hittills inte stått att finna. Situationerna får bedömas från fall till fall.”

I det pm som har legat som underlag för att hantera de bordlagda ärendena konstaterar man alltså att utskottet har gjort olika vägval vid olika tillfällen. Det finns därmed inte en riktigt så klar linje som regeringspartierna påstår.

Fru talman! Utskottets granskning är som sagt en del av riksdagens kontrollmakt. Andra delar av samma kontrollmakt är ledamöternas möjligheter att ställa skriftliga frågor, att använda interpellationsverktyget och att delta i riksdagens frågestund. Anmälningar som rör ledamöternas olika verktyg för att utöva kontrollmakten är tyvärr återkommande. Det är naturligtvis av yttersta vikt att dessa verktyg fungerar som det är tänkt, annars utarmas riksdagens kontrollmakt.

Fru talman! I årets granskning har vi behandlat en anmälan som uppmärksammar att ett statsråd vid ett kammarsammanträde enbart besvarade två av fyra interpellationer. Som skäl angavs att arbetsbelastningen var hög.

Vi i utskottet konstaterar att frågeinstituten fyller en viktig funktion och att det är av yttersta vikt att de fungerar tillfredsställande. Det är därför avgörande att statsråden endast i undantagsfall och om det finns synnerliga skäl underlåter att besvara en interpellation eller fråga och att fördröjda svar undviks så långt som möjligt.

Fru talman! Ett annat tema som jag anser mig kunna skönja är ageranden av statsråd som tangerar det som brukar kallas korruption. I alla fall brukar det kallas så när det sker i andra länder. Det har exempelvis framkommit att många tjänster i Regeringskansliet hade utlysts på en Ipad som enbart ett fåtal hade tillgång till.

I svaret till utskottet anger Regeringskansliet att denna Ipad hade använts vid ett antal rekryteringar – exakt hur många är oklart. De flesta

anställningarna har i alla fall gällt tjänster som omfattas av undantag, dock inte alla. Utskottet konstaterar att det granskade rekryteringsförfarandet har inneburit avsteg från gällande regelverk. Man har alltså brutit mot lagen.

Man kan trösta sig med att det här förfarandet inte har tillämpats sedan våren 2024. Som av en slump, fru talman, var det precis då som det hängde en lapp hos länsstyrelsen i Stockholm, något som uppmärksammades. Då kom man på att man hade en egen lapp på Regeringskansliet i form av en Ipad.

Vi i utskottet förutsätter naturligtvis att den ordning som nu uppges gälla, alltså att man följer lagen, upprätthålls.

Jag vet att jag har dragit över min anmälda tid, men det är också så att jag har glömt att anmäla mig till de andra avsnitten och därför bara kommer att få prata i fyra minuter i kommande avsnitt. Det blir lite give and take.

Avslutningsvis har också frågor om aktieinnehav och jäv uppmärksammats i ett antal av våra granskningar. En granskning har gällt statsministerns ansvar för frågor om aktieinnehav och jäv samt civilministerns deltagande i regeringsbeslut.

Vi konstaterar att statsministern är den som tillsätter statsråden och också har rätt att entlediga statsråd. I de här fallen – som i andra länder brukas kallas för korruption; här kanske vi kallar det någonting annat – kan vi i alla fall konstatera att den här regeringens statsråd återkommande på olika sätt har handlat med aktier på ett sätt som inte följer våra regelverk. Man har inte anmält det i tid, man har ibland jävat ut sig under regeringssammanträden, ibland inte.

Oavsett om man, formellt eller inte, har brutit mot reglerna är det naturligtvis problematiskt att det finns grund för att kunna misstänka att man på något sätt försöker gynna sig själv i stället för att se till Sveriges framtid och väl.

Vi i utskottet framhåller att det är viktigt att man som statsråd arbetar för att förtroendet för det allmänna upprätthålls. Det får inte finnas något skäl att misstänka att ett statsråd väljer att gynna sig själv eller närstående.

Anf. 9 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag noterar att talaren överskred sin anmälda tid med över 50 procent.

Alla som anmäler sig till talarlistan i tid har fri talerätt. Det är bara om man inte har gjort det som det finns en begränsning. Det finns alltså inget ”give and take”.

Anf. 10 MUHARREM DEMIROK (C):

Fru talman! Det här är en speciell morgon. Kanske var några uppe redan klockan fyra och tittade på fotbollsmatchen, kanske gjorde några som jag och stängde av alla notiser i telefonen, vägrade titta på den och såg i kapp matchen i morse. Hur man än såg matchen är det en glädjens dag i dag!

Mot den fonden ska vi också diskutera konstitutionsutskottets granskningsbetänkande. Kanske gör det att debattens innehåll blir lite vänligare och gladare, eller så blir vi mer tävlingsinriktade och ser den andra som en skarp motståndare. Dagen får visa var vi landar.

Fru talman! Konstitutionsutskottets årliga granskningsdebatt har en särskild plats i den svenska parlamentariska historien. I mer än 200 år har konstitutionsutskottet haft till uppgift att pröva om regeringen har följt grundlagarna och lagarna. Det är en formell granskning. Det handlar inte om huruvida en politik är önskvärd utan om den är laglig och rättsenlig. Den har därför beskrivits som en politisk granskning på juridisk grund.

För mer än tio år sedan inleddes en medveten, stolt strävan i det här utskottet. Dåvarande ordföranden Andreas Norlén och vice ordföranden Björn von Sydow bestämde sig för att bryta det de kallade för den historiska förbannelsen, det vill säga den tid då KU avfärdades som irrelevant eftersom slutsatserna alltid styrdes av ledamöternas partibok i stället för av grundlagen.

De ville att KU skulle tala med en röst, och de lyckades. Sedan många år har det rått nästan full enighet om utskottets betänkande i dess helhet. Genom att vara överens i KU har utskottet, kloss för kloss, år för år, byggt en finmaskig konstitutionell praxis som legat fast, oavsett vem som för tillfället styrt Sverige. I en tid av ökad polarisering, i en omvärld som känns alltmer osäker och skakig, har KU lyckats vara en motkraft som stått för lugn, stabilitet och respekt för rättsstaten.

Fru talman! Det är mot bakgrund av detta stolta arv som vi står här i dag. Och det är därför jag står här med ett mått av vemod och allvar men även personlig eftertanke. Vi måste ställa oss frågan: Blev KU:s granskning 2025/26 det år då konstitutionsutskottet inte längre orkade sätta författningen framför partiet?

Vi måste våga vara ärliga mot varandra i den här kammaren. Det efterspel vi såg i medierna efter att årets granskning presenterades i tisdags är ett misslyckande för utskottet.

Fru talman! Det djupt ironiska och märkliga är att den som faktiskt läser det tryckta betänkandet inte kommer att finna en enda reservation. Vi har lagt ned ett enormt hårt arbete under våren, och vi lyckades faktiskt enas i sak. Men i stället för att värna det resultatet blev det vad medierna kallade ett storbråk om hur sanningen skulle presenteras för svenska folket.

I stället för att tillåta det gemensamma pressmeddelande som under ett decennium har hjälpt allmänheten och medierna att tolka när utskottet faktiskt anser att regeringen har brustit, eftersom kompromisserna i texterna ibland blir snåriga, sattes hårt mot hårt. Svaret på varför vi hamnade här kräver inget grälsjukt tonläge, men det kräver ett absolut mått av sanning.

Fru talman! Den breda enigheten har historiskt vilat på två fundament. Det första är en opposition som förmår att hålla tillbaka frestelsen att använda KU:s texter som ett partipolitiskt slagträ eller ett medel för billiga personangrepp, en opposition som förstår att en nyanserad anmärkning bär på ett större institutionellt värde än en dundrande krigsrubrik.

Det andra fundamentet för enigheten är att regeringspartierna har den demokratiska mognaden och det politiska modet att rannsaka sig själva och att de sittande regeringspartierna sätter respekten för regeringsformen, riksdagens kontrollmakt och oppositionen högre än viljan att till varje pris skydda det egna regeringskansliet från obekväm publicitet.

När vi senare går in under de enskilda delarna av årets granskning kommer det att stå klart för den som lyssnar, eller för den delen läser handlingarna, att det är just detta andra fundament som har sviktat i år. Därför vilar

ansvaret tungt – väldigt tungt – på Tidöpartierna. Viljan att skydda ministrar från tydlighet blev viktigare än utskottets granskande uppdrag.

Fru talman! Om vi fortsätter på den här vägen och backar in i det förflutnas partisplittring öppnar vi dörren för framtida regeringar att helt avfärda KU:s kritik som det vanliga politiska käbblet. Då har vi medvetet monterat ned riksdagens viktigaste kontrollmakt.

Centerpartiet kommer inte att vara en del av det. Centerpartiet kommer i dag, och alla andra dagar, att fortsätta att prioritera sakligheten, lagstyret och arvet från 1809 framför det partipolitiska spelet. Vi beklagar djupt tisdagens debacle, och vi kommer att göra allt för att hitta tillbaka till den konstitutionella kompass som Sverige så väl behöver i den tid vi lever i.

Med detta sagt vill jag rikta ett stort och hjärtligt tack till konstitutionsutskottets otroliga kansli. Genom hela detta har de bibehållit lugnet och värdigheten på ett sätt som imponerat långt utanför konstitutionsutskottets egna möten. Jag vill också tacka hela KU, med ordförande och vice ordförande i spetsen. Trots åsiktsskillnader och hårda ord i medierna har vi genom hela detta kunnat skilja på sak och person. Det är ändå något att vara stolt över i dag.

Anf. 11 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Som framgått av tidigare talares anföranden har konstitutionsutskottet haft en ovanligt lång, omfattande och delvis snårig process med årets granskning av statsrådens tjänsteutövning.

Vi startade redan före jul och har haft fler utfrågningar av statsråd och andra befattningshavare än vanligt, åtminstone under den här mandatperioden, för att kasta ljus över frågorna. Några statsråd har dessutom fått komma tillbaka då alla frågor inte hann ställas innan arbetet i riksdagens kammare skulle inledas för dagen och andra offentliga sammanträden måste avslutas. Mängden handlingar har också varit exceptionell liksom det faktum att många av dem varit sekretessbelagda och bara har kunnat läsas på plats på kansliet.

Utan att avslöja för mycket om utskottets inre liv – det har kommit en del glimtar här under dagen – har det från start varit uppenbart att årets arbete i hög grad har påverkats av att det är val i höst. Redan i början av hösten kunde vi utläsa från medierna att det fanns en agenda att trotsa tidigare beslut om bordläggning av vissa granskningsärenden, beslut som hade fattats för att hålla ett respektavstånd för ärenden som är föremål för en pågående rättslig process.

Utskottets arbete med övriga ärenden har dock givit rikhaltiga möjligheter att grotta ned sig i dokument och annat skriftligt material. Regeringskansliet har i sedvanlig ordning bistått med underlag och svar på frågor. Vidare har nedteckningar av många timmars utfrågningar gett utskottet ett omfångsrikt material att grunda sin analys och sitt ställningstagande på. Utöver det som finns i de offentliga handlingarna hade utskottet också några timmars utfrågning om sekretessbelagda delar i vissa ärenden.

Trots den något snåriga processen är det med stor tillfredsställelse vi kan konstatera att utskottet är enigt om alla formuleringar i betänkandet. Däremot är det djupt beklagligt att utskottets ledamöter inte lyckats enas om hur de gjorda bedömningarna ska kategoriseras – om ett ärende bedöms uppvisa någon form av brist eller om utskottets formuleringar ska tolkas som att ingen brist påvisas men att utskottet gör vissa medskick till

Regeringskansliet för framtiden. Av vissa ärenden framgår dock att utredningen inte ger anledning till något uttalande från utskottet. Om dessa finns enighet.

Fru talman! Även om betänkandets inledning innehåller en sammanfattning av samtliga ärenden avvaktar jag till respektive avsnitt med att kommentera granskningarna i sig, alltså tvärtemot hur en tidigare ledamot valde att disponera sin talartid här under dagen.

Utskottets vice ordförande Mats Green har redogjort väl för de ärenden där utskottet har konstaterat brister och för de avvägningar som gjorts. Därmed tackar jag för ordet under det här avsnittet.

Anf. 12 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Jag inser med ett visst mått av oro att jag inte längre är ny i konstitutionsutskottet utan snarare någonstans i mitten. Nåväl – erfarenheter kan ju vara en tillgång, möjligheten att tänka annorlunda en annan.

Jag har så här långt lyssnat till sex sju anföranden och har funderat en del kring dem. Jag är rätt säker på att vi som opposition också kan skilja på politisk opposition och konstitutionella regler. Jag tror inte att vare sig vice ordföranden eller någon annan behöver vara orolig för det. Andra har nämnt den mer än tioåriga enigheten. I det avseendet är det i det här fallet inte betänkandet som är ett problem utan det så kallade storbråket, som jag kanske ska återkomma till lite senare.

Vi har sammantaget under ökande tidspress tillsammans hanterat runt 40 anmälningar, alla gjorda av ledamöter under 2025 eller i vissa fall redan 2024. Enligt vice ordföranden har fem av anmälningarna, en åttondel, lett till någon form av synpunkter av kritisk karaktär. Det är inte jättemånga, sett till vad de ledamöter som skickat in dem kanske hade önskat sig. Å andra sidan kan det ju vara så att anmälningarna i många fall är gjorda på andra premisser än de rent konstitutionella eller att den konstitutionella bärigheten i dem är svag; jag kan tänka mig att det finns några anledningar till.

Fru talman! Jag skulle vilja lägga till vissa perspektiv avseende den rätt vi har som ledamöter att granska regeringen genom skriftliga och muntliga frågor, interpellationsdebatter och i allvarliga fall misstroendeförklaringar eller anmälningar till KU. Självklart är det så att de här verktygen bara måste fungera på ett bra sätt. Jag delar Jessica Wetterlings irritation över inställda interpellationsdebatter och vill gärna lägga till de delvis meningslösa svar man ofta får när man ställer frågor. Det där är verkligen inte bra ur konstitutionell synvinkel. Jag kan inte säga att det har varit så väldigt annorlunda med andra regeringar, men detta förtjänar verkligen att tas på allvar. När riksdagens ledamöter ställer frågor ska de behandlas seriöst.

En tumregel som jag bär med mig sedan min tidigare yrkesverksamhet är att det svåraste med kommunikation är att man tror att den har ägt rum. Att kommunicera är så mycket mer än att lägga upp meddelanden på en webbplats eller skriva inlägg i något av alla våra sociala medier. Det här kan ha att göra med att det för ett par tre decennier sedan blev finare att kommunicera än att informera. Informationschefer blev hastigt och lustigt kommunikationsdirektörer, och informatörer blev kommunikationsstrateger. Men ansvaret för själva informationen, de data som kan ställas samman, delas och bli till kunskap, hängde kanske inte helt med.

Om nu en minister får veta att verksamheten inom en av de myndigheter som finns under just dennes departement dras med problem som inte tidigare kommit till regeringens kännedom men som verkar rätt allvarliga tycker jag att det finns en skyldighet att agera på den informationen, alldeles oavsett om den har delats i förbigående eller av någon under generaldirektörsnivå.

En annan vinkel av samma problematik är när statsråd, möjligen via en statssekreterare, aktivt avböjer information. ”No paper trail” har ju snarast blivit bevingat – episkt eller viralt skulle det kanske heta i dag. Konstitutionsutskottet har vid upprepade tillfällen meddelat regeringar av olika färger och färgkombinationer att det är bra med dokumentation. Det kan gälla även för den här granskningen, tycker jag. Med dagens teknik, inte minst AI, kan vi lagra obegripliga mängder information och dessutom söka i den på ett bra sätt. Det finns ur den synpunkten inget som helst skäl att avstå från att ta emot information.

Fru talman! För att fortsätta på det inslagna spåret: Vi har också information som kommuniceras, det vill säga delas, på ett sådant sätt att den kan missförstås. Vi har ett sådant ärende även i år. En partiledare, tillika vice statsminister, meddelade via sociala medier att det kunde vara en bra idé att flytta Sveriges ambassad i Israel till Jerusalem. Det står naturligtvis helt fritt för en partiledare i ett regeringsparti att ha en annan åsikt än regeringen. Det är utrikesministerns uttalanden som anses ha en särskild tyngd. Den svenska linjen är att en tvåstatslösning är målet och att en flytt av ambassaden till Jerusalem skulle signalera att en tvåstatslösning inte vore önskvärd. Det här kan ställa till med problem, som ni förstår.

Men det allra viktigaste, fru talman, är att utskottets uppgift att på konstitutionell grund påpeka brister och komma med förslag till förbättringar har havererat under granskningens gång. Således har vi för första gången protokollförda beslut om att oppositionen inte ska kunna ta del av material eller genomföra utfrågningar för att slutföra angelägna granskningar.

Det är självklart så att även oppositionspartier förstår att det är olämpligt att driva granskningsärenden under pågående rättsprocesser, och det gäller också frågan om statsministerns ansvar för förre säkerhetsrådgivaren Landerholms förtjänster som just säkerhetspolitisk rådgivare. Jag förstår att detta är känsligt. Men att man inte tillåter oppositionen att be utskottets kansli om en genomgång av vilka aspekter av frågeställningarna som är relevanta, med eller utan rättegångar, är anmärkningsvärt.

Fru talman! Vi nådde inte ända fram. Det är väldigt beklagligt, men det kanske ändå kan användas till någonting konstruktivt. Till hösten är det ett nytt utskott som tar plats i mötesrum och utfrågningssalar, som andrakammarsalen och förstakammarsalen. Det är, som jag ser det, omöjligt att fortsätta på den väg vi tvingades gå i år. Om man vill återgå till ett arbete som präglas av en genuin vilja att se till den konstitutionella aspekten får det nya utskottet kanske lov att arbeta med det en tid i början av hösten.

I Miljöpartiets partiprogram står det ingenting om det här. Men om jag tar fram min gröna kompass kan jag lätt se att jag och vi skulle stå bakom en sådan linje. Jag ställer mig på samma sida som ledamoten Demirok och säger att vi mest av allt är angelägna om att fortsätta arbetet och återfå det förtroende som vi kan ha förlorat under det här året.

Anf. 13 MAURICIO ROJAS (L):

Fru talman! *Crónica de una muerte anunciada*, *Krönika om ett förebådat dödsfall*, är titeln på en klassisk roman av Gabriel García Márquez. Det skulle också kunna vara rubriken för den utveckling som ledde fram till att konstitutionsutskottets långvariga enighet i bedömningen av granskningsärenden gick i graven.

Fru talman! Det hela började i oktober 2025, då Socialdemokraterna och de övriga oppositionspartierna valde att byta fot när det gällde granskningen av statsministerns agerande i samband med den tidigare nationelle säkerhetsrådgivaren Henrik Landerholms säkerhetsincidenter.

Den 13 mars 2025 beslutade ett enigt utskott att, enligt protokollet, ”bordlägga ärendet i avvaktan på pågående rättsprocess”. Så sent som den 11 september 2025 konstaterade konstitutionsutskottets dåvarande ordförande, socialdemokraten Ida Karkiainen: ”Så länge vi inte har en lagakraftvunnen dom så kan vi inte heller fatta ett beslut om hur vi ska gå vidare med granskningen.” Hon tillade dessutom: ”Annars kan vi inte fullgöra en granskning av helheten och det tror vi blir olyckligt i det här fallet.”

Detta var alltså de två principer som enligt utskottets ordförande motiverade den fortsatta bordläggningen: Man ska invänta en lagakraftvunnen dom samt säkerställa möjligheten att granska ett ärende i dess helhet.

En månad senare, när Jennie Nilsson hade tillträtt som ny ordförande för utskottet, tycktes dessa principer inte längre vara avgörande. Någon lagakraftvunnen dom fanns fortfarande inte. Tvärtom hade tingsrättsdomen överklagats och hovrätten meddelat att målet skulle tas upp först sent under 2026. Förutsättningarna som enligt utskottets tidigare ordförande motiverade en fortsatt bordläggning hade alltså inte förändrats. Ändå ville utskottets nya ordförande, med stöd av övriga oppositionspartier, ändra det tidigare bordläggningsbeslutet.

När majoriteten inte accepterade denna omsvängning inleddes ett beklagligt misstänkliggörande av motiven bakom en fortsatt bordläggning. Som exempel vill jag citera vad utskottets ordförande sa i februari 2026 om majoritetens vägran att återuppta granskningen av Landerholmärendet: ”För att tala klarspråk, det är en uppenbar mörkläggning från statsministerns sida av politiken.” På frågan om hon trodde att statsministern hade gett order om detta svarade hon: ”Det kan jag inte säga, men antingen agerar man på någons order, eller också tycks man inte ha tilltro till statsministerns förmåga att kunna klara av en sådan granskning.”

Med ett sådant tonläge är det knappast förvånande att vi till slut landade där vi gjorde när granskningsärendena skulle bedömas. Allvarliga anklagelser framfördes från båda håll, och det var ingen upplyftande bild av konstitutionsutskottet som förmedlades vid de parallella pressträffarna för en knapp vecka sedan. Här finns anledning för alla inblandade att besinna sig, ty det är konstitutionsutskottets anseende och trovärdighet som ytterst står på spel.

Fru talman! Det sägs att man inte ska gråta över spilld mjölk, och det ligger kanske något i det. Vi kan inte göra ogjort det som hände för en vecka sedan, men vi kan reflektera över det.

I en viktig rapport från SNS Demokratiråd, publicerad i mars 2026, skrivs följande om konstitutionsutskottet: ”Att motverka partipolitiskt styrd oenighet om granskningen är viktigt både för KU:s förmåga att bidra till den konstitutionella rättsutvecklingen och för ansvarsutkrävandet av

regeringen. KU:s kritik väger tyngre och ger ett starkare bidrag till praxis när man talar med en röst över partigränserna. Ju mer man kan undvika splittring baserad på partilojalitet, desto mer bidrar man också till att långsiktigt stärka normen om att det är författningen framför partiet som gäller i KU.”

Detta påpekande leder oss till det som jag skulle vilja kalla KU:s akilleshäl. Den sammanfattades redan 2006 av statsvetaren Olof Petersson på följande sätt: ”KU-ledamöterna befinner sig i en omöjlig dubbelroll. Dels ska de svara för en upphöjd, statsmannamässig granskning av den konstitutionella demokratin. Dels är de partipolitiker som drivs av en i och för sig legitim strävan att maximera röster i kommande val. Problemet är att den kortsiktiga partitaktiken ofta får dominera på de konstitutionella principernas bekostnad.”

Det är detta dilemma vi är satta att hantera. Att vi för en vecka sedan inte lyckades göra det är enligt min mening svårt att bestrida.

Fru talman! Det är två frågor som inställer sig efter detta misslyckande. Den första är om det finns någon väg tillbaka till den enighet i bedömningarna som utskottet uppvisade under lång tid. Den andra är om det ens är önskvärt.

Svaret på den första frågan är ovisst i dessa politiskt polariserade tider, men jag är övertygad om att det finns en genuin vilja hos mina utskottskollegor att återfinna en sådan ordning.

Svaret på den andra frågan är betydligt mer komplicerat och förtjänar eftertanke. Den redan citerade rapporten från SNS Demokratiråd är mycket uppskattande när det gäller enigheten i utskottet men pekar samtidigt på ett inte oväsentligt problem: ”När KU talar med en röst väger dess ord tyngre, men ännu viktigare är förstås vad som faktiskt sägs. Ett mer tveksamt sätt att skapa enighet kan vara att bli luddigare i sin kritik, vilket ger de kompromissande parterna möjlighet att göra olika tolkningar av vad man faktiskt har kommit fram till.”

Man tillägger: ”Risken är att strävan efter enighet leder till kompromissprodukter i dålig bemärkelse, det vill säga urvattnade och svårtydda ställningstaganden.”

Vår senaste granskning illustrerar enligt min mening båda dessa risker.

Fru talman! Jag måste erkänna att jag är ambivalent inför kravet på enighet, särskilt när det gäller bedömningen av de granskade ärendena. Jag föredrar en tydlig och välgrundad argumentation framför nära nog intetsägande luddigheter. Att till varje pris eftersträva enighet i bedömningarna kan i längden vara en väg att göra utskottets arbete irrelevant.

Dessutom vill jag påpeka att skiljaktiga bedömningar även förekommer i våra mest respekterade rättsinstanser: Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. Det sker visserligen mer sällan i ett konsensusinriktat land som Sverige än i exempelvis USA, där skiljaktiga meningar är ett vanligt inslag i den amerikanska högsta domstolens avgöranden.

Fru talman! Min slutsats är att välgrundad oenighet mycket väl kan vara både viktig och hälsosam. Därför är jag tveksam till att ge enigheten ett slags helig status.

Hur detta kommer att utvecklas framöver är som sagt ovisst. Men oavsett om framtiden präglas av större enighet eller större oenighet vill jag understryka en sak: Vi kan vara oeniga på många olika sätt, och det har avgörande betydelse för trovärdigheten i konstitutionsutskottets arbete och

tyngden i dess ställningstaganden. Vi kan vara oeniga på det sätt vi var för en vecka sedan. Då förlorar vi alla, och framför allt förlorar den institution som vi har fått förtroendet att förvalta. Eller så kan vi vara oeniga på ett respektfullt sätt utan att misstänkliggöra varandras motiv eller förlöjliga varandras argument. Det är denna lärdom jag hoppas att vi alla drar av det som nyss inträffade i vårt utskott.

Sist men inte minst vill jag tacka kansliet för det fantastiska arbete det gör. Utan det skulle utskottets arbete inte vara möjligt.

I detta anförande instämde Gudrun Brunegård (KD).

Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen och Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. (kapitel 1 och 2)

Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen och Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. (kapitel 1 och 2)

Anf. 14 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Det så kallade Somaliaärendet är mycket omskrivet och omdebatterat i press och andra medier. Ärendet har för oss i KU varit ganska svårgranskat och svåröverskådligt och är nu svårbeskrivet på grund av mängden material – inte minst den stora mängden hemligstämplat material, som vi av förklarliga skäl inte kan gå in på här. Det gör att diskussionen med nödvändighet blir kraftigt begränsad.

Somaliaärendet berör många olika dimensioner. Det berör beredning av ärenden, styrning av förvaltning och myndigheters oberoende. Det berör Sveriges relation med främmande makt, kravet på överläggning med Utrikesnämnden och inte minst regeringens stora omläggning av biståndspolitiken.

Kärnfrågan är ändå den överenskommelse som Utrikesdepartementet via ambassadören gjort; det som samtidigt inte är en överenskommelse – i alla fall inte på det sätt regeringsformen beskriver en överenskommelse. Begreppsförvillelsen kring vad det var, detta icke-avtal, denna icke-överenskommelse, är faktiskt total. Var det en överenskommelse, ett avtal eller ett agreement of understanding? Svaret på denna fråga skiljer sig bland alla inblandade i ärendet – och ibland även från samma person och samma instans. Denna oklarhet i vad det är för typ av samarbetsavtal ambassadören ingått har skapat förvirring, och det har också påverkat styrningen negativt.

Även beredningen av ärendet har varit problematisk. Särskilt anmärkningsvärt är att Sida, som var en central aktör när det gällde att förverkliga åtgärder enligt avtalet, inte varit tillräckligt integrerad i processen. Sidas generaldirektör fick vetskap om att överenskommelsen fanns först långt efter det att processen var klar. Detta ledde olyckligtvis till att en svensk tjänsteman kom i kläm och förklarades persona non grata – ett väldigt allvarligt diplomatiskt redskap.

Fru talman! Ett samlat intryck är att den svenska statsförvaltningen inte varit samordnad i verkställandet av denna otydliga överenskommelse och att dialogen mellan Sida och utrikesförvaltningen brustit i beredning och styrning. Det är mycket olyckligt.

Självfallet har regeringen full rätt att lägga om biståndspolitiken och till exempel göra den mer transaktionell. Det var även förankrat i riksdagen, och KU konstaterar att man inte kan säga något om det. Man kan tycka vad man vill om den politiken, men regeringen har genomfört den

på ett sätt som man kan ha synpunkter på. Regeringen borde ha kunnat överväga om det inte var lämpligt att förankra det också i Utrikesnämnden.

Jag vill nämna att KU även i tidigare granskningar har sett att Utrikesnämnden förbigås i olika sammanhang. När man läser på om Utrikesnämnden kan man konstatera att reglerna tydligt säger att det inte går att ersätta samråd med Utrikesnämnden med förankring i ett utskott eller med partiledaröverläggningar. Utrikesnämnden som institution ska vara involverad i viktiga frågor vad gäller svensk utrikespolitik. Jag tycker att man framöver också ska bevaka den frågan.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att en mer korrekt beredning och styrning hade kunnat undanröja många problem och ge större tydlighet i vilken typ av överenskommelse Sverige har ingått.

Jag har suttit i konstitutionsutskottet i 16 år. När jag kom in i konstitutionsutskottet präglades det inte av enighet. Jag har varit med i den processen. Jag kan försäkra att det inte är något att stå efter att få sitta i utskottet och skämmas för kollegor som skulle försvara statsråd, vilket de hade partiorder om, och tydligt skämdes för sina ställningstaganden.

Jag är glad över att ha varit med i processen när vi för ungefär tolv år sedan drog igång en diskussion om att försöka hitta ett annat sätt att arbeta tillsammans. Det är inte lätt. Den största utmaningen är det för dem som sitter i regeringen. Jag har provat båda rollerna, och jag kan försäkra att det inte är lätt att kritisera sin egen statsminister under ett valår. Det har jag gjort. Då krävs integritet. Ofta är kanske den där statsministern mer förstående för agerandet än staberna av unga, hungriga män och kvinnor runt omkring. Jag vet inte om ni kan känna igen er, men jag tror att det är utmaningen, och den kräver någonting.

Jag kan bara rikta en uppmaning till nästa uppsättning utskottsledamöter att oavsett valresultat sträva efter att orka kritisera de egna, även om det kräver mycket. Jag tror också att vi behöver förstärka minoritetsskyddet och på det viset stärka minoritetens rätt att få fram material.

Jag vill passa på att i detta mitt sista anförande i riksdagen tacka KU:s kansli för all fantastisk hjälp under de här åren. Jag vill tacka riksdagens personal som har hjälpt till med alla möjliga konstiga saker genom åren. Jag vill också tacka kollegorna i riksdagen för debatter och samarbete i olika frågor.

Det har varit en stor ära att företräda mina väljare, men jag tror att det är viktigt att vi påminner oss om att vi företräder alla svenskar. Uppdraget är större än partiet. Uppdraget är större än de egna väljarna.

Jag beklagar den utveckling vi har sett under senare år, där institutioner hotas. Det är viktigt med parlamentariska utredningar, att söka enighet och att lyssna på varandra. Det är viktigt att lyssna på remissinstanser, följa paper trails och ta reda på delarna i processerna. Sveriges guld, tilliten, sätts på spel om vi inte tar reda på dem.

Vi politiker är otåliga. Det är vårt missnöje och vår förändringsvilja som lett till vårt engagemang. Just därför behövs eftertanke och nyans. Till både kommande regeringspartier och opposition riktar jag uppmaningen att vara rädd om det svenska guldet.

Trevlig sommar, god kamp i valrörelsen och tack för mig!
(Applåder)

I detta anförande instämde Peter Hedberg (S).

Anf. 15 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Konstitutionsutskottets granskning handlar ytterst om något mycket viktigt, nämligen att säkerställa att regeringsmakten utövas i enlighet med våra grundlagar och konstitutionella principer.

I de två första kapitlen av årets granskningsbetänkande behandlas frågor som på olika sätt berör relationen mellan regering, riksdag och förvaltning. De handlar om hur regeringen fullgör sitt ansvar gentemot riksdagen men också om hur regeringsärenden bereds och hanteras.

Låt mig börja med kapitel 1. Riksdagens kontrollmakt bygger på att regeringen är tillgänglig för granskning. Interpellationer och frågor är inte några bagateller. De är centrala verktyg för att riksdagen ska kunna utkräva ansvar av regeringen. Det är därför utskottet understryker att det är av särskild vikt att statsråden endast i undantagsfall underlåter att besvara interpellationer eller fördröjer svar. Regeringen måste visa respekt för de kontrollinstrument som riksdagen förfogar över.

Samtidigt är det viktigt att konstatera att utskottets uppgift inte är att recensera regeringens politik utan att granska om de konstitutionella spelreglerna följs. Det perspektivet återkommer genom hela betänkandet.

Kapitel 2 innehåller en rad olika granskningsärenden men också flera principiellt viktiga frågor.

En särskilt intressant granskning gäller regeringens uppdrag till universitet och högskolor att medverka i framtagandet av medborgarskapsprovet.

För Sverigedemokraterna är detta en viktig reform. Svenskt medborgarskap ska inte bara vara en formalitet. Det ska vara ett uttryck för samhörighet med Sverige, kunskap om vårt samhälle och förståelse för de skyldigheter och rättigheter som följer med medborgarskapet. Under många år har Sverigedemokraterna drivit frågan om att stärka medborgarskapets betydelse. Därför välkomnar vi att arbetet med ett medborgarskapsprov nu går framåt.

Samtidigt är det inte konstitutionsutskottets uppgift att bedöma reformens politiska innehåll, utan utskottets uppgift är att granska hur regeringen har hanterat ärendet. Utskottet lyfter här fram en viktig principiell fråga: universitetens självständiga ställning och vikten av att särskilda uppdrag inte går ut över lärosätenas kärnverksamhet. Det är ett rimligt påpekande. Men granskningen visar samtidigt att regeringen har haft rätt att ge uppdraget. Några konstitutionella invändningar mot hanteringen har inte framkommit.

En annan granskning som förtjänar uppmärksamhet gäller den så kallade överenskommelsen mellan Sverige och Somalia om bistånd och migration. Här konstaterar utskottet att överenskommelsen inte innebär några rättsligt bindande förpliktelser för Sverige men att regeringens styrning av Sida kunde ha varit tydligare. Det är viktiga iakttagelser.

Samtidigt illustrerar ärendet en större principiell fråga. Under lång tid har svenskt bistånd alltför ofta betraktats som ett mål i sig självt snarare än som ett verktyg för att främja intressen och uppnå konkreta resultat i mottagarlandet. Den nuvarande regeringen har påbörjat en omläggning där biståndspolitiken i högre grad kopplas till Sveriges intressen, migrationspolitik och krav på motprestationer. Sverigedemokraterna välkomnar den utvecklingen.

Just därför blir det också viktigt att styrningen av myndigheterna är tydlig och att ansvarsfördelningen mellan regering och myndigheter fungerar väl. När politiken läggs om måste förvaltningen kunna verkställa den på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Det är också den huvudsakliga lärdomen från konstitutionsutskottets granskning av det så kallade Somaliaärendet. Majoriteten i utskottet ser ställningstagandet som ett medskick till regeringen och inte som ett så kallat bristärende. Att man är missnöjd över förd migrationspolitik är inte en grund för kritik i utskottet, och det finns andra sätt att föra fram sådant missnöje än via konstitutionsutskottet.

En annan viktig fråga gäller hantering av allmänna handlingar inom Regeringskansliet.

Offentlighetsprincipen är en grundbult i svensk demokrati. När handlingar inte diarieförs i tid eller när utlämnande drar ut på tiden finns det risk att förtroendet för det offentliga skadas. Utskottets påpekanden om vikten av skyndsam handläggning och korrekt registrering är därför välmotiverade. Transparens är inte ett administrativt önskemål. Det är en demokratisk skyldighet.

Vi har också granskat helt andra typer av frågor, exempelvis Ukrainastödet, Gaza och olika utrikespolitiska ställningstaganden.

Det är naturligt att det finns olika politiska uppfattningar om biståndspolitik, migrationspolitik och utrikespolitik och om internationella konflikter. Men konstitutionsutskottets uppgift är inte att avgöra vem som har rätt i de sakpolitiska frågorna. Utskottets uppgift är att granska om regeringen har agerat inom ramen för grundlagens regler och den ordning som gäller för regeringsarbetet.

I flera av dessa ärenden har utskottet efter omfattande utredning inte funnit skäl att rikta kritik mot regeringen. Det visar vikten av att hålla isär politiska meningsskiljaktigheter och konstitutionella bedömningar.

En annan viktig del av kapitlet handlar om regeringens beredning av lagstiftningsärenden.

Sverigedemokraterna har under lång tid efterfrågat kraftfullare åtgärder mot den grova organiserade brottsligheten. Samtidigt är det viktigt att även brådskande reformer bereds på ett rättssäkert sätt. Utskottet pekar på att avsteg från normala beredningsrutiner ibland kan vara nödvändiga men att sådana undantag ska användas restriktivt. Det är en klok balans. Staten måste kunna agera snabbt när samhällsproblem kräver det, men kvaliteten i lagstiftningsarbetet får inte äventyras.

Det som förenar ärendena i kapitel 1 och 2 är ytterst vikten av fungerande institutioner. En regering ska respektera riksdagens kontrollmakt. Myndigheter och departement ska följa regler om offentlighet och rättssäkerhet. Lagstiftningsarbetet ska hålla hög kvalitet. Och konstitutionsutskottets granskning ska vara just konstitutionell, inte partipolitisk. Det är så vi värnar förtroendet för våra demokratiska institutioner och den tyngd som konstitutionsutskottet faktiskt ska representera.

Anf. 16 OSKAR SVÄRD (M):

Fru talman! Konstitutionsutskottet, KU, är klart med sin vårgranskning av regeringen.

För mig som suttit i utskottet i drygt ett halvår har det gett nya insikter om KU:s roll men också KU:s vikt för demokratin – en demokrati som vi

i mångt och mycket tar för given men som vi alla som bor och verkar i Sverige har till uppgift att vårda.

Det kan givetvis ske i olika grad. För mig personligen innebär det att jag engagerar mig i ett politiskt parti och söker stöd att vårda medborgarnas röst i en beslutande församling. För andra kan det handla om att använda sina demokratiska rättigheter, till exempel genom att rösta i val, följa samhällsdebatten och uttrycka sina åsikter på ett respektfullt sätt.

Konstitutionsutskottet har en viktig roll i det svenska demokratiska systemet genom att granska regeringens arbete och säkerställa att ministrar följer lagar, regler och grundlagar. Granskningen ska ske ur en konstitutionell synvinkel, inte en politisk. I sin tur bidrar det till öppenhet, ansvarstagande och kontroll av den politiska makten, vilket förhoppningsvis stärker medborgarnas förtroende för demokratin.

Fru talman! Betänkandet vi hanterar i dag är liksom tidigare år omfattande och visar på de i många fall djupgående och detaljerade granskningar som KU gjort. Granskningarna sker främst genom att man ställer skriftliga frågor i varje ärende till Regeringskansliet och de personer som berörs av de enskilda granskningsärendena. I ett antal ärenden har det dessutom skett utfrågningar med statsråd och andra relevanta personer.

I kapitel 1 och 2 – Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen och Handläggningen av vissa regeringsärenden m.m., som vi hanterar nu, är det 13 ärenden. Jag tänker beröra ett par av dessa.

Fru talman! När det gäller ärendet Utlämnande av allmänna handlingar hos Statsrådsberedningen vill jag lyfta fram följande: Rätten att ta del av allmänna handlingar är en viktig del av den svenska demokratin. Den ger medborgarna möjlighet att få insyn i myndigheternas arbete och bidrar samtidigt till öppenhet, debatt och granskning av offentliga verksamheter. Men för att denna rättighet ska fungera i praktiken måste myndigheter behandla begäran om utlämnande av handlingar så snabbt som möjligt. I de flesta fall ska den som begär ut en handling få besked samma dag. Om myndigheten behöver undersöka om handlingen kan lämnas ut får det dock ta något längre tid.

Det här fungerar i hög grad. Det kan dock konstateras att flera av de aktuella framställningarna borde ha besvarats snabbare. I dessa fall tog det helt enkelt oacceptabelt lång tid. Jag vill också betona vikten av registrering, det vill säga diarieföring, för att garantera och underlätta allmänhetens tillgång till allmänna handlingar. Regeringskansliet ska ha en uppbyggd kapacitet för att hantera utlämnandeärenden skyndsamt, även när trycket är högt.

Det är positivt att det inom Regeringskansliet genomförts utbildningsinsatser och att det rekryteras nya medarbetare för att även framgent kunna säkerställa att skyndsamhetskravet i tryckfrihetsförordningen upprätthålls.

Fru talman! Jag övergår nu till att prata om det ärende som rör Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration. Granskningen i detta ärende har sin grund i ett omfattande material som delvis innehåller uppgifter som omfattas av sekretess. Det leder till att utskottets ställningstagande och vårt sätt att hantera ärendet här i kammaren behöver hållas på en övergripande nivå. Ärendet har också fått stor medial uppmärksamhet både när det gäller KU-anmälningar och under hanteringen av ärendet.

Regeringen har presenterat en reformagenda för svenskt bistånd som bland annat innebär att delar av utvecklingsbiståndet kan villkoras i syfte att få mottagarländer att samarbeta med Sverige i frågor om återtagande av sina medborgare. Denna omläggning är förankrad i utrikesutskottet och i riksdagen, exempelvis via budgetpropositionen.

Överenskommelsen förankrades inte i utrikesnämnden av det skälet att det inte bedömdes vara en fråga av stor vikt för Sverige i just utrikespolitiken. Den kan man såklart tycka olika om rent politiskt, men vår uppgift är att granska det konstitutionella.

Granskningen har visat att överenskommelsen inte innefattar några rättsligt bindande förpliktelser för Sverige som stat. Det är ingen internationell överenskommelse i regeringsformens bemärkelse utan en informell överenskommelse utan rättsligt bindande åtaganden.

Fru talman! Gällande det aktuella ärendet, Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration, vill jag nämna en del ur utskottets ställningstagande som handlar om dialogen, samordningen och styrningen av expertmyndigheterna. I granskningen har det framkommit att överenskommelsens genomförande inte varit fullt ut samordnad i berörda delar av den svenska förvaltningen. Det gäller bland annat dialogen mellan regeringen och Sida samt inom myndigheterna.

När det gäller bistånd finns en viss komplexitet då biståndsstrategier – det vill säga regeringsbeslut – avslutas, förlängs eller uppstår under mandatperioderna, vilket i praktiken betyder att regeringar ärver tidigare regeringars biståndspolitik till dess att den ändras. Regeringen ändrade regleringsbrevet i maj 2025, vilket möjliggjorde den aktuella biståndsinsatsen.

När det gäller frågan om kontroll och uppföljning av biståndsinsatserna konstateras att respektive samarbetsorganisation ska säkerställa att stödet används på ett korrekt sätt. Det är också angeläget att svenska myndigheter följer och tar del av rapporter om biståndets användning för att vid behov kunna vidta åtgärder för att förhindra att biståndsmedel betalas ut i strid med gällande regelverk.

Fru talman! Sammantaget har vi kunnat identifiera vissa delar som hade kunnat fungera bättre, men inga formella fel har begåtts. Därmed är inte granskningen ur vår synvinkel ett bristärende utan möjligtvis den gode revisorns konstateranden.

Anf. 17 MUHARREM DEMIROK (C):

Fru talman! Vi går nu tydligare in på de specifika granskningsärendena och kommer in på det som bland annat rör handläggningen av vissa regeringsärenden. Jag tänkte ta tillfället i akt att inte alls fokusera på det vi är överens om, för det har varit en ganska tydlig hantering i KU. Jag vill i stället titta närmare på det ärende som kanske tydligast illustrerar de utmaningar som vi står inför, nämligen ärendet om granskningen av Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration.

Man försöker från talarstolen i dag påskina att det handlar om regeringens politik och att det handlar om olika åsikter vad gäller biståndets användande, hur svensk migrationspolitik ska formas och vilka som ska eller inte ska utvisas, men så är det inte alls.

Det här ärendet handlar inte om huruvida det är viktigt att personer som har begått grova brott eller som har nekats asyl ska utvisas. Självklart ska

de det. Jag tror inte att det finns någon i den här kammaren som tycker något annat. Det handlar inte heller om migrationspolitikens mål.

Fru talman! Det här handlar helt och enbart om hur regeringen utövar sin makt. Det handlar om respekten för svensk förvaltningstradition och kraven på en saklig, transparent och rättssäker handläggning.

När man läser betänkandet som konstitutionsutskottet lägger fram träder en bekymmersam bild fram. Precis som tidigare har sagts i talarstolen är majoriteten av de handlingar vi i KU har fått ta del av höljda i sekretess och svåra för övriga att ta del av, men vi har alltså en regering som har slutit en överenskommelse – eller ett avtal, eller en intention – med Somalia. Avsikten var att styra om 100 miljoner kronor av svenska biståndsmedel till ett projekt nära den somaliska premiärministerns kansli i utbyte mot ett ökat återvändande.

Detta har gjorts trots att expertmyndigheten Sida utfärdade välgrundade varningar om att det här var ett projekt förknippat med betydande risker. Sida betonade också vikten av yttersta försiktighet vid samarbete med ett land som vi alla i den här kammaren vet är – enligt internationellt index – präglat av svaga institutioner och utbredd korruption. När skattebetalarnas pengar ska hanteras under sådana här förutsättningar ställs exceptionellt höga krav på transparens, dokumentation och fasta strukturer, men KU:s granskning visar med all tydlighet att dialogen med och styrningen av Sida i stället gick till på ett sätt som frångick gängse praxis.

Fru talman! I en normal granskningsdebatt i det KU som Andreas Norlén och Björn von Sydow lade grunden för hade en sådan här utredning utmynnat i en tydlig och enhetlig slutsats. Utskottet hade gemensamt slagit fast var gränserna går för en sund myndighetsstyrning och för kraven på dokumentation. Bristerna är fastlagda i granskningsbetänkandet, och ingen i utskottet kan förneka dem i sak. Men vad hände i stället?

Jo, i stället för att ge medborgarna och riksdagen den där tydliga vägledningen och den normsättande praxis som är KU:s uppgift har ställningstagandet präglats av en språklig kompromissvilja som blir svår att tyda. De faktiska bristerna riskerar att döljas i texten. När vi dessutom inte ens har kunnat enas om en gemensam tydlig presentation för medier och allmänhet försvagas kontrollmaktens röst.

Det handlar i slutändan om något större än det enskilda ärendet. Somaliaärendet är principiellt; det handlar om hur vi vårdar våra institutioner. Regeringens handläggning har i centrala delar inte levt upp till de krav på tydlighet, transparens och noggrannhet som vår förvaltningstradition kräver – och ju svårare de yttre omständigheterna är, desto viktigare är det att de formella reglerna följs.

Oppositionen tvingades därför gå in med ett särskilt yttrande där vi har tydliggjort detta. Det hör inte till vanligheterna, men vi tvingades göra det. Oppositionen har i sitt särskilda yttrande tvingats skriva ut det som borde ha varit utskottets gemensamma och självklara kritik.

Saken är glasklar: Regeringens handläggning i Somaliaärendet har brustit allvarligt. Man kan inte runda myndigheter, och man kan inte strunta i korruptionsvarningar och mörka skriftliga överenskommelser. Rättsstaten ställer högre krav på en svensk regering än så.

Anf. 18 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Jag ska under det här avsnittet kommentera några av de ärenden utskottet har granskat och börjar med utredningen av energi- och näringsministerns agerande i förhållande till interpellationsinstitutet.

Interpellationsinstitutet är en del i riksdagens kontrollmakt och ger en riksdagsledamot möjlighet att ställa interpellationer och frågor till ett statsråd om sådant som rör statsrådets tjänsteutövning. En interpellation ska besvaras inom två veckor. Om ett svar inte kan lämnas inom denna tid ska statsrådet meddela kammaren skälen till detta. Det finns ingen formell skyldighet för ett statsråd att besvara frågor eller interpellationer, men det hör till undantagen att så inte sker.

Statsrådsberedningens promemoria *Interpellationer, skriftliga frågor och information till riksdagen* innehåller riktlinjer för besvarandet. Där anges att bland annat arbetsanhopning, utlandsresa och sjukdom kan utgöra skäl för att svar fördröjs.

Av utskottets utredning framgår att energi- och näringsministerns arbetsbelastning under den aktuella tiden var anmärkningsvärt hög. Samtidigt som energisamtal med oppositionen gick in i en mycket intensiv fas hade Northvolt försatts i konkurs, vilket föranledde omfattande arbetsinsatser med många oförutsedda och brådskande inslag för energi- och näringsministern.

Det framhålls i svaret från Regeringskansliet att energi- och näringsministern regelmässigt bokar upp tider för interpellationsdebatter i kalendern, och hon är angelägen om att respektera tiderna, då hon anser att interpellationsinstrumentet är betydelsefullt. Den aktuella arbetssituationen innebar dock att hon hade möjlighet att förbereda endast två debatter den aktuella dagen men med kort varsel blev tvungen att skjuta upp två andra debatter.

Utskottet framhåller att interpellations- och frågeinstituten är en viktig del av riksdagens kontrollmakt. Utskottet invänder inte mot bedömningen att energi- och näringsministerns arbetsbelastning var hög vid det aktuella tillfället men framhåller att det är av särskild vikt att statsråden endast i undantagsfall och om det finns synnerliga skäl underlåter att besvara en interpellation eller fråga. Fördröjda svar ska undvikas så långt som möjligt.

Ärendet bedöms inte som en brist, utan detta ska ses som ett medskick till Regeringskansliet.

Fru talman! Infrastruktur- och bostadsministerns hantering av Gotlandstrafiken och de höga biljettpriserna under senare år har också utretts. I utredningen av ärendet konstaterar utskottet att regeringen under våren 2026 gav Trafikverket i uppdrag att utreda vilka möjligheter som ges inom ramen för nuvarande färjetrafikavtal att påverka biljettpriserna under pågående avtalsperiod. I vårändringsbudgeten för 2026 har regeringen föreslagit ett stöd för resor till och från Gotland för personer som är folkbokförda på Gotland.

Ärendet ses inte som ett bristärende.

Fru talman! Den 4 december 2025 beslutade regeringen att upphäva förordningen om statsbidrag till kooperativ utveckling. I en anmälan begärs att utskottet granskar vilket beredningsunderlag energi- och näringsministern hade för beslutet. Av utredningen framkommer att regeringen

hämtade in ett yttrande från Tillväxtverket innan den beslutade att upphäva förordningen.

Statens budget är ettårig. Riksdagen bestämmer därmed för ett år i taget om det bör anvisas medel för ett ändamål. Efter att den aktuella förordningen har upphört att gälla kommer stöd till kooperativ utveckling fortsatt att kunna lämnas inom ramen för utgiftsområde 24 Näringsliv, enligt svar som ministern givit i interpellationer.

Granskningen ger inte anledning till något uttalande av utskottet.

Fru talman! Sveriges förpliktelser i relation till Israel och Palestina samt kriget i Gaza är också en fråga som utskottet har granskat. Det gäller om regeringen och utrikesministern levde upp till Sveriges internationella förpliktelser och konventionsåtaganden under 2024 och 2025.

Utredningen visar att domstolspraxis från ICJ, FN:s främsta rättskipande organ, och uttalanden i den juridiska doktrinen avgör den närmare innebörden av en tredje stats folkrättsliga skyldighet att agera för att förebygga folkmord utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, bland annat vilken möjlighet staten har att påverka situationen.

I granskningen har det framkommit att regeringen bedömer att Sverige har levt upp till sina folkrättsliga förpliktelser. Bland annat har regeringen kontinuerligt uppmanat alla parter att följa den internationella humanitära rätten och har fokuserat på ett ökat humanitärt bistånd och humanitärt tillträde.

Regeringen ser med oro på de begränsningar som hindrar internationella icke-statliga organisationer från att verka samt anför att det är Israels folkrättsliga skyldighet att säkerställa obehindrat, säkert och varaktigt humanitärt tillträde.

Det som framkommit i granskningen ger inte anledning till något uttalande från utskottet.

Fru talman! Jag vill också säga några ord, ganska många till och med, om Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration. Det är en fråga som har föranlett tre olika granskningsanmälningar, efter att olika uppgifter figurerat i medierna.

Utskottet har från Utrikesdepartementet tagit emot omfattande promemorior, som delvis omfattas av utrikessekretess. Utskottet har också hållit utfrågningar av tidigare generaldirektören för Sida, Jakob Granit, statssekreterare Diana Janse, migrationsminister Johan Forssell, som tidigare var biståndS- och utrikeshandelsminister, och hans efterträdare i den senare rollen, Benjamin Dousa.

Delar av utfrågningarna hölls bakom stängda dörrar på grund av sekretess i ärendet. Av detta skäl kan inte allt som granskningen omfattat redovisas offentligt.

Mycket uppmärksamhet har ägnats åt den så kallade överenskommelsen med Somalia. Därvidlag kan utskottet konstatera att flera olika ord har använts för att beskriva den och att ett och samma ord har getts olika innebörd. Detta riskerar att skapa oklarheter och olika förväntningar.

Överenskommelsen innehåller inga rättsligt bindande förpliktelser för Sverige – det är alltså inte Sveriges regering som gjort den – och utgör inte någon internationell överenskommelse, utan det är en informell överenskommelse.

När det gäller den process som ledde fram till överenskommelsen förefaller olika delar av den svenska förvaltningen inte ha varit fullt ut samordnade. Sida såg sig i ett tidigt skede ha vissa begränsningar i sina möjligheter att bereda och besluta om biståndsinsatser för genomförandet av överenskommelsen. Det kan inte uteslutas att tydligare styrning i ett tidigare skede av Sida hade underlättat.

I maj 2025 kom ett beslut av regeringen om regleringsbrevsändring, som möjliggjorde den aktuella biståndsinsatsen i väntan på att en ny strategi arbetades fram.

I anslutning till denna process förklarades biståndsrådet vid Somaliasektionen persona non grata.

När det gäller kontroll och uppföljning av biståndsinsatserna via Världsbanken och UNDP och stödet till IOM ska respektive samarbetsorganisation säkerställa att stödet används på ett korrekt sätt. Svenska myndigheter ska följa och ta del av rapporter om hur biståndet används och vid behov vidta åtgärder för att förhindra att biståndsmedel används på ett sätt som står i strid med gällande regelverk.

Regeringen och utskottet har tagit del av återrapportering från de anställda experterna, som tjänstgjort inom olika fält för att stärka landets förmåga. Det var alltså inga spöktjänster, vilket har påstått.

Uppföljningen ger inte anledning till någon kommentar av utskottet. Det är ett ärende där majoriteten i utskottet inte uttalar någon brist. Det som anförs i slutsatserna ska ses som medskick till Regeringskansliet.

Anf. 19 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Flera av de granskningsärenden som tas upp under denna rubrik, det vill säga Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen och Handläggning av vissa regeringsärenden m.m., är frågor som vi diskuterat inom Miljöpartiet. Jag antar att andra partier också har gjort det. Flera av ärendena bygger också på anmälningar från någon av mina partikamrater.

Själva ärendena är grundligt genomgångna av utskottet, i en del fall i så små detaljer att man knappt visste att de fanns. Men sett på lite avstånd kan de vara pusselbitar i ett större sammanhang. Det ska vi komma ihåg.

Så är det med exempelvis ärendet som handlar om energi- och näringsminister Ebba Buschs förhållande till interpellationsinstitutet, vilket vi nu har pratat om mer än en gång. Till dem som följer detta hemifrån kan jag säga att det alltså handlar om riksdagens kontrollmakt, utöver den som konstitutionsutskottet arbetar med sedan 1809. Riksdagens ledamöter har rätt att ställa frågor till regeringens statsråd för att efterhöra exempelvis hur utredningar har tagits om hand, varför förslag dröjer, på vilka grunder vissa beslut har fattats eller vilka resurser som har avsatts för att lösa det ena eller det andra.

Jag kan ha förståelse för att det inte är någon speciellt prioriterad sysselsättning att svara på frågor eller ställas till svars i debatter, oavsett regeringens sammansättning, men det blir allvarligt när ministrar vid upprepade tillfällen ställer in interpellationsdebatter med kort varsel eller lämnar innehållslösa svar på skriftliga och muntliga frågor.

Fru talman! I mitt parti, och säkert även i andra, har de senaste årens så kallade paradigmskifte väckt en hel del frågor om hastighet och kvalitet i beredningsarbetet. Regeringen har lämnat ett stort antal propositioner

inom rättsområdet, framför allt det senaste året. Från Miljöpartiet gjordes i januari i år en anmälan till KU där frågan ställdes om det kanske går *för* fort, på bekostnad av kvalitet och förankring – eller acceptans, om man så vill.

Regeringsformen lämnar förvisso stort utrymme åt regeringen att utforma själva processen, även om värdet av en ordentlig remissbehandling och hörande av Lagrådet lyfts fram som viktiga inslag i arbetet med ny lagstiftning. Både justitieminister Strömmer och statsminister Kristersson framförde under utfrågningarna att den rådande samhällssituationen med stor och efterhängsen kriminalitet krävde nya arbetsformer med bättre effektivitet.

Utskottet har i och för sig inte haft några invändningar mot dessa prioriteringar men påpekar att lagstiftningens kvalitet kan riskera att bli sämre med ett beredningsarbete som ska följa hårda tidsgränser. Utskottet understryker samtidigt att behovet av beredning med avsteg från de vanliga rutinerna måste prövas från fall till fall och avsteg göras bara när det anses nödvändigt.

Fru talman! Ett ärende som möjligen kan framhållas som exempel på hur konstitutionsutskottet ska arbeta gällde frågan om Sveriges förpliktelser i relation till Israel och Palestina och kriget i Gaza. Det handlade om i vad mån Sveriges anslutning till den så kallade folkmordskonventionen, som vi ratificerade år 1952, också innebär att vi liksom andra länder måste vidta åtgärder för att förebygga och bestraffa folkmord.

Efter den första svarsomgången efterlyste utskottet en mer omfattande genomgång av vilka förpliktelser som folkrätten och folkmordskonventionen innebär för Sverige. Svaren från de folkrättsexperter som tillfrågats kan sammanfattningsvis sägas uttrycka att landets skyldigheter är rätt tunna och otydligt uttryckta vad gäller konkreta åtgärder. Det föreföll därför svårt, för att inte säga omöjligt, att kritisera Sverige på den punkten – även om man självklart kan ha åsikter om detta.

Herr talman! Slutligen har vi ärendet om Somalia. Somalia är ett land så härjat av krig, konflikter, torka, missväxt och hopplöshet att många somalier har valt att lämna landet. Uppemot 70 000 av dem som lämnat Somalia har kommit till Sverige, och medräknat de somalier som är födda i Sverige med minst en somalisk förälder består gruppen av totalt uppemot 110 000 personer. De utgör alltså drygt 1 procent av Sveriges befolkning och drygt 2 procent av den somaliska diasporan.

Majoriteten av dem som har kommit till Sverige har gjort det med skyddsskäl. Av dem är det ett antal som sitter i fängelse, och bland dem finns det i sin tur några personer utan svenskt medborgarskap. De kan därmed utvisas efter avtjänat straff.

Baserat på tre olika anmälningar har utskottet granskat, eller snarare försökt granska, hur detta har gått till. Det har varit förenat med en del svårigheter. En del av materialet kring överenskommelsen med Somalia är skyddat av sekretess. Vi har fått möjlighet att läsa en del av underlaget, men det blir delvis ointressant eftersom vi inte kan ta in skyddat material i granskningen.

Som Hans Ekström så förtjänstfullt redogjorde för har det funnits många aspekter att diskutera: beredning, styrning av myndigheter, diffusa definitioner och kanske även en oförmåga – eller i varje fall motflyt – när det gäller att samordna, eller helt enkelt lyckas, med projektet.

Vad gäller definitioner handlar det bland annat om detta med överenskommelser. Är något en överenskommelse, eller är det inte en överenskommelse? Finns det förpliktelser från svensk sida, eller gör det inte det?

Somaliaärendet känns ärligt talat inte helt färdigt. Några aspekter har nämnts, exempelvis att en svensk tjänsteperson har förklarats persona non grata i Somalia, vilket vi inte vet särskilt mycket mer om.

Det kanske också illustreras av att ledamoten Lindahl ägnar tid åt att försvara regeringens politik på biståndsområdet. Det är inte det som har ifrågasatts i anmälningarna, utan det som har ifrågasatts är om det har gått rätt till inte minst mot bakgrund av Somalias förutsättningar avseende såväl korruption som stora interna konflikter i landet.

Det illustreras dock även av ledamoten Svärds genomgång av de överenskommelser som ändå har gjorts med Världsbanken, UNDP och IOM. Vi måste betrakta dem som rimliga överenskommelser med skyldigheter från svensk sida.

Någonstans inser man alltså att anmälan egentligen handlar om hur regeringen har agerat för att kunna utvisa ett antal somaliska medborgare. Som vi har gått igenom finns det allvarliga invändningar i flera fall, och de handlar om just detta med maktutövningen. Jag tänker att vi kommer att höra mer om dessa frågor framöver. Det här är inte färdigt.

Anf. 20 MAURICIO ROJAS (L):

Herr talman! I Somaliaärendet finns det två viktiga bakgrundsaspekter som jag vill lyfta fram så att den som följer denna debatt kan sätta frågan i dess rätta sammanhang.

Den första gäller en av de viktigaste förändringarna i regeringens biståndspolitik. I regeringsförklaringen i oktober 2022 slog statsministern fast att biståndspolitiken också skulle ”utgöra ett verktyg för att motverka irreguljär migration, öka återvändandet och bidra till ett effektivt arbete för frivillig återvandring”. Det är denna förändrade biståndspolitiska inriktning som är bakgrunden till de händelser som senare kom att bli Somaliaärendet.

Utgångspunkten var enkel: Länder som tar emot svenskt bistånd ska också vara beredda att ta emot sina egna medborgare när de återvänder från Sverige, frivilligt eller genom verkställighet av lagakraftvunna utvisningsbeslut. I det senare fallet handlar det ofta om personer som begått allvarliga brott i Sverige.

Denna linje innebar en tydlig brytning med den passivitet som under lång tid hade präglat svensk politik på området. Konsekvensen av den tidigare hållningen var att ett betydande antal utvisningsbeslut inte kunde verkställas. Det gällde ett flertal länder, och Somalia var ett av dem.

Herr talman! Somalia har tagit emot svenskt bistånd sedan 1970-talet. Samtidigt har återvändandet dit fungerat mycket dåligt. Under långa perioder har det inte fungerat alls.

År 2018 uppgick det svenska biståndet till Somalia till 930 miljoner kronor. Samma år verkställdes inte en enda utvisning till landet. Även året dessförinnan var siffran noll.

År 2019 uppgick biståndet till 840 miljoner kronor medan endast tre utvisningar kunde verkställas.

År 2021 nådde biståndet en rekordnivå på 944 miljoner kronor samtidigt som endast nio personer kunde utvisas. Året därpå sjönk antalet verkställda utvisningar till sju.

Det var en fullständigt orimlig situation. Sverige betalade ut hundratals miljoner kronor i bistånd till en stat som inte var villig att ta emot sina egna medborgare när de skulle återvända efter lagakraftvunna utvisningsbeslut. Det var mot denna bakgrund som den informella överenskommelsen med Somalias regering träffades i december 2023. Resultaten har varit påtagliga. Under 2024 och 2025 kunde sammanlagt 54 somaliska medborgare utvisas från Sverige. Flera av dem hade dömts för allvarlig brottslighet i svensk domstol. Bland brotten fanns rån, grov misshandel, grov stöld, våld mot tjänsteman, brott mot knivlagen, misshandel och våldtäkt mot barn.

Detta illustrerar väl det migrationspolitiska paradigmskifte som genomförts sedan oktober 2022. Sverige ska inte bara fatta beslut om avvisning eller utvisning, utan besluten ska också kunna verkställas. Det är bra för rättsstaten och för tryggheten i vårt land. Vi liberaler är stolta över att ha bidragit till denna förändring.

Herr talman! Nu går jag över till den andra viktiga bakgrundsaspekten i detta ärende. Den handlar om de betydande svårigheter som följer av samarbete med en stat som under lång tid präglats av svaga institutioner, omfattande korruption och begränsad administrativ kapacitet.

I detta sammanhang är det viktigt att påpeka att någon formell överenskommelse aldrig träffades mellan Sverige och Somalia. Den somaliska regeringen var av inrikespolitiska skäl inte beredd att underteckna ett sådant avtal. I stället kom samarbetet att bygga på en informell överenskommelse som snarare gav uttryck för en gemensam viljeinriktning än för ömsesidigt bindande förpliktelser. Att denna viljeinriktning kunde ge upphov till olika förväntningar hos parterna är uppenbart; det blev tydligt i den konflikt som senare ledde till att Sveriges biståndsråd förklarades persona non grata av den somaliska regeringen.

Exakt vad som utlöste den somaliska regeringens agerande är inte känt, men det är svårt att bortse från de särskilda förutsättningar som råder i det land som i Transparency Internationals korruptionsindex för 2025 rankades som världens mest korrupta stat, tillsammans med Sydsudan. Det är mot denna bakgrund som de händelser som ligger till grund för granskningsärendet måste bedömas.

Herr talman! I sammanhanget är det värt att framhålla att utskottet inte har kunnat finna några som helst belägg för de återkommande påståenden som har förekommit i delar av medierapporteringen om att svenska biståndsmedel skulle ha använts på ett korrupt eller otillbörligt sätt. De som utan stöd i fakta sprider sådana anklagelser borde visa större återhållsamhet.

Att samarbeta med regeringar i länder som präglas av omfattande korruption är utan tvekan svårt och problematiskt, men det är samtidigt en realitet som svensk utrikes- och biståndspolitik har haft att hantera under lång tid. Sverige har samarbetat med Somalia i olika former sedan 1970-talet. Det skulle dock aldrig falla mig in att utan mycket starka och obestridliga bevis antyda att svenska ministrar eller tjänstemän därigenom skulle ha medverkat till korruption eller annat otillbörligt agerande, vilket flera riksdagsledamöter tyvärr har gjort. I en rättsstat måste allvarliga

anklagelser vila på fakta och bevis, inte på misstänkliggöranden och insinuationer.

Anf. 21 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Herr talman! Den svenska samhällsmodellen bygger på öppenhet och på ett utredningsväsen och remissförfarande som syftar till att förslag som regeringen vill lägga fram ska få en bred och allsidig belysning. I en av sina regeringsförklaringar talade statsminister Ulf Kristersson om ett paradigmskifte och vikten av att utredningar och beredningsarbete snabbas på. En anmälan som konstitutionsutskottet tagit emot, som blivit föremål för det granskningsbetänkande vi nu har framför oss, har tagit fasta på just dessa omständigheter. Anmälan handlar om regeringens beredningsarbete och hur lagförslagen lagts fram.

I beredningsarbetet kring anmälan om hanteringen av utrednings- och remissväsendet hade vi utfrågningar med såväl statsminister Kristersson som justitieminister Strömmer. I sammanhanget kan jag också nämna en debattartikel av företrädare för Diskrimineringsombudsmannen och Institutet för mänskliga rättigheter, publicerad i Dagens Nyheter i december 2025, som vi hade med som underlag till de öppna utfrågningarna. I denna debattartikel, med rubriken ”Våra lagar byggs på allt svagare grunder”, varnas för att beredningskravet i regeringsformen urholkas när regeringen pressar fram förslag med bristande konsekvensutredningar och ignorerar såväl remissinstanser som Lagrådet.

Flera tunga instanser och forskare har påpekat att lagstiftningsprocessen har förändrats på ett oroväckande sätt. Enligt en rapport från SNS Demokratiråd har den allvarliga kritiken mot lagförslag från remissinstanser och experter ökat under den sittande regeringen. Regeringen väljer i större utsträckning än tidigare regeringar att gå vidare med lagförslag trots att Lagrådet har riktat kritik mot dem. Institutet för mänskliga rättigheter har framfört att det ofta saknas systematiska konsekvensbedömningar av hur nya lagar, framför allt inom kriminal- och migrationspolitiken, påverkar enskilda individers mänskliga rättigheter och skydd mot diskriminering.

När lagar tas fram för snabbt och utan gedigna utredningar riskerar kvaliteten att bli lidande. En rad remissinstanser har framfört att de helt enkelt inte kunnat svara på grund av att tiden varit alltför kort för att de skulle kunna ge relevanta och väl underbyggda svar.

Herr talman! Vid utfrågningen med statsminister Kristersson togs kritiken från såväl Lagrådet som DO och Institutet för mänskliga rättigheter upp. Så skedde också med justitieminister Strömmer, som framhöll att Lagrådet tilldelats utökade resurser, att det ytterst är en politisk bedömning och att han ansåg att det fanns ett tillräckligt folkligt stöd för att driva igenom politiken. Någon självkritik, problemhantering eller problematisering av frågan noterades inte.

Utskottet ifrågasätter inte regeringens bedömning i aktuella ärenden. Det är dock av stor vikt att behovet av en beredning med avsteg från gängse arbetssätt och ledtider prövas noga från fall till fall. Utskottet ser inte några skäl till ett generellt förändrat förhållningssätt till vad som krävs för att ett ärende ska anses vara brådskande; många kriser har genom åren hanterats och passerat utan att det gedigna utredningsväsendet och remissarbetet har åsidosatts. Det handlar ytterst om tillit till och förtroende för

samhällets instanser, vilket kan vara bra att ha med sig utifrån den granskning som gjorts i detta fall.

Herr talman! En anmälan begärde att konstitutionsutskottet skulle granska regeringens framställningar om att ta del av allmänna handlingar och statsministerns ansvar för denna hantering. Anmälan baserades bland annat på uppgifter från Dagens Nyheter om att Regeringskansliet skulle ha fördröjt utlämnande av allmänna handlingar gällande granskning av den tidigare nationella säkerhetsrådgivaren. Det ska vid vissa tillfällen ha varit upp till 46 dagars väntetid. Då hade handlingen endast fått lov att hämtas ut vid bestämda tider i pappersform.

I anmälan anges också att dokumentet med skadebedömning diarieförts efter 673 dagar och betraktats som allmän först efter att medierna fått reda på detta.

I enlighet med tryckfrihetsförordningen, herr talman, har varje svensk och utländsk medborgare rätt att ta del av allmänna handlingar. Det får endast begränsas om det krävs utifrån vissa grundläggande skäl för rikets säkerhet. Det ska hanteras skyndsamt i enlighet med offentlighets- och sekretesslagen.

I detta ärende hölls utfrågningar såväl med statsminister Ulf Kristersson som med statssekreterare John Stuart. Utskottet konstaterar att statsministern som chef för Regeringskansliet har ett särskilt ansvar för att det ska finnas en organisation för att hantera utlämnandet av allmänna handlingar.

Utskottet ser positivt på att utbildningsinsatser ska genomföras för att säkerställa att skyndsamhetskravet säkerställs framgent.

Jag kan också nämna en anmälan som gäller medborgarskapsprov. Det blev en granskning av migrationsminister Johan Forssell. Det gavs ett uppdrag till bland annat Stockholms universitet att ta fram ett sådant prov. Anmälaren ansåg att de svenska universiteten och högskolorna vilar på akademisk frihet och att det därför fanns anledning att granska huruvida det uppdraget stämde med detta.

Utskottet framhåller i sitt ställningstagande att regeringen nyligen beslutat om en utredning av organisationsformen för samtliga universitet och högskolor och att statens styrning av dessa ska ge lärosätena goda förutsättningar att utföra sina uppgifter.

Ett besked att ta fasta på framöver är dock att den akademiska friheten är viktig att värna utifrån kärnuppgifter som utbildning och forskning av hög kvalitet och också, vilket tål att betonas, ur demokratiska aspekter. Det är viktigt att detta kan följas upp och bevakas framöver.

Anf. 22 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Ledamoten tog upp flera mycket viktiga ämnen. Jag vill beröra endast ett, som också bekymrar mig. Det gäller Lagrådets relation till regeringen.

Historiskt sett har socialdemokratin motsatt sig att man stärker Lagrådets roll. Flera borgerliga partier förslog till exempel en gång i tiden att man skulle göra det obligatoriskt för regeringen att inte driva vidare lagförslag som enligt Lagrådet skulle bryta mot exempelvis författningen.

Jag vet inte om ledamoten har funderat på det här. Men utifrån vad han har redovisat skulle jag vilja veta om han tycker att man borde gå den här

vägen, det vill säga att göra Lagrådets bedömningar mycket mer bindande för regeringen.

Anf. 23 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt huvudanförande kritiseras den nuvarande regeringen för att man åsidosätter Lagrådets rekommendationer mer än vad tidigare regeringar har gjort.

Jag anser att det är viktigt att Lagrådets kunskap och saklighet beträffande lagarnas förhållande till varandra finns med i beslutsfattandet för regeringar också framöver. Jag ser det som angeläget att vi som politiska företrädare tar intryck av Lagrådets synpunkter.

Självklart är det regeringen som, enligt vår regeringsform och grundlagarna, styr riket och har att ta ansvar för de lagförslag som läggs fram och som vi i riksdagen så småningom ska besluta om. Det ska vara välgrundade förslag, och där är Lagrådet som remissorgan en mycket viktig del.

Anf. 24 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Tack så mycket, ledamoten, för svaret!

Möjligheten att helt och hållet åsidosätta Lagrådets rekommendationer och bedömningar är konstitutionellt stadgad. Så är det. Man bryter inte mot författningen när man gör det. Det var det som debatten om Lagrådets ställning handlade om. Får man göra så? Får man göra så i mycket viktiga frågor, som de fri- och rättigheter som vår författning garanterar?

Socialdemokraterna ville inte gå den vägen. Det blev till sist en kompromiss 1979 med något som var varken hackat eller malet, som man brukar säga på svenska.

Jag vill veta om ledamoten tycker att den här vägen borde prövas och om det finns någon debatt inom partiet om att ändra det historiska motståndet mot att förstärka Lagrådets konstitutionella ställning.

Anf. 25 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik:

Herr talman! Det är intressanta frågeställningar från ledamoten Mauricio Rojas. Det kunde vara intressant att också få Mauricio Rojas frågor belysta i samtal och utfrågningar med regeringsföreträdare, som vi hade i detta ärende.

Jag konstaterar, utifrån de beskrivningar som finns sedan Lagrådet tillkom om hur regeringen har hanterat Lagrådets synpunkter, att det är nuvarande regering som mest påtagligt har ignorerat Lagrådets synpunkter. Då handlar det om frågor kring fri- och rättigheter, som har belysts här.

Mauricio Rojas tar upp en viktig fråga, och det är nog lika viktigt för liberaler när man sitter i regeringen som för andra att ta med sig detta i arbetet.

Anf. 26 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Ibland när man anmäler sig sent till debatten kommer man sist på talarlistan. Trots att man bara har fyra minuters talartid kan man ändå reflektera lite över vad tidigare talare har sagt.

Det låter lite fantastiskt att ett icke-bindande avtal, en viljeinriktning, kan resultera i 100 miljoner på kontot. Om regeringen letar efter nya

personer att skapa ett icke-bindande avtal eller en liten viljeinriktning med anmäler jag mig som frivillig. Jag skulle absolut kunna tänka mig att ta hand om några av regeringens miljoner. Nåväl.

Jag ber om ursäkt, herr talman.

Under dessa kapitel tänkte jag ta upp två ärenden som jag själv finner särskilt intressanta. Det ena rör regeringens uppdrag till universiteten om medborgarskapsprov.

Det väckte en del protester när regeringen gav detta uppdrag till Göteborgs och Stockholms universitet, särskilt när migrationsminister Johan Forssell fastslog att det är regeringen som styr landet och att universiteten är statliga myndigheter som lyder under den.

Det är visserligen korrekt att universitet och högskolor är myndigheter och rent formellt kan få regeringsuppdrag, men i utskottet framhåller vi den särskilda och mer självständiga ställning som universitet och högskolor har i förvaltningsorganisationen. Denna självständighet gäller i första hand det som kallas akademisk frihet.

De båda universitet som fick detta uppdrag har hänvisat till etablerad praxis och principen om autonomi och akademisk frihet. De har ifrågasatt om uppdraget ligger i linje med universitetens kärnuppdrag.

I vår granskning framkommer att regeringar inte tidigare har lämnat något jämförbart uppdrag till universitet och högskolor. Vi noterar även att universiteten påtalade de stora utmaningar det skulle innebära att genomföra detta uppdrag med tanke på den snäva tidsplanen.

Ansvarig minister har senare i medier uttryckt en förståelse för att universiteten ansett att det aktuella uppdraget strider mot den praxis om armlängds avstånd som brukar gälla. Det blir nästan lustigt att regeringen samma år tillsätter en utredning i syfte att stärka just den akademiska friheten i Sverige. Regeringens företrädare framstår inte som särskilt synkade får man nog säga.

Det andra ärendet som jag särskilt vill uppmärksamma i just detta kapitel är det som rör utlämnandet av handlingar som rörde Landerholmfallet och den skadebedömning som diarieförde först efter 673 dagar. Medierna fick dessutom vänta orimligt länge när de begärde att få ta del av vissa handlingar, något som Justitieombudsmannen redan har konstaterat och kritiserat Regeringskansliet för.

I vår utfrågning sa statsministern att skälet till att det dröjde 673 dagar var att medier inte hade begärt ut handlingen tidigare. Det är möjligt. Men som chef för Regeringskansliet har statsministern ett övergripande ansvar för att det finns en organisation för att hantera ärenden om utlämnandet av allmänna handlingar. Det har uppenbarligen brustit här.

Precis som tidigare talare var inne på framkom också att när exempelvis DN begärde ut handlingar under eget namn respektive under pseudonym fick de helt olika bemötande, helt olika förutsättningar att ta del av de allmänna handlingarna och helt olika svarstider. Det är mycket anmärkningsvärt, herr talman.

Anf. 27 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Herr talman! Det är första gången som jag deltar i konstitutionsutskottets arbete med granskning av regeringens arbete utifrån de anmälningar som har gjorts av ledamöter i vår riksdag. Det känns lite högtidligt.

För mig som är van vid att bedöma innehållet i de politiska motståndarnas politik inom kulturutskottets område har det varit en balansakt att försöka se vad som är rena övertramp eller avsteg från lagar och förordningar och vad som enligt min mening bara är dåligt sett till det politiska innehållet.

Den granskning jag ska fokusera på de kommande minuterna rör Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration och den reformagenda som regeringen bedriver. Inledningsvis är det värt att nämna att granskningen inbegriper ett förhållandevis omfattande material som omfattas av sekretess.

Regeringen och Sverigedemokraterna har haft en politisk inriktning som innebär att man ska använda biståndspolitiken som en hävstång för migrationsfrågorna. Det är ett transaktionellt arbetssätt, som vi har hört om här tidigare.

När det gäller den granskade överenskommelsen konstaterar utskottet att det är flera olika ord som har använts för att beskriva den och att ett och samma ord har getts olika innebörd. Så har skett i extern kommunikation av statsråd, bland annat i medierna och i riksdagens kammare, liksom i intern kommunikation inom utrikesförvaltningen. Det här skapar naturligtvis oklarheter och leder till att det finns olika förväntningar på överenskommelsen.

Det som har framkommit i granskningen är att det inte har funnits något bindande avtal men att 100 miljoner i utvecklingsbistånd från Sida och 5 miljoner från Justitiedepartementet har kanaliserats via FN-organ som en följd av viljeinriktningen hos de båda regeringarna i Sverige och Somalia. Det är alltså inte fastslaget utan bara underförstått att Somalia tar tillbaka sina medborgare om pengarna betalas ut.

När Sida ansåg sig ha begränsningar i sina möjligheter att bereda och besluta om biståndsinsatser för genomförandet blev det stopp på återtagandet. Det ledde till slut till att biståndsrådet förklarades persona non grata, det vill säga inte längre välkommen i landet, som flera före mig har nämnt.

Min reflektion efter att ha deltagit i granskningen och tagit del av ett väldigt omfattande material är att regeringens nya arbetssätt med tydlig koppling mellan bistånd och migration och informella överenskommelser på politisk nivå öppnar för ökade avsteg från de principer och processer som vanligtvis vägleder utrikespolitik och biståndsinsatser. Den här gången höll Sida på sina rutiner, men till ett högt pris.

När man tar till nya arbetssätt som leder till att svenska medarbetare utvisas kan det vara läge att ta frågan till Utrikesnämnden för information, men det har inte gjorts. Ministrarna hänvisar till att de svarat på frågor i både kammare och utskott. Men det är andra typer av forum som inte fyller samma funktion. Det vill vi markera.

Herr talman! Vi är i utskottet överens över partigränserna om att det här ärendet har haft sina utmaningar utifrån olika förväntningar på vad en icke-bindande överenskommelse innebär och utifrån krockar mellan det omfattande regelverk som styr en biståndsmyndighet som Sida och önskan om att uppnå politiska mål i både Somalia och Sverige.

Nu återstår det att se vilka lärdomar regeringen har dragit när man jobbar vidare för att bygga relationer med den före detta al-Qaida-nära regimen i Syrien och talibaner i Afghanistan för att kunna utvisa människor dit.

Anf. 28 MIRJA RÄIHÄ (S):

Herr talman! Jag vill i detta inlägg kommentera tre ärenden som alla har bäring på arbetsgivarpolitiken i Regeringskansliet. Jag börjar med utlysning av tjänster i Regeringskansliet.

Regeringskansliet har använt sig av en Ipad för utlysning av tjänster. Ipaden har funnits inom skalskyddet och bara kunnat användas av dem som redan finns i Regeringskansliet. I några fall har det handlat om tjänster som inte omfattas av undantaget i myndighetens instruktion från kravet på information om lediga anställningar.

Ett sådant exempel är att assistenttjänster inte har anmälts till Arbetsförmedlingen eller att Ipaden har använts till att förlänga visstidsanställningar. I min värld är det ett samtal mellan närmaste chef och den anställde.

Herr talman! Om vi går vidare i arbetsgivaranmälningarna handlar det om åsiktsregistrering inom Regeringskansliet. Anmälaren skriver följande: I Dagens ETC kunde vi den 25 mars 2025 ta del av anonyma vittnesmål gällande en mer utbredd kultur inom Regeringskansliet, där tjänstemän nu upplever en allt större politisering av personalpolitiken från arbetsgivarens håll. Det talas bland annat om åsiktsregistrering av opolitiska tjänstemän och att de som anses illojala hamnar i frysboxen utan arbetsuppgifter. Även fackliga representanter bekräftar denna bild.

Utskottet har naturligtvis utrett ärendet och skickat frågor till Regeringskansliet. Utskottet har landat i precis samma uttalande som förra året när vi talade om Regeringskansliets lönepolicy, och detsamma framgår av Regeringskansliets svar: Regeringskansliet ska alltid iaktta saklighet och opartiskhet i rekryteringar och befordringar. Avseende ska alltså endast fästas vid sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet. Det säger sig självt att det är så det ska vara.

Vidare anförs att för tjänstemän i Regeringskansliet gäller liksom för andra statligt anställda den statliga värdegrunden. Regeringskansliet har också etiska riktlinjer som anger vissa generella principer för hur tjänstemän ska agera i sitt arbete och behandlar bland annat regler om jäv, intressekonflikter samt offentlighet och sekretess.

Utskottet anser att det stora flertalet tjänstemän inte är politiskt tillsatta utan behåller sina anställningar vid regeringsskiften, oavsett regeringens politiska sammansättning. Det är väsentligt att dessa tjänstemän rekryteras på sakliga grunder. Dessa tjänstemän bidrar med sin kompetens oavsett regeringens politiska inriktning. Utskottet anser liksom tidigare att denna ordning är av central betydelse och framhåller vikten av att den består.

Därtill framförs det från Regeringskansliet att man inte registrerar de opolitiska tjänstemännens politiska åsikter eller partitillhörighet. Utskottet har fullt förtroende för de svar som Regeringskansliet lämnar om registrering av politiska åsikter.

Sedan kommer vi till nästa ärende, som också tangerar arbetsgivarpolitiken. Det gäller det så kallade tjänstemannauppropet inom Regeringskansliet. Uppropet handlar om ett brev som opolitiska tjänstemän har skickat till förvaltningsdirektören på Regeringskansliet. Utskottet har i våra utfrågningar gång på gång fått höra att arbetsgivarpolitiken är förvaltningsdirektörens ansvar och inte politikens ansvar.

I denna utredning görs också jämförelser med förra årets anmälan om löneprocessen på Regeringskansliet. Regeringskansliets uppgift är att bereda regeringsärenden och biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet i övrigt. Ovan nämnda bestämmelser omfattar verksamheten vid Regeringskansliet. Vid Regeringskansliet är det stora flertalet tjänstemän inte politiskt tillsatta, utan de behåller sina anställningar vid regeringsskiften. Det är precis samma utlåtande som vi hade i det förra ärendet, om åsiktsregistrering. Dessa tjänstemän bidrar med sin kompetens oavsett regeringens politiska inriktning.

Det brev som är aktuellt i granskningen kom från medarbetare vid Regeringskansliet och var ställt till Regeringskansliets förvaltningschef. Efter att det hade mottagits genomfördes möten med företrädare för arbetstagarorganisationerna och med företrädare för den grupp som undertecknat brevet. Därefter genomfördes ett möte på Utrikesdepartementet, där såväl politisk som opolitisk ledning deltog.

Efter brevets tillkomst har ett antal åtgärder vidtagits för att informera om tjänstemannarollen och de opolitiska tjänstemännens roll i förhållande till den politiska ledningen.

Det här ärendet har verkligen diskuterats i utskottet. Vi hade kanske inte från början någon jättegemensam nämnare när det gäller hur vi hanterar detta. Jag personligen och den grupp som jag företräder har lutat oss mot den lagstiftning som är gällande på arbetsmarknaden. Det är precis så här man ska hantera ett ärende när de anställda gör något som behöver åtgärdas. Det är inte regeringens sak att åtgärda det, utan det är verkligen direktörens sak att åtgärda detta.

Åtminstone jag kan se att hanteringen har varit riktigt by the book. Jag önskar ibland, herr talman, att det fanns fler sådana här tillfällen, där man hanterar ett ärende precis enligt lagstiftningen för arbetsmarknaden.

Anf. 29 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr talman! Konstitutionsutskottets uppdrag är att genomföra granskning av den sittande regeringen eller av föregående regeringar. Detta är en uppgift som utskottet har haft i över 200 år.

Vår uppgift är att se på de anmälningar som inkommer på ett sakligt och opolitiskt sätt. Kapitel 3 i årets granskningsbetänkande, som vi behandlar här och nu, handlar om regeringens ansvar för förvaltningen. Det är frågor som berör något mycket viktigt: medborgarnas förtroende för staten.

För att demokratins grundpelare ska fungera krävs inte bara fria val och folkvalda församlingar; det krävs också en förvaltning – med dess tjänstemän – som är professionell, opolitisk och lojal mot den regering som svenska folket har valt. Flera av de ärenden som behandlas i detta kapitel berör just dessa grundläggande principer.

Herr talman! Jag kommer att kommentera tre ärenden som jag tycker har stort signifikant värde för årets granskning och som också visar vikten av att värna och skydda de lagar och regler som den svenska konstitutionen vilar på.

Ett ärende i kapitlet gäller säkerhetsbrister vid Lantmäteriet. Vi lever i en tid då informationssäkerhet, cybersäkerhet och skydd av känslig information har blivit allt viktigare. Säkerhetsbristerna inom Lantmäteriet har byggts upp under många år under olika regeringar, och det aktualiserar

bredare frågor om hur staten hanterar säkerhetsrisker inom samhällsviktiga myndigheter.

Granskningen visar att konsekvenserna för Sveriges säkerhet av läckt information är svåra att fullt ut överblicka. När allvarliga säkerhetsbrister uppmärksammas är det viktigt att staten har förmåga att snabbt skapa sig en samlad bild av situationen och säkerställa att relevanta aktörer får den information de behöver.

Utskottets granskning av ärendet visar samtidigt att det finns anledning att dra lärdomar av det inträffade, inte minst när det gäller informationsdelning, uppföljning och samordning mellan myndigheter och Regeringskansliet. Detta är lärdomar som sträcker sig långt utanför det enskilda ärendet. Det är information som är viktig för hela driften av statsförvaltningen.

Herr talman! I den del som vi nu behandlar innefattas granskningen av AP-fondernas investeringar i Northvolt. Dessa benämns G4 och G9 i granskningsbetänkandet. För Sverigedemokraterna är detta en viktig principiell fråga. AP-fondernas uppdrag är inte att bedriva industripolitik; deras uppdrag är att förvalta svenska folkets pensionspengar på ett ansvarsfullt sätt.

När pensionsspararnas kapital riskeras måste kraven på professionalism, självständighet och riskmedvetenhet vara mycket höga. Investeringar ska utgå från genomarbetade kalkyler och inte från önsketänkande eller politiska signaler. Northvolts konkurs har fått stora konsekvenser för pensionssparare, anställda och lokalsamhällen.

Herr talman! Utskottet lyfter fram att uttalanden från statsråd riskerar att uppfattas som ett indirekt ifrågasättande av AP-fondernas självständighet. Under de årliga dialogmötena 2020 och 2021 hos AP-fonderna ändrades dagordningen och prioriteringarna av ärendena. Bland annat blev gröna investeringar en egen punkt på dagordningen i stället för att tidigare ha ingått under punkten Övriga frågor.

Det jag vill säga med detta, herr talman, handlar om vikten av att agera ansvarsfullt. Vi måste ta ansvar för våra gemensamma resurser, och beslut ska inte styras av drömmar och känslor. Det ska vara beslut som är förankrade i verkligheten och som bygger på genomarbetade analyser.

Låt oss ta till oss det konservativa tankesättet när det kommer till den gröna omställningen! Låt omställningen vara ansvarsfull, och låt marknaden avgöra hastigheten! Omställningen kommer att ske, men tvinga inte fram något! Vi ser resultatet i Northvolt, det vill säga en av Sveriges största konkurser, där miljarder av skattebetalarnas pengar har förbrukats.

Herr talman! Jag tänker inte gå in djupare på detaljerna här och nu, inte för att vår granskning inte är i behov av en bredare genomgång av det som har skett utan för att jag vet att ledamoten Lars Engsund kommer att beröra just granskningen av AP-fondernas investering i gröna bolag mer ingående i sitt anförande, som kommer lite senare i granskningen av detta kapitel.

Jag tänker nu gå vidare till en annan av konstitutionsutskottets granskningar, G16, om det upprop som ett stort antal tjänstemän initierade på Utrikesdepartementet för en tid sedan, det så kallade tjänstemannauppropet. Där valde över 200 tjänstemän att bortse från regeringsformens 1 kap. 9 §, det vill säga att offentliga förvaltningar har skyldighet att iaktta saklighet och opartiskhet.

Sverigedemokraterna menar att det som har framkommit i granskningen är allvarligt. Konstitutionsutskottet understryker också vikten av ett opolitiskt tjänstemannaskap och framhåller att varje regering ska kunna förutsätta att Regeringskansliets tjänstemän lojalt bistår den regering som svenska folket har gett mandat att styra landet.

Förtroendet för staten bygger på att medborgarna vet att samma regler gäller för alla. Kompetens, erfarenhet och skicklighet ska avgöra vem som får ett arbete inom stat, kommun och region. Trots det förekommer olika sorters kvoteringar och särbehandlingar i vårt avlånga land, där den som är bäst lämpad för ett arbete eller en utbildningsplats många gånger får stå åt sidan.

På samma sätt vilar förtroendet för staten på att man kan lita på att anställda tjänstemän utför sitt uppdrag efter bästa förmåga och att de lämnar partiboken hemma. Detta är en självklar utgångspunkt, herr talman. Men för Sverigedemokraterna och Liberalerna är det inte bara en självklar princip, utan det ska gälla även i praktiken.

I Sverigedemokraternas särskilda yttrande som vi har skrivit tillsammans med Liberalerna pekar vi på att brevet, det så kallade tjänstemannauppropet, tillkom genom ett organiserat initiativ bland tjänstemän inom Regeringskansliet under en pågående regeringsbildning. Det innehöll ställningstaganden som rörde relationen mellan tjänstemannarollen och en eventuell tillträdande politisk sammansättning och vad för politik en sådan sammansättning skulle kunna tänka sig att bedriva.

Att chefer och andra inflytelserika tjänstemän uppges ha varit involverade gör saken särskilt problematisk. Det handlar inte om enskilda politiska uppfattningar. Alla människor har rätt till sina åsikter. Det handlar om att tjänstemän i statens tjänst inte får använda sin ställning för att påverka eller motarbeta den demokratiskt valda regeringens arbete.

Herr talman! All offentlig makt i Sverige utgår från folket genom allmänna val. Den offentliga makten i Sverige utgår inte från tjänstemännen. Det är en princip som måste försvaras oavsett vilken regering som sitter vid makten. Om vi inte markerar mot de tjänstemän som begår grova tjänstefel kommer också misstankegraden att öka mot de tjänstemän som utför sitt arbete på ett professionellt och opolitiskt sätt.

Herr talman! Om det finns en gemensam nämnare för hela kapitel 3 är det vikten av en fungerande stat, där säkerheten tas på allvar och där myndigheter och offentliga institutioner varsamt förvaltar medborgarnas förtroende. Statsråd ska inte försöka styra opolitiska tjänstemän, och opolitiska tjänstemän ska inte försöka styra politiken. Det kan låta som självklarheter, men verkligheten är inte alltid så enkel. Det är grundläggande demokratiska frågor, och det är frågor som Sverigedemokraterna även fortsättningsvis kommer att värna.

Anf. 30 MUHARREM DEMIROK (C) replik:

Herr talman! Jag har förstått att det inte hör till vanligheterna att ta repliker på varandra i konstitutionsutskottet även om det ibland sker. Jag hade inte heller tänkt begära replik, men under ledamoten Westmonts anförande kunde jag inte hålla igen. Anklagelserna som kom är oerhört allvarliga.

När det gäller det så kallade tjänstemannauppropet har vi i de interna diskussionerna och debatterna i konstitutionsutskottet vägt och vridit på alla ord och försökt att hitta en gemensam väg framåt. Nu står ledamoten Westmont här och påstår att han egentligen inte står bakom det som står i granskningsbetänkandet.

Anklagelserna från talarstolen är så pass grova att det nästintill antyds att det var ett medvetet, organiserat försök att hindra en regeringsbildning. Om ledamoten Westmont står bakom de ord som han framförde i talarstolen är det en av de absolut grövsta anklagelser som har förts fram i den här kammaren. Det indikerar att det var ett – låt oss tala klarspråk på ren svenska – försök till statskupp.

Står ledamoten Westmont verkligen bakom det här? Menar ledamoten Westmont att ett internt brev som offentliga statstjänstemän skrev till sina chefer var ett försök att förhindra en regeringsbildning?

Jag är chockad över de här anklagelserna och vill hemskt gärna ha ett svar från ledamoten.

Anf. 31 MARTIN WESTMONT (SD) replik:

Herr talman! Som ledamoten Demirok precis påpekade: Det som jag framförde i talarstolen var precis det som skedde. Tjänstemännen valde att initiera uppropet mitt under en regeringsförhandling. Sedan är inte jag beredd att säga att detta påverkade den regering som sedan tillträdde, men det är ändå värt att kontemplera över om det kunde ha påverkat eller om det påverkade den regering som vi till slut fick efter valet 2018.

Anf. 32 MUHARREM DEMIROK (C) replik:

Herr talman! Jag tror att vi behöver vara tydligare. De anklagelser som framfördes i talarstolen är så pass allvarliga att ledamoten Westmont antingen bör stå bakom dem eller ta avstånd från dem i replikskiftet. Vi kräver ett tydliggörande. Var det ett försök att påverka regeringsbildningen och i så fall ett försök till statskupp eller inte?

Kan man inte klart och tydligt ta avstånd från det har man oerhörda svårigheter att faktiskt fortsätta debatten om yttrandefriheten. Yttrandefriheten är en av våra absolut viktigaste pelare, och även offentliga tjänstemän – statstjänstemän – har rätt att uttrycka en åsikt.

Granskningsbetänkandet har fastställt att det skedde i den ordning som skulle ske, det vill säga att ansvarig chef tog hand om det, tog emot brevet och hade en diskussion med sina tjänstemän.

Om ledamoten Westmont tycker att det var otillräckligt och att tjänstemän inte ska omfattas av yttrandefriheten tycker jag att det behöver uttryckas här. Jag tycker inte att det efter de här anklagelserna från talarstolen finns utrymme att röra sig i det luddiga. Vi kräver klarspråk. Var det ett försök till statskupp eller inte?

Anf. 33 MARTIN WESTMONT (SD) replik:

Herr talman! Jag tänker inte spekulera i om det var en statskupp eller inte, som Demirok var inne på. Det vi kan konstatera är dock, precis som jag nämnde i mitt anförande, att tjänstemän har vissa regler att förhålla sig till, bland annat regeringsformen där det står att man ska vara opartisk. I det här fallet är det uppenbart att man inte har varit det.

Jag välkomnar den här debatten, men man får inte glömma bort att den som initierade uppropet på Regeringskansliet var en person som hade en bakgrund inom Socialdemokraterna. Om det var en statskupp eller inte låter jag vara osagt, men jag välkomnar en bredare debatt om tjänstemannaansvar och myndighetsaktivism.

Anf. 34 ULRIK NILSSON (M):

Herr talman! Ledamoten Demirok började morgonen med att ifrågasätta om vi är tävlingsinriktade eller ej. Låt mig säga att jag uppskattar varje god sparringpartner. Diskussion och samtal tenderar att fördjupa förståelsen och förklara olika saker.

Herr talman! Grunden för en fungerande demokrati är att resultatet i ett val också får genomslag i statens agerande. Det innebär att regeringen måste ha rätt att fatta beslut i den riktning som regeringen, med stöd av valet, vill gå, men den får också ta det politiska ansvaret för det.

Flera har sagt att det inte är det politiska ansvaret som vi granskar, och så är det. Vi granskar det konstitutionella ansvaret. Men det politiska ansvaret måste för att möjliggöra en konstitutionell granskning uttryckas transparent och tydligt. Det brukar oftast manifesteras i att man får regleringsbrev eller regeringsbeslut på olika områden. Det kan också ske genom att man ingår avtal, skriver strategier och fattar långsiktiga beslut. Allt detta är olika sätt att manifestera en politisk inriktning.

I regeringsformen 1 kap. 6 § står det tydligt att ”regeringen styr riket”. Det är klart att det innebär att man ibland kommer att behöva fatta beslut som ligger utanför den tidsordning som deklareras i de dokument som jag tidigare nämnde. Då kan det naturligtvis hända att man får lite motstridig information i form av ett tidigare långsiktigt beslut och ett mer kortsiktigt. Det såg vi i ett tidigare ärende, det så kallade Somaliaärendet, som inte ingår i denna del av betänkandet men ändå har en koppling till styrningen av myndigheter och förvaltning, vilket är det vi diskuterar nu.

Nu handlar det om de KU-anmälningar som gjorts gällande styrning av och ageranden inom förvaltningar och myndigheter. I likhet med tidigare talare tänker jag göra några nedslag för att beskriva olika uppfattningar men också beskriva en del av hur processen går till och hur man kan se på ärenden. När anmälan skrivs sker det nästan alltid med utgångspunkten att det har skett någonting som är skumt och ska kritiseras. Det är själva tematiken. Därefter, när vi utreder och samlar information, får man successivt förändra sin uppfattning. Då ska man kunna erkänna att det där faktiskt inte var någonting eller att det var värt att rikta kritik mot.

Låt mig börja med det ärende som var uppe senast gällande tjänstemannauppropet – det brev med synpunkter på regeringsbildningen som kom från Utrikesdepartementets personal. När man läser det första gången är det klart att man tänker: Ojojoj, det där var riktigt allvarligt! Men när sedan utredningen görs kan man konstatera att det är en arbetsrättslig fråga som är hanterad helt korrekt.

På den politiska sidan är det klart att det hade varit bra för den allmänna uppfattningen om regeringen i det aktuella läget hade gjort något ställningstagande, något uttalande eller någon markering i ärendet för att försvara regeringens möjligheter att genomföra beslut. Men det går nog inte att hitta något krav på det någonstans. Just därför får man stanna där och säga: Ja, det hade varit bra. Men det är inte fel att inte göra det, för reger-

ingen har i detta läge, liksom i alla andra, möjlighet att fatta bättre eller sämre politiska beslut. Det hade varit klädsamt om regeringen hade gjort någonting mer, men det finns inte grund för kritik i den delen.

Jag går vidare till nästa ärende, Säkerhetsbrister vid Lantmäteriet. Alla känner väl till bakgrunden. Under ett stort antal år har it-säkerheten inom Lantmäteriet ifrågasatts. Det har konstaterats att man kunde få ut sekretessbelagd information från databasen Arken, till att börja med via kundtjänsten. Sedan noterades det också att det hade funnits de som haft direktaccess och därmed kunnat plocka ut informationen.

Så snart detta kom på Landsbygds- och infrastrukturdepartementets bord säkerställde man därifrån att åtgärder hade vidtagits, att det var nedstängt och att läckagen upphört. Samtidigt informerade man andra departement. Det har dock kommit att ifrågasättas om man säkerställde att det gick fram till alla departement på det sätt som rimligen borde ha varit fallet. Vi riktar kritik mot att man inte säkerställde att informationen kom fram i ett så viktigt ärende.

Det har ifrågasatts om regeringen gjort någon konsekvensanalys. Här finns vissa likheter med det tidigare ärendet. Först kan det konstateras att all information är röjd. Det går tyvärr inte att förhemliga sådant som redan är avslöjat. Vet folk om att det finns kommer det aldrig att gå att ta tillbaka det, vilket gör att det snarare är ett framtida agerande man efterlyser med en sådan konsekvensanalys.

Sedan har vi frågan om det hade varit bra med en konsekvensanalys. En sådan kanske i alla fall hade tydliggjort omfattningen av problemen. I någon mening kan man säga att det kanske hade varit bra. Finns det då något konstitutionellt krav? Nej, det finns inget sådant. Återigen hamnar detta på den politiska skalan: Bör man eller bör man inte göra det? Det är en fråga om hur man ser på sin roll som förtroendevald. Vi och många kan tycka att regeringen kanske borde ha varit tydligare med detta, men det finns inget krav.

Vart vill jag då komma med det här resonemanget? Jo, i de två senaste fallen, tjänstemannauppropet och Lantmäteriet, kom båda sidor fram till att det nog inte finns några formella krav på ett visst agerande men att det utifrån vissa förutsättningar kunde ha varit bra om man hade gjort på ett visst sätt. I det första fallet accepterade vi alla sakläget och sa att vi inte kan rikta kritik mot den dåvarande regeringen för tjänstemannauppropet, eftersom det inte fanns något krav. Men oppositionen vill nu gärna på liknande grunder rikta kritik mot sittande regering genom att säga att man borde ha gjort på ett visst sätt, trots att det inte heller där fanns något krav. Det tycker jag är en motsättning som lämnar en del frågor att besvara.

Herr talman! Jag vill också tala lite grann om regeringens styrning av myndigheter, framför allt om direktstyrningen. Vi har pratat om Somaliaärendet, där det underförstått finns någon sorts kritik mot att regeringen blandade sig i myndigheternas verksamhet. Man kan inte runda myndigheter, sa en tidigare talare. Den kritiken visar att man inte håller sig självständig gentemot myndigheterna. Gällande Lantmäteriet antyder man nämligen snarare att man skulle vilja ha ett tydligare agerande av regeringen mot myndigheter. I det ena fallet säger oppositionen: Håll tassarna borta! I det andra säger man: Blanda er i mer! Var är logiken i detta? Hur ska man behandla myndigheterna? Är det via regleringsbrev och tydlig styrning, eller är det ”tesagt” i de fall där jag själv vill det men inte i de

fall där jag tycker att myndigheterna gjorde rätt? Det där är politik. Konstitutionellt ska det ses så.

Herr talman! Jag tycker att det är tråkigt när det blir politisering. Jag inser naturligtvis att det i vissa fall kommer att vara nödvändigt och ofrånkomligt. Men jag hoppas att vi kan komma tillbaka till ett samtalsklimat där Muharrem Demirok är min sparringpartner och där vi tillsammans lär oss mer och mer.

Jag tycker att KU:s betänkande är välavvägt och klargörande. Det utreder viktiga saker.

Anf. 35 MUHARREM DEMIROK (C):

Herr talman! Jag inledde dagen med att hänvisa till morgonens fotbollsmatch. Ledamoten Ulrik ”tog upp bollen”. Men plötsligt hamnade vi i en boxningsring och var sparringpartner. Ja, sportreferenserna kan bli oändliga i denna kammare. Nu ska jag inte ägna mig så mycket åt det.

Att föra sakliga och grundliga samtal och väga argument och åsikter mot varandra är det som bygger demokratin stark – det är fundamentet för hela den här byggnaden. Jag tycker att vi upprätthåller den hållningen, Ulrik, och fortsätter att hjälpa varandra att bli bättre.

Med det sagt, herr talman, går vi vidare till kapitel 3, som rör några av de absolut tyngsta frågorna i årets betänkande.

Det första ärende jag vill lyfta rör det så kallade tjänstemannauppropet i Regeringskansliet.

I en demokrati som den svenska är den grundlagsskyddade yttrandefriheten en bärande pelare. Den gäller för medborgaren på gatan, den gäller för den politiska oppositionen såväl som majoriteten och den gäller för de opolitiska tjänstemännen inom offentlig förvaltning.

Självfallet har statstjänstemän en lojalitetsplikt att verkställa den politik som en demokratiskt vald regering fattar beslut om. Men lojalitet i genomförandet får aldrig någonsin förväxlas med tystnadsplikt i det offentliga samtalet. När tjänstemän uttrycker oro eller använder sin grundlagsskyddade rättighet måste en regering möta det med institutionellt självförtroende och respekt för regeringsformen – inte med åtgärder som riskerar att skapa en tystnadskultur inom Regeringskansliet, inte genom hot om uppsägning eller repressalier. Yttrandefriheten får aldrig någonsin kompromissas bort.

Herr talman! Från detta vill jag gå vidare till granskningen av Lantmäteriet.

Vi lever i den allvarligaste säkerhetspolitiska situationen sedan andra världskrigets slut. Cyberhot, spionage och kartläggning av svensk infrastruktur har blivit en del av vår vardag. Det är därför denna granskning blir så viktig, då detta är ett av de mest omfattande säkerhetshaverierna i modern svensk förvaltningshistoria.

Tidigare kammarrättspresidenten Dag Stegeland slår i sin oberoende utredning fast en allvarlig utgångspunkt: Samtliga uppgifter i Lantmäteriets arkiv Arken som legat öppna för externa brukare måste betraktas som röjda för främmande makt. Vi talar om försvarshemligheter, militära anläggningar, skyddade personuppgifter för hotade människor, sjukhus och kommunala angelägenheter. Det är väldigt mycket, och detta har legat vidöppet sedan 2010-talet.

Men det mest upprörande, herr talman, är inte att systemfelet fanns utan hur regeringen sedan reagerade när det uppdagades.

Under utskottets utfrågningar framkom det att departementet inte hade gjort någon samlad risk- och konsekvensanalys efter att bristerna uppdagats. Ansvaret har i stor utsträckning överlåtits till enskilda myndigheter, kommuner och regioner. Men när nationella säkerhetsintressen berörs krävs ett samlat statligt ledarskap.

Tidslinjen visar också på en försening. Departementet informerades om riskerna under våren 2024, men mer genomgripande åtgärder vidtogs först i slutet av året. Att bärande information dessutom inte nådde Försvarsdepartementet och försvarsministern förrän långt senare, via medieuppgifter, visar att Regeringskansliets interna samordning i säkerhetsfrågor behöver stärkas.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund som Centerpartiet tillsammans med den övriga oppositionen har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet. Det handlar inte om att söka billiga politiska poäng. Det handlar inte om att söka politisk konflikt i frågan. Det handlar om att värna utskottets granskande funktion.

Vi ansåg i utskottet att det fanns behov av att höra både statsministern och försvarsministern för att fullt ut förstå hur informationskedjorna har fungerat eller inte fungerat – legitima frågor som behövde belysas för att vi ska kunna dra rätt slutsatser och lärdomar inför framtiden.

Att utskottets majoritet sedan valde att säga nej till dessa utfrågningar är beklagligt. När en riksdagsmajoritet nekar utskottet att höra de ministrar som bär det yttersta ansvaret för rikets säkerhet har vi rört oss långt bort från den juridiska granskning och det institutionella ansvarstagande som ska prägla KU. Det försvårar utskottets möjligheter att ge den tydliga vägledning som svensk statsförvaltning behöver och bygger på.

Därför är vårt särskilda yttrande glasklart i sina slutsatser.

För det första: Regeringen brast när Landsbygds- och infrastrukturdepartementet samt Statsrådsberedningen inte säkerställde att försvarsministern informerades i tid. För detta är statsminister Ulf Kristersson och minister Andreas Carlson ansvariga.

För det andra: Regeringen brast när man, trots att man var oförhindrad, inte genomförde skadebedömningar ur säkerhetsmässiga aspekter. För detta bär Andreas Carlson ansvaret för Lantmäteriet och Ulf Kristersson för regeringen som helhet.

Herr talman! Efter det jag nu sagt om statens säkerhet ska jag slutligen också blicka mot statens gemensamma resurser och granskningen av de statliga AP-fondernas och bolagens investeringar i Northvolt.

Innan vi går in på juridiken vill jag stanna upp vid den högst mänskliga och lokala verklighet som utgör fonden för detta ärende. Krisen i Northvolt är en mänsklig tragedi för alla de tusentals arbetstagare som har förlorat sina jobb och sin trygghet. Den är ett hårt slag mot de familjer som flyttat långt i tron på en bättre framtid och en enorm utmaning för de drabbade orterna, inte minst Skellefteå, som har investerat i samhällsbyggnad för att möjliggöra denna etablering. Den förståelsen och respekten måste ligga till grund för hur vi närmar oss frågan.

Men, herr talman, vi måste också vara på det klara med vad konstitutionsutskottets uppdrag är och vad det inte är.

KU kan inte göra en granskning som innefattar precis alla aspekter av detta gigantiska industriella och finansiella förlopp. Det är inte vår uppgift att bedöma marknadsmässiga kalkyler, tekniska vägval eller affärsrisker i enskilda bolag. Den bredare och djupare granskningen av hela detta förlopp faller på andra aktörer – på regeringen själv, på andra utskott eller på den fria granskande journalistiken.

Jag skulle personligen välkomna en bred extern genomlysning av ärendet, för det finns många lärdomar som svenskt samhällsliv behöver dra av detta. Men KU:s del i det hela kan inte innefatta alla dessa delar.

Anf. 36 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! Säkerhetsbristerna i Lantmäteriet har sedan de först uppdagades i medierna våren 2024 fått stor uppmärksamhet, och ärendet har växt efter hand. Det är därför av vikt att bedöma infrastruktur- och bostadsministerns och departementets agerande utifrån den kunskap som fanns vid respektive tidpunkt och inte utifrån det vi vet i dag.

När departementet den 26 mars 2024 fick information om säkerhetsincidenten, som innebar att handlingar lämnades ut från kundtjänst utan föregående sekretessprövning, fick departementet samtidigt information om att detta hade upphört med omedelbar verkan och hade anmälts till Säkerhetspolisen. Statssekreteraren informerades muntligen samma dag, och han i sin tur informerade statsrådet.

Eftersom Lantmäteriet hade gjort en anmälan till Säkerhetspolisen och infört en ordning där akterna sekretessprövas innan de lämnas ut gjordes bedömningen att inga omedelbara åtgärder behövde vidtas från Regeringskansliets eller regeringens sida. Departementet följde därefter löpande, via möten och telefonkontakter, myndighetens arbete med att komma till rätta med de förlängda handläggningstiderna.

Den 7 maj 2024 genomfördes ett sådant uppföljningsmöte på tjänstemannanivå. Lantmäteriets säkerhetsskyddschef nämnde då att det också kunde finnas säkerhetskänslig information i databasen Arken, där många kunder hade direktåtkomst. Samma dag hade Lantmäteriet kontakt med Fortifikationsverket och senare med Försvarsmakten och löpande kontakter med Must. Varje myndighet ansvarar sedan för sina skadeanalyser och åtgärder.

Den 17 maj, tio dagar senare, återkom myndigheten i fråga om den identifierade risken genom en telefonkontakt med en tjänsteman på departementet. Samma dag informerade Lantmäteriets styrelse samma tjänsteman om att det skulle hållas ett extra styrelsesammanträde den 22 maj, fem dagar senare.

Den 21 maj informerades Andreas Carlsons statssekreterare av tjänstemän i departementet och har därefter löpande hållits informerad.

Styrelsen beslutade vid mötet den 22 maj att stänga Arken. Departementet hade kontakt med Lantmäteriet under tiden mellan beslutet och nedstängningen den 24 maj. Nedstängningen skulle ske så snabbt som möjligt, men för att minimera skadeverkningarna behövde myndigheten säkerställa att den inte skulle påverka andra system negativt.

Samma dag som beslutet fattades, den 22 maj, informerades ansvarigt statsråd.

På morgonen den 24 maj, den dag stängningen genomfördes, informerades Statsrådsberedningen på tjänstemannanivå, statsministerns statssekreterare och Statsrådsberedningens pressenhet. I samband med detta informerades även statsministern.

Den 25 maj redovisades händelsen i det dagliga utskicket till Regeringskansliet, kriskoordineringskansliet och den nationelle säkerhetsrådgivaren, som därefter hölls informerad. Den har därefter varit föremål för diskussion inom ramen för den löpande kontakten med Försvarsdepartementet och dess myndigheter.

Vid varje tillfälle därefter då departementet träffat Lantmäteriet med anledning av säkerhetsbristerna har frågan ställts om myndigheten ser behov av någon form av stöd från Regeringskansliet eller något beslut av regeringen för att komma vidare i sitt arbete. Något sådant behov av stöd har inte uttryckts från Lantmäteriet.

Under hösten 2024, alltså omkring ett halvår efter dessa händelser, gjorde Expressen en granskning som byggde på information från tidigare medarbetare i Lantmäteriet. Där beskrevs interiörer från myndigheten som Regeringskansliet saknade kännedom om innan de publicerades. Bland annat uppgavs att det före händelserna under våren 2024 internt hade varnats för att Arken innehöll säkerhetskänslig information.

Med anledning av detta kallades generaldirektören till möte med statsrådet och statssekreteraren den 25 november och den 3 december 2024, samt med Lantmäteriets styrelseordförande och vice ordförande den 4 december. Detta ledde till att generaldirektören den 6 december meddelades att hon inte längre hade regeringens förtroende att leda det arbete som krävdes för att återställa tilltron till Lantmäteriet och säkerställa myndighetens viktiga funktioner.

Regeringen tillsatte 2025 en utredning för att granska Lantmäteriets arbete med informationssäkerheten. Där konstaterades att säkerhetsbrister i Arken hade diskuterats internt på Lantmäteriet sedan 2018. Detta rapporterades dock inte till ministern förrän i november 2024.

Ytterligare en säkerhetsskyddsincident uppdagades våren 2025. Den 2 april gjorde Lantmäteriet en ny anmälan till Säkerhetspolisen, som Lantmäteriet informerade Landsbygds- och infrastrukturdepartementet om den 8 april. Det gällde nu handläggningssystemet Sfären, som omfattar handläggning av förlorade pantbrev och inskrivningsakter. Lantmäteriet bedömde att det kunde finnas uppgifter som omfattades av sekretess, men sannolikt hade inte någon utanför myndigheten fått del av uppgifterna.

Samma dag informerade tjänstemannen andra berörda i departementet, bland annat statssekreteraren. Ett möte hölls där statssekreteraren deltog, och myndigheten uppgav att inga handlingar lämnats ut från systemet utan sekretessprövning. Statsrådet informerades samma dag, liksom statsministerns statssekreterare och Statsrådsberedningen på tjänstemannanivå.

Utskottet konstaterar att rutinerna har följts i förhållande till och inom Statsrådsberedningen. Samtidigt kan det ifrågasättas om de befintliga rutinerna motsvarat kraven, med hänsyn till den verksamhet som Lantmäteriet bedriver. Även om information tidigt getts på myndighetsnivå borde även Försvarsdepartementet ha informerats om säkerhetsbristerna tidigare än vad som nu skedde. När det gäller denna del påtalar utskottet en brist.

Effekterna av säkerhetsläckorna är svåra att överblicka. Såväl känsliga som skyddade personuppgifter kan förekomma i akterna. Varje berörd myndighet behöver göra en risk- och konsekvensanalys. Akter med känd försvarssekretess förvaras dock i ett annat register – det ska understrykas. Men det kan ha förekommit att fastigheter som varit öppna men i ett senare skede blivit säkerhetsklassade har legat kvar i det öppna arkivet.

Konsekvenserna för brukarna är bland annat kraftigt förlängda tider för att få ut handlingar, när varje ärende ska sekretessprövas.

I debatten förekommer jämförelser med transportstyrelseärendet från 2018 års granskning – en i mina ögon orimlig jämförelse då det finns stora olikheter mellan ärendena.

I det fallet gjordes med berått mod en outsourcing där personuppgifter om svenska medborgare medvetet lämnades ut till ett annat land. Redan i slutet av 2015 framkom information som visade på allvaret i situationen, och Försvarsdepartementet informerades av Justitiedepartementet i februari 2016. Först i december 2016 fick dock Statsrådsberedningen information om outsourcingen, och efter ytterligare några veckor fick statsministern informationen, det vill säga ett år efter det att informationen framkommit.

I det nu aktuella fallet gavs i april information på tjänstemannanivå om att problem upptäckts och åtgärdats. I början av maj nämndes att det kunde finnas fler problem. Två veckor senare bekräftades dessa. Styrelsen kallades in till ett extra möte två dagar senare, då beslut om nedstängning fattades. Denna genomfördes ytterligare två dagar senare. Samma dag informerades ansvarigt statsråd, och följande morgon informerades såväl Statsrådsberedningen som statsministern. Skillnaden i hur snabbt man agerade är påfallande.

Utredningen visar också att brister diskuterats inom Lantmäteriet sedan 2018. Det är olyckligt att informationen inte förefaller ha nått tidigare regeringar – det finns uppgifter om att den gjort det. Peter Eriksson, Per Bolund, Märta Stenevi och Johan Danielsson var ministrar under mellanperioden. Företrädare för majoriteten uttryckte önskemål om att kalla dem till utfrågning av KU för att få veta hur mycket de egentligen kände till, men så blev inte fallet efter att oppositionen opponerat sig.

Om kritik gällande myndigheters tystnadskultur riktas mot det statsråd som efter ett och ett halvt år får information och agerar enligt regelverket slår det rimligen tillbaka mot de tidigare statsråd under vilkas ledning denna tystnadskultur har tillåtits växa fram.

När det gäller tjänstemannauppropet delar jag den bedömning som Ulrik Nilsson beskrev. Ärendet sköttes på förvaltningsnivå enligt regelboken. En kommentar från ansvarigt statsråd hade kunnat uttrycka vikten av tjänstemäns saklighet och opartiskhet oavsett vilken regering som för tillfället valts av folket. Det finns dock inget sådant författningsmässigt krav.

Anf. 37 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Under rubriken ”Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen” har vi några ärenden av lite mer principiellt intresse. Det gäller bland annat de frågor som rests efter att det upptäckts att Lantmäteriet under en längre tid lämnat ut material som borde ha varit sekretessbelagt. Jag måste erkänna att jag kanske inte helt hängde med i alla datum

som förekom i ledamoten Brunegårds anförande, men uppenbarligen är kontentan av allt detta att det finns underlåtenhetsaspekter att fundera över.

Vi har också den tidvis rätt underliga diskussionen om huruvida den tidigare regeringen på något sätt drivit på AP-fonderna att investera i Northvolt.

Slutligen är frågan hur ett brev från opolitiska tjänstepersoner inom Regeringskansliet till förvaltningen skulle ha hanterats.

Herr talman! Dessa tre ärenden har sin upprinnelse för några år sedan.

Låt mig börja med det så kallade tjänstemannauppropet, det vill säga det brev som drygt 250 opolitiska tjänstepersoner, många inom UD men också inom andra departement, riktade till förvaltningschefen under hösten 2018, när den ganska långdragna regeringsbildningsprocessen pågick.

I brevet uttrycker man en oro för vad ett eventuellt regeringsskifte skulle kunna innebära. Som jag läste det omfattade det också en fullt legitim fråga om hur den statliga värdegrunden med dess sex principer ska ses i det fall ett eller flera partier med en avvikande syn skulle komma att bilda regering 2018. För ordningens skull vill jag säga att de sex principerna är följande: demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service.

Anmälan, som kom från en av Sverigedemokraternas ledamöter, talar redan i rubriken om ”dåvarande regeringens hantering av aktivistiska tjänstemän”. Svaret är förstås att brevet, från ett antal medarbetare, var ställt till förvaltningschefen, som följde upp detta med möten både med och utan politiska företrädare.

Det är självklart, konstaterar utskottet, att den absoluta majoriteten av tjänstepersonerna inom Regeringskansliet är opolitiska och biträder varje regering alldeles oavsett politisk inriktning. Det är i grunden en djupgående demokratifråga, vilket flera har varit inne på.

Att man ställer frågor kring hur en eventuell framtida regering skulle kunna arbeta utifrån exempelvis vad som har sagts i valkampanjer och annat är inte alls orimligt. Och att man ställer dessa frågor till sin förvaltningschef förefaller inte heller orimligt.

Herr talman! Lantmäteriet har diskuterats i ganska stor detalj här. Jag har ingenting ytterligare att tillföra. Jag delar mycket av den uppfattning som Muharrem Demirok har fört fram. Här finns en rad uppenbara frågor som inte har kunnat besvaras. Framför allt kanske frågan hur det, efter vad vi säkert vet, kom sig att det tog så lång tid innan bland andra försvarsministern blev informerad. Det är ett djupt allvarligt fall. Många processer runt omkring i samhället lider fortfarande av bristen på tillgång till det material som finns hos Lantmäteriet. Detta bör rättas till och diskuteras ytterligare för att vi ska undvika sådant i framtiden.

Herr talman! Den dåvarande regeringens agerande gentemot AP-fonderna generellt och specifikt finansmarknadsminister Per Bolunds relation till fonderna – dels i samband med fondernas investeringar i Northvolt, dels i samband med fondernas generella arbetsinriktning – var underlag för två anmälningar, en från en moderat ledamot och en från en ledamot från Sverigedemokraterna.

Så här i efterhand kan man kanske tycka att detta borde ha varit två ärenden. Utskottet valde att slå samman de båda för att de hade en del gemensamma nämnare.

Det konstaterades redan i de skriftliga frågorna till Regeringskansliet och de tidigare finansmarknadsministrarna Per Bolund och Åsa Lindhagen att det inte hade varit någon som helst kontakt mellan regeringen och fonderna inför investeringarna i Northvolt. Det var alltså helt i enlighet med gällande regler och lagar. Men vi måste backa några år för att se hela kedjan av händelser.

År 2017 kom den blocköverskridande Pensionsgruppen överens om att komplettera AP-fondernas instruktioner med ett tillägg om ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande, vilket bland annat innefattar en hållbarhetsdimension och ett stöd för att fasa ut vissa investeringar. Man angav inga specifika branscher, men det kom senare att handla om bland annat vapen, tobak och, ännu senare, även fossil industri. Riksdagen fattade ett enigt beslut om detta 2018, och ändringarna trädde i kraft 2019.

Jag noterar att ledamoten Westmont tänker som om detta beslut inte fanns. Han kallar det för gröna drömmar och påpekar att staten inte ska agera industripolitiskt. Nå, det var ju precis detta riksdagen bestämde 2018. Från och med 2019 har pensionsfonderna alltså ett annat uppdrag än tidigare, eller kanske snarare ett delvis annat uppdrag.

Kraven på god avkastning och säkra investeringar gäller naturligtvis fortfarande. Det handlar om god avkastning för våra framtida pensioner, och att använda finansmarknadens resurser för att stötta och underlätta den gröna omställningen eller klimatomställningen är inte någon dum idé, kan man tycka.

Under 2019 kom alltså frågan upp. Nu talar vi fortfarande om 2019; inte om 2021 och 2022 när investeringarna gjordes. År 2019 togs bland annat frågan om uppföljning av riksdagsbeslutet upp vid ett möte mellan statsrådet Bolund och AP-fondernas ledningar, varvid Per Bolund ska ha upplyst fonden om att regeringen har möjlighet att utse nya ledamöter i styrelserna om riksdagsbeslutet inte slår igenom i fondernas verksamheter. Detta uttalande sågs som olyckligt av några inblandade, inte minst bland ledamöter i utskottet – inte för att det inte är korrekt, för det är det, men för att det kunde uppfattas som att fondernas självständighet ifrågasattes. Fondernas vd:ar, som har utfrågats av utskottet, nekar dock bestämt till att uttalanden skulle ha påverkat deras bedömningar. De är självklart professionella organisationer som kanske inte tillmäter uttalanden från politiker samma vikt som politiker själva gör.

Uttalandet gjordes dessutom mer än ett och ett halvt år före fondernas investering i Northvolt och har alltså ingenting med den affären att göra.

Jag blev lite besviken när jag nu i helgen av någon anledning i mitt flöde fick in ett klipp från tv-kanalen Riks. Det är inget jag brukar titta på, kan jag säga. I klippet såg jag utskottets vice ordförande tala framför en bild av Northvolt och Per Bolund, som om Bolunds uttalande alltså hade med Northvolt att göra. Det hade det inte. Detta har jag tjatat om många, många gånger i utskottet. Jag tycker att det är väldigt beklagligt att den missuppfattningen fortfarande lever. Bara det faktum att uttalandet skedde mer än 18 månader före investeringarna talar ju emot detta.

Det hela kunde alltså vara avklarat om inte Tidöpartierna i KU också ville gräva i själva investeringarna i företaget Northvolt. De skedde vid två tillfällen, varav den första under 2021. Även Åsa Lindhagen kallades till utfrågning liksom dåvarande statssekreterare Ulf Holm, och svaren blev

givetvis desamma: Nej, vi har som regering inget med fondernas beslut att göra och får ingen information i förväg.

Herr talman! Det är mycket möjligt att det vore bra att genomlysa fondernas verksamhet och investeringar efter 2019 års förändringar. Det har i och för sig också redan gjorts. Det viktiga för vår del i det här sammanhanget är att fondernas verksamhet och investeringar inte har med KU att göra.

Anf. 38 MAURICIO ROJAS (L):

Herr talman! Bland de ärenden som behandlas i denna del av debatten vill jag uppmärksamma två. Det första gäller Northvolt och den tidigare finansmarknadsministern Per Bolunds uttalande om AP-fonderna. Det andra gäller det så kallade tjänstemannauppropet. Dessa båda ärenden belyser var sin sida av relationen mellan den politiska ledningen och den professionella tjänstemannakår som utgör ryggraden i vår statsförvaltning.

Herr talman! Den liberala demokratin bygger som bekant på maktdelning och funktionsspecialisering mellan den lagstiftande, den verkställande och den dömande makten. Men den bygger också på en annan form av maktdelning och specialisering – den mellan den politiska ledningen och den professionella förvaltningen.

Det är tjänstemännens uppgift att bistå den politiska ledningen med sakkunskap och att lojalt verkställa de fattade besluten.

Det är politikens uppgift att ange riktning och fatta beslut inom de ramar som lagar och grundlagar sätter.

Rågången mellan dessa båda sfärer är av avgörande betydelse för rättsstatens funktion. Staten måste samtidigt vara demokratisk och rättssäker, politiskt styrd men också präglad av objektivitet, professionalism och saklighet.

De två granskningsärenden som jag vill uppmärksamma handlar om var sin sida av denna känsliga men grundläggande relation.

Herr talman! I det första fallet – Northvoltärendet – handlar det om ett möjligt otillbörligt försök från den politiska ledningens sida att påverka självständiga statliga myndigheters konkreta agerande.

I det andra fallet – det som handlar om det så kallade tjänstemannauppropet – handlar det om ett möjligt otillbörligt agerande från tjänstemannahåll i syfte att påverka en av demokratins mest centrala politiska processer: regeringsbildningen.

Båda fallen aktualiserar därmed grundläggande frågor om roller, ansvar och respekt för de principer som bär upp såväl vår demokrati som vår författningsordning.

Herr talman! Följande uttalande av den dåvarande finansmarknadsministern Per Bolund i en intervju med tidningen ETC från november 2019 framstår som ett tydligt övertramp i förhållandet mellan regeringen och AP-fondernas självständiga styrelser:

”Om de inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser, som har bättre förståelse för vad vi förväntar oss. Det är en väldigt konkret möjlighet som vi har. Jag förväntar mig att det ska ske stora förändringar.” Med ”de” avses alltså AP-fonderna.

Samma budskap hade ministern dessförinnan förmedlat vid ett möte med AP-fondernas styrelser.

När Per Bolund utfrågades i utskottet beskrev han uttalandet som en upplysning om regeringens befogenheter i förhållande till styrelserna. Men man skulle lika gärna kunna beskriva det som ett hot, enligt den definition som ges i *Svensk ordbok*, utgiven av Svenska Akademien: ”varning om möjlig obehaglig följd som talaren eller dylikt kan utsätta den tilltalade för, om han/hon inte handlar på önskat sätt”.

Det är svårt att inte se att Per Bolunds uttalande passar mycket väl in på denna definition.

Budskapet var tydligt: Om styrelserna inte agerade i enlighet med regeringens förväntningar kunde de komma att bytas ut. Såvitt jag känner till saknar ett sådant uttalande motstycke i modern svensk förvaltningshistoria. Detta uttalande gjordes dessutom i regeringens namn, och ingen annan medlem av regeringen tog offentligt avstånd från det. Här finns anledning att erinra om det romerska rättsordspråket: Den som tiger anses samtycka.

Utskottets majoritet har funnit att Per Bolund förtjänar kritik för sitt agerande. Det är en kritik som, enligt min mening, även kan riktas mot den regering som valde att möta ett så uppseendeväckande uttalande med tystnad.

Herr talman! Det andra granskningsärende som jag vill uppmärksamma i denna del av debatten går i motsatt riktning. Det är ett övertramp från tjänstemannahåll gentemot de demokratiskt valda politikerna. Det handlar om det så kallade tjänstemannauppropet – ett brev, undertecknat av 261 tjänstemän, till Regeringskansliets förvaltningschef den 25 september 2018.

Det handlade om ett ytterst känsligt moment då regeringsbildningsarbete pågick för fullt. Bland annat ville de som skrivit under brevet ha garantier för att nästa regering eller dess regeringsunderlag inte skulle urholka Regeringskansliets värdegrund. I brevet krävde tjänstemännen svar på frågan om vilket som går före: lojalitetsplikten mot sittande regering och arbetsgivare eller regeringsformens bestämmelser om bland annat människors lika värde och skydd mot diskriminering.

Udden var tydligt riktad mot Sverigedemokraterna och riksdagsledamoten Björn Söders uttalande om att varken judar eller samer var svenskar. Men undertecknarna lade till muslimerna.

Två dagar senare var det en ledare i Dagens Nyheter som fick en passande rubrik: ”Regeringskansliets tjänstemän ska inte leka aktivister.”

Jag vill citera några stycken i denna ledare eftersom den på ett förtjänstfullt sätt sammanfattar det politiska sprängstoffet i detta tjänstemannabrev:

”I förlängningen är brevet ett symtom på en åkomma som sprider sig i offentligheten: alla ska vara aktivister. För en del fungerar det utmärkt, som artister, opinionsbildare idrottsmän och ideellt arbetande.

För andra passar det särskilt illa: medarbetare inom public service, myndighetsföreträdare som polischefer, offentligt anställda över huvud taget – de representerar Sverige, inte sig själva – och kanske framför allt opolitiska tjänstemän på hög nivå.

Och detta är just vad de är: opolitiska tjänstemän. Har undertecknarna av brevet funderat på den bokstavliga innebörden av dessa två ord? Betyder det inte just att de inte ska ta politisk ställning och att de ska representera sin myndighet, som i sin tur ska arbeta för regeringens, riksdagens och väljarnas vilja?”

Ledaren fortsätter på följande sätt:

”Det värsta är kanske hur skrivelsen riskerar att urholka människors förtroende för centrala myndigheter. Det är särskilt olämpligt i denna polariseringens tid. Risken är att intrycket förstärks av en samhällelig ’elit’ som struntar i väljarna och bedriver politik på egen hand utan att ta den obekväma omvägen via ett valresultat.”

I ledaren står det också:

”Brevet är en sorts preventiv åtgärd, där tjänstemännen spekulerar i vad som kanske är på väg att hända. Och en vag markering att vad det än är så tänker de inte acceptera det.

Det är aktivism, oförenlig med yrkesrollen.”

Herr talman! Några veckor senare publicerade samma tidning, Dagens Nyheter, en längre text om uppropets tillkomst. Rubriken säger allt om detta, såvitt jag förstår, unika upprop: ”Spelet bakom namninsamlingen på regeringskansliet – ’förtrupp’ leddes av chef med S-koppling”. Det är givetvis tidningens rubrik. Men ordet förtrupp är inte tidningens påhitt. Det användes av ledarna bakom uppropet. Så här skrevs det i tidningen om detta:

”Nu framgår att namninsamlingen har organiserats av en UD-chef med nära band till Socialdemokraterna. Mejl som DN läst visar att han lett en ’förtrupp’ som skulle övertyga inflytelserika kolleger att skriva på.”

Herr talman! Att hantera ett sådant ärende bara som ett administrativt ärende, som den dåvarande socialdemokratiska regeringen gjorde, är enligt min mening att bortse från det uppenbara politiska innehållet i brevet. Den politiska ledningen, det vill säga regeringen, borde åtminstone ha markerat ett tydligt avstånd till detta försök att påverka en pågående regeringsbildningsprocess. Det gjorde man inte. Det är enligt min mening djupt beklagligt.

I detta anförande instämde Martin Westmont (SD).

Anf. 39 JAN RIISE (MP) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Mauricio Rojas!

Jag noterade att frågan om uttalandet från Per Bolund, dåvarande finansmarknadsminister, kommer upp om och om igen. I det här sammanhanget sker det dock inte med anknytning till just Northvolt utan till möten med AP-fonderna och en intervjusituation med tidningen ETC.

Mauricio Rojas beskriver det som ett hot. Det är Mauricio Rojas helt ensam om att göra, vilket han också uttrycker lite senare när han menar att alla som tiger samtycker. Ja, då var det var väl så att alla som teg samtyckte till att det skulle betraktas som en upplysning och definitivt inte som ett hot. Ingen av dem vi har frågat – AP-fondernas vd:ar och ledningar, statssekreterare och statsråd – har på något vis tagit upp att en av deras tidigare kollegor skulle ha använt sig av hot för att få igenom politiska initiativ och viljor.

Jag undrar: Var kommer detta ifrån, Mauricio Rojas? Var kommer begreppet hot ifrån? Vilka, utöver ledamoten själv förstås, har vittnat om att man har uppfattat det som ett hot?

Anf. 40 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten!

Det kommer från Svenska Akademiens *Svensk ordbok*. Jag läser det igen: Hot – ”varning om möjlig obehaglig följd som talaren eller dylikt kan utsätta den tilltalade för, om han/hon inte handlar på önskat sätt.”

Var det inte precis det som Per Bolund gjorde? Har jag misstolkat Svenska Akademiens *Svensk ordbok* eller kanske ordet hot? Jag tror faktiskt inte det.

Jag tror att avsikten var väldigt tydlig. Det var att varna om möjliga obehagliga påföljder om man inte gjorde som regeringen ville i ett konkret fall. Det handlade om hur investeringarna skulle göras. Det är ett exakt sätt att beskriva uttalandet, som är ytterst olämpligt och som jag inte finner några paralleller till i modern svensk förvaltningshistoria. Jag vet inte om ledamoten har några exempel på att det är brukligt att gå ut och hota, varna eller upplysa på detta vis. Jag tror inte det. Jag har i alla fall inte hittat något liknande.

Detta är viktigt. När man gör så kan man nämligen påverka dem som fattar de konkreta besluten. Den risken finns när man så tydligt säger: Om ni inte gör som vi vill och förväntar oss förlorar ni jobbet.

Det är väl ett ganska allvarligt hot.

Anf. 41 JAN RIISE (MP) replik:

Herr talman! Tack för svaret, Mauricio Rojas!

Svenska Akademien vill jag inte gärna gå i polemik med. De har säkert rätt vad gäller begreppet hot. Sedan kan man diskutera om uttrycket var ett hot i sammanhanget. Nja, jag undrar det. Det riktades ändå till ett antal högt uppsatta, välbetalda tjänstepersoner inom svensk finansmarknad: ordförande och vd för de stora svenska AP-fonderna. Ingen av dem har uttryckt att de uppfattade det som ett hot. Ingen av dem gick därifrån och sa: Jag är rädd att förlora mitt jobb.

De har integritet, vilket framkom i de intervjuer vi gjorde. De har kunskaper. De har erfarenheter. De tar med all säkerhet inte uttalanden av den typen på något större personligt allvar. Det ger dem inte några sömnlösa nätter då de funderar på vad de ska göra för att tillfredsställa Per Bolunds underliga idéer.

Jag misstänker tvärtom att de var fullt medvetna om riksdagsbeslutet, som trädde i kraft 2019, om att gradvis förändra sammansättningen av de portföljer som AP-fonderna har. Jag tror att det är den enkla förklaringen till att begreppet hot bara uppkommer hos Mauricio Rojas och ingen annanstans.

Många andra kan nog faktiskt ha uppfattat det som en upplysning. Den typen av upplysning gav nuvarande regering också till högskolestyrelserna för tre fyra år sedan, nämligen att man behövde avrunda samtliga ledamöters styrelseuppdrag i förtid för att kunna få till stånd en annan sammansättning och så vidare. Då diskuterades aldrig någonsin begreppet hot.

Anf. 42 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Begreppet hot förekommer på flera andra ställen i det här sammanhanget. Det förekom i själva anmälan. Det förekom också i flera frågor som ställdes till ministern. Det är alltså inte bara jag som använder det ordet.

Det jag undrar är varför en minister behöver upplysa tjänstemän om att de kan bli entledigade om de inte gör som regeringen vill. De borde veta att regeringen har en sådan befogenhet. Varför upplyser man om det? Varför säger man det explicit och offentligt? Varför träffar man dem på ett möte och säger ”Ni kan bli av med jobbet om ni inte gör som vi säger”?

Vad är det för upplysning? Det är ingen upplysning. Det måste Jan Riise ärligt erkänna. Det är mycket mer än så. Det är mycket olämpligt. Det ska inte förekomma inom statsförvaltningen i vårt land, i Sverige.

Anf. 43 PETER HEDBERG (S):

Herr talman! Det här är min fjärde granskningsdebatt under den här mandatperioden och den mest spännande hittills. Det är fullt naturligt att man i de här debatterna fokuserar på att lyfta fram sina greatest hits. Men hittills under debatten har det kommit några nya toner, som jag tycker är ganska märkliga.

Jan Riise nämnde att han inte riktigt kände igen sig i ledamoten Brunegårds beskrivning av vissa processer. Gudrun Brunegård var förvisso inte i kammaren då, men jag tar för sakens skull också upp några saker som jag inte riktigt förstod eller kunde känna igen mig i.

Det handlar bland annat om att jämförelsen med Transportstyrelsen och den hanteringen skulle vara orimlig. Jag köper inte det i sak. Jag tycker också att det blir märkligt i form. I våra betänkanden har vi nämligen en rubrik för varje ärende där det står ”Tidigare granskning”. Det är inte bara vi som ledamöter som ansvarar för det, utan vi får ett underlag från vårt opolitiska kansli, som har det institutionella minnet och kan dra sig till minnes relevanta granskningsärenden från tidigare. Och i just lantmäteriärendet finns transportstyrelseärendet med som underlag för tidigare granskning.

Jag förstår inte heller riktigt eller känner igen mig i beskrivningen att vi i utskottets minoritet på något sätt skulle ha hindrat majoriteten från att kalla gamla statsråd från regeringen 2018.

Det har ju inte hindrat majoriteten i andra ärenden, så inte heller den verklighetsbeskrivningen kan jag riktigt svälja.

Jag tror att det Gudrun Brunegård och andra syftar på handlar om att vi från oppositionen har fört fram att utskottet i år har lagt väldigt mycket tid och kraft på att granska tidigare regeringar. Det är fullt naturligt vid ett regeringsskifte att konstitutionsutskottet i övergången, när en gammal regering har förlorat valet och en ny har tillträtt, granskar både den tidigare regeringen och den nuvarande och att balansen kanske är lite mera 50–50 eller 60–40 åt något håll. Men att påstå att vi nu skulle ha hindrat majoriteten att kalla statsråd från den gamla regeringen är ju inte sant. Det har vi inte ens möjlighet att göra, vilket majoritetsförhållandena har visat i andra ärenden.

När jag säger att jag inte köper påståendet att man inte kan göra jämförelser med Transportstyrelsen i ärendet i sak handlar det naturligtvis om att dessa ärenden har flera beröringspunkter. Det finns också viktiga skillnader, vilket vi har framfört i utskottets diskussioner.

Det ansvariga statsrådet, Andreas Carlson, har flera gånger framhållit att regeringen frågade Lantmäteriet om man behövde vidta några fler åtgärder men fick nej till svar, vilket tidigare har lyfts fram av bland annat Gudrun Brunegård. Detta hade varit en fullständigt rimlig hållning om det inte av just vår granskning hade framkommit att det under våren 2024 lämnades motstridiga uppgifter om allvarsgraden i säkerhetsbristerna från generaldirektören respektive dåvarande säkerhetsskyddschefen.

Den här diskrepansen som förelåg mellan två ledande befattningshavares lägesbilder borde ha föranlett ytterligare åtgärder från statsrådet och regeringen, vilket vi också uttrycker i ställningstagandet. Utskottet har konstaterat att Andreas Carlson hade kunnat efterfråga såväl ytterligare information som ett tydligare agerande från dåvarande gd.

Då kommer vi till den del där vi inte är överens, nämligen ansvarsfrågan och hur kritiken ska uttryckas. Vi i oppositionen har menat att de här slutsatserna – som vi är eniga om i ställningstagandet – i likhet med vad utskottet har uttalat i tidigare granskningar av samma karaktär borde föranleda kritik på grund av bristfälligt agerande.

Fru talman! När det gäller informationsdelningen tycker jag också att vi kommer till kärnan i varför vi inte har kunnat enas. Jag har flera gånger hört beskrivas att Landsbygds- och infrastrukturdepartementet inte säkerställde att information gick vidare och att inte heller Statsrådsberedningen säkerställde att information gick vidare. Men vem är chef för Landsbygds- och infrastrukturdepartementet? Vem är chef för Statsrådsberedningen? Det här är en viktig del i varför vi inte är eniga. Vi har velat uttala det som utskottet har gjort tidigare och tydligt peka ut ansvarigt statsråd eller regeringschefen.

Försvarsministern är en icke obetydlig person i ärendet kring Lantmäteriet. Tyvärr fick vi inte höra honom i en utfrågning, men vi tycker att det är allvarligt att han fick reda på säkerhetsbristerna kopplade till Lantmäteriet via medierna. Statsrådsberedningen och statsministern hade informationen under våren 2024, men försvarsministern fick reda på det via medierna under sommaren.

Tidsaspekten kan man naturligtvis diskutera, vilket man även kan göra i relation till Transportstyrelsen, och det har vi gjort. Det som vi menar är principiellt felaktigt och en brist är att försvarsministern fick reda på det här via medierna när Statsrådsberedningen och andra departement hade haft informationen. Utskottet har också tidigare i just Transportstyrelseärendet uttalat att det föreligger ett ansvar att säkerställa att informationen delges till berörda statsråd, och det yttersta ansvaret har statsministern. Det har vi velat uttala som kritik.

Vad gäller konsekvenserna av säkerhetsbristerna och informationsläckagen vill jag liksom tidigare talare citera ur vårt betänkande: ”Utskottets granskning visar att varken regeringen eller Regeringskansliet har fått del av någon bedömning från Säkerhetspolisen om konsekvenserna av säkerhetsbristerna vid Lantmäteriet, två år efter att informationen om incidenterna kom in till Regeringskansliet. Vid ett möte i januari 2025 mellan Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Justitiedepartementet och

Säkerhetspolisen efterfrågades en bedömning, men Säkerhetspolisen uppgav att man inte kunde dela med sig av några bedömningar om den pågående tillsynen. Någon bedömning har därefter inte efterfrågats. Utskottet konstaterar att regeringen, trots att det har varit möjligt, inte tagit initiativ till någon skadebedömning av säkerhetspolitiska och samhälleliga aspekter såvitt det framgår av till utskottet lämnade uppgifter.”

I tidigare granskningar kopplade till just säkerhetsbrister och regeringars agerande har KU kunnat konstatera att det i regeringens styrande funktion ingår en skyldighet att leda den statliga förvaltningens verksamhet och vid behov se till att vidta de åtgärder som är nödvändiga från ett styrningsperspektiv.

Regeringen har alltså fortfarande inte tagit initiativ till någon skadebedömning av säkerhetspolitiska aspekter kopplade till läckorna. Om en regering inte ens försöker skaffa sig ett grundläggande underlag för att kunna vidta eventuellt nödvändiga åtgärder måste det väl vara ett bristfälligt agerande och skäl för kritik.

Fru talman! Jag har redovisat de tre delarna i detta ärende där vi från oppositionen menar att det finns grund för kritik. Vi är inte överens med regeringspartierna. De har hävdat att vi ägnar oss åt politiskt spel utan konstitutionell grund. Jag noterade en ny ton alldeles nyss, och det var att ledamoten Mauricio Rojas frångick det som faktiskt står i vårt betänkande kopplat till AP-fonderna. Nu ska tydligen hela den dåvarande regeringen hållas ansvarig och kritiseras för att man inte har gått ut och tagit avstånd från Per Bolunds uttalanden.

Jag tycker att det är djupt problematiskt om ledamöterna i konstitutionsutskottet inte ens när vi har ett enigt betänkande vad gäller ställningstagandena kan hålla sig till vad som faktiskt står i betänkandet. Vi är oense om bedömningarna, allvarsgraden och om det ska riktas kritik, men vi kan ju inte hitta på ny kritik som vi faktiskt inte har fog för.

Jag har flera gånger hört att om något inte uttryckligen står kan det inte vara ett fel. Men hur kan bristande styrning och brist på agerande inte utgöra konstitutionell grund? Det får någon jättegärna svara på.

Fru talman! Jag tänkte kort beröra granskningen av AP-fonderna. Utskottet har konstaterat att det inte har förekommit någon indirekt eller direkt styrning från regeringen kopplat till några investeringar som AP-fonderna har genomfört.

Jag tycker att det är olyckligt att det framställs som att utskottet har granskat AP-fondernas investeringar i Northvolt. Det är inte det vi har gjort. Anmälningarna har handlat om regeringens eventuella påverkan på dessa investeringar och på AP-fondernas självständighet och oberoende. Vi från oppositionen har ställt upp på kritik mot statsrådet Per Bolunds uttalande, eftersom det riskerade att kunna uppfattas som ett ifrågasättande av AP-fondernas oberoende. Däremot finns det ingenting i ställningstagandet som pekar på att han eller något annat statsråd över huvud taget har påverkat investeringarna.

Därför har vi, fru talman, en märklig situation där vi har ett enigt betänkande med ställningstaganden men inte kan enas om vad som ska räknas som grund för kritik. Det som är beklämmande är att regeringspartierna och Sverigedemokraterna, utifrån vad jag har hört hittills, verkar mena att vi kan konstatera allmänna brister i systemet vad gäller den

nuvarande regeringen, men vi kan inte med någon tydlighet säga vilket statsråd som bär ansvaret.

Det håller naturligtvis inte. Om konstitutionsutskottets uttalanden ska ha ett konstitutionellt värde måste man också våga uttala vilka statsråd som är ansvariga för bristerna. Vi kan inte ta hänsyn till att statsråd, deras statssekreterare eller deras pressisar, som Hans Ekström anförde i en tidigare debatt, blir sura över att KU riktar en befogad konstitutionell känga.

Tidigare socialdemokratiska ledamöter, varav två sitter här i dag, har fått ha den integriteten och kritisera den S-ledda regeringen med betydligt tydligare ställningstaganden än vad som har varit fallet de senaste åren.

Fru talman! Enligt voteringslistan ska kammaren i eftermiddag besluta om betänkandet *Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar*. Samtidigt lyckas riksdagens konstitutionsutskott inte enas om synen på regeringens grundläggande ansvar för rikets styrelse. Det tycker jag ger skäl till eftertanke.

Anf. 44 LARS ENGSUND (M):

Fru talman! Jag ska nu hålla mitt sista anförande från den här talarstolen som riksdagsledamot i Sveriges riksdag. Jag kommer enbart att tala om ett ärende, nämligen statliga AP-fonders och bolags investering i Northvolt.

Jag vill inleda det här anförandet med att göra en liten inflygning för att ge dem som lyssnar på det här den större bilden så att de förstår vad det handlar om. Det finns både ett medialt och ett publikt intresse för frågan om pensionsmiljardförlusterna efter AP-fondernas investering i Northvolt via riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments.

Fru talman! Våren 2021 bildade Första–Fjärde AP-fonderna ett så kallat riskkapitalbolag som döptes till 4 to 1 Investments. Detta skedde efter AP-fondernas egen tolkning och tillämpning av de ändringar i AP-fondslagstiftningen som genomfördes 2019 och 2020. I lagstiftningen ges AP-fonderna större möjlighet att indirekt investera i onoterade bolag eller så kallade illikvida tillgångar.

Det förefaller som att det enda syftet med riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments var att investera i Northvolt. Inga andra investeringar fanns i 4 to 1:s portfölj. En normal omfattning i en sådan portfölj hade snarare varit kanske tio bolag, men 4 to 1 investerade bara i Northvolt.

Fru talman! I början av juni 2021 skedde en första investering i Northvolt med 3,3 miljarder av svenskarnas pensionskapital. I augusti 2022 skedde en andra investering, då med 2,5 miljarder av pensionskapitalet.

Som bekant gick Northvolt i konkurs för drygt ett år sedan. Det är tillsammans med Kreugerkraschen på 1930-talet den i särklass största konkursen i Sverige. Samhällskostnaderna är oerhörda, och Northvolts skulder överstiger enligt medieuppgifter 80 miljarder kronor. Northvolts konkurs har dessutom åsamkat stor ekonomisk påverkan på lokalsamhället i Skellefteå och Västerås.

Således har 6 miljarder av svenska folkets pensionskapital gått förlorade. Vi talar om pensionskapital som skulle ha gått till undersköterskor, byggnadsarbetare, poliser och lärare, för att nämna några yrkesgrupper.

Fru talman! Vi har genomfört ett antal utredningsåtgärder i konstitutionsutskottet. Vi har kikat på tidningsartiklar med intervjuer av statsråd, vi har läst transkriberingar från riksdagsdebatter, vi har ställt skriftliga frågor till statsråd, vd:ar och ordföranden för AP-fonderna och vi har, inte minst, haft ett antal utfrågningar av dessa personer.

Vi har utrett frågan på konstitutionell basis, men som vi säger i betänkande KU20 på sidan 233: ”Avslutningsvis kan det konstateras att AP-fondernas investering i Northvolt väckt flera frågor som inte är en del av utskottets granskning.” I mitt anförande ska jag strax uppehålla mig vid just den delen. Jag bedömer att det ligger i allmänhetens intresse att få veta varför 6 miljarder av vårt gemensamma pensionskapital försvann.

Fru talman! Allt verkar ha tagit sin början 2017. Vd:n för Fjärde AP-fonden angav vid utfrågningen att det var då man började intressera sig för Northvolt. För egen del kan jag säga att det gjorde jag också 2017. På den tiden var jag företagare och arbetade med industriprojekt. Jag var i sällskap med några kollegor inbjuden till Northvolts Stockholmskontor på Gamla Brogatan, inte så långt härifrån, i december 2017.

Jag har en ganska klar minnesbild av vårt besök hos Northvolt. Det var en salig röra, och teknikutvecklingen hade långt kvar till tillverkning av en battericell. Något år senare var en av mina kollegor med och genomförde en due diligence av Northvolt på en privat investerares uppdrag. Resultatet var illrött. Det var ofärdiga tekniska lösningar och en avsaknad av kompetens för processteknik och industribyggnation, kryddat med en överoptimistisk tidsplan för industriprojektet.

I skenet av detta undrar jag vad det var som gjorde AP-fonderna så intresserade av Northvolt vid denna tidpunkt. Jag tror att svaret på den frågan ligger i två delar, fru talman.

För det första var det tidsandan, som det kallas. Vd:n för Andra AP-fonden berättade om bland annat detta vid utfrågningen. Gröna och hållbara investeringar präglade den så kallade tidsandan, eller som Magdalena Andersson uttryckte det i en riksdagsdebatt: ”Vi ser nu den våg av investeringar som sköljer över Sverige med batterifabriker i norr men också i Västsverige, fossilfri stålproduktion och grön gruvverksamhet. … Det hade inte sett ut så här om inte Miljöpartiet hade funnits i Sveriges riksdag … och drivit på.” Vidare nämnde hon att det var med en kombination av piskor och morötter.

För det andra tryckte den dåvarande miljöpartistiska och socialdemokratiska regeringen på för gröna och hållbara investeringar, med allt från gröna krediter till ny lagstiftning som AP-fonderna skulle förhålla sig till. Den senare antogs av en enig riksdag; det ska vi vara noga med att säga.

Jag anser att detta belyser ett problem, nämligen att politiker styr vilka industriprojekt som ska få statliga pengar och förmåner. Vi har sett flera exempel på dåliga och olönsamma investeringar: Northvolt, grön etanol och vindkraftssatsningar, för att inte tala om Stålverk 80, för den som minns det. Den gemensamma nämnaren är att staten på olika sätt har stöttat projekten med krediter, bidrag och/eller lån.

Fru talman! I skenet av tidsandan kan man ta in före detta finansmarknadsminister Per Bolunds uttalande om AP-fondernas hållbarhetsarbete med anledning av den nya lagstiftningen från 2019 och 2020. Han sa: ”Jag har upplyst dem väldigt tydligt.” Vidare sa han: ”Om de inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser, som har bättre

förståelse för vad vi förväntar oss. Det är en väldigt konkret möjlighet som vi har. Jag förväntar mig att det ska ske stora förändringar.”

Utskottets ställningstagande är att detta kunde riskera att uppfattas som ett indirekt ifrågasättande av AP-fondernas självständighet. Noterbart är att uttalandet diskuterades på styrelsenivå i AP-fonderna. Bland annat anförde vd:n för Tredje AP-fonden olämpligheten i sådana uttalanden av statsråd. Jag instämmer helt i det ställningstagandet.

Vidare kan man ta in Magdalena Anderssons beröm av Miljöpartiet i riksdagens kammare. Jag tror att det är uppenbart för alla att tidsandan satte en agenda för industripolitiken, mot grönt och hållbart. Alla sprang åt samma håll, i flera fall dessvärre med dåligt eller mycket dåligt resultat.

Fru talman! Under granskningen av AP-fondernas misslyckade investering i Northvolt har jag vid flera tillfällen fått till mig av såväl kollegor i konstitutionsutskottet som före detta statsråd och vd:ar för AP-fonderna att 6 miljarder är lite pengar i förhållande till AP-fondernas portföljvärde på över 2 000 miljarder. Vd:n för Fjärde AP-fonden nämnde vid utfrågningen att AP-fondernas vinster uppgick till 480 miljarder under en fyraårsperiod.

Fru talman! Såklart är 6 miljarder lite i förhållande till 480 eller 2 000, men jag anar att den inställningen är till för att förminska skadan. 6 miljarder är oerhört mycket pengar, och samhällskostnaderna är skyhöga: mänskliga tragedier och folk som har fått lämna sina hem och kastats ut i arbetslöshet.

Jag tycker att det vore klädsamt om man i stället hade valt en mer ödmjuk inställning till hela affären, där 6 miljarder av svenska folkets pensionskapital gick upp i rök. Jag vill också påminna om att hela konkursen uppgår till 80 miljarder kronor.

Fru talman! Jag är inte på något sätt emot gröna eller hållbara investeringar. Jag är även väl medveten om att investeringar i nya projekt i sig medför en risk. Det jag har problem med är det sätt på vilket det skedde i det här fallet, med politiker som lade sig i indirekt eller direkt och AP-fonder som rundade lagstiftning och brast i genomlysningen av det företag och projekt som skulle få kapital. Alla nya projekt och satsningar måste kunna stå på egna ben.

Fru talman! När det gäller det sätt på vilket AP-fondernas investering i Northvolt gick till är kritiken från bland annat Finansdepartementets externa utredning entydig: Det blev inte bra.

Jag vill avslutningsvis säga till Första–Fjärde AP-fonderna och före detta statsrådet Per Bolund: Skämskudde på!

Anf. 45 JAN RIISE (MP) replik:

Fru talman! Det här är första gången någon ägnar en rätt ansenlig del av sin talartid åt sådant som KU inte granskar. Att AP-fondernas verksamhet inte har i KU att göra har vi pratat om flera gånger förut. Jag känner mig därför lite tvingad att ta replik och fråga om denna lite egendomliga guilt by association som jag menar att ledamoten Engsund ägnar sig åt när han försöker leda i bevis att Bolunds uttalande 2019, och därtill hörande politiska enighet om AP-fondernas ändrade inriktning vad gäller hållbarhetsdimensionen i investeringar, medverkade till investeringar i Northvolt, som sedan tragiskt gick i konkurs.

Jag delar helt uppfattningen att detta är särskilt tragiskt för Skellefteå och alla människor som reste dit för att få jobb och arbeta med en framtidsinriktad verksamhet. Detsamma gäller även andra orter. Här är vi alltså överens.

Jag ser dock inte kopplingen mellan det uttalande vi granskar och det som skedde sedan. Jag skulle vara tacksam för ett förtydligande.

Anf. 46 TREDJE VICE TALMANNEN:

Låt mig påminna om att det är svenska språket som gäller i kammaren, och använder man ett uttryck på engelska eller något annat språk är det bra att översätta det direkt så att alla förstår.

Anf. 47 LARS ENGSUND (M) replik:

Fru talman! Jag är inte säker på att jag uppfattade frågan, men som jag var noga med att säga försökte jag i mitt anförande göra en personlig reflektion över ärendet som sådant. Det finns ju ett medialt och publikt intresse, och jag har flera vänner som har hört av sig till mig kopplat till AP-fonderna. Därför tror jag att det är ganska angeläget att folk får veta hur jag ser på saken.

Jag inser dock att det inte är konstitutionsutskottets uppgift att granska den affärsmässiga grunden i detta ärende.

Anf. 48 JAN RIISE (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Lars för svaret.

Guilt by association, eller associationsskuld på svenska, innebär i detta fall att ett uttalande 2019 kopplas till händelser under 2021 och 2022. Uttalandet gällde dessutom fondernas förändrade inriktning, som beslutades av en enig riksdag 2018 och trädde i kraft 2019.

Var finns bron mellan dessa båda händelser? Vad är det som gör att det ena antas ha med det andra att göra? Precis som Lars Engsund säger är vi ju inte här för att granska AP-fonderna. Det har gjorts och görs på andra sätt, och det kommer säkert fler uppdateringar om och granskningar av det.

Det finns dock en anmälan som handlar om huruvida just detta uttalande på något vis har påverkat investeringarna i Northvolt, och svaret efter både skriftliga och muntliga utfrågningar är nej, nej och åter nej från alla inblandade.

Jag skulle gärna höra var kopplingen finns. Var finns bron mellan uttalandet och senare händelser i form av investeringar?

Anf. 49 LARS ENGSUND (M) replik:

Fru talman! Då förstår jag ledamoten lite bättre.

Per Bolund gjorde sitt uttalande hösten 2019, och det jag försökte beskriva i mitt anförande var den tidsanda och den agenda som gällde för politiken, med det gröna och det hållbara. Återigen: Jag har inga problem med vare sig grönt eller hållbart, men det måste stå på egna ben. Det jag har svårt för är gröna krediter och andra bidrag och lån som har delats ut till den här typen av investeringar.

I mitt anförande nämnde jag att på sidan 233 i betänkandet står det: ”Avslutningsvis kan det konstateras att AP-fondernas investering i North-

volt väckt flera frågor som inte är en del av utskottets granskning.” Det var precis detta jag tog sikte på i mitt anförande.

Anf. 50 PETER HEDBERG (S) replik:

Fru talman! Jag har under en veckas tid hört olika företrädare för Tidöpartierna prata om att oppositionen ägnar sig åt politiskt spel och att vi inte har grund för de kritikärenden vi vill se utan att det bara handlar om partipolitik.

Jag har stor respekt för att man kan vilja göra utvikningar och personliga reflektioner även i en granskningsdebatt som gäller KU:s ärenden. Men KU granskar ju inte AP-fondernas investeringar i Northvolt. Precis som jag nämnde tidigare finns en tendens i debatten att göra ganska stora utvikningar från både vad granskningarna handlar om och KU:s ställningstaganden.

Jag noterade att Lars Engsund i sitt anförande citerade Magdalena Anderssons uttalande om ”piska och morötter” i en partiledardebatt. Det Lars Engsund inte sa är att KU har ställt skriftliga frågor om detta i två omgångar och även frågat ut Magdalena Andersson. Detta uttalande gjordes inom ramen för ett replikskifte i en partiledardebatt, och KU brukar framhålla att en sådan är av mer polemisk karaktär och att vi således har en annan grund för bedömning än vid förberedda uttalanden.

I vårt ställningstagande gällande Magdalena Anderssons uttalande står det: ”Det anförda i replikskiftet ger inte anledning till något uttalande av utskottet.” Står Lars Engsund bakom denna slutsats?

Anf. 51 LARS ENGSUND (M) replik:

Fru talman! Låt mig påminna ledamoten Hedberg om att jag försökte beskriva ett händelseförlopp och en tidsanda.

Det är helt korrekt att KU inte kritiserar Magdalena Andersson för hennes uttalande. Men detta måste tas in i kontexten av att jag försökte beskriva den tidsanda som då rådde. Så enkelt är det. Jag har inte på något sätt kritiserat Magdalena Andersson för detta uttalande.

Anf. 52 PETER HEDBERG (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Lars Engsund för klargörandet, för detta var inte så tydligt i anförandet.

Det har funnits tillfällen under granskningen då jag har funderat på mängden material i den skriftliga dokumentationen och vad det vi har ägnat oss åt under utfrågningarna säger om utskottets arbete kopplat till det jag nämnde i mitt anförande om balansen mellan granskning av tidigare regeringar och nuvarande regering.

Det är jättebra att Lars Engsund tydliggör att han står bakom det utskottet säger om att uttalandet inte ger någon grund för kritik från KU.

Så till något där jag vill påminna om att hela utskottet är överens. Oppositionen har ställt sig bakom att Per Bolunds uttalande riskerade att missuppfattas och missförstås som ett indirekt ifrågasättande av AP-fonderna. Men det jag hörde i Lars Engsunds anförande och tidigare under debatten föranleder mig att fråga: Står Lars Engsund bakom KU:s slutsats att Per Bolunds uttalande inte har haft någon direkt eller indirekt styrningsfunktion på AP-fondernas beslut att investera i Northvolt?

Anf. 53 LARS ENGSUND (M) replik:

Fru talman! Jag ska svara på frågan, men först och främst: Under hela den här granskningen har jag noterat att ämnet Northvolt är som ett minfält i KU. Jag vet att vi har balanserat och kanske haft en övervikt mot det icke-konstitutionella, men syftet har varit att förstå helheten. Jag står bakom konstitutionsutskottets ställningstaganden alla dagar i veckan. Det finns inget annat på min agenda. Det jag försöker beskriva är tidsandan och vad som händer. Även den så kallade Arkwrightrapporten, Finansdepartementets utredning, pekar på att det sannolikt inte fanns någon direkt politisk styrning.

Anf. 54 LENA MALM (S):

Fru talman! Ärendet jag tänker kommentera är granskningen av säkerhetsbrister inom Lantmäteriet och de samhälleliga konsekvenserna av det som har hänt.

Lantmäteriet har sedan 1990-talet varit utsatt för ett starkt förändringstryck och för krav som har haft betydelse för myndighetens prioriteringar. Det har bland annat funnits krav på öppna data, tillgänglighet, digitalisering och kortare handläggningstider inom fastighetsbildningsområdet. Fokus inom myndigheten har legat på att möta dessa krav och dessvärre inte på säkerhetsskydd och informationssäkerhet.

Våren 2024 fick Landsbygds- och infrastrukturdepartementet kännedom om brister i Lantmäteriets hantering av utlämnande av förrättningsakter via myndighetens kundtjänst. Lantmäteriet informerade då de ansvariga myndighetshandläggarna om att myndigheten hade anmält en säkerhetsincident till Säkerhetspolisen. Incidenten bestod i att myndigheten tillämpade en ordning som innebar att förrättningsakter som begärdes ut lämnades ut via kundtjänst utan föregående säkerhetsprövning. Som en konsekvens av detta stängdes det digitala arkivet i maj samma år.

Vid varje tillfälle som departementet träffade Lantmäteriet med anledning av säkerhetsbristerna ställdes frågan om myndigheten såg något behov av någon form av stöd från Regeringskansliet eller något beslut av regeringen för att komma vidare i sitt arbete, men myndigheten uttryckte att det inte fanns några sådana behov. Det som är tråkigt i sammanhanget är att det inte finns någon dokumentation från de mötena.

Infrastruktur- och bostadsministern sa vid utfrågningen att han och Regeringskansliet vid flera tillfällen frågat Lantmäteriet om behovet av ytterligare åtgärder från regeringens sida. Mot bakgrund av den information departementet och ministern fick kan man ifrågasätta om det var tillräckligt att regeringen förlitade sig på Lantmäteriets egen bedömning av om några åtgärder behövde vidtas.

Utskottet menar att infrastruktur- och bostadsministern hade kunnat efterfråga såväl ytterligare information som ett tydligare agerande gällande behovet av att vidta åtgärder. De kontakter som skedde efter mars 2024 fram till stängningen av den externa tillgången till bland annat det digitala arkivet Arken skedde muntligen och har inte dokumenterats. Det gör att det inte är möjligt att följa vilka åtgärder som diskuterats och ta reda på om departementet valde att inte förstå konsekvenserna av nedstängningen.

Fru talman! Den nya ordningen har inneburit att handläggningstiden för ärenden om utlämnande av allmänna handlingar ökat markant. Departementet har löpande följt myndighetens arbete med att komma till rätta med de långa handläggningstiderna, vilket har skett genom möten och telefonkontakter. Men ingen av dessa kontakter har heller dokumenterats.

Vi vet att nedstängningen av det digitala arkivet i maj 2024 har inneburit förseningar och längre handläggningstider för plan- och bygglovsärenden runt om i landet. Under tiden som åtgärder vidtas kämpar kommunernas plan- och byggkontor med att hantera bygglovs- och detaljplaner utan tillgång till det digitala arkivet. I stället för att söka upp informationen digitalt måste nu kommunerna begära ut akter manuellt, var och en för sig, från Lantmäteriet. Det begränsar kommunernas möjlighet att ge tydlig rådgivning och service, vilket ju är jätteviktigt inför nyexploatering och bygglov.

Lantmäteriet har sedan nedstängningen arbetat för att återigen öppna det digitala arkivet. Först var planen att göra det redan i december 2024. I mars 2026 meddelade myndigheten att åtkomsten till arkivet dröjer. En månad senare meddelade de att det dröjer till 2027. De som drabbas är kommuner, företag, privatpersoner och alla andra som jobbar med detaljplaner, bygglov och fastighetsutveckling.

Fru talman! Utskottet konstaterar att enligt den så kallade ansvarsprincipen hanteras frågor som uppkommer inom ramen för en viss myndighets verksamhet av det departement till vilket myndigheten hör. Det gäller såväl säkerhetsincidenter som längre handläggningstider hos myndigheten.

Utskottet konstaterar i betänkandet – och är helt överens om – att regeringen trots att det varit möjligt inte tagit initiativ till någon skadebedömning av vare sig de säkerhetspolitiska eller de samhälleliga aspekterna av det som redovisats till utskottet, vilket är anmärkningsvärt.

Avslutningsvis vill jag passa på att tacka för den tid i vår som jag fått vara ersättare i utskottet. Det har varit lärorikt, och jag är djupt imponerad av konstitutionsutskottets kansli och av det arbete som man har gjort under våren både med övriga betänkanden och – framför allt – med granskningsbetänkandet, som består av många hundra sidor. Jag vill också tacka er i utskottet för vårens arbete.
(Applåder)

Anf. 55 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Jag vet att jag pratar för alla i utskottet när jag tackar Lena Malm för den oerhört goda tårtan. Hon får gärna återkomma till utskottet som ersättare för andra ledamöter i framtiden!

Fru talman! Nu ska jag bli lite allvarligare och prata om ett ärende i kapitel 3.

Utskottet har granskat regeringens hantering av säkerhetsbrister vid Lantmäteriet. Under granskningens gång blev det nog uppenbart för oss alla att säkerhetsbristerna inom Lantmäteriet varit avsevärt större än vad som först framkom och att konsekvenserna för Sveriges säkerhet är svåra att överblicka. Regeringens egen utredare konstaterade i år att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och försvarshemligheter varit öppet tillgängliga och därmed får anses röjda.

Man har kunnat sitta på hemmaplan och samla in information om anläggningar i Sverige ur Lantmäteriets enorma databas. Att den informationen varit öppet tillgänglig under många år gör det hela än mer problematiskt. Konsekvenserna är enligt utredaren svåra att överblicka fullt ut. Enligt utredaren är det även svårt att se att skadorna kan repareras helt. Utredaren slår också fast att perspektivet är större än enbart Lantmäteriets verksamhet. Det handlar om hela Sveriges säkerhet.

Utredarens samlade slutsats är att det rör sig om allvarliga brister gällande informationssäkerhet, sekretessprövning och personuppgiftshantering. Utredaren sa faktiskt själv i samband med överlämnandet av sin utredning till regeringen att stängningen av arkivet var helt nödvändig och borde ha skett långt tidigare. Notera: Detta är vad regeringens egen utredare säger, inte vi i oppositionen.

Under våren 2024 fick Landsbygds- och infrastrukturdepartementet vid flera tillfällen information om allvarliga säkerhetsincidenter vid Lantmäteriet. Vid ett av dessa tillfällen framförde myndighetens dåvarande säkerhetsskyddschef att kundtjänsten inte genomförde någon sekretessprövning vid utlämnandet av handlingar. Dessutom kunde Lantmäteriets kunder med direktåtkomst få ut uppgifter ur databasen Arken utan sekretessgranskning. Enligt säkerhetsskyddschefen var detta något som den dåvarande gd:n ansåg inte skulle delges departementet.

Mot bakgrund av den information som departementet och ministern fick ta del av samt diskrepansen mellan generaldirektörens och säkerhetsskyddschefens analyser och slutsatser säger utskottet att det kan ifrågasättas huruvida det var tillräckligt att regeringen förlitade sig på Lantmäteriets egen bedömning av vilka åtgärder som behövde vidtas. Att efterfråga ytterligare uppgifter hade sannolikt kunnat göras. KU menar därför att infrastruktur- och bostadsministern hade kunnat efterfråga såväl ytterligare information som ett tydligare agerande från generaldirektören när det gällde de aktuella frågorna.

Fru talman! Granskningen har också omfattat den vidareförmedling av information om säkerhetsbristerna som skett inom Regeringskansliet. Det finns rutiner för hur informationsöverföring ska ske mellan departementen, och i det aktuella fallet har rutinerna följts i förhållande till och inom Statsrådsberedningen. Samtidigt kan det ifrågasättas om de befintliga rutinerna motsvarar kraven för informationsdelning när så pass allvarliga säkerhetsbrister har konstaterats. Med hänsyn till den verksamhet som Lantmäteriet bedriver och som rör stora delar av samhället anser utskottet därför att även Försvarsdepartementet borde ha informerats om säkerhetsbristerna tidigare än vad som nu skedde.

Fru talman! Det här ärendet är för mig ett enormt tydligt bristärende.

Anf. 56 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! Att vi har kunniga, opolitiska tjänstemän som står för kontinuitet och stabilitet när vi politiker kan bytas ut vart fjärde år är vitalt för vår demokrati. De står för expertisen när det gäller till exempel ekonomistyrning och lagstiftningsprocesser. De hjälper oss med underlag som belyser frågor från olika håll. De uppdaterar oss om forskning och effektiva metoder för att nå våra politiska mål.

Lika viktigt är det att tjänstemännen är beredda att jobba med de arbetsuppgifter och nya riktlinjer som följer av ett regeringsskifte eftersom det är så vi folkvalda kan få genomslag för den politik vi lovat väljarna. Det är dock inte detsamma som att tjänstemän alltid ska vara lojala i den meningen att de ska lyda och bocka och buga för oss politiker. De ska agera sakligt och opartiskt oavsett sina egna preferenser i en politisk fråga men också oavsett vad vi politiker vill höra.

I Regeringskansliets etiska riktlinjer anges det att de som arbetar där ska visa integritet och gott omdöme och ett etiskt förhållningssätt som väcker respekt.

Fru talman! Det finns två ärenden i årets granskning som särskilt berör de här grundläggande frågorna om rollen och ansvaret för de offentliganställda tjänstemännen.

Den ena behandlar det så kallade tjänstemannauppropet, som varit uppe tidigare i debatten här. Det innebar, som åhörarna har hört, att ett antal anställda på Regeringskansliet i ett brev framförde att de ville ha svar från sin högsta chef om hur man förväntas agera om den statliga värdegrunden för tjänstemännen kommer i konflikt med lojalitetskravet till den tillträdande regeringen. Det skedde i september 2018 och anmäldes först i höstas.

Den andra anmälan rör behandlingen av och lönesättningen och karriärutvecklingen för just de tjänstemän som skrev under det här brevet och andra personer som uppfattas som obekväma.

I tidningen Dagens ETC framför ett antal personer oro för att det finns svarta listor där man kan bli uppsatt om man antas vara politisk motståndare till framför allt Sverigedemokraterna.

Fru talman! I utskottets granskning har det ingått att ta reda på hur man säkerställer att det är sakliga grunder som förtjänst och skicklighet som ligger till grund för jobberbjudanden och lönesättning på Regeringskansliet. Vi kan tillsammans konstatera att riktlinjer och processer finns på plats.

I granskningen har Regeringskansliet också framfört att man inte dokumenterar opolitiska tjänstemäns partitillhörighet eller personliga politiska uppfattningar.

Det är även tydligt i svaren från Regeringskansliet att Sverigedemokraternas samordningskansli inte är formellt inblandat i vare sig tillsättning av tjänster eller lönesättning. Det är ett välkommet besked, fru talman, för är det något den här granskningsomgången har visat är det att Sverigedemokraterna inte alltid förstår skillnaden mellan att som tjänsteman agera sakligt utifrån sin sakkunskap och sitt ansvar och att motarbeta politiskt fattade beslut. Det visar inte minst ärendet som rör deras biståndsorganisation, Hepatica, som kommer i nästa avsnitt.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis framföra att det här inte är enkla frågor och att det är lätt att trampa fel, både för anställda och för politiker. Rollfördelning och gränsdragningar behöver kunna diskuteras i våra politiskt styrda organisationer på alla nivåer – region, kommun och riksdag – och både anställda emellan och av medarbetare och politiker tillsammans. Jag hoppas att det arbete som görs i konstitutionsutskottet stärker förmågan att hantera den här svåra gränsdragningsproblematiken.

Anf. 57 MIRJA RÄIHÄ (S):

Fru talman! Jag kommer att beröra ärendet om uttalanden om Region Stockholm som har valsat runt under den här mandatperioden.

Jag satt just och räknade bakåt. Hur länge har jag själv varit anställd inom Region Stockholm? Det blir faktiskt 45 år i juli. Jag får vara anställd i två år till innan jag kastas ut i pension och inte får ha fast anställning.

Det här är en viktig fråga för mig. Den handlar ju om min arbetsgivare, som jag faktiskt har respekterat i 45 år, och jag känner att många av de här uttalandena inte är riktigt sanningsenliga eller grundar sig på underlag som är verifierade.

Konstitutionsutskottet har granskat uttalanden om ätstörningsvården i Stockholm och vårdköer i Region Stockholm. Uttalandena har gjorts i spontana repliker men också i förberedda anföranden. Därtill kan jag konstatera att det här fortsätter i kammaren. Så sent som i förra veckan lyftes ätstörningsvården upp i partiledardebatten, i ett förberett anförande på fem minuter. Det är dock inte anmält till konstitutionsutskottet.

Som alltid har utskottet skickat frågor till Regeringskansliet. Här gällde frågorna vilka underlag statsministern och socialtjänstministern haft för sina uttalanden och för att stärka sina uttalanden. Här har jag hittat två anledningar till brist: dels svaret på sju rader från Regeringskansliet, dels att man inte har verifierat sina uppgifter.

Här är svaret: ”Uttalandena grundades bl.a. på hälso- och sjukvårdsförvaltningen vid Region Stockholms uppgifter om antalet vårdplatser” – om antalet vårdplatser, inte om vårdköer – på den omständigheten att regionen inte förlängt avtalet med Mandometerklinikerna och på patientberättelser som förekommit i medierna. Enligt patientberättelserna fungerade inte Region Stockholms ätstörningsvård på ett tillfredsställande sätt. Socialtjänstministern hade därutöver tagit del av ytterligare patientberättelser med motsvarande innebörd.”

Det här var det enda svar KU fick från Regeringskansliet, och bara det svaret tycker jag är en brist.

Utskottet konstaterar följande, fru talman: ”Det har i granskningen inte framkommit vad de aktuella uttalandena till fullo grundar sig på. När det gäller statsministerns uttalande ska det dock beaktas att det gjordes i samband med ett replikskifte under en pågående partiledardebatt. Socialtjänstministerns uttalande får däremot antas ha gjorts inom ramen för ett förberett anförande. Utskottet vill mot den bakgrunden framhålla vad det tidigare uttalat om att uttalanden från statsråd ska vara korrekta och rättvisande.” Detta är utskottets mening.

Låt oss prata om vad som gäller för ätstörningsvården i Stockholm. Regeringskansliet svarar att man inte har förlängt avtalet. Men, mina vänner och fru talman, det gick inte att förlänga det avtalet.

Var och en av oss som har hållit på med kommunala upphandlingar vet att man bestämmer vilken tid avtalet gäller för och hur många gånger man får förlänga det, och efter det ska en ny upphandling göras. Men här bestämde man att man på grund av den bristande kvaliteten hos företaget ville ta tillbaka detta i egen regi till det som hette Ätstörningscentrum i Stockholm.

Vad gällde då den bristande kvaliteten? Jo, det var för få kontakter med legitimerad personal, det handlade om att metoderna inte var evidensbaserade och det handlade om att man registrerade fel. När det hade skrivits i appen vad som hade ätits registrerades det som fysiskt besök.

Tingsrättens dom var hård. Man ska betala tillbaka 67 miljoner till Region Stockholm och dess skattebetalare.

Jag ställde en fråga till statsministern vid utfrågningen, och jag skulle med facit i hand vilja ställa denna fråga igen. Det handlar om väldigt få kontakter med legitimerad personal, metoder som inte är evidensbaserade och att man nu är återbetalningsskyldig. Frågan är: Skulle statsministern fortfarande försvara Mando i kammaren? Statsministern svarade i utfrågningen att han inte ville kommentera enskilda avtal och enskilda företag, och sedan började han prata om Nya Karolinska sjukhuset. Det var inte detta det var meningen att vi skulle prata om.

Fru talman! Vidare handlar anmälan om vårdköerna, som påstås ha blivit längre, men vi man litar på Socialstyrelsens mätningar har köerna tvärtom blivit kortare. Väntetiden för operation har kortats med tre veckor. Man har även förkortat väntetiden för vanliga operationer, alltså det som innefattas i vårdgarantin.

Vi kan jämföra med väntetiderna i riket. Väntetiden för höftprotesoperation är 51 dagar i Stockholm och 114 dagar i snitt i riket, för gråstarr är det 36 dagar i Stockholm och 56 dagar i riket. För framfallsoperation får man vänta i 95 dagar i Stockholm, och snittet i riket är 153 dagar. För knäprotesoperation är det 66 dagar i Stockholm och 139 dagar i riket, när man mäter. Slutligen får man i Region Stockholm vänta i 50 dagar på operation av ljumskbråck och 124 dagar i hela riket. Alla dessa exempel ingår i vårdgarantin.

Det hade varit snyggt att som minister titta på hela underlaget. Ännu bättre hade det varit om utskottet hade fått mer underlag från Regeringskansliet än de få rader som var resultatet. Därtill kan sägas att Vårdföretagarna, de privata vårdföretagens husorgan, kom med sin rapport i slutet av förra veckan – och hör och häpna! Region Stockholm är bäst i klassen.

Det är min rekommendation att man börjar ta fram rätt underlag innan man uttalar sig i kammaren.

Bristerna i det här ärendet handlar i synnerhet om socialtjänstministerns uttalande om ätstörningsvård – för det uttalandet var förberett. Det handlar också om att varken statsministern eller socialtjänstministern kunde redovisa vilka underlag de använde sig av för sina uttalanden.

Anf. 58 LARS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Kapitel 4 i årets granskningsbetänkande handlar, som vi har fått reda på, om statsrådens tjänsteutövning. Det handlar om något som är helt avgörande för en fungerande demokrati: förtroende. Det handlar om förtroendet för att de som styr landet gör det för Sveriges bästa, förtroendet för att beslut fattas på sakliga grunder och förtroendet för att samma regler gäller för såväl makthavare som för vanliga människor.

Fru talman! En stor del av kapitlet handlar om aktieinnehav, jäv och intressekonflikter. Under året har utskottet granskat flera olika situationer där statsråds privata ekonomiska intressen aktualiserat frågor om just förtroende. Det handlar bland annat om den tidigare utbildningsministerns

anmälan av aktieinnehav och om den tidigare migrationsministerns köp och innehav av aktier. Det handlar också om den tidigare utbildningsministerns köp av aktier i ett teknikbolag efter att regeringen fattat beslut om att stärka ett forsknings- och innovationsprogram där detta bolag ingick som näringslivsrepresentant.

Utskottets granskning visar att det inte bara handlar om att undvika faktiska jävssituationer. Det handlar även om att undvika situationer som kan ge upphov till berättigade frågor om intressekonflikter och som därmed riskerar att skada förtroendet för regeringen. I flera av de granskade fallen konstaterar utskottet att hanteringen har varit bristfällig. I det mest uppmärksammade fallet, om den tidigare utbildningsministerns aktieaffärer, är utskottets bedömning ovanligt tydlig.

Utskottets granskning visar att det inte räcker att ett statsråd anser sig ha agerat korrekt. Omständigheterna kring agerandet måste tåla granskning. För en minister är det inte tillräckligt att undvika jäv, utan man ska som sagt också undvika situationer som riskerar att ens skapa misstankar om jäv. Det är just därför utskottet lägger så stor vikt vid förtroendefrågan i flera av de granskande ärendena.

Utskottet konstaterar att statsrådets agerande i sin helhet inte levde upp till de krav som följer av regeringsformen och att förtroendet för honom som statsråd därmed kan ifrågasättas. Detta går till kärnan av det förtroende som måste finnas mellan medborgarna och dem som utövar den högsta politiska makten i landet.

Fru talman! Särskilt allvarligt är ärendet som rör den tidigare utbildningsministerns aktieaffärer. Här använder utskottet ovanligt tydliga formuleringar. Utskottet konstaterar att statsrådets agerande i sin helhet inte levde upp till de krav som följer av regeringsformen och att förtroendet således kan ifrågasättas. Det är inte vardagliga formuleringar i ett granskningsbetänkande, utan det är en tydlig markering från Sveriges riksdag.

Detta illustrerar också väldigt väl varför dessa regler finns. Det är inte för att man utgår från att folk vill göra fel utan för att makthavare måste undvika situationer som kan ge upphov till misstankar om att privata intressen påverkar offentliga beslut.

Fru talman! Kapitlet innehåller även granskningar på det utrikespolitiska området. En av dessa gäller utrikesministerns uttalanden om frihetsberövade svenska medborgare i Israel.

När svenska medborgare frihetsberövas utomlands är det naturligt att frågan väcker starkt engagemang, men det är också situationer där regeringens kommunikation måste präglas av tydlighet och ansvarstagande. Uttalanden från statsråd kan få oanade konsekvenser långt ifrån Sveriges gränser. Det är därför viktigt att regeringens företrädare uttrycker sig på ett sätt som inte skapar oklarhet om Sveriges hållning eller om regeringens arbete för svenska medborgare.

Fru talman! Ett annat ärende som illustrerar vikten av tydlig och samordnad kommunikation gäller frågan om indexering av assistansersättningen. I granskningen har det framkommit att olika besked lämnats vid olika tillfällen om såväl ärendets status som regeringens avsikter. Information från Socialdepartementet, uttalanden från socialtjänstministern och senare uttalanden från finansministern gav en inte helt samstämmig bild av frågans beredning.

Utskottet konstaterar att det aktuella ärendets status och tidsplan har beskrivits på olika sätt och att det kan ifrågasättas om samordningen mellan de berörda departementen verkligen har varit tillräcklig.

Fru talman! Ett annat ärende gäller biståndS- och utrikeshandelsministerns agerande i fråga om stöd till UNRWA. Här konstaterar utskottet att Sida som statlig förvaltningsmyndighet lyder under regeringen och ska följa den styrning som ges genom bland annat regleringsbrev och instruktion. Samtidigt fattar Sida självständiga beslut om vilka organisationer som ska få stöd inom ramen för den styrning som gäller.

I granskningen framkommer att regeringen i december 2024 beslutade att avsluta kärnstödet till UNRWA och att Sida senare gjorde bedömningen att myndigheten tills vidare inte skulle fortsätta att finansiera UNRWA:s humanitära responsarbete. Sida hade samtidigt bedömt att UNRWA hade mycket hög kapacitet att snabbt omsätta finansiering till humanitär verksamhet i Gaza. Utskottet pekar därför på de särskilda förutsättningar som gäller när biståndet är nära kopplat till utrikespolitiken.

Det finns ett behov av dialog mellan Regeringskansliet och myndigheten, men sådana kontakter måste hållas inom den formella ramen och vara mer inriktade på information än styrning. Utskottet understryker också vikten av dokumentation när regeringen preciserar eller förtydligar innebörden av sin politik gentemot en myndighet.

Det är en viktig markering. I frågor som rör stora biståndsmedel, humanitära kriser och känsliga utrikespolitiska avvägningar måste ansvarsfördelningen vara tydlig både för myndigheten och för den efterföljande demokratiska kontrollen.

Fru talman! Kapitlet innehåller också granskningar av statsråds uttalanden. Som vi har hört gäller det bland annat uttalanden om vårdköer, det finanspolitiska ramverket, assistansersättningen och utrikespolitiska frågor.

Statsråds uttalanden har stor betydelse både för allmänhetens förståelse av regeringens politik och för förtroendet för det offentliga. När olika besked lämnas i samma fråga eller när beskrivningar skiljer sig åt kan det uppstå oklarhet gällande regeringens avsikter och ställningstaganden. Tydliga och konsekventa besked stärker förtroendet för det offentliga och gör det lättare för medborgarna att förstå regeringens politik.

Fru talman! Det finns en tydlig röd tråd genom hela kapitlet: Makt kräver ansvar, makt kräver omdöme och makt kräver integritet. Den som fått väljarnas förtroende måste varje dag visa sig värdig det förtroendet. Det handlar om hur man hanterar sina privata ekonomiska intressen, hur man fattar beslut och hur man uttalar sig. Det handlar också om hur man agerar när frågor om jäv eller intressekonflikter uppstår.

Med det, fru talman, tackar jag för mig – inte bara för i dag utan för gott! Jag vill därför rikta ett tack till er, mina kära utskottskollegor, efter fem fantastiska år. Det senaste året har varit lite turbulent, men personkemiskt – när man pratar med er alla på resor eller över en kopp kaffe – känns det bra. Jag tycker att vi jobbar bra ihop. Och som sagt: Lite motsättningar får man tåla!

Tack också till alla er talmän och anställda vid riksdagen! Ni har varit fantastiska barnvakter åt mig i alla år. Det största tacket går dock till ett

helt fantastiskt presidium, som vägleder och gör oss till mindre förvirrade personer.
(Applåder)

Anf. 59 SUSANNE NORDSTRÖM (M):

Fru talman! Konstitutionsutskottets uppgift är att granska regeringen och statsrådens tjänsteutövning. Som vi har hört här i dag är det en av riksdagens viktigaste kontrollfunktioner, och kontrollerat har vi sannerligen gjort denna vår.

I en demokrati räcker det inte att beslut fattas formellt korrekt, utan makten måste också utövas på ett sätt som inger förtroende hos medborgarna. Därför betonar utskottet vikten av att statsråd agerar så att det inte ens uppstår misstanke om att privata intressen kan påverka offentliga beslut. Jag vill därför särskilt beröra de ärenden i denna granskning som handlar om statsrådens aktieinnehav och jävsfrågor.

Först gäller det utrikesminister Maria Malmer Stenergard. Den 29 maj 2024 köpte utrikesministern aktier i ett it- och försvarsbolag för cirka 10 000 kronor. Samtidigt pågick förhandlingar inom Försvarets materielverk om en omfattande beställning av stridsfordon där bolagets utrustning skulle ingå. Senare deltog statsrådet i ett regeringsbeslut om att bemyndiga försvaret att genomföra köpet.

Utskottet konstaterar att bolaget inte var formell part i ärendet och att det inte framkommit något som tyder på insiderbrott eller otillbörligt agerande. Aktieinnehavet var dessutom begränsat, och aktierna såldes senare. Men samtidigt menar utskottet att situationen ändå riskerade att ge upphov till misstankar om intressekonflikt. En annan omständighet är att aktieköpet anmäldes för sent till Regeringskansliet, vilket försvårade möjligheten att upptäcka och hantera en eventuell jävssituation.

Fru talman! Regeringsformen är tydlig: Statsråd får inte handlägga ärenden där opartiskheten kan ifrågasättas på grund av personliga eller ekonomiska intressen. Men ansvaret handlar inte enbart om att undvika formellt jäv; det handlar också om omdöme och om att undvika situationer som kan skada allmänhetens förtroende. Det är faktiskt lite som i fotbolls-VM – ni vet det här med VAR. VAR fryser bilden i exakt rätt ögonblick, och vi i KU fryser stämningen på Rosenbad.

Vidare aktualiseras i granskningen liknande frågor gällande dåvarande arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson. Även där handlar det om anmälningsskyldighet och vikten av transparens kring ekonomiska innehav. Utskottet konstaterar att aktieaffärer inte anmäldes utan dröjsmål, vilket försvårade möjligheten till insyn och kontroll.

Samtidigt finns det inget som tyder på att statsrådet medvetet försökt undanhålla information eller gynna sig själv ekonomiskt. Kritiken handlar snarare om bristande rutiner och vikten av att regelverket följs konsekvent och i rätt tid. Om uppgifter inte lämnas korrekt eller utan dröjsmål blir det nämligen svårare att upptäcka de olika jävssituationer som kan uppstå.

Även civilminister Erik Slottners aktieinnehav i vindkraftsbolaget Eolus har granskats. Civilministern deltog i ett regeringsbeslut kopplat till vindkraftsparken Najaderna, som drevs av ett dotterbolag till Eolus. Det bör samtidigt sägas att statsrådet hade anmält sitt aktieinnehav korrekt och tidigare också anmält jäv i andra ärenden som rörde just Eolus. Enligt egen

uppgift kände han inte heller till kopplingen mellan dotterbolaget och Eolus vid tidpunkten för beslutet.

Trots detta understryker utskottet vikten av att statsråd uppmärksammar situationer där jäv eller misstanke om intressekonflikter kan uppstå. Det räcker inte att reglerna finns på papper, utan det krävs också fungerande rutiner, noggrannhet och gott omdöme.

Även granskningen av dåvarande utbildningsminister Johan Pehrson visar på liknande problematik. Flera aktieinnehav redovisades inte i de uppgifter som lämnades till Regeringskansliet. Enligt statsrådet själv berodde detta på tekniska och administrativa misstag i rapporteringen. Utskottet gör inte heller bedömningen att det har handlat om något avsiktligt mörkande, men konsekvensen blev ändå att möjligheten att granska eventuella intressekonflikter försvårades.

Detta illustrerar varför reglerna om anmälningsskyldighet är så viktiga. Transparens är inte en administrativ formalitet utan en förutsättning för demokrati, kontroll och förtroende. Statsråd förvaltar ett mycket stort förtroende, och därför måste kraven vara höga.

Avslutningsvis, fru talman: KU:s uppgift är inte att spekulera om motiv eller tillskriva människor avsikter som inte går att belägga. Det är inte heller KU:s uppgift att skapa politiskt spel. Uppgiften är att värna förtroendet för våra demokratiska institutioner och för det svenska statsskicket samt säkerställa att de höga krav som ställs på statsråd också efterlevs i praktiken. Det är faktiskt precis som i fotboll – VAR letar efter hands, och KU letar efter vilka händer som har varit i syltburken.

Statsråd förvaltar inte bara makt; de förvaltar också medborgarnas förtroende. Just därför behövs konstitutionsutskottet.

Detta var även mitt sista anförande för denna mandatperiod, och jag vill tacka kansliet – bland annat Judit, som sitter där borta. Jag vill tacka mina kollegor i utskottet och mina kollegor i Tidögänget. Jag tycker även att fru talmannen har varit fantastisk. Tusen tack!
(Applåder)

Anf. 60 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Jag vill börja det här avsnittet med att kort kommentera ett kluster av ärenden där utskottet är överens om att uttrycka brister i statsråds tjänsteutövning. Det handlar om statsråds tjänstgöring i regeringssammanträden där ärenden med koppling till statsråds aktieinnehav behandlas. Enligt regelverket ska man i sådana fall anmäla jäv och inte delta i besluten. Utskottet konstaterar enigt att så har gjorts i varierande grad. Det är fyra separata ärenden, så i själva verket uttrycker utskottets majoritet brister i sammanlagt åtta ärenden – inte fem, som har sagts några gånger under dagen.

Jag går vidare till landsbygdsministerns uttalanden i samband med rättslig prövning av licensjakt på varg. I anmälan ställs frågan om ministern utövade påtryckningar mot domstolar och förvaltningsmyndigheter när han efter att Förvaltningsrätten i Luleå upphävt länsstyrelsernas beslut om licensjakt på varg uttryckte att det skulle förvåna honom mycket om beslutet inte överklagades. I anmälan ställs också frågan vilken forskning som ligger till grund för regeringens syn på det antal vargar som behövs för en livskraftig stam. Landsbygdsministern har sagt att man använt fors-

kare som kommit fram till vilka förvaltningsåtgärder som behövs för beslutet.

Av granskningen har framkommit att ministerns avsikt inte varit att påverka förvaltningens eller domstolarnas självständighet. Uttalandet framfördes som ett led i den allmänna debatten, eftersom länsstyrelsernas och förvaltningsrättens bedömningar skilde sig åt markant. Uttalandet om vargstammens storlek tog sin utgångspunkt i Naturvårdsverkets rapport. Granskningen ger inte anledning till något uttalande av utskottet.

Lite mer tid behöver jag ägna åt Ebba Buschs uttalanden i diverse medier om hållningen gentemot Israel i samband med kriget mot Hamas. Anmälaren tolkar det som ett ifrågasättande av regeringens uttalade linje i förhållande till Israel och som att regeringens faktiska utrikespolitiska linje blir otydlig.

Utskottets utredning har bland annat berört vilken dignitet titeln vice statsminister medför. Ur konstitutionell synpunkt skiljer den sig inte från andra statsråds titlar. Enligt en av promemoriorna i ärendet innebär titeln att Ebba Busch vid förhinder för statsministern fullgör hans uppgifter i egenskap av ställföreträdare. Titeln har dock angetts ge fördelar i internationella sammanhang.

Uttalanden om utrikespolitik kan vara känsliga. Det är framför allt statsministerns och utrikesministerns uttalanden i sådana frågor som anger Sveriges officiella politik på området. Utskottet ser det som lämpligt att alla statsråd gör en avstämning gentemot regeringens officiella hållning innan de uttalar sig på utrikespolitikens område.

I det aktuella fallet framgår det av inläggen på Facebook och Instagram att Ebba Busch gjorde dessa uttalanden i egenskap av partiledare. De uppräknade åtgärderna för att öka trycket på Hamas utgör Kristdemokraternas syn på sådant som skulle kunna bli aktuellt. Granskningen ger därmed inte anledning till något uttalande av utskottet.

Fru talman! Biståndsoch utrikeshandelsministerns agerande i fråga om stöd till UNRWA är ett annat ärende som har granskats. Granskningen bottnar i att Sidas tjänstemän i en rapport kom fram till att UNRWA var den organisation som hade bäst resurser och möjligheter att verka i Gaza. Trots det valde Sidas ledning att fatta ett annat beslut och i stället förmedla bistånd för nödhjälp via andra organisationer. Ett antal sms mellan den dåvarande statssekreteraren och Sidas generaldirektör ingår i utredningsunderlaget.

Regeringen styr de statliga förvaltningsmyndigheterna genom kollektivt beslutsfattande och kan meddela direktiv till myndigheterna i linje med gällande rätt. Regeringen kan däremot inte bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpning av lag. I sådana fall är myndigheterna självständiga i sitt beslutsfattande.

I regleringsbrevet för 2024 angavs att 400 miljoner kronor kunde utbetalas till UNRWA efter rekvisition. Den 29 oktober 2024 antog Israel en lag som syftade till att förbjuda UNRWA:s verksamhet på israeliskt territorium och som förbjöd kontakter mellan UNRWA och israeliska myndigheter. Den 19 december 2024 beslutade Sveriges regering att avsluta kärnstödet till UNRWA. Bland annat beaktades organisationens operativa kapacitet i Palestina efter det beslut som Israel fattat.

I regleringsbrevet för 2025 fanns UNRWA inte längre med. Däremot angavs att upp till 800 miljoner kronor skulle avsättas för fördelning till den humanitära krisen i Gaza och i regionen enligt framtida beslut av regeringen. Så har också skett via ett antal centrala aktörer såsom FN:s livsmedelsprogram, World Food Programme, FN:s barnfond Unicef, FN:s befolkningsfond, UNFPA, och Internationella rödakorskommittén.

Trots regeringens beslut informerade Sida om sin bedömning av den operativa miljön för UNRWA i Palestina och Gaza vid ett möte mellan statssekreteraren och generaldirektören. Generaldirektören tog upp regeringens beslut att avsluta kärnstödet till UNRWA och frågade om det pågick något arbete med att ompröva beslutet. Så var inte fallet.

Två dagar senare, den 15 maj 2025, trädde en ny instruktion för Sida i kraft. Av den framgår bland annat att myndigheten ska bidra till att genomföra regeringens biståndspolitik och betala ut ekonomiska bidrag i enlighet med de strategier som regeringen beslutat om för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd. Samma dag tog statssekreteraren kontakt med generaldirektören via sms och hänvisade till att biståndet ska harmoniera med svensk utrikespolitik enligt den nya förordningen. Den 19 maj tog generaldirektören kontakt med biståndsministern och överlämnade vid ett möte dagen efter den aktuella promemorian.

Regeringens utrikespolitiska mål kommer till uttryck i utrikesdeklarationen och i de tematiska och regionala biståndsstrategier som regeringen beslutar om i andra regeringsbeslut samt i Sidas regleringsbrev. Utskottet konstaterar att utrikespolitiken kan formuleras och komma till uttryck på en rad olika sätt. Därigenom förutsätts myndigheten på ett förhållandevis brett sätt kunna avläsa och tolka den inriktning och ram som ska gälla för verksamheten. Detta blir inte minst tydligt vid större förändringar i utrikespolitiken. Det som framkommit i granskningen i denna del ger inte anledning till något uttalande av utskottet.

Det är samtidigt väsentligt att de informella kontakterna inte går utanför den formella ramen för myndighetens verksamhet och att dessa kontakter är mer inriktade på information än på styrning. Utskottet understryker vikten av dokumentation från dialoger och noterar i sammanhanget att statssekreteraren har gett uttryck för att hon inte velat få in någon rapport från Sida angående myndighetens bedömning av UNRWA:s förmåga att agera i Gaza, vilket är anmärkningsvärt. Detta synsätt delas inte av biståndsministern, som tvärtom har uttryckt att han är positiv till att Sida löpande lämnar in underlag med bedömningar.

Anf. 61 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Jag undrade en kort stund om det här är mitt sista inlägg i debatterna om KU20. Jag hoppas och tror det. Sedan har vi dock ytterligare några frågor. Jag ska försöka fatta mig kort.

Vi närmar oss slutet på detta maraton, om jag får fortsätta med idrottsliknelserna, men om någon tror att det blir en bekväm nedförsbacke resten av vägen är det inte helt korrekt.

Under rubriken ”Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning” finns nämligen en rad ärenden av betydelse. Inledningsvis finns bland annat flera anmälningar om ministrars aktieinnehav och de risker för jäv som onekligen har funnits i åtminstone ett par av fallen.

Följande kan man tycka är mer förvånande: Någon har köpt aktier och glömt att meddela det. Någon annan har missat att ett dotterbolag till det bolag vars aktier har handlats med är påverkat av regeringsbeslut som statsrådet i fråga har deltagit i.

Raden av ärenden föranleder med all rätt kritik, men det är ändå märkligt att statsråd faller för frestelsen att göra ganska små inköp av aktier när det är så mycket enklare att låta bli. Man kan också fundera på vilket ansvar statsministern som regeringschef har när så pass lättillgänglig information inte når fram eller diskuteras vid något tillfälle.

Under rubriken ”Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning” finns också två ärenden som berör biståndsministrarna Forssell och Dousa.

Det ena ärendet handlar om biståndsmyndigheten Sida och dess möjligheter att bistå UNRWA med resurser som svar på en nödhjälpsappell. Ledamoten Brunegård gick mycket noggrant igenom alla datum och händelser för detta. Hon påpekade också att det tidigare kärnstödet till organisationen hade stoppats helt mot slutet av 2024 med anledning av tecken på infiltration av Hamas i organisationen UNRWA.

Däremot borde det stå Sida fritt att besvara en nödhjälpsappell även efter att kärnstödet för 2025 avvecklats. Detta har sedan utvecklats till att bli ett av de tre ärenden där det kan finnas skäl till fördjupade resonemang om informell styrning från regeringen i stället för en mer formell. Det förefaller som om statssekreteraren meddelat Sidas generaldirektör att det skulle vara olämpligt att bevilja ett nödappellsstöd till UNRWA för att hjälpa civilbefolkningen i Gaza.

Detta tycker jag att vi ska diskutera vid ett annat tillfälle. Men ur min synvinkel förefaller det olämpligt att Sida styrs genom uppmaningar att inte göra saker och att inte skicka in dokument som förklarar varför man vill göra en viss sak.

Ett annat exempel är Sidas omsvängning i fråga om att bevilja stöd till Sverigedemokraternas biståndsstiftelse Hepatica. Stiftelsen utgör en del av de partianslutna organisationer, PAO, som regelmässigt stöds av regeringen för sitt biståndsarbete.

Sida har på formella grunder tidigare sagt nej till bidrag till Hepatica med hänvisning till bristfälliga underlag. Men efter påpekanden från statsrådet, via statssekreteraren, att anlägga ett bredare perspektiv på villkoren kunde stiftelsen Hepatica beviljas ett anslag för innevarande år.

Jag har inga problem med att Hepatica får statliga resurser att fördela på utvecklingsprojekt, på samma sätt som övriga PAO:er får det, så länge stiftelsens verksamhet uppfyller de krav som ställs på alla partianslutna biståndsorganisationer.

Slutligen, fru talman, har vi i denna del också ett ärende avseende vargstammens storlek i Sverige och vad som ska anses vara rimliga utlåtanden från forskarhåll. Som en liten bonus finns också en fråga om beslutet att tillåta licensjakt på varg för att minska vargstammens storlek i Sverige.

En anmälan gällde grunden för beslutet att ha licensjakt på varg i år, det vill säga ett forskarutlåtande där det sägs att en lämplig storlek på den svenska vargstammen är 170 djur. Till saken hör att det finns andra beräkningar från andra forskare som har kommit fram till avsevärt större siffror. Men det är självklart inte konstitutionsutskottets sak att avgöra vilken forskargrupp som har bäst metodik eller grund för beräkningar. Det där gäller i många sammanhang.

I samma ärende fanns också en fråga om landsbygdsministerns uttalande i samband med länsstyrelsens beslut om licensjakten hade upphävts. Statsrådet menade att beslutet säkert skulle komma att överklagas. Det skulle kunna ha varit ett försök att påverka utfallet av prövningen, men ministern frias i detta fall.

Jag har egentligen inga invändningar mot det. Jag tycker dock att det vore fint med fler vargar i Sverige, men jag rättar mig naturligtvis efter det beslut som har fattats.

Anf. 62 MAURICIO ROJAS (L):

Fru talman! I denna del av debatten vill jag beröra en aspekt av granskningen som rör det svenska biståndet till det hårt drabbade palestinska folket i Gaza.

Regeringen beslutade i december 2024 att avsluta det svenska kärnstödet till Förenta nationernas hjälporganisation för Palestinaflyktingar, UNRWA. Det ledde till att Sida avvecklade sitt samarbete med organisationen.

Det är viktigt att påminna om bakgrunden till detta beslut.

För det första hade UNRWA fått allt svårare att verka efter Israels beslut att förbjuda organisationens verksamhet i området under israelisk kontroll.

För det andra fanns det andra etablerade humanitära aktörer med kapacitet att verka i Gaza, däribland World Food Programme, Unicef, FN:s befolkningsfond, FN:s utvecklingsprogram och Internationella rödakorskommittén.

För det tredje hade det under lång tid framkommit uppgifter om kopplingar mellan enskilda UNRWA-anställda och Hamas.

Regeringen ville givetvis inte riskera att svenska skattemedel direkt eller indirekt hamnade i händerna på personer med anknytning till en terrororganisation.

Fru talman! Regeringens beslut har kritiserats hårt från flera håll. Av debatten kan man ibland få intrycket att regeringen inte varit beredd att göra betydande humanitära insatser för civilbefolkningen i Gaza eller att beslutet att avsluta stödet till UNRWA skulle ha inneburit att Sverige drog sig tillbaka från sitt humanitära ansvar. Så är inte fallet, snarare tvärtom.

Morgan Johansson skrev exempelvis: ”Förhållandena i Gaza är redan fruktansvärda, och det är bara UNRWA som har den infrastruktur som behövs för att kunna distribuera förnödenheter i de volymer som behövs. Nu går hela Gaza mot en svältkatastrof.”

I samma anda skrev Vänsterpartiets partiledare Nooshi Dadgostar: ”Det självklara för en svensk regering borde vara att markera stenhårt mot israeliska beslutet att stoppa FN:s hjälporganisation UNRWA. Istället bidrar de nu till att legitimera beslutet. Det innebär svält som vapen mot civilbefolkningen.”

Fru talman! Man kan naturligtvis diskutera och kritisera regeringens ställningstagande i fråga om UNRWA, men det som inte kan förnekas är omfattningen av de humanitära insatser som Sverige har genomfört.

Med det stödpaket på 235 miljoner kronor som beslutades för bara några veckor sedan uppgår Sveriges samlade humanitära stöd till Palestina sedan den 7 oktober 2023 till över 2,4 miljarder kronor. I samband med beslutet att avsluta kärnstödet till UNRWA beslutade regeringen att för-

dubbla det årliga humanitära stödet till Gaza från 400 till 800 miljoner kronor.

Sverige hör därmed till de största humanitära givarna till Palestina i världen, och inom Europeiska unionen ger bara Tyskland mer än Sverige.

Fru talman! Det är internationell solidaritet i praktiken. Det innebär exempelvis att Unicef kunnat bidra till att ge miljontals människor tillgång till rent vatten och att tiotusentals barn kunnat behandlas mot undernäring.

Det innebär att World Food Programme har kunnat distribuera livsmedel under perioder då nöden varit som störst. Det innebär de facto att tusentals människoliv har räddats tack vare Sveriges generositet.

Allt detta är betydelsefullt. Men det som berörde mig mest under utskottets utfrågning var biståndS- och utrikeshandelsminister Benjamin Dousas personliga engagemang i frågan. Han berättade hur han dagligen följde rapporter om hur många hjälpkonvojer som lyckades ta sig in i Gaza, hur många som nådde fram till civilbefolkningen och vilka hinder som fanns längs vägen.

Han berättade också om sitt besök i Israel och Palestina, om möten med människor som drabbats av Hamas terrorattacker och om de fruktansvärda humanitära konsekvenserna av kriget för civilbefolkningen i Gaza.

Några av hans ord kan tjäna som avslutning på mitt anförande: ”Ingen resa har berört mig på djupet lika mycket som när jag var på besök i både Israel och Palestina. Det råder inte brist på solidaritet. Tvärtom hade jag önskat att fler länder, inte minst västerländska och europeiska, gav lika mycket och gjorde lika mycket som den svenska regeringen.”
(Applåder)

I detta anförande instämde Gudrun Brunegård (KD).

Anf. 63 PETER HEDBERG (S):

Fru talman! Det har inte undgått mig att det finns ett ganska stort moderat intresse för sparande genom investeringssparkonton, ISK. Engagemanget är så stort att både statsministern och flera andra statsråd nu gått ut med vallöften om ytterligare ändringar vad gäller beskattning av ISK.

Sparande är jättebra. Det tycker vi socialdemokrater också. När man sparar genom att investera i värdepapper är det viktigt att man förstår produkten och vilka risker som är förknippade med den. Man får naturligtvis grunda sina investeringsbeslut på precis vilka lösa grunder som helst, men det är sällan en vinstgaranti om man exempelvis köper en aktie bara för att företagets namn låter skojigt.

Men det är också viktigt att den som har förmånen att bli statsråd i Sveriges regering ska förstå att det finns särskilda regler och normer att förhålla sig till vad gäller investeringar. Man kan inte investera i aktier och underlåta att anmäla det enligt gällande regelverk. Man kan inte heller sitta med vid regeringssammanträden där ett bolag man själv äger kan påverkas positivt.

Utskottet har under våren granskat flera statsråds aktieaffärer. Dåvarande utbildningsminister Johan Pehrson, Liberalerna, hade inte anmält aktieinnehav enligt gällande regelverk, vilket han själv har medgett. Dåvarande utbildningsminister Mats Pehrson och nuvarande utrikesminister Maria Malmer Stenergard deltog i regeringsbeslut där det uppenbarligen var olämpligt utifrån deras aktieaffärer och innehav.

I båda fallen försvårades också insyn och möjligheten att uppmärksamma eventuella jävs- och intressekonflikter av att statsråden väntade fem månader respektive fyra veckor med att anmäla innehavet enligt regelverket. För detta uttalar utskottet kritik.

Detta är ett av de få ärenden där vi faktiskt har lyckats uppnå enighet om att uttala kritik. Det uppskattar jag och tycker är bra.

Därutöver, fru talman, har också civilminister Erik Slottner deltagit i ett regeringsbeslut där beslut togs om vindkraftsprojekt kopplat till bolag han själv är ekonomiskt investerad i. Utskottet har även här fått påpeka felaktigheten i agerandet och uttala kritik.

Det är välkommet att en översyn av regelverket för statsråds innehav av finansiella instrument har genomförts och att nya regler och rutiner finns på plats. Jag hoppas förstås att samtliga statsråd tar sig lite tid under sommaren och läser det uppdaterade regelverket, gärna med lika stort intresse som det engagemang de har för att sänka skatterna på sina aktieaffärer.

Fru talman! Utskottet har också under våren granskat regeringens styrning av Sida i förhållande till biståndspolitiken och möjligheten att svara på akuta nödhjälpsappeller, inte minst utifrån situationen i Gaza. Vi har hållit utfrågningar med tidigare generaldirektörer, statssekreterare och statsråd.

Återigen finns det anledning att påpeka att vi alltså inte granskar förd politik utan just styrningen och hur den förhåller sig till regelverk och praxis. Det finns, som tidigare talare har uttryckt, både formell styrning, som exempelvis kommer till uttryck i budgetbeslut och regleringsbrev, och också behov av informella kontakter mellan regering och myndigheter. Det är just det senare KU har granskat.

I det läge som rådde under våren 2025 skedde en del kontakter mellan dåvarande statssekreteraren Diana Janse och dåvarande generaldirektören för Sida, Jakob Granit, angående biståndspolitiken och situationen i Gaza. Granit ville avlämna en formell skrivelse med myndighetens bedömning av situationen, vilket statssekreteraren flera gånger tackade nej till, bland annat med den numera berömda motiveringen att det kunde göras ”utan paper trail”, alltså utan dokumentation och spårbarhet.

Det är naturligtvis, som utskottet konstaterar i ställningstagandet, anmärkningsvärt att en statssekreterare väljer att aktivt tacka nej till en myndighets underlag i en mycket viktig och därtill politiskt känslig fråga. Det är än mer anmärkningsvärt att det ansvariga statsrådet Benjamin Dousa och hans statssekreterare har uttryckt helt olika uppfattningar om huruvida Sida skulle inkomma med det underlag myndigheten såg som nödvändig kunskap för regeringen. Att dessutom göra det med formuleringar om att man vill slippa ”paper trail”, alltså dokumentation och spårbarhet, är naturligtvis direkt olämpligt.

Jag skulle också vilja säga något gällande frågan om uttalanden som ett statsråd gör i egenskap av vice statsminister. Vi har granskat ganska många uttalanden under de fyra år som jag har suttit i KU, och vi har hittat lite olika vägar för att bedöma dem. En sådan fråga har gällt i vilken funktion man uttalar sig: Är det i egenskap av partiledare eller statsråd?

Här har utskottet konstaterat att Ebba Busch har uttalat sig i egenskap av partiledare för Kristdemokraterna. Men vi har också noterat något annat. Om vi i andra fall har tyckt att Utrikesnämnden är en udda fågel visar det sig att även titeln vice statsminister kan vara en udda fågel i en regering. Vad är egentligen en vice statsminister, och vilken betydelse har den posten?

Man kan gå tillbaka till 1989, då Margaret Thatcher sparkade Geoffrey Howe som utrikesminister och gjorde honom till vice premiärminister. Det ansågs vara en oerhörd petning. Jag tror inte att någon som tar på sig rollen som vice statsminister i Sveriges regering skulle skriva under på en sådan beskrivning.

Däremot har vi konstaterat att just funktionen vice statsminister inte skiljer sig konstitutionellt från andra statsråd. Det finns dock uppenbarligen vissa utmaningar med hur positionen uppfattas utomlands. Utifrån detta och det som utskottet har konstaterat finns det all anledning, både för de statsråd som har den här positionen och också för den som ska bilda regering efter nästa val att noga reflektera över på vilka grunder man tillsätter posten som vice statsminister och vad man avser att använda den till. Jag tror att det vore en välgärning både för Sverige och för att våra regeringsmedlemmars uttalanden inte ska kunna missförstås i framtiden. Framför allt kan det också leda till att en regering slipper framtida KU-anmälningar, om man iakttar viss försiktighet.

Fru talman! Nu har jag dragit över tiden. Jag tror att jag eventuellt kommer att vara kvar i riksdagen efter nästa val, men man vet ju aldrig vilket utskott man kommer att hamna i. Det har varit fyra fantastiskt lärorika år i konstitutionsutskottet.

Jag får tacka de ordförande och vice ordförande som har kommit och gått. Jag får tacka också de ledamöter som har kommit och gått. Det har varit mycket god stämning. Jag tyckte att jag lärde mig mycket på universitetet och när jag jobbade, men i KU lär jag mig någonting varje dag. Det är både tack vare er och tack vare vårt eminenta kansli, som har räddat oss väldigt många gånger.

Jag tror inte att jag har några fler debatter den här terminen, åtminstone inte för KU:s räkning, så jag önskar glad sommar!
(Applåder)

Anf. 64 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! I detta sista kapitel av granskningsbetänkandet vill jag beröra ett ärende som gäller de olika beskeden från regeringen när det gäller indexering av assistansersättningen. Vid en pressträff i september 2024 meddelade företrädare för regeringen och regeringspartierna att man hade för avsikt att indexera det schablonbelopp som gällde assistansersättningen.

En indexering av schablonbeloppet ska införas i syfte att skapa större förutsägbarhet för kommuner, privata utförare och för assistansmottagare – så stod det på de bilder som presenterades.

Beskedet mottogs med glädje av de berörda och tolkades som ett löfte. Därför blev också reaktionerna väldigt starka när budgeten kom ett år senare, för där fanns inte den utlovade indexeringen med.

I stället valde regeringen som sagt att ett år senare korrigera presentationsbilderna, som fortfarande ligger på regeringens hemsida. Någon indexering har inte skett. Regeringen upptäckte alltså först ett år senare att deras egna, beredda och – vad man får anta – förhandlande presentation innehöll information som var missvisande.

Men detta, fru talman, var inte den enda gången som det getts information om en kommande indexering av assistansersättningen. Exempelvis i denna kammare vid en frågestund i februari 2025 sa socialtjänstministern att arbete pågick för att ta fram en indexeringsmodell samt att förhoppningen var att arbetet skulle vara klart i tid till presentationen av 2026 års budgetproposition.

Det olyckliga med detta uttalande är att det inte alls överensstämmer med det besked som finansministern senare gav i samband med en pressträff, då hon anförde att de tidigare beskeden om indexeringen endast gav uttryck för vad just Liberalerna ville driva.

Fru talman! Utskottet konstaterar att när statsråd på detta sätt lämnar olika besked om beredningen av ett ärende riskerar det att skapa osäkerhet kring hur arbetet samordnas mellan de olika departementen samt att informationen rörande frågan om en indexering av schablonbeloppet i assistansersättningen som getts av olika statsråd vid olika tillfällen har skilt sig åt.

Det aktuella ärendets status och tidsplan har beskrivits på olika sätt, och det kan därför ifrågasättas om samordningen mellan berörda departement har varit tillräcklig. Vi konstaterar även att den bild som finansministern gav i sitt uttalande är svårförenlig med den bild som tidigare framkommit i information från Socialdepartementet och socialtjänstministern.

Jag återger avslutningsvis vad utskottets vice ordförande Mats Green har sagt: KU konstaterar brist, då utredningen visar att två företrädare för regeringen gav oförenliga uppgifter i ett aktuellt ärende.

Precis som Mats sa i kammaren tidigare i morse är detta oacceptabelt.

Jag har nu 45 sekunders talartid kvar, och jag ska säga lite om aktieaffärerna. Jag vill berömma kollegorna i utskottet: Lars, Susanne, Pira och Gudrun. Det är många som har nämnt de här ärendena. Det är också fyra olika anmälningar som rör exakt samma sak, vilket är anmärkningsvärt. Ännu mer anmärkningsvärt, fru talman, är att medierna under granskningen – precis i slutet – rapporterade att en av de granskade ännu en gång verkar ha handlat med aktier. Men det får bli föremål för nästa års granskning.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Normalt sett använder vi inte bara förnamn utan för- och efternamn.)

Anf. 65 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! När Israel bröt vapenvilan i Gaza i mars 2025 befann jag mig på studieresa med en grupp från riksdagen i New York för att lära mig mer om FN.

Jag mötte flera av de organisationer som figurerar i KU:s granskning av arbetet med biståndsfrågor. OCHA och Läkare utan gränser berättade att läget redan var akut i Gaza efter två veckors blockad av humanitära insatser. De berättade också hur Israel använde sig av formalia för att stop-

pa allt ifrån bårar och kryckor till medicin för cancersjuka med hänvisning till att det kunde användas som vapen.

Jag deltog också på ett av flera möten i säkerhetsrådet, där vi fick ta del av beskrivningar av det fruktansvärda läget med det dagliga mördandet av barn i Gaza, fördrivningen och det dödliga våldet mot boende på Västbanken.

Fru talman! Det var i det läget som FN-organet UNRWA sände ut en nödhjälpsappell för att be givarländer om stöd för akuta insatser. UNRWA har i decennier fungerat som i det närmaste en ersättning för en fungerande statsapparat med ansvar för skolor, sjukvård och andra stödinsatser för människor på flykt.

Hos Sida, den svenska biståndsmyndigheten väcktes frågan om det skulle vara möjligt att gå in med svenska medel. En rapport togs fram om UNRWA:s förutsättningar att agera kraftfullt trots att Israel förbjudit organisationen på det man anser vara israeliskt territorium.

Fru talman! Konstitutionsutskottet ska inte bedöma vilket FN-organ som är lämpligt för att kanalisera de svenska biståndsmedlen. Däremot är det viktigt att vi kan undersöka om styrningen av våra expertmyndigheter fungerar så att de kan göra det arbetet.

I den granskning vi har gjort i utskottet ingår ett uttalande från ansvarig statssekreterare där hon undanber sig lägesrapporten. I ett sms skriver hon: Vi vet det, utan paper trail, då du ju informerat mig. Det fanns inga paper trails, det vill säga inga handlingar som behöver stämplas in och bli offentliga.

Utskottet tycker att det är anmärkningsvärt att detta uttrycks från statssekreteraren till generalsekreteraren för just Sida. Detta står i direkt kontrast till uttalandet från biståndsministern, som menat att underlag är önskvärt. Det är bra att det markeras. Oaktat detta måste statsråd alltid anses ansvariga för sina statssekreterares ageranden i ärenden som rör styrning av myndigheterna.

Detta är en viktig markering, för det är oerhört viktigt att fakta når fram till oss som beslutsfattare. Vi kan inte ha en ordning där experter inte vågar komma med obekväma sanningar för att man riskerar att kallas myndighetsaktivist – ett populärt begrepp nu – eller att den information man framför tolkas som att den går emot regeringens vilja.

Det är lätt hänt. Det behövs inte starka ord eller höjd röst, utan även mindre markeringar kan leda till självcensur. Så fungerar det mänskliga samspelet. Många vill gärna vara till lags och undviker helst konflikter, ibland för att vi tycker att det är obehagligt och ibland för att vi är rädda att förlora vår position.

Det finns många historiska exempel på hur illa det kan gå när ingen vågar berätta att den stora ledarens plan inte håller eller att skörden har slagit fel.

Därför, fru talman, är det viktigt att en myndighet som Sida kan bidra med sina underlag inför viktiga beslut som i slutändan kan handla om liv och död för den som svälter eller är på flykt.

Med detta tackar jag för den här rekordlånga debatten och min korta men lärorika tid i KU.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 7 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU11
Justitieombudsmännens ämbetsberättelse (redog. 2025/26:JO1)
föredrogs.

Anf. 66 MIRJA RÄIHÄ (S):

Fru talman! Det är återigen dags att debattera Justitieombudsmannens rapport. För min del är det fjärde gången. Vi får se om man återkommer till de här debatterna nästa mandatperiod; det får tiden utvisa.

Konstitutionsutskottet konstaterar att en grundläggande förutsättning för att ombudsmännen ska kunna fullgöra sin extraordinära tillsyn är att det finns en fungerande ordinär tillsyn. Så är det inte just nu. Utskottet vill därför påminna om det tillkännagivande som riksdagen under 2023 riktade till regeringen om att utreda den offentliga tillsynen.

Under 2024 ökade antalet klagomål med 11 procent, vilket då var den största ökningen i myndighetens historia. Under 2025 uppgick ökningen till cirka 32 procent, eller cirka 3 700 klagomål, jämfört med 2024. JO fick hantera 18 000 klagomål under förra året och befarar att man nästa år kommer att uppnå 20 000 klagomål.

Ökningen har skett på bred front, men en särskilt markant ökning noteras när det gäller polisen, de allmänna domstolarna, utbildningsväsendet, utlänningsärenden och socialtjänsten. Flest klagomål rör dock fortfarande Kriminalvården, men antalsmässigt har anmälningarna mest ökat när det gäller polisen. Där hade det kommit in cirka 660 klagomål jämfört med året tidigare, vilket motsvarar en ökning med knappt 50 procent.

Fru talman! Jag har varje år fastnat för just Kriminalvården i stället för enstaka berättelser i rapporten. I februari 2025 publicerades en rapport om förhållandena inom häktesverksamheten, och i maj 2025 offentliggjordes en rapport om förhållandena inom anstaltsverksamheten. Av rapporterna framgår att de intagnas brist på egen tid löpte som en röd tråd genom kartläggningen. Andra riskområden som identifierades var att matchningen av vilka som skulle dela cell uteblev eller var bristfällig och att det överlag inte gjordes någon strukturerad uppföljning.

Den sammanfattande slutsatsen blev att förhållandena på häktena riskerar att medföra att de intagna utsätts för omänsklig eller förnedrande behandling och att konsekvenserna för de intagna på anstalterna är än allvarligare. Det är dock inte bara riskerna för de intagna som ökar utan även riskerna för kriminalvårdarna, som jobbar i en arbetsmiljö där riskerna ökar markant när situationen är som den är.

Kriminalvården har redovisat att myndigheten till följd av det ansträngda läget tvingas till ett mer omfattande medvetet risktagande när det gäller placeringen av intagna. Trenden är ett ökat antal rapporterade incidenter med våld och hot, både mellan de intagna och mot de anställda.

Då blir det problematiskt att Kriminalvården inte har någon ordinarie tillsyn. Detta gör att de intagna skickar sina anmälningar direkt till JO och att tillsynen på detta sätt blir extraordinär.

Fru talman! Givetvis har JO försökt att lösa detta bland annat genom att delegera en del ärenden till byråcheferna och nu även till rättssakkunniga på myndigheten. Effektiviteten hos myndigheten är stor och det finns planer för ytterligare effektivisering. Givetvis har det nyöppnade kontoret i Göteborg gjort sitt för att effektivisera arbetet.

Konstitutionsutskottet tar i sitt ställningstagande upp följande, och jag upprepar det jag sade tidigare: En grundläggande förutsättning för att JO ska kunna fullgöra sitt extraordinära tillsynsuppdrag är att det finns en välfungerande ordinär offentlig tillsyn och ett adekvat klagomålssystem.

Precis detta uttalade sig utskottet om även förra året, och i den rapport som lämnades 2024 uttalade sig utskottet på samma sätt. Utskottsinitiativet lämnades av ett enigt utskott redan 2023.

Vi vet nu att en utredning är tillsatt och att Statskontoret för närvarande utreder frågan om behovet av en ordinarie tillsyn av både Kriminalvården och polisen. Utredningen ska presenteras i slutet av 2026. Det har tagit väldigt lång tid att utreda en så viktig fråga. Andra lagar och saker i den här kammaren har hanterats mycket snabbare än ett utskottsinitiativ av ett enigt utskott.

Fru talman! Ombudsmännens vägledande uttalanden i beslut och yttranden bör vara ett angeläget inslag i arbetet med att förbättra lagstiftningen, andra föreskrifter och förvaltningen. Ombudsmännens iakttagelser bör också beaktas i det allmänna arbetet för en god förvaltning samt för att förebygga brister och felaktigheter i den offentliga verksamheten.

Utskottet förutsätter att regeringen och myndigheterna vidtar de åtgärder som krävs för att komma till rätta med de fel och brister som ombudsmännen konstaterat. För att stärka förutsättningarna för JO som extraordinärt tillsynsorgan behöver regeringen verkligen vidta åtgärder i enlighet med tillkännagivandet, och med det läggs rapporten till handlingarna.

Anf. 67 ULRIK NILSSON (M):

Fru talman! Jag är glad att jag inte är justitieombudsman. När en beskrivning av verksamheten och en kommentar till den kan uppfattas som skryt är det någonting man ska låta bli. Vi står här inför en funktion som fungerar på ett alldeles fantastiskt sätt.

Justitieombudsmannen är en traditionsbunden och gammal institution. Sedan 1809 har den granskat och kommit med förslag till förbättringar av svensk förvaltning. Vi står, om jag räknade rätt, inför den 215:e ämbetsberättelsen. Jag tänker inte kommentera alla de tidigare, men jag tänker säga några ord om den som gäller nu.

Först vill jag säga att JO:s riktigt stora värde är att det alltid är sista instans. Alla kan höra av sig dit och få en bedömning av sitt ärende, dock inte i sak, men genom att skriva till JO kan det ske en successiv förbättring. Det blir på så sätt en utmärkt temperaturmätare av samhället och samhällsutvecklingen. De ärenden som kommer upp ger en indikation om vad som kan förbättras.

Det finns gott om siffror i årets ämbetsberättelse. Det är 15 429 nya ärenden, vilket är 3 700 fler än föregående år. Som ni hörde i tidigare inlägg hanterades några fler. Det innebär att ärendebalansen, som är en annan siffra, minskade någorlunda. Framför allt kan vi konstatera att mellan 15 000 och 20 000 människor faktiskt vill ha en granskning och ett

ställningstagande. Det är viktigt att komma ihåg. En viss särställning har polisen och Kriminalvården, vilket också har berörts, som är det område där det inte finns någon första instans för granskning.

Å andra sidan lär man sig av detta att det finns ett behov av det. På samma sätt kan det finnas andra områden som i dag saknar en första instans där vi så småningom säger att det kommer att behövas. Just därför är det viktigt att vi hela tiden följer detta.

Under året har man gjort 18 inspektioner och 18 så kallade Opcat-inspektioner, det vill säga Kriminalvårdens besöksverksamhet.

När det gäller ärendeutvecklingen kan vi konstatera att man trots denna enorma utveckling har klarat att bedriva verksamheten genom smartare arbetssätt, effektiviseringar, ny teknik och ett nytt sätt att fördela arbetet. Förr eller senare kommer man att behöva lyfta av ärenden eller ta ett större grepp för att utveckla det här. Så här långt har man dock klarat att bedriva verksamheten med hög kvalitet och med ett högt tryck under svåra förutsättningar.

JO har en välskött ekonomi. De budgetar som riksdagen har anslagit har de allra flesta år till och med lett till en viss återbetalning av pengar, nämligen när man har klarat att hantera det ändå.

Man är bekymrad över rekryteringsläget, eftersom det är svårt att rekrytera kvalificerade personer till JO. Det är ett av skälen till att man har valt att också bredda verksamheten med en verksamhet i Göteborg. Vi får se om det lyckas. Förhoppningsvis finns det även på västkusten skolade jurister som kan tycka att det är intressant att både kunna bo kvar på västkusten – vilket jag anser att alla borde tycka – och att arbeta på JO. Det kan vara en framgångsfaktor. Framför allt tycker jag att vi ska vara tacksamma över att man provar den här typen av initiativ för att upprätthålla den höga kvalitet och det goda arbete som JO står för.

Fru talman! Utan ytterligare kommentarer om detta vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag i betänkande nummer 11 angående JO:s ämbetsberättelse för 2026.

Anf. 68 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Det finns många myndigheter i Sverige, men det är bara ett fåtal som lyder direkt under riksdagen. En av dem är JO. Det är en institution som jag verkligen uppskattar alltmer för varje år som går.

När Justitieombudsmännens årliga ämbetsberättelse kommer släpper jag det mesta, fast det har blivit svårare nu när den kommer under våren. Det var enklare på hösten, när vi inte var helt upptagna av konstitutionsutskottets granskningsarbete.

Denna årsbok är, precis som tidigare talare har sagt, en av de viktigaste temperaturmätningar vi har när det gäller hur Myndighetssverige fungerar. Den har en minst sagt stolt historia. Boken ger ett ganska skrämmande intryck – den är tjock och tung – men om man vågar öppna den är den viktig och läsvärd. Den är också mycket mer lättläst än vad man kanske förväntar sig.

Fru talman! JO-ämbetet var en svensk uppfinning när det inrättades 1809 och har sedan dess exporterats runt om i världen. Även om mycket givetvis har förändrats sedan dess – det är ändå över 200 år sedan – är ganska mycket i uppdraget sig likt än i dag.

Precis som då granskar man att lagar följs och att myndigheter och deras tjänstemän sköter sitt arbete. Precis som då gör man inspektioner, och man kan föreslå förändringar och förbättringar. Precis som då kan man också väcka åtal, även om den rätten mest användes på 1800-talet. Framför allt handlar det om att ta emot klagomål från enskilda och att genom sina beslut ge dem upprättelse när den offentliga makten har gjort fel.

I samband med överlämnandet av ämbetsberättelsen har vi i utskottet haft två sammanträden med JO där vi har kunnat ställa frågor.

Fru talman! När jag började som riksdagsledamot 2018 fick Justitieombudsmännen in drygt 9 000 klagomål per år. Under förra året ökade antalet klagomål med drygt 30 procent jämfört med föregående år. När vi i förra veckan hade chefs-JO på besök i utskottet gav han en prognos för antalet klagomål, som ser ut att öka markant även detta år.

Det är en utveckling som man behöver fundera lite över. Det är viktigt att det finns en hög kunskap i samhället om JO och möjligheten att klaga hos dem. Ytterst är JO ett sätt för personer som upplever sig ha blivit felaktigt behandlade av en myndighet att få upprättelse.

JO bidrar bara genom sin existens men också givetvis genom sina granskningar – utifrån klagomål eller på eget initiativ – till att höja rättssäkerheten i vårt samhälle. JO är en viktig aktör för att upprätthålla vårt demokratiska system.

Om vi på något sätt skulle känna oss illa behandlade av det offentliga är det viktigt att det finns någon som vi kan vända oss till för att få vårt klagomål prövat och som står på vår sida och bevakar våra rättigheter. Detta är något som vi bör värna, vara rädda om och vara väldigt stolta över.

Ökningen av klagomål vållar huvudbry. JO:s tillsyn är till sin karaktär extraordinär, och det är inte tänkt att den ska ersätta den ordinarie tillsynsverksamhet som bör finnas hos myndigheter eller hos särskilda tillsynsmyndigheter. KU har under lång tid framhållit just detta. Det är en grundläggande förutsättning för att Justitieombudsmännen ska kunna fullgöra sitt viktiga extraordinära tillsynsuppdrag på ett lämpligt sätt, så att JO:s resurser kan användas på bästa och mest lämpliga sätt.

I dag finns flera myndigheter som står utan ordinarie tillsyn. Ett särskilt viktigt exempel, som tidigare talare varit inne på, är Kriminalvården. Där finns ingen ordinarie tillsynsmyndighet, så den enda man kan vända sig till med ett klagomål är just JO. Och det är det många som gör. Som sagt har KU flera gånger påpekat för regeringen att detta är något som man behöver komma till rätta med. Det är inte rimligt att klagomål gällande Kriminalvården ska ta en så pass stor andel av JO:s resurser i anspråk, även om det givetvis är viktigt att det görs när så nu är fallet.

Fru talman! Jag kan inte nog framhålla värdet av att ombudsmännen informerar oss i utskottet och riksdagen om sina iakttagelser och påtalar de behov av lagändringar eller andra åtgärder som identifierats genom deras granskningar. Särskilt allvarligt är det när JO påtalar brister som rör våra grundlagsskyddade fri- och rättigheter.

Med detta vill jag tacka dem som arbetar vid JO för deras goda arbete. Jag ser fram emot att ta del av kommande ämbetsberättelser från denna viktiga myndighet.

Anf. 69 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! JO:s ämbetsberättelse kanske låter lite torrt, men den som slår sig ned och bläddrar i berättelsen kommer snart att vara fast, i alla fall om man är intresserad av förhållandet mellan våra myndigheter och enskilda. Som ledamoten Wetterling sa innehåller JO:s årliga utgivning berättelser från verkliga livet som handlar om relationen mellan människor och det offentliga Sverige.

Justitieombudsmännen granskar våra myndigheter, och det sker för allas vår skull. I en demokrati är det helt centralt att vi värnar den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Samtidigt ger JO:s granskningar underlag till oss beslutsfattare, genom att peka på brister som behöver åtgärdas så att nödvändiga förändringar hos en myndighet kan genomföras, när så krävs.

Efter att ha deltagit i debatterna om JO:s årliga berättelse sedan 2022 kan jag konstatera att vissa teman är återkommande. Därför vill jag lyfta upp några saker som jag har sagt flera gånger tidigare. Det är saker som jag tycker är lite bekymmersamma och som det är dags att göra något åt.

Fru talman! Det första jag vill lyfta fram är den utveckling som har pågått länge: att JO får ta emot allt fler klagomål. I mitt första anförande om JO:s ämbetsberättelse 2022 nämnde jag att antalet ärenden hade fördubblats på tio år till cirka 10 000 ärenden. Förra året var det 15 000 ärenden och klagomål som kom in till JO. Det ställer oerhört stora krav på myndigheten, som flera talare före mig har varit inne på.

Jag vill först säga att jag är imponerad över hur JO lyckas hantera den stora mängd ärenden som strömmar in. JO har visat prov på stor effektivitet samtidigt som man har bibehållit en bra kvalitet. Men det här är inte hållbart i längden, eftersom vi inte ser att utvecklingen håller på att vända, snarare tvärtom.

Självklart vill vi att de som har klagomål till JO ska vända sig dit, men problemet är att flera som klagar inte har någon annanstans att vända sig trots att de borde ha det. JO är som sagt ett extraordinärt tillsynsorgan, och som sådant borde JO faktiskt inte vara första instans för alla de klagomål som kommer in till myndigheten i dag. Tyvärr hamnar de ändå där, eftersom det finns myndigheter med stora maktbefogenheter gentemot enskilda som saknar ordinarie tillsyn.

Kriminalvården och även Polismyndigheten har nämnts. Det är myndigheter som fattar många och ingripande beslut mot enskilda. Dessutom ökar omfattningen av deras maktbefogenheter när fler avtjänar fängelsestraff och polisen får fler skarpa verktyg. Jag kan bara uppmana regeringen att göra det som KU har uppmanat flera regeringar att göra, nämligen inrätta ordinarie tillsynsorgan för dessa viktiga myndigheter.

Herr talman! Nästa sak jag vill lyfta upp är hur vi ska tillförsäkra alla en rättvis och rättssäker rättegång. Landets domstolar har det tufft, som JO har påpekat i flera år nu, och det har blivit allt svårare att rekrytera domare till våra allmänna domstolar. Det gäller inte minst i de norra delarna av Sverige.

När vi pratar om vikten av att bekämpa den grova brottsligheten fokuserar vi ofta på polisen och dess resurser, men för att lyckas lagföra brottslingar krävs inte bara poliser utan även åklagare och domare. Jag noterar att antalet klagomål mot landets domstolar har ökat markant under det

senaste året. Det rör sig främst om långa handläggningstider, där den som väntar på ett beslut får vänta orimligt länge.

Att en rättegång ska genomföras inom skälig tid är en grundlagsskyddad rättighet. Om det tar för lång tid att handlägga ett mål går det ut över rättssäkerheten. Med det tryck som ligger på landets allmänna domstolar i dag finns det absolut risk för rättsförluster.

Hur allvarligt läget faktiskt är på vissa håll belyses i ett av årets ärenden – det som rör Hälsinglands tingsrätt. Där har JO funnit oacceptabelt långa handläggningstider men har trots det låtit bli att uttala kritik. Vid domstolen ska det finnas sju anställda domare, men de har bara varit två. Domstolen har återkommande utannonserat tjänster men inte fått några sökande. Därför har de fått klara sig med en ambulerande domarstyrka som ryckt in.

Eftersom tingsrätten verkligen har försökt lösa situationen undgår den JO:s kritik, men situationen i sig är förstås långtifrån tillfredsställande. Jag vill betona att vi framöver måste se till att domstolarna får de resurser de behöver och även se över hur vi kan få kompetenta domare överallt i landet där det behövs.

Herr talman! Jag vill vidare lyfta något som ligger mig extra varmt om hjärtat, eftersom jag i mitt tidigare värv som åklagare främst arbetade mot den brottslighet som genererar pengar, nämligen bedrägerier och ekobrott. I år liksom under de senaste åren har JO riktat allvarlig kritik mot hur den typen av brottslighet beivras – eller snarare inte beivras, för här blir ärenden liggande i åratal utan några åtgärder över huvud taget.

Under senare år har allvarlig brottslighet legat högt upp på den politiska dagordningen. Men uppenbarligen behöver vi göra betydligt mer för att komma åt den brottslighet som många gånger driver våldet.

Visserligen kan jag skönja en begynnande medvetenhet i den politiska debatten om att de stora pengarna inte främst finns inom narkotikahandeln utan intjänas på andra sätt, till exempel genom bedrägerier eller genom att starta företag i kriminella syften. Det är bra, för om vi inte förstår problembilden kommer vi heller inte att kunna hitta rätt politiska lösningar. Tyvärr ser vi dock i dag att förundersökningar om förmögenhetsbrott blir liggande alltför länge utan minsta åtgärd.

I år har JO riktat kritik mot polisen i Stockholm och dess bedrägerisektion för ett ärende som legat sex år utan åtgärd. Då har ändå en anhörig till brottsoffret skickat in handlingar som hjälpt polisen att identifiera gärningspersonen. Jag håller med JO om att denna senfärdighet riskerar att allvarligt skada allmänhetens förtroende för polisen. Det måste vi göra någonting åt.

Slutligen vill jag bara tacka Riksdagens ombudsmän för det arbete som utförts det år som gått. Jag yrkar bifall till KU:s förslag att ämbetsberättelsen läggs till handlingarna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 8 Behandlingen av riksdagens skrivelser

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU21
Behandlingen av riksdagens skrivelser (skr. 2025/26:75 och redog. 2025/26:RS4)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 9 Ökad insyn i politiska processer

Ökad insyn i politiska processer

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU39
Ökad insyn i politiska processer (prop. 2025/26:258)
föredrogs.

Anf. 70 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr talman! I dag behandlar vi betänkandet KU39 *Ökad insyn i politiska processer*.

För första gången införs ett system som ger allmänheten bättre insyn i kontakterna mellan organisationer och politiska beslutsfattare. Sammantaget handlar regeringens proposition om att stärka öppenheten, minska risken för otillbörlig påverkan och ge medborgarna bättre möjligheter att granska vem som försöker påverka politiken och hur den politiska verksamheten finansieras.

Propositionen innehåller flera betydelsefulla reformer för att stärka tilliten till vårt demokratiska system, till exempel förbud mot anonyma bidrag.

Betänkandet behandlar även skärpta krav på redovisning av partiers ekonomi samt ökad insyn i hur lobbyister och andra aktörer försöker påverka politiska beslut. Det föreslås att lobbyister och andra organisationer ska registrera sig hos Kammarkollegiet och kunna redovisa den kontakt man haft med politiska beslutsfattare.

Herr talman! Vi kan i betänkandet även ta del av förslag på lagändringar som stärker medborgarnas frihet i fråga om hur deras medlemsavgifter till arbetsmarknadsorganisationer används.

Ett medlemskap i en arbetsmarknadsorganisation har ofta betydelse för den enskilde som väljer ett sådant medlemskap. Det ger många gånger stabilitet och trygghet i vardagen genom att man vet att den anställning man innehar har ett extra skyddsnät.

I många fall är det inte ett realistiskt alternativ att lämna organisationen bara för att man motsätter sig att en del av medlemsavgiften går till ett politiskt parti, då man är beroende av att förbundet står på individens sida vid en eventuell konflikt med arbetsgivaren.

Tidöpartiernas förslag ökar medborgarnas rätt att själva styra över hur deras egna pengar ska kunna användas, vilket känns rätt självklart.

Men, herr talman, trots att detta är en reform som ger ökad valfrihet för medborgarna har förslaget fått en samlad opposition att se rött. Oppositionspartierna – Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Cen-

terpartiet – anser det vara ett dåligt förslag att svenska folket ska få bestämma mer över hur deras egna pengar ska användas.

Regeringens förslag, som stöds av Sverigedemokraterna, är egentligen mycket enkelt: Om en arbetsmarknadsorganisation använder medlemsavgifter för att ge ekonomiskt stöd till ett politiskt parti ska den enskilde medlemmen ha rätt att säga att den egna inbetalade medlemsavgiften inte får användas till det ändamålet.

Det handlar alltså inte om att förbjuda eller inskränka partibidrag. Det handlar inte heller om att förbjuda fackföreningar eller arbetsgivarorganisationer att stödja politiska partier. Det handlar inte ens om att stoppa en enda krona från att gå till ett parti om medlemmarna vill det.

Nej, herr talman, det Tidöpartierna nu vill genomföra är att ge den enskilde medlemmen ett val om hur hans eller hennes medlemsavgift ska användas – ett val att kunna säga nej om man inte vill att ens inbetalade medlemsavgift ska kunna slussas vidare till ett politiskt parti som till exempel Socialdemokraterna. Det är i grunden en fråga om valfrihet, och det är därför anmärkningsvärt att hela den samlade oppositionen motsätter sig denna reform.

Motsättandet kan vi ta del av i den reservation som har inkommit till utskottet. Innebörden av reservationen är att man gärna ser att dagens system, där medlemsavgifter kan slussas vidare till partier, ska fortsätta precis som vanligt.

När det gäller partimedlemskap, kampanjbidrag eller andra politiska donationer utgår vi från individens fria val. Varför ska just medlemsavgifter behandlas annorlunda?

Socialdemokraterna, Centerpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet försvarar i praktiken ett system där kollektivets beslut väger tyngre än individens rätt att själv bestämma. Vår sida av politiken tror på valfrihet, på demokrati och på att människor är fullt kapabla att själva bestämma vilket parti man vill stödja eller inte stödja.

Herr talman! Varför är partier som Socialdemokraterna och Centerpartiet så rädda för att låta den enskilde medlemmen själv avgöra om den egna medlemsavgiften ska gå till partipolitik eller inte? Det är faktiskt en fråga som alla som följer denna debatt bör ställa sig. Den som söker kommer också att finna svar.

Herr talman! Det finns en liknande lag i Danmark, just att man som medlem i en organisation inte ska tvingas stödja ett politiskt parti. Det är på tiden att vi genomför en lagändring så att vi får ett liknande system här i Sverige.

Förslaget till förändring är i grunden inte en fråga om fackförbund eller arbetsgivare. Det är inte en fråga om höger eller vänster. Det är en fråga om frivillighet och respekt för den enskildes politiska självbestämmande. Den som vill stödja ett parti ska naturligtvis få göra det, men den som inte vill ska inte heller behöva tvingas att göra det genom sin medlemsavgift till en arbetsmarknadsorganisation.

Sverigedemokraterna välkomnar förslaget i betänkandet och yrkar avslag på reservationen i sin helhet.

Anf. 71 MALIN BJÖRK (C) replik:

Herr talman! Ledamoten Westmont uppehöll sig i sitt anförande vid en av de tre delarna som propositionen berör. Det var särskilt intressant eftersom de andra två delarna handlar om hur politiska partier finansieras och vilka kontakter man som politiker har med företrädare för näringsliv eller annat utanför det politiska livet och den påverkan man utsätts för i sitt politiska beslutsfattande.

Vi i Centerpartiet anser att det är viktigt att det genomförs förändringar här, och det är därför bra att förändringarna kommer till stånd, dock inte inför valet i höst. Förändringarna träder inte i kraft före den här valrörelsen.

Martin Westmont uppehöll sig vid den tredje delen av propositionen, nämligen den som handlar om en ny lag som syftar till att när man som medlem betalar sin avgift till fackförening ska man kunna avstå att betala den del som eventuellt ska gå till ett politiskt parti. Det låter bra. Men som centerpartist tycker jag att det är självklart att de lagändringar vi klubbar i riksdagen, särskilt om de begränsar grundläggande fri- och rättigheter, ska vara proportionerliga och träffsäkra. Här kan man konstatera att Lagrådet faktiskt tydligt säger att det inte är så med det här lagförslaget.

Det finns många sätt att runda förslaget. Därför undrar jag på vilket sätt Martin Westmont motiverar att ändringen införs trots att Lagrådet säger att ändringen är tandlös.

Anf. 72 MARTIN WESTMONT (SD) replik:

Herr talman! Det är i grund och botten en fråga om valfrihet. Varje individ ska själv få avgöra hur deras medlemsavgift ska användas. Man ska inte tvingas att stödja en viss organisation som är kopplad till ett politiskt parti. Det kan vara fackförbund, och det gäller också andra arbetsmarknadsorganisationer, till exempel Svenskt Näringsliv. Man ska ha den möjligheten om man inte vill stödja ett visst politiskt parti genom en organisation som man har ett medlemskap i.

Det är inte Lagrådet som stiftar lag eller bestämmer vilken politik vi ska driva i Sverige. Lagrådet ger sitt remissvar som den sittande regeringen självklart tar del av. Ibland har de bra poäng, och ibland har de mindre bra poäng.

Anf. 73 MALIN BJÖRK (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Martin Westmont för inlägget. Jag vet inte om det gav ett tydligt svar.

Jag hör ledamoten tala om tvång att stödja ett politiskt parti. Det finns inget tvingande i ett medlemskap i en förening; inte i en fackförening och inte i någon annan förening heller. Vi har också möjlighet att få insyn i vad en fackförenings pengar går till.

Nu pratar ledamoten om Lagrådet som en remissinstans, men det Lagrådet gör är att titta på om en inskränkning av en av våra grundläggande fri- och rättigheter, föreningsfriheten, är proportionerlig och om den uppnår sitt syfte.

Jag vet inte om ledamoten har läst Lagrådets yttrande noggrant, men jag ser att man verkligen ifrågasätter starkt om syftet som Martin Westmont talar sig varm för kommer att uppnås. Det som är riktigt anmärk-

ningsvärt är att man säger att det är oklart om det faktiskt är förenligt med Europakonventionen.

Jag ställer mig frågan om Martin Westmont bryr sig om ifall det här är en lag som skulle strida mot Europakonventionen, som det ju antyds i Lagrådets uttalande.

Anf. 74 MARTIN WESTMONT (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för Malin Björks inspel i debatten.

Vi har fullt förtroende för att ärendet har beretts på ett korrekt och bra sätt, och man har tagit alla lagar och förordningar i beaktande för att komma fram till det förslag som vi har landat i. Vi har även tittat på frågan om en reglering skulle strida mot föreningsfriheten enligt regeringsformen.

Frågan gäller den enskilda personens möjligheter att välja själv hur man vill att ens avgift ska användas. Jag var inne på att en person är medlem i ett fackförbund eftersom det ger en viss trygghet på den arbetsplats man befinner sig. Då kanske det inte är möjligt att lämna fackförbundet eftersom man inte vet hur det kan landa om man hamnar i en konflikt med arbetsgivaren.

Anf. 75 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Herr talman! Rätten att fritt bilda och driva föreningar brukar ses som en förutsättning för den svenska demokratin. Även om föreningsfriheten som sådan skrevs in i grundlagen först 1974 betyder det inte att medborgarna innan dess var förbjudna att bilda föreningar. Tvärtom var det en grundläggande rättighet som inte fick snävas in genom lagregleringar. Det ansågs mer eller mindre självklart. Att föreningsfriheten ändå skrevs in var just i syfte att garantera demokratin och skydda medborgarna mot statliga godtyckliga regleringar eller inskränkningar när det gällde föreningsfriheten.

Med det förslag som regeringen nu lägger fram genom sin proposition *Ökad insyn i politiska processer*, specifikt riktat mot arbetsmarknadens organisationer, menar vi att det är ytterst tveksamt om det är förenligt med regeringsformen och internationella konventioners skydd för föreningsfriheten.

En samlad opposition bestående av Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet har lagt fram en reservation. Jag yrkar bifall till reservationen, och det innebär att riksdagen antar regeringens förslag i de två första punkterna, lag om insyn i kommunikation med syfte att påverka politiska beslut och lag om ändring i lagen om insyn i finansiering av partier, med den ändringen att 32 § ska bestå av ett enda stycke. Vidare innebär reservationen avslag på regeringens förslag till lag med bestämmelser om arbetsmarknadsorganisationers bidrag för partipolitiska ändamål. Därmed bifalles motion 2025/26:4151 och 2025/26:4184 samt avslås proposition 2025/26:258 punkt 2.

När det gäller propositionens övriga delar, att påverkansaktörer, eller om man så vill lobbyister, ska registrera sig hos Kammarkollegiet och redovisa uppgifter om sin kommunikation med politiska beslutsfattare, är det en fråga som kan sägas ligga i linje med det lobbyregister som redan finns inom exempelvis EU-parlamentet. Det kan kanske bidra till ytterliga-

re öppenhet och förståelse om opinionsbildning. Om detta har vi från Socialdemokraterna inga invändningar, inte heller när det gäller partiernas redovisningsskyldighet, att den utökas och att granskningen av regelverket skärps.

Vad som är allvarligare är det som tillkommit om föreningsfriheten och som särskilt riktar in sig på fria fackföreningar på arbetsmarknaden. Genom förslaget görs inskränkningar i föreningsfriheten, som under en lång rad av år har fungerat väl. Förslaget har också utretts av en parlamentarisk kommitté, som inte har velat förorda denna lösning. Det finns också flera remissinstanser som har avrått från den.

Herr talman! Det finns också en rad exempel internationellt på hur stater har försökt inskränka arbetstagares och fria fackföreningars rättigheter genom olika reformer. Ett exempel är den tidigare kommunistregimen i Polen. Man införde nya lagar och förbjöd Solidaritet, som i flera år fick bedriva underjordisk verksamhet, innan så småningom folkliga protester och allmänt engagemang ledde till att de första fria valen hölls 1989 och kommunistregimen föll. En fri fackföreningsrörelse och människors rätt att organisera sig blev till slut vägen till ett demokratiskt samhälle.

Herr talman! Att försvåra för människor att organisera sig på ett fredligt sätt är att inskränka demokratin. Nu kanske en del invänder att det förslag som bakats in i den proposition vi här har att ta ställning till inte har så långtgående konsekvenser. Det kan så vara, men även små steg i en viss riktning är värda att ta på allvar och beakta. Det som kan verka harmlöst till en början ger öppningar för nya steg framöver.

Föreningslivets struktur hänger ihop med vår demokrati och den svenska samhällsmodellen. Att som i förslaget som läggs fram öppna för att enskilda medlemmar på ett eller annat sätt ska kunna blockera en förenings beslut innebär en hel del risker som jag tror är bra att tänka igenom.

I lagförslaget tas fasta på just arbetsmarknadsorganisationer, som man säger. Det är inte utan att man kan fundera på syftet och varför det handlar om just partibidrag. Hur bedöms vägföreningar, konsumentföreningar, idrottsföreningar och kulturföreningar?

Det finns en demokratisk struktur som innebär att det i en förening fattas majoritetsbeslut. Det sker i öppna processer på medlemsmöten eller årsstämmor. Den medlem som vill ändra på något får höja sin röst och agera på demokratiskt vis eller helt enkelt lämna föreningen och kanske vara med och bilda en ny, vilket ju också sker i en rad fall. En förening som inte har sina medlemmars förtroende kan i längden inte fungera. Detta sker utan statlig inblandning.

Jag vill hänvisa till texten i vår reservation, herr talman, där det framgår att 2023 års insynskommitté bedömde att det inte bör införas några särskilda krav på att ge möjlighet till samtycke från enskilda medlemmar när det gäller bidrag från organisationer på arbetsmarknaden till partier eller enskilda kandidater. Det finns redan i dag god transparens kring de bidrag som vissa fackförbund och en rad andra organisationer lämnar till olika politiska partier. Uppgifter om bidrag som lämnas finns att tillgå i de rapporter som partierna lämnat in till Kammarkollegiet.

När det gäller arbetstagarorganisationer kan det kanske vara intressant att veta att det vad jag förstår bara finns två fackföreningar, GS-facket och IF Metall, som har stämmo- och medlemsbeslut om att stödja det socialdemokratiska partiet. LO har till exempel inga individuella medlemmar över huvud taget.

Herr talman! Vi anser att skyddet för föreningsfriheten väger tyngre än de inskränkningar förslaget medför, vilka dessutom är mer långtgående än nödvändigt. Det kan vidare ifrågasättas om den föreslagna lagen uppnår det angivna syftet att en andel av medlemsavgiften ska vara frivillig för medlemmarna. Även Lagrådet ifrågasätter just detta, vilket vi också hörde i replikskiftet nyligen, och menar att förslaget inte bör läggas till grund för lagstiftning.

Ett annat syfte uppges vara att en medlem i en arbetsmarknadsorganisation, som det heter, ska kunna uttrycka att den motsätter sig att organisationen lämnar ett penningbidrag till ett politiskt parti. Men denna förklaring ska inte lämnas till organisationen som sådan utan till en revisor, som sedan har att vidarebefordra hur många sådana förklaringar som kommit in. En medlems missnöje med ett beslut om bidrag kommer därför inte att nå fram på annat sätt än via en anonymiserad uppgift om antalet förklaringar som lämnats in. Det är krångligt och byråkratiskt, som jag ser det. Vi noterar också att endast ett mindre antal remissinstanser yttrat sig över förslaget och att Lagrådet framfört att det hade varit önskvärt att regeringen särskilt hade ombett remissinstanserna att yttra sig även i denna fråga.

Herr talman! Vi anser mot denna bakgrund att riksdagen bör avslå förslaget till lag med bestämmelser om arbetsmarknadsorganisationers bidrag för partipolitiska ändamål.

I detta anförande instämde Peter Hedberg (S).

Anf. 76 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Jämförelsen med Solidaritet i Polen och det kommunistiska förtrycket mot fackföreningarna var överdriven. Jag hoppas att ledamoten i framtiden begränsar sina jämförelser till vad som är rimligt.

Sedan vet ledamoten lika väl som jag – om han har läst Lagrådets uttalande ordentligt – att förslaget om möjlighet att välja bort att ge pengar till politiska partier inte kränker den grundlagsskyddade föreningsfriheten. Det är väldigt tydligt i Lagrådets uttalande. Så har det varit i 50 år vad gäller kollektivanslutningen och mycket annat, och det beror på att detta framför allt definieras som en civilrättslig överenskommelse.

Jag vill fråga ledamoten varför man motsätter sig den enkla saken att en person ska kunna säga nej till att bidra till ett politiskt parti som den inte sympatiserar med. Är det inte en minimal princip att människor ska kunna säga nej till påtvingade bidrag till det socialdemokratiska partiet?

Anf. 77 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik:

Herr talman! Mauricio Rojas lyfter fram den enskilda medlemmens ställning. Jag vill också lyfta fram föreningsdemokratin och föreningsfriheten. Vi menar att detta är ett tveksamt ingrepp i föreningsfriheten.

Det här kommer att nå fram som anonymiserade förklaringar som lämnats in till en revisor – inför ett årsmöte, antar jag. I det förslag som presenterats har det inte beskrivits vidare hur detta ska fungera i praktiken.

Anf. 78 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten så mycket för svaret.

Vi är överens om att det finns praktiska problem och att förslaget kanske inte uppnår sitt praktiska syfte. Men det handlar om en princip: Den enskilde medlemmen i en fackförening ska ha rätten att inte ge pengar till Socialdemokraterna. Jag förstår att Socialdemokraterna försvarar rådande ordning, och skälet är ganska självklart. Men jag tycker att denna princip är viktigare än ett partis intressen.

Samma argumentation användes under lång tid för att försvara kollektivanslutningen. Numera är vi alla överens om att den utgjorde en kränkning av individernas politiska frihet. Det var exakt samma argumentation – man skulle kränka föreningsfriheten och så vidare. Men till och med i fråga om kollektivanslutningen fanns rätten att reservera sig. Den enkla rätten fanns då. Här finns den inte, när det handlar om att kollektivansluta plånboken för fackföreningsmedlemmarna.

Anf. 79 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik:

Herr talman! Det är intressant att Mauricio Rojas lyfter in just Socialdemokraterna i detta sammanhang. Som jag har bedömt det här handlar det om arbetsmarknadsorganisationers bidrag till olika partier. Enligt vad jag har förstått finns det en rad organisationer som lämnar bidrag till andra partier. Varför riktar Mauricio Rojas in argumentationen och resonemanget just på de fackliga organisationerna, vilka bedriver en verksamhet som är helt öppen för vem som helst att ta del av och delta i?

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Eftersom detta var en slutreplik har Mauricio Rojas inte möjlighet att svara på frågan denna gång.)

Anf. 80 MATS GREEN (M):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Jag vill också inleda med att säga att vi i Moderaterna ställer oss bakom de lagförslag som utskottet presenterar i konstitutionsutskottets betänkande nummer 39. Vi anser att det finns ett starkt behov av ökad transparens i politiken. Allmänheten har rätt att veta vilka finansiella intressen som försöker påverka våra politiska processer. Det är en grundläggande demokratisk princip.

Förbudet mot anonyma och utländska bidrag är något vi kan stödja fullt ut. Det är rimligt att svenska partier finansieras av svenska källor och att vi vet vem som står bakom bidragen. Det stärker förtroendet för demokratin när människor kan se vem som försöker påverka politiken.

Kravet på att lobbyister ska registrera sig och redovisa sin kommunikation med politiska beslutsfattare är också något vi kan acceptera. Transparens är viktigt. Om någon försöker påverka politiken bör detta ske öppet och inte bakom stängda dörrar. Det är en rimlig åtgärd för att, återigen, stärka insynen i politiken.

Vi noterar också att utskottet har gjort en grundlig bedömning och kommit fram till att dessa förslag är förenliga med grundlagen och Europakonventionen. Det är viktigt; vi kan inte införa regler som strider mot våra grundläggande rättigheter.

När det gäller det som har diskuterats flitigt i talarstol och replikstolar här tidigare kan jag konstatera att regleringen av arbetsmarknadsorganisationers bidrag för partipolitiska ändamål är en betydelsefull förändring. Utskottet konstaterar att detta är en principiell nyhet i svensk rätt. Det innebär att enskilda medlemmar får rätt att förklara att deras medlemsavgift inte får användas för partipolitiska bidrag. Utskottet har noggrant övervägt om denna reglering är förenlig med föreningsfriheten och bedömer att den är det – precis som den är i de flesta andra demokratiska, icke-korrupta länder som vi vanligtvis jämför oss med.

Vi delar utskottets bedömning att det finns övervägande skäl för denna reglering. Det är viktigt att respektera den enskildes politiska självbestämmanderätt. Medlemmar bör ha möjlighet att säga nej till att deras avgift används för partipolitiska ändamål, om de så önskar.

Utskottet har som sagt, herr talman, gjort en grundlig beredning av dessa förslag. Utskottet konstaterar att underlaget är tillräckligt för att fatta beslut trots att beredningen har ifrågasatts av vissa. Vi kan också konstatera, herr talman, att egenintresset aldrig ljuger, och det är väl egentligen vad detta handlar om.

Sammantaget anser Moderaterna att riksdagen bör anta lagförslagen. De stärker transparensen i politiken, säkerställer att partier finansieras på ett ansvarsfullt sätt och respekterar grundläggande rättigheter. Det ger en ökad insyn i de politiska processerna, och det, herr talman, är bra för demokratin i allmänhet och för vår svenska demokrati i synnerhet.

Anf. 81 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den gemensamma reservationen i detta betänkande.

Först tänkte jag ändå vara lite positiv till det här ärendet även om jag har en reservation. I likhet med regeringen anser jag nämligen att allmänhetens insyn i politiska processer måste förbättras. Det är också därför vi i Vänsterpartiet välkomnar de ändringar som föreslås i lagen om insyn i finansiering av partier, som innebär att partier och andra som omfattas av denna lag förbjuds att ta emot anonyma och utländska bidrag, oavsett belopp. Vi välkomnar även att partiernas redovisningsskyldighet utökas och att granskningen av detta regelverks efterlevnad skärps.

Vi står även, herr talman, bakom regeringens förslag om att införa ett så kallat lobbyregister, som ska redovisa kommunikation mellan lobbyister och politiska beslutsfattare. Jag tycker att detta förslag från regeringen är väldigt bra. En sak som jag dock har noterat – och jag tror inte att jag är den enda i oppositionen som har noterat detta – är att både Moderaternas och Kristdemokraternas ledamöter under själva utredningen var emot ett lobbyregister och till och med reserverade sig i den del som rörde just detta. Jag tycker att det är bra att regeringen har kört över sina egna ledamöter och representanter i utredningen. Men det är inte utan att man lite grann börjar undra vem det egentligen är som styr.

Herr talman! I regeringens proposition föreslås också en ny lag med bestämmelser om arbetsmarknadens organisationers bidrag för partipolitiska ändamål. Detta lagförslag innebär att en enskild medlem i en organisation som lämnar bidrag för partipolitiska ändamål ska ha rätt att avge en förklaring om huruvida dennes medlemsavgift får användas för sådana bidrag eller inte.

I frågan om att införa ett krav på samtycke från enskilda medlemmar när organisationer på arbetsmarknaden använder en del av medlemsavgiften för att stödja ett parti ekonomiskt är vår uppfattning att det är klart tveksamt om detta är förenligt med regeringsformen eller de internationella konventionernas skydd för den mycket grundläggande föreningsfriheten. Det är också vad utredningen kom fram till i betänkandet *Ökad insyn i politiska processer*, där man föreslog att detta förslag inte skulle genomföras. Därför redovisade man det endast som en del av sina överväganden. Även tidigare utredningar har dragit samma slutsats.

Även Lagrådet fastslår i sitt yttrande att underlaget för detta lagförslag framstår som bräckligt då regleringen enligt deras tolkning framstår som en icke-bindande uppförandekod och det saknas möjlighet att ålägga en organisation några sanktioner, enligt förslaget.

Herr talman! Detta är väldigt grundläggande. Det ska inte vara statens sak att göra inskränkningar i hur en förening väljer att fatta sina demokratiska beslut. I dag finns det en välfungerande ordning som utgör en grundläggande del i den föreningsfrihet som vi har i det här landet och som enligt mig i det längsta bör värnas. Ett beslut som pekar ut att vissa delar av en föreningsverksamhet ska omfattas av andra regler än övriga riskerar att öppna en dörr på ett sätt som kan ge långtgående konsekvenser, som inte är proportionerliga med hänsyn till de problem som regeringen säger sig vilja lösa.

Dessutom finns i dag en god transparens kring de bidrag som fackförbund skänker till politiska partier. I Sverige är det väldigt få fackförbund som har beslutat att lämna bidrag till politiska partier. Men rent principiellt tycker jag att det fortsatt bör och ska vara medlemmarna i respektive organisation som avgör hur man på bästa sätt vill bedriva sin verksamhet och förvalta de insamlade medel man har tillsammans.

Jag noterar att utskottets majoritet stöder detta lagförslag. Men vi skriver också i betänkandet att exempelvis Lagrådet anser att det är osäkert om förslaget är förenligt med Europakonventionen. Det är alltså inte så att vi i oppositionen bara hittar på.

(forts. § 14)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.48 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 11 juni

NU27 Ändamålsenliga säkerhets- och strålskyddskrav för utvinning och bearbetning av kärnämnen

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)
1. utskottet
2. res. 1 (V, C, MP)
Votering:
280 för utskottet
66 för res. 1
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 1: 24 C, 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 2 (Kommunalt inflytande när det gäller utvinning av kärnämnen)
1. utskottet
2. res. 3 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 3
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 3: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 3
Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 4 (Förbud mot utvinning av uran)
1. utskottet
2. res. 5 (V, MP)
Votering:
302 för utskottet
43 för res. 5
4 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 104 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 5: 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 2 S, 2 -

Punkt 5 (Förbud mot brytning i alunskiffer)
Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.
Förslag till beslut:
1. utskottet
2. res. 8 (V, C, MP)
Votering:
279 för utskottet
67 för res. 8
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 8: 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -
Motiveringen:
Godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 9 (S)
Votering:
174 för utskottet
106 för res. 9
66 avstod
3 frånvarande
Kammaren godkände utskottets motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 9: 105 S, 1 -
Avstod: 24 C, 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 6 (Kommunalt inflytande när det gäller brytning i alunskiffer)
1. utskottet
2. res. 10 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 10
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 10: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

NU24 Ny kärnkraft i Sverige – fler möjliga platser vid kusten
Punkt 1 (Regeringens lagförslag)
1. utskottet
2. res. 1 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 1
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 1: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 2 (Områden för kärnkraft och havsvindkraft)
1. utskottet
2. res. 3 (V)
Votering:
216 för utskottet
24 för res. 3
106 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 18 MP, 16 L, 3 -
För res. 3: 21 V, 3 -
Avstod: 105 S, 1 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

NU25 Nya lagar om elsystemet
Punkt 1
Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Flexibilitet och obalanser)
1. utskottet
2. res. 1 (V, C, MP)
Votering:
280 för utskottet
66 för res. 1
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 103 S, 70 SD, 66 M, 2 C, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 1: 2 S, 22 C, 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -
Matilda Ernkrans och Linus Sköld (båda S) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.
Helena Lindahl (C) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Anvisade elavtal)
1. utskottet
2. res. 2 (S, V, MP)
Votering:
198 för utskottet
148 för res. 2
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 2: 105 S, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 4 (Energigemenskaper)
1. utskottet
2. res. 3 (V, MP)
Votering:
303 för utskottet
43 för res. 3
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 104 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 3: 1 S, 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

AU14 Tidsbegränsat boende för vissa nyanlända invandrare – en ny lag om bosättning
Punkt 1 (Regeringens lagförslag)
1. utskottet
2. res. 1 (S)
3. res. 2 (V)
Förberedande votering:
107 för res. 1
24 för res. 2
215 avstod
3 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
198 för utskottet
106 för res. 1
42 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 1: 105 S, 1 -
Avstod: 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 2
Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU34 En mer sammanhållen vård för personer med skadligt bruk eller beroende och andra psykiatriska tillstånd
Punkt 6 (Finansiering av reformen)
1. utskottet
2. res. 5 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 5
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 5: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 7 (En nationell stöd- och samordningsfunktion)
1. utskottet
2. res. 6 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 6
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 6: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 8 (En nationell övergångsplan)
1. utskottet
2. res. 7 (V)
Votering:
322 för utskottet
24 för res. 7
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 18 MP, 16 L, 4 -
För res. 7: 21 V, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 9 (Genomföranderedovisning)
1. utskottet
2. res. 8 (MP)
Votering:
323 för utskottet
23 för res. 8
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 104 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 20 V, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 8: 1 S, 1 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 11 (Uppföljning och utvärdering av reformen)
1. utskottet
2. res. 10 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 10
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 10: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 13 juni

SfU29 En begränsning av rätten till socialförsäkringsförmåner för den som avtjänar fängelsestraff i kontrollerat boende eller som avtjänar säkerhetsförvaring
Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU42 Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor
Punkt 1 (Regeringens lagförslag)
1. utskottet
2. res. 2 (MP)
Votering:
299 för utskottet
21 för res. 2
25 avstod
4 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 19 V, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 2: 1 V, 18 MP, 2 -
Avstod: 24 C, 1 -
Frånvarande: 1 S, 1 V, 2 -

Punkt 3 (Skärpta straff m.m.)
1. utskottet
2. res. 4 (S)
3. res. 5 (V)
4. res. 6 (C)
Förberedande votering 1:
24 för res. 5
24 för res. 6
298 avstod
3 frånvarande
Förste vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.
Förste vice talmannen anmodade Roger Hedlund (SD) och Anders Ygeman (S) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Camilla Hansén (MP) att förrätta lottningen.
Den upptagna lottsedeln visade ett nej, och kammaren hade således antagit res. 6.
Förberedande votering 2:
105 för res. 4
25 för res. 6
216 avstod
3 frånvarande
Kammaren biträdde res. 4.
Huvudvotering:
192 för utskottet
106 för res. 4
47 avstod
4 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 18 MP, 16 L, 3 -
För res. 4: 105 S, 1 -
Avstod: 23 C, 21 V, 3 -
Frånvarande: 1 S, 1 C, 2 -

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 1 (Avslag på propositionen)
1. utskottet
2. res. 1 (MP)
Votering:
323 för utskottet
22 för res. 1
4 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 V, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 1: 1 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 1 V, 2 -

Punkt 2 (Missbruk av offentlig ställning)
1. utskottet
2. res. 2 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 2
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 2: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 4 (Undantag för tvingande samhällsintresse)
1. utskottet
2. res. 3 (S, V)
Votering:
216 för utskottet
130 för res. 3
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 18 MP, 16 L, 3 -
För res. 3: 105 S, 21 V, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 14 juni

SfU36 Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd
Punkt 1 (Regeringens lagförslag)
1. utskottet
2. res. 1 (V, MP)
Votering:
302 för utskottet
44 för res. 1
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 104 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 1: 1 S, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -
Annika Strandhäll (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 2 (Begreppet vandel)
1. utskottet
2. res. 2 (S, C)
Votering:
174 för utskottet
130 för res. 2
42 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 2: 105 S, 24 C, 1 -
Avstod: 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 3 (Vandelsprövningen)
1. utskottet
2. res. 4 (C)
Votering:
174 för utskottet
24 för res. 4
148 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 4: 24 C
Avstod: 105 S, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU35 Receptfria läkemedel med krav på särskild rådgivning
Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU32 Stärkt återvändandeverksamhet
Punkt 1 (Avslag på propositionen)
1. utskottet
2. mot. 2025/26:4169 yrk. 1 av Malcolm Momodou Jallow m.fl. (-)
Votering:
308 för utskottet
3 för mot.
35 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 4 MP, 16 L, 4 -
För mot.: 3 -
Avstod: 21 V, 14 MP
Frånvarande: 1 S, 2 -
Janine Alm Ericson, Camilla Hansén, Amanda Palmstierna och Jan Riise (alla MP) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Nya uppgiftsskyldigheter)
1. utskottet
2. res. 1 (S, C)
3. res. 2 (V, MP)
Förberedande votering:
131 för res. 1
42 för res. 2
173 avstod
3 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
174 för utskottet
171 för res. 1
1 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 1: 105 S, 24 C, 21 V, 17 MP, 4 -
Avstod: 1 MP
Frånvarande: 1 S, 2 -
Emma Berginger (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Lagförslaget i övrigt)
1. utskottet
2. res. 3 (V, MP)
Votering:
304 för utskottet
42 för res. 3
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 3: 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 4 (Ansvaret för att uppgifter lämnas ut och behandlingen av sidoinformation)
1. utskottet
2. res. 4 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 4
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 4: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 5 (Omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning)
1. utskottet
2. res. 5 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 5
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 5: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 6 (Rätt till offentligt biträde)
1. utskottet
2. res. 6 (V, MP)
Votering:
303 för utskottet
43 för res. 6
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 6: 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 7 (Uppföljning av lagförslagets konsekvenser m.m.)
1. utskottet
2. res. 7 (V, MP)
3. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. 2025/26:4169 yrk. 2–5 av Malcolm Momodou Jallow m.fl (-)
Förberedande votering:
39 för res. 7
3 för mot.
304 avstod
3 frånvarande
Kammaren biträdde res. 7.
Huvudvotering:
304 för utskottet
42 för res. 7
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 7: 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

SfU31 Skärpta regler om uppsikt och förvar
Förste vice talmannen meddelade att Niels Paarup-Pedersen och Annika Hirvonen (C, MP) i detta ärende hade framställt yrkande enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen om att en del av regeringens förslag till ändringar i utlänningslagen under förslagspunkt 1 skulle vila i minst tolv månader. Det hade också framställts avslagsyrkanden som omfattade samtliga lagförslag respektive en del av lagförslagen under förslagspunkt 1. Avslagsyrkanden skulle alltid prövas först.

Punkt 1 (Punkt 1 i regeringens lagförslag i de delar det avsåg 10 kap. 4 § punkt 1 och 2, 10 kap. 7 § andra meningen, 10 kap. 13 § första stycket utlänningslagen och upphävandet av 10 kap. 5 § utlänningslagen i nuvarande lydelse, samt de ändringar i motsvarande bestämmelser i utlänningslagen som föreslogs i punkt 2 och 3 i regeringens lagförslag)
1. utskottets förslag till beslut i denna del
2. res. 1 av Tony Haddou (V) i denna del
3. res. 2 av Annika Hirvonen (MP) i denna del
Votering:
24 för res. 1 i denna del
18 för res. 2 i denna del
304 avstod
3 frånvarande
Kammaren avslog res. 2 i denna del.

Partivis fördelning av rösterna:
För res. 1: 21 V, 3 -
För res. 2: 18 MP
Avstod: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

1. avslag på res. 1 i denna del
2. bifall till res. 1 i denna del
Votering:
178 för avslag på res. 1 i denna del
26 för bifall till res. 1 i denna del
142 avstod
3 frånvarande
Kammaren avslog res. 1. i denna del.
Partivis fördelning av rösterna:
För avslag: 7 S, 70 SD, 66 M, 18 KD, 14 L, 3 -
För bifall: 2 S, 21 V, 3 -
Avstod: 96 S, 24 C, 1 KD, 18 MP, 2 L, 1 -
Frånvarande: 1 S, 2 -
Johan Büser, Ida Ekeroth Clausson, Peter Hultqvist och Kadir Kasirga (alla S) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.
Monica Haider och Sofia Skönnbrink (båda S) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Yrkandet om vilandeförklaring
Förste vice talmannen meddelade att riksdagen enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen fick anta lagförslagen direkt om *minst fem sjättedelar av de röstande* enats om beslutet.
Om så inte skedde skulle lagförslagen hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning om vilandeförfarandet var tillämpligt i fråga om lagförslagen.
Förste vice talmannen ställde därför proposition på att angivna förslag till ändringar i utlänningslagen skulle antas i enlighet med utskottets förslag i denna del.
Beslutet skulle enligt riksdagsordningen fattas genom omröstning.
Votering:
174 för att anta lagförslagen i enlighet med utskottets förslag i denna del
172 för hänvisning av lagförslagen till konstitutionsutskottet för prövning
3 frånvarande
Förste vice talmannen konstaterade att *mindre än fem sjättedelar av de röstande* hade röstat för att lagförslagen skulle antas direkt. Kammaren hade således beslutat att hänvisa lagförslagen i denna del till konstitutionsutskottet för sådan prövning som avsågs i 2. kap. 22 § tredje stycket regeringsformen.
Partivis fördelning av rösterna:
För att anta förslagen: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För att hänvisa förslagen: 105 S, 21 V, 24 C, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 1 a (Regeringens lagförslag i övrigt)
1. utskottets förslag till beslut i denna del
2. res. 1 av Tony Haddou (V) i denna del
3. res. 2 av Annika Hirvonen (MP) i denna del
Förberedande votering:
25 för res. 1 i denna del
18 för res. 2 i denna del
303 avstod
3 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1 i denna del.
Huvudvotering:
303 för utskottet
24 för res. 1
19 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag i denna del.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 23 C, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 1: 21 V, 3 -
Avstod: 1 C, 18 MP
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 2 (Översyn)
1. utskottet
2. res. 3 (V, MP)
3. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. 2025/26:4167 yrk. 5. av Malcolm Momodou Jallow m.fl. (-)
Förberedande votering:
38 för res. 3
4 för mot.
304 avstod
3 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Leila Ali Elmi (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.
Huvudvotering:
304 för utskottet
41 för res. 3
4 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 3: 20 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 S, 1 V, 2 -

Punkt 3 (Barn och andra utsatta personer)
1. utskottet
2. res. 4 (V, C, MP)
Votering:
279 för utskottet
65 för res. 4
2 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 4: 24 C, 21 V, 18 MP, 2 -
Avstod: 2 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 4
Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU24 Ny myndighet för miljöprövning
Punkt 2 (Ny myndighet för miljöprövning)
1. utskottet
2. res. 1 (V)
Votering:
322 för utskottet
24 för res. 1
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 18 MP, 16 L, 4 -
För res. 1: 21 V, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Punkt 4 (Myndighetens uppdrag)
1. utskottet
2. res. 3 (C)
Votering:
301 för utskottet
24 för res. 3
21 avstod
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 3 V, 19 KD, 18 MP, 16 L, 4 -
För res. 3: 24 C
Avstod: 18 V, 3 -
Frånvarande: 1 S, 2 -
Nooshi Dadgostar, Andreas Lennkvist Manriquez och Karin Rågsjö (alla V) anmälde att de avsett at-t avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Myndighetens organisation, kompetensförsörjning och finansiering)
1. utskottet
2. res. 4 (S, V, C, MP)
Votering:
174 för utskottet
172 för res. 4
3 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 3 -
För res. 4: 105 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -
Frånvarande: 1 S, 2 -

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse
Kammaren biföll utskottets förslag.

KU21 Behandlingen av riksdagens skrivelser
Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 14 (forts. från § 9) Ökad insyn i politiska processer (forts. KU39)

Ökad insyn i politiska processer

Anf. 82 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Det var ju uppfriskande med en timmes votering efter sju timmar i kammaren! Nu återgår vi till att göra vår demokratiska plikt i talarstolen.

För lite drygt ett år sedan var jag i Moldavien tillsammans med en delegation från riksdagen. Vårt besök var inriktat på att studera hur svenskt bistånd bidrar till att stärka motståndskraften mot påverkansförsök från främmande makt, närmare bestämt Ryssland.

Man hade i färskt minne ett presidentval där man hade lyckats knyta rysk finansiering till en moldavisk presidentkandidats valkampanj. Genom flera olika led lyckades man spåra hur pengar hade slussats, i fåfänga försök att sudda ut spåren, och genom flera steg ledde spåren ända in i Ryssland. Den korrupte politikern tvingades avgå, och jag vill minnas att han flyttade – till Ryssland.

Vid vårt besök för ett år sedan studerade vi hur FN:s utvecklingsprogram UNDP med svenskt stöd stärkte landets institutioner och därmed ökade motståndskraften mot liknande påverkansförsök inför det då stundande parlamentsvalet. Lyckligtvis avlöpte det väl.

Moldavien är dock inte det enda exemplet; det finns dessvärre flera exempel, senare i tid, på länder där fientliga utländska krafter försöker ma-

Ökad insyn i politiska processer

nipulera väljarkåren med desinformation, smutskastningskampanjer och annat för att destabilisera och undergräva tilltron till de politiska partierna, företrädarna och hela det politiska systemet.

Detta sätter fingret på varför även vi i Sverige behöver se om vårt hus. Därför är det mycket viktigt att vi nu får en lagstiftning på plats som förbjuder partier, deras sidoorganisationer, ledamöter och ersättare för ledamöter samt valkandidater för partier att ta emot anonyma och utländska bidrag, oavsett belopp. Undantaget är mindre bidrag avsedda att täcka utgifter i samband med internationellt partipolitiskt samarbete och bidrag från EU:s institutioner.

Partierna ska bli skyldiga att redovisa vilka medel som har kommit in till verksamheten och varifrån medlen kommer. Granskningen skärps avseende hur regelverket följs. Vidare ska påverkansaktörer, så kallade lobbyister, registrera sig hos Kammarkollegiet och redovisa uppgifter om sin kommunikation med vissa politiska beslutsfattare. Tillsynsmyndighet blir just Kammarkollegiet.

En annan del av det lagförslag som vi i dag diskuterar gäller arbetsmarknadsorganisationers bidrag för partipolitiska ändamål. Tyvärr har tusentals, för att inte säga tiotusentals eller kanske hundratusentals, arbetstagare med borgerliga sympatier mer eller mindre tvångsanslutits till Arbetarepartiet Socialdemokraterna. Ja, inte på så sätt att de har fått medlemskort i partiet, men vare sig de har varit medvetna om det eller ej har de varit med och med sina medlemsavgifter finansierat Socialdemokraternas partikassa och valfond. Så har det varit under tiotals år.

Den lag vi nu ska besluta om innebär att en enskild medlem i en organisation på arbetsmarknaden som lämnar bidrag för partipolitiska ändamål ska ha rätt att avge en förklaring om att ens medlemsavgift inte får användas till sådana bidrag. Förklaringen ska vara bindande för organisationen, och organisationen ska informera sina medlemmar om rätten att avge en sådan förklaring.

Själv hade jag helst velat se lagen träda i kraft med omedelbar verkan, inför höstens val, men dessvärre blir det inte förrän till halvårsskiftet 2027. Jag yrkar ändå bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på yrkandena.

Fru talman! Mig veterligen är detta mitt sista anförande från riksdagens talarstol innan jag avgår, och därför vill jag innan jag lämnar densamma tacka kammarkansliet, talmannen och hela verksamheten för allt det goda stöd och den goda service som jag har fått under de totalt sju och ett halvt år som jag kommer att ha tjänstgjort som riksdagsledamot i kammaren.

Utöver de sedvanliga sammanträdena i kammaren har jag under dessa två mandatperioder dessutom ingått i flera grupper som leds av de vice talmännen, såsom jämställdhetskommittén under förra mandatperioden, styrgruppen för demokratiutveckling i det östliga partnerskapsområdet och den arbetsgrupp som har tagit fram program för riksdagens forskningsdagar.

Jag vill också tacka kollegorna i konstitutionsutskottet och utskottets helt fantastiska kansli. Det är en sådan förmån att få tillgång till den mycknа kunskap och det institutionella minne som finns på kansliet och kunna luta sig mot det i det stundom ganska knepiga granskningsarbetet.

Varmt tack, allihop, och allt gott inför sommaren och tiden därefter! Själv drar jag mig tillbaka till den kommunala och regionala demokratiska

nivån och ser fram emot att framöver få sova något fler nätter i min egen säng hemma i Vimmerby – med någon utflykt till Stockholm, exempelvis vid veterandagarna. Tack för ordet, och tack för de här åren!
(Applåder)

Anf. 83 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! I september är det val, och den här hösten hoppas jag slippa se avslöjanden likt det som TV4:s *Kalla fakta* kom med mitt under brinnande valrörelse sist det begav sig.

I den journalistiska granskning som publicerades 2022 uppvisade faktiskt fem av åtta riksdagspartier – samtliga fyra Tidöpartier och Socialdemokraterna – stor kreativitet när det gällde att runda bestämmelser i lagen om insyn i finansiering av partier. Det är en lagstiftning som ska ge väljare möjlighet att veta varifrån politiker och politiska partier får sina pengar. Det handlar alltså om att väljare ska få veta vilka som faktiskt sponsrar vem.

Den lagstiftning som rundades hade klubbats här i kammaren bara några år tidigare, men tyvärr visade den sig alltså inte vara särskilt robust. Det var därför nödvändigt att stärka den, något som Centerpartiet faktiskt sa direkt efter *Kalla faktas* avslöjande. Därför är det glädjande att vi nu får nödvändiga förändringar på plats.

Som har sagts tidigare här i talarstolen stärks nu förbudet mot anonyma bidrag till politiska partier. Sådana bidrag förbjuds oavsett hur stora de är, vilket inte är fallet i dag. Dessutom förbjuds bidrag från utländska aktörer, något som är nödvändigt i det osäkra omvärldsläge som vi lever i, där främmande makt på olika sätt riktar påverkansoperationer mot oss i syfte att försvaga oss och undergräva vår demokrati.

Fru talman! Att väljare får större insyn i politiska processer är både nödvändigt och välkommet. Det handlar i grunden om att värna förtroendet för oss som uppbär politiska uppdrag. Vi behöver alla förtjäna det förtroendet och samtidigt ge våra väljare möjlighet att utvärdera om vi förtjänar det. Den transparens som är nödvändig för att upprätthålla en vital liberal demokrati innebär att väljare ska kunna begära att jag är öppen med vilka som bidrar ekonomiskt till mig och mitt parti och även med vilka kontakter jag har i min politikerroll.

Jag nämnde nyss den ekonomiska aspekten, alltså vilka som sponsrar vem, men detta är inte tillräckligt. Det krävs även information om vilka som på andra sätt försöker påverka politiska företrädare för att väljare ska kunna göra upplysta val. Centerpartiet har länge drivit frågan om att införa ett så kallat lobbyregister, och det är glädjande att vi nu kommer att få ett sådant på plats.

Politiker och politikers nära medarbetare har täta kontakter med aktörer som vill påverka politiska beslut. Den reglering som nu kommer att klubbas igenom innebär krav på transparens när det gäller lobbyisters kontakter med politiska beslutsfattare och syftar till att förhindra korruption i vidare mening, det vill säga olika former av otillbörlig påverkan och intressekonflikter. Med den nya regleringen kommer medborgare lättare att kunna få information om vilka kontakter politiker haft innan viktiga beslut fattas. Det här är nödvändigt, eftersom externa aktörers kontakter med politiker har ökat under de senaste decennierna och blivit allt viktigare för det politiska beslutsfattandet.

Fru talman! Som centerpartist tycker jag att det är självklart att lagändringar som innebär att våra grundläggande fri- och rättigheter inskränks ska vara proportionerliga och träffsäkra. Därför anser jag att det förslag som regeringen lagt fram om en ny lag med bestämmelser om arbetsmarknadsorganisationers bidrag för partipolitiska ändamål inte ska genomföras. Lagen innebär ett krav på samtycke från enskilda medlemmar när organisationer på arbetsmarknaden använder en del av medlemsavgiften för att stödja ett parti ekonomiskt. En sådan lagändring innebär uppenbarligen en inskränkning i föreningsfriheten, och som Lagrådet har påpekat är det högst osäkert om denna inskränkning är förenlig med Europakonventionen. Det borde bekymra fler än mig.

Jag vill framhålla att det redan i dag finns en god transparens kring de bidrag som fackförbund skänker till politiska partier. Dessutom är det högst tveksamt om den nya lagen uppnår det syfte som anges, nämligen att säkerställa att bidrag för partipolitiska ändamål som utgår som en andel av medlemsavgifterna ska vara frivilliga för medlemmarna, vilket Per-Arne Håkansson utförligt redogjorde för i sitt anförande. Lagrådet har ifrågasatt detta, liksom huruvida lagförslaget är proportionerligt, och har funnit att förslaget inte bör läggas till grund för lagstiftning.

Fru talman! Jag vill säga något om beredningen av det här förslaget. Det är ju en fråga som vi i KU har särskilt fokus på. Den parlamentariska kommitté som utredde de frågor som vi debatterar här i dag lade inte fram något förslag om krav på samtycke från enskilda medlemmar när det gäller bidrag från organisationer på arbetsmarknaden till partier. Den lämnade dock, helt i enlighet med direktiven, författningsförslag i denna del. Vid remissrundan uppmanades inte remissinstanserna att särskilt yttra sig i den frågan, och kommittén hade ju sagt att det inte fanns skäl att införa en sådan lag. Det här ledde till att endast ett mindre antal remissinstanser yttrade sig över denna del av förslaget.

Att beredningen sköttes på detta bristfälliga sätt är anmärkningsvärt. Det gör, som Lagrådet konstaterat, att underlaget för lagförslaget är bräckligt. Jag vill, som flera andra, yrka bifall till den reservation som finns i betänkandet.

Avslutningsvis vill jag, liksom Gudrun Brunegård före mig, rikta ett varmt tack till KU:s kansli och till mina kollegor i utskottet, eftersom även jag kommer att lämna utskottet och riksdagen efter den här mandatperioden. Detta är mitt sista anförande. Jag vill också tacka talmannen och kansliet här.

(Applåder)

Anf. 84 MAURICIO ROJAS (L):

Fru talman! Det har pågått en sekelgammal strid om Socialdemokraternas finansieringsformer. Vi minns fortfarande skandalen kring Socialdemokraternas lotteriverksamhet. Det visade sig att partiets lotteribolag Kombispel använde sig av djupt oetiska försäljningsmetoder, inte minst riktade mot äldre personer.

Konsumentverket och Spelinspektionen konstaterade att Socialdemokraterna hade brustit i kontrollen över verksamheten, att marknadsföringen varit otillbörlig, att konsumentskyddet varit otillräckligt och att telefonförsäljningen inte skett under betryggande former. Spelinspektionen riktade därför en varning och utdömde en sanktionsavgift på 3 miljoner kronor.

Detta ledde så småningom till skärpta regler för partilotterier och, som väntat, till högljudda protester från Socialdemokraterna. Man ville avslå regeringens proposition eftersom den enligt partiets mening var diskriminerande och stred mot regeringsformens bestämmelser om föreningsfrihet. Det är ett argument som påminner om sådana som historiskt har använts för att försvara olika former av partifinansiering som gynnat Socialdemokraterna.

I detta sammanhang konstaterade Lagrådet i december 2024 att förslaget varken var diskriminerande eller stod i strid med regeringsformens bestämmelser om föreningsfrihet och näringsfrihet. Därtill hävdade partiets företrädare i en motion om partipolitiska lotterier att förändringarna ”snarare för tankarna till auktoritära styren än till en livskraftig demokrati”. Det var stora ord för att försvara en finansieringsform som myndigheterna hade riktat allvarlig kritik mot. Socialdemokraterna har alltför ofta haft en benägenhet att sammanblanda det egna partiets intressen med demokratins grundläggande principer.

Fru talman! Samma typ av argument användes under decennier till försvar för kollektivanslutningen av fackföreningsmedlemmar till Socialdemokraterna. Att avskaffa kollektivanslutningen sades hota demokratin och inskränka föreningsfriheten.

I dag råder i stället bred enighet om att systemet innebar en allvarlig kränkning av individens politiska frihet. Hundratusentals svenskar blev partimedlemmar utan att själva ha ansökt om medlemskap, samtidigt som betydande ekonomiska resurser tillfördes partiet genom medlemsavgifter.

När kollektivanslutningen avskaffades vid årsskiftet 1990/91 fortsatte den så kallade facklig-politiska samverkan, bland annat genom organisationsanslutning, att ge Socialdemokraterna betydande organisatoriska och ekonomiska fördelar. I en rapport från 2002, skriven av Johan Forssell och Kristoffer Tamsons, uppskattades värdet av LO:s stöd till Socialdemokraternas valrörelse till över en halv miljard kronor, om man räknade in såväl direkta bidrag som arbetsinsatser från fackligt anställda och förtroendevalda. Det motsvarade mer än fem gånger de sammanlagda valbudgetarna för alla andra politiska partier i riksdagen.

Oavsett hur man värderar den siffran illustrerar den något viktigt: Socialdemokraternas historia är också historien om ett parti som under lång tid haft tillgång till resurser och stödformer som inget annat parti i Sverige varit i närheten av.

Redan vid en riksdagsdebatt i juni 1934 anfördes att Landsorganisationen anslog 250 000 kronor till Socialdemokraternas valrörelse. Som andel av landets bnp motsvarar denna siffra omkring en halv miljard kronor i dagens penningvärde.

Det var vid samma debatt som den blivande folkpartiledaren Gustaf Andersson i Rasjön sa att man måste ”från demokratiska utgångspunkter anse, att det är oriktigt, att en fackföreningsmedlem skall med tvång, mer eller mindre, nödgas tillhöra ett politiskt parti”. På samman sätt tycker vi i dag att det är fel att inte ge den enskilde möjlighet att motsätta sig att ens egen medlemsavgift finansierar ett politiskt parti.

Fru talman! Det vi debatterar i dag handlar ytterst om Socialdemokraternas möjlighet att fortsatt förfoga över ekonomiska resurser från människor som inte är partimedlemmar och som inte ens ges en självklar rätt att motsätta sig att deras medlemsavgifter används för partipolitiska ändamål.

Det är begripligt att Socialdemokraterna av egenintresse försvarar ett sådant system. Att ett utpräglat kollektivistiskt parti som Vänsterpartiet gör det är heller inte särskilt förvånande. Miljöpartiets stöd för denna ordning är inte heller särskilt överraskande. Det som däremot är svårt att förstå är att Centerpartiet väljer att ansluta sig till denna linje.

Det fanns en tid då liberaler och centerpartister stod sida vid sida i kampen mot socialdemokratins anspråk på att i föreningsfrihetens namn kollektivansluta fackföreningsmedlemmar till partiet. Redan 1965 begärde Centerpartiet genom en motion om skydd för medborgarnas politiska integritet att frågan skulle utredas. Folkpartiet ställde sig bakom denna motion. Socialdemokraterna motsatte sig däremot att en sådan utredning skulle genomföras.

I den debatt som ägde rum i maj 1965 betonade den socialdemokratiske socialministern Gustav Möller att kollektivanslutningen fungerar som ett styrkebälte för arbetarrörelsen, både fackligt och politiskt, och att det bidrar till att ge socialdemokratin en ekonomiskt starkare ryggrad.

Så var det då, och i många avseenden är det fortfarande så. Skillnaden är att det inte längre är medlemmarna som kollektivansluts till partiet utan deras plånböcker. Det är deras medlemsavgifter som utan krav på individuellt samtycke kan användas för att finansiera Socialdemokraternas politiska verksamhet.

Fru talman! Centerpartiet var under lång tid en av de starkaste kritikerna av kollektivanslutningen. Partiet argumenterade för att politiskt medlemskap måste bygga på ett personligt och frivilligt ställningstagande. Frågan i dag är varför samma princip inte ska gälla när det handlar om att finansiera ett politiskt parti genom medlemsavgifter.

I den gemensamma reservationen från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centerpartiet hävdas som första argument att det är tveksamt om ett krav på samtycke från enskilda medlemmar är förenligt med regeringsformens skydd för föreningsfriheten när organisationer på arbetsmarknaden använder en del av medlemsavgiften för att stödja ett politiskt parti.

Det är ett märkligt argument, eftersom Lagrådet vid upprepade tillfällen under de senaste 40 åren har avfärdat just denna invändning. Redan 1985 skrev Lagrådet med anledning av en gemensam motion från Centerpartiet, Folkpartiet och Moderaterna om att genom lag förbjuda kollektivanslutningen att den föreslagna lagen inte stred mot den enligt regeringsformen skyddade föreningsfriheten.

Lagrådets resonemang, som i allt väsentligt är detsamma som regeringen anför i det aktuella fallet, var att grundlagsskyddet gäller i förhållandet mellan den enskilde och det allmänna, inte i förhållandet mellan enskilda. Regler eller förbud av civilrättslig karaktär innebär därför inte någon begränsning av föreningsfriheten i regeringsformens mening.

Fru talman! Det vi föreslår är ingen revolution. Det handlar inte om att förbjuda facklig-politisk samverkan. Det handlar inte om att förbjuda partibidrag. Det handlar endast om att ge den enskilda medlemmen rätten att säga nej.

Den som inte vill att den egna medlemsavgiften ska användas för att finansiera ett politiskt parti ska inte heller tvingas till det. Det är en självklar fråga om politisk integritet, personlig valfrihet och respekt för individen.

Det handlar inte om att förbjuda någon att ge pengar till ett politiskt parti. Det handlar bara om att ingen ska tvingas göra det. Det borde vara en odiskutabel princip i en fri demokrati. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 85 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Fru talman! Tack, Mauricio Rojas, för ett långt och intressant anförande!

Det är ändå positivt att Mauricio Rojas är så tydlig med hur det kommer sig att Tidöpartierna inför den här lagstiftningen. Det enda syftet är att komma åt Socialdemokraterna och en del av deras finansiering.

Jag hade förstått det om vi fortfarande hade kollektivanslutning, som Mauricio Rojas pratade länge om. Jag håller också med om att det borde vara upp till var och en som är medlem i en organisation att välja att dela organisationens värderingar och därmed de villkor som är grund för medlemskapet.

Om man inte delar grunden för medlemskapet, brukar man, precis som många liberaler nu har gjort, lämna det parti, den fackföreningsrörelse eller den organisation som man fram till då varit medlem i.

Det framstår som att Mauricio Rojas är något avundsjuk på Socialdemokraternas tjocka plånböcker. Jag kan förstå det. Det är mitt parti också. Ännu mer avundsjuka är vi på Centerpartiet, för de har ännu mer pengar, mig veterligen.

I mitt parti har vi infört en regel för medlemmar om att de företrädare som har politiska uppdrag för vårt parti i stället betalar partiskatt. Det är så vi finansierar vår verksamhet. De bidragsgivare som rapporteras in till Kammarkollegiet är framför allt företrädare för vårt politiska parti.

Jag måste få ställa en fråga till Mauricio Rojas, som så oförblommerat erkänner att det enda syftet med detta är att komma åt Socialdemokraterna och förhindra deras framgångar i val. Är det här verkligen rimligt?

Anf. 86 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan och det hon säger.

Ledamoten! Meningen är inte att komma åt ett parti. Meningen är att ge frihet åt varenda en att inte behöva bidra med pengar till ett parti som man inte har någon anledning att vilja bidra till.

Att låta personer reservera sig är en rättighet som fanns på den gamla kollektivanslutningens tid. Inte ens den friheten vill man ge i dag.

Vad hände med den reservationsrätt som fanns? Ingen vågade använda den rätten, för människor visste vad det betydde att inte vara med i fackföreningsrörelsen. Vi vet att det leder till sanktioner, direkta och informella.

Ledamoten säger att om man inte gillar föreningen lämnar man den. Det är ett fullständigt obegripligt påstående att man bara ska lämna föreningen när det är föreningen som till syvende och sist kan avgöra om du i morgon har en anställning eller inte.

Föreningen har en så stark rätt att till exempel i samtal med arbetsgivarna bestämma vilka som får gå. Att enskilda personer ska använda den möjligheten att lämna föreningen är mycket märkligt. Det är mycket lättare att säga ja. Den lilla friheten att tacka nej borde vara en självklarhet.

Anf. 87 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Fru talman! Tack, Mauricio Rojas, för svaret!

Jag blev inte helt klok på det. Det här har varit en lång dag, och vi verkar heller inte förstå varandra i många andra ärenden.

Mig veterligen står det var och en fritt att välja vilka föreningar man vill vara medlem i. På vår arbetsmarknad finns det fler fackförbund än ett. Det är också möjligt att vara medlem i a-kassan och inte i själva fackförbundet i övrigt. Då har man inte någon direkt medlemsavgift till ett fackförbund.

Det är ändå lite anmärkningsvärt att man i olika anföranden från Tidöpartierna på något sätt försöker påstå att det inte skulle vara en inskränkning av föreningsfriheten. Det står ganska klart och tydligt att Lagrådet anser att det kan ifrågasättas om den föreslagna regleringen är förenlig med Europakonventionen.

Det är precis som att det som står i vårt betänkande på sidan 17 – som inte är en del av utskottets ställningstagande, utan som är grunden för betänkandet – är fakta som man helt och hållet bara bortser från, fru talman. Jag tycker att det är lite märkligt.

Jag har varit medlem i ett fackförbund i hela mitt liv. Det är Kommunal. Jag har engagerat mig och också lyckats påverka mitt fackförbund på lokal nivå. Jag är övertygad om att om jag hade velat hade jag kunnat engagera mig ännu mer och kunnat påverka ännu mer. De möjligheterna finns i alla partier och i alla organisationer som man väljer att vara medlem i.

Slutligen ska jag helt byta ämne och säga tack så mycket till Mauricio. Jag har uppskattat att ha dig i utskottet. Jag önskar alla en glad sommar! Detta är troligtvis – men det vi inte – det sista anförandet som jag har. Tack så mycket!

Anf. 88 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Fru talman! Jag tackar för de goda önskningarna. Jag önskar detsamma till alla!

Frågan gäller vad Lagrådet säger om föreningsfriheten. Om du verkligen läser vad Lagrådet skriver kan du se att Lagrådet kritiserar regeringen för förslaget. Lagrådet säger att det inte är proportionerligt och att det inte kan uppnå syftet, men inte att det strider mot den grundlagsstadgade föreningsfriheten, tvärtom.

Lagrådet har i 40 år hela tiden sagt samma sak. Den föreningsfrihet som vi talar om, och den är det enda vi talar om här, är den som gäller mellan de enskilda och det allmänna. Här har vi att göra med en typisk civilrättslig reglering. Det har ingenting att göra med grundlagen. Det har Lagrådet fastställt oändligt många gånger.

Det vore bra att inte fortsätta säga saker som inte stämmer. Resten stämmer. Lagrådet är mycket kritiskt. Det är vi helt överens om. Men använd inte argumentet att det skulle strida mot föreningsfriheten.

Vi får se om det strider mot internationella konventioner. Där finns en tveksamhet. Låt oss pröva det. Det är viktigt att ge den frihet som detta innebär till individerna. Låt oss pröva om denna frihet är förenlig med internationella konventioner. Jag tycker att det är värt att göra det. Att förmena individerna den friheten är för mig mycket märkligt.

Tack för de goda hälsningarna! Dem ger jag också till dig och till alla andra!

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag vet att konstitutionsutskottet har haft en lång debattdag, men fortfarande gäller regeln att tala via talmannen.)

Anf. 89 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Jag måste inleda med en personlig reflektion. Jag kom in i riksdagen 2022 och hade tidigare mest följt riksdagspolitiken dels från ett ideellt engagemang i kommunen där jag bor, dels från ett allmänt intresse för samhällsfrågor.

Jag hade inte sett vidden av uttryckssätt på sociala medier. Det som är mest smärtsamt är att det är en förhållandevis mycket liten andel av inläggen som kan betraktas som dialog, debatt eller diskussion, utan det är mest av karaktären ”tänk nu något otänkbart” eller motsvarande. Det är väldigt mycket hat och hot.

Jag tänker att vi behöver ta varje tillfälle att försöka få fler intresserade av demokratifrågorna, för demokratins skull helt enkelt, och de förslag vi diskuterar här kan bidra till det.

Hade jag inte suttit här hela dagen så hade jag skrivit upp mig för att delta även i riksdagens tält i Almedalen, för att i varje fall bidra med något.

De förslag vi talar om här har som sagt några viktiga punkter som kan bidra till en ökad insyn i de politiska processerna. Utgångspunkten är att det finns ett berättigat intresse hos väljare och andra att kunna få information om hur både enskilda kandidater och partier finansierar sin verksamhet.

Det är också fullt rimligt att partier och kandidater inte kan ta emot anonyma bidrag eller bidrag från utlandet. Ett sådant förbud måste förstås utformas så att det inte går att komma runt på något enkelt sätt.

Fru talman! Sedan har vi det här med lobbyister och deras kontakter med oss som riksdagsledamöter eller politiska beslutsfattare.

Från mitt partis sida har vi länge drivit frågan om någon form av registrering av sådana kontakter och möten. Det är i allra högsta grad önskvärt att vi kan redogöra för vilka grupperingar som tagit kontakt med oss i syfte att påverka vårt beslutsfattande.

Jag vill ändå för att vara tydlig säga att det inte alls är för att det alltid eller ens ofta är något misstänkt med det. För min del handlar det ofta om minoritetsorganisationer som representerar samer, tornedalingar, judar, romer och sverigefinnar. Det är inte det minsta konstigt.

I min andra roll däremot, som AI-politisk talesperson, händer det att jag tillfrågas av stora amerikanska bolag – ni vet vilka – om att exempelvis ta del av deras syn på den digitala suveräniteten.

Jag tänker att initiativen till att ställa hårdare krav på redovisning av finansiering av kandidater och partier, att förbjuda utländska och anonyma pengar och att utforma ett system för registrering av vilka lobbyister vi har kontakt med kan bidra till en bättre kännedom om, insyn i och förståelse av politikens villkor och förutsättningar.

Sedan har vi, som ingen kan ha missat, ytterligare ett förslag att ta ställning till. Det handlar om ett krav på samtycke från medlemmar i arbetstagarorganisationer avseende dessa organisationers stöd till politiska partier.

Ökad insyn i politiska processer

Det skulle alltså innebära att partistöd från arbetstagarorganisationer i någon mening skulle vara en frivillig insats för medlemmarna.

Lagförslaget är rätt så komplicerat. Medlemmar som skulle vilja avstå föreslås meddela detta till föreningens revisor som i sin tur sammanställer och ser till att bidraget till partier blir motsvarande mindre.

Den viktigaste invändningen menar jag är denna: Vi har en omfattande föreningsfrihet i Sverige. Denna frihet har stor betydelse för den demokratiska utvecklingen i Sverige, liksom för utbildning, kultur, idrott och en rad andra frågor.

Man ska veta att samtidigt som ett antal människor som är anställda i statliga företag, i privata verksamheter eller i andra stora organisationer väljer att vara medlemmar i en arbetstagarorganisation går också en del av det som de åstadkommer till en arbetsgivarorganisation. Det är medlemmarna som betalar den också strängt taget, fast på ett annat sätt. Arbetsgivarnas bidrag till arbetsgivarorganisationer som Svenskt Näringsliv är ju inte på något sätt okända. Det lär till och med vara ganska stora pengar.

Under samma period som Mauricio Rojas pratar om har naturligtvis bidrag utgått, inledningsvis kanske till Moderaterna men sedan, på senare år, gärna via institut och föreningar som Timbro och andra.

På så vis har också den opinionsbildningen kunnat bedrivas med pengar från enskilda människor som arbetar i företag, och inte heller där finns möjlighet att göra något avsteg. Jag kan inte som anställd på AB Volvo meddela att jag inte vill att min andel av överskottet ska gå till dessa verksamheter.

Glädjande nog är engagemanget i föreningar överlag mycket stort. Även politiska partier har kunnat se en ökning av antalet medlemmar, större än tidigare.

Slutsatsen är att jag tycker att det är ytterligt tveksamt – vilket också har tagits upp i resonemangen här – om det verkligen är statens uppgift att reglera hur demokratiskt beslutade medlemsavgifter eller andra intäkter används.

Jag yrkar därmed bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Indelning i utgiftsområden

§ 15 Indelning i utgiftsområden

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU42
Indelning i utgiftsområden (prop. 2025/26:100 delvis och framst. 2025/26:RS5 delvis)
föredrogs.

Anf. 90 ULRIK NILSSON (M):

Fru talman! Efter alla som har deklarerat att de kanske inte kommer att vara kvar här kommer nu ett ärende som gäller dem som faktiskt är kvar. Det handlar nämligen om att det i vårbudgeten föreslås förändringar i hur budgeten ska ställas upp i olika utgiftsområden.

Det kan vara ett problem, för en regering kan vilja förändra uppställningen även om beslut inte är fattade. Ska man som regering utgå från

denna ordning – att ett beslut kommer att fattas? Ska man därmed förbereda genom att ändra, eller ska man avvakta till dess att beslutet är fattat? Det är inte alldeles enkelt, men man får ändå utgå från att en regering har som ambition och önskemål att genomföra de beslut som man föreslår.

Alla kanske inte heller gillar förslagen och kan därför tycka att det vore bra att inte anta det här redan nu. Men det är som det är; transparens, tydlighet och ambition får nog gå före att säga att vi ska avvakta besluten.

Vad är det då för förslag som ligger bakom detta? Förutom det som riksdagsutredningen *Med ledamoten i centrum* har tagit upp är det två saker. Det ena är att man vill inrätta en ny myndighet för utrikes underrättelser, och man har tagit ställning till hur den ska placeras in i utgiftsområdena. Det andra är att man vill flytta bland annat myndigheterna för trafikanalys till en ny samlad analys- och utvärderingsmyndighet, och därmed flyttar man också anslagen.

Som sagt kan man ha synpunkter på förslagen, och detta kommer säkert att debatteras senare. Men regeringen föreslår nu i förslaget till indelning i utgiftsområden ett system som bygger på att de kommer att införas och att den kommande budgeten därmed bör se ut på det sättet vad gäller utgiftsområdena.

Fru talman! Jag vill egentligen bara avsluta med att yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag i betänkande 42, *Indelning i utgiftsområden*. Med detta vill också jag önska alla en glad sommar.

Anf. 91 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Det finns ett talesätt som säger att man ska vara försiktig med att sälja skinnet innan björnen är skjuten. För egen del tänker jag att det är tveksamt om man ska skjuta björnar över huvud taget, i varje fall om det gäller försäljning av skinn.

Kärnan i KU:s betänkande *Indelning i utgiftsområden* har kanske inte heller så mycket med vare sig björnar eller skinn att göra. Men när regeringen tycker att det är en bra idé att både budgetera för och, dessutom, flytta kostnader på 2,2 miljarder kronor från ett utgiftsområde till ett annat tycker jag att det finns skäl att se en gång till på förslaget.

Förslaget är alltså att inrätta en civil underrättelsemyndighet direkt under regeringen. Den skulle, enligt utredaren Carl Bildt, ägna sig åt strategisk omvärldsanalys och därmed kunna ge regeringen ett tydligare och mer anpassat civilt stöd i analyser av omvärlden. Det stämmer bättre med de strukturer som finns inom Nato, hävdade utredningen, och skulle därmed kunna underlätta och förbättra samarbetet.

Det låter rimligt på många sätt. Men remissinstanserna var kritiska. Bland annat pekade Försvarsmakten på det snabba genomförandet av förändringen, som också innefattar en viss överföring av kompetens från Must, den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten. Farhågor uttrycktes om ett behov av återuppbyggnad av kompetens inom försvaret samtidigt som kompetensen inte är färdiguppbyggd inom den nya enheten. Det handlade alltså om risk för ineffektivitet och förluster i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge.

Andra kritiska synpunkter handlade om behovet av en myndighet över huvud taget och om det inte vore mer effektivt att bygga vidare på de styrkor som finns.

Indelning i utgiftsområden

Från Miljöpartiets sida har vi i en partimotion framfört det jag just sa: att kritiken varit omfattande och att det är svårt att ta ställning till budget för en ny myndighet innan det ens finns ett förslag till hur den ska organiseras och vilka uppgifter den ska ha. Det är inte heller känt i vad mån, och i så fall hur mycket, resurser ska överföras från Must till den nya myndigheten.

Det rimliga, menar jag, är att först diskutera om vi ska ha en ny myndighet och vilka uppgifter den ska ha, med hänsyn tagen till både Nato och befintliga arbetsuppgifter inom försvaret. Sedan kan riksdagen ta ställning till budgetförslag och eventuell flytt till ett annat utgiftsområde – lite apropå björnar och skinn, alltså.

För övrigt har jag och vi i Miljöpartiet inga synpunkter på andra föreslagna ändringar avseende byten från ett utgiftsområde till ett annat, exempelvis för Bokföringsnämnden.

Jag yrkar bifall till reservationen och tackar för ordet. Jag tackar också för dagen och för allt som har skett och sagts i dag. Tack till alla som har hjälpt till med att genomföra detta!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

§ 16 Uppskov med behandlingen av ett ärende

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU44
Uppskov med behandlingen av ett ärende
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet

§ 17 Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU28
Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet (prop. 2025/26:230)
föredrogs.

Anf. 92 MALIN LARSSON (S):

Fru talman! Vi debatterar i dag regeringens proposition om ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet. Socialdemokraterna står bakom utskottets betänkande men har lämnat ett särskilt yttrande.

Jag tänkte börja med att säga något viktigt: Vi socialdemokrater anser att skogen ska brukas, men brukas hållbart och ansvarsfullt. Skogen är avgörande för jobb, tillväxt, klimatomställning och svensk bioekonomi. I stora delar av landet är skogen också själva grunden för människors vardag, företagande och framtidstro. Samtidigt har vi ett ansvar för att värna biologisk mångfald och skydda hotade arter och värdefulla naturmiljöer.

Det är därför som Sverige sedan länge har två jämställda skogspolitiska mål: produktion och miljö. Problemet är att dagens regelverk inte har lyckats skapa den balans som människor med rätta kan förvänta sig.

Under lång tid har enskilda skogsägare hamnat i en mycket svår situation. Människor har nekats att avverka sin skog, ibland efter att ha skött den ansvarsfullt i generationer, men samtidigt inte haft tydlig rätt till ersättning. Detta har skapat frustration, osäkerhet och långa rättsprocesser.

Många upplever att reglerna är otydliga, svåra att förstå och oförutsägbara. Det är inte rimligt. Därför har vi socialdemokrater länge krävt både tydligare regler och bättre ersättningsmöjligheter för markägare. Det var också den socialdemokratiska regeringen som påbörjade arbetet med att förändra artskyddet och försöka reda ut dessa problem. Vi har dessutom under hela mandatperioden föreslagit mer pengar till ersättningar för skydd och skötsel av värdefull skog.

Fru talman! Det är därför välkommet att regeringen nu går vidare med att tydliggöra rätten till ersättning. Det är i grunden rimligt att samhället tar ekonomiskt ansvar när enskilda markägare får bära kostnaden för gemensamma naturvärden. Samtidigt måste man vara ärlig med att regeringens hantering av frågan väcker flera frågor.

För det första kommer det här väldigt sent. Regeringen har haft nästan en hel mandatperiod på sig, och under tiden har osäkerheten fortsatt för många skogsägare runt om i landet. Överklagandena har ökat lavinartat, och människor har väntat på besked, tydlighet och långsiktiga spelregler.

För det andra saknas det fortfarande ett samlat helhetsgrepp. I stället för att samla frågor som rör artskydd, ersättningsrätt, samråd, brukande och miljöhänsyn i en större sammanhållen reform har regeringen lagt fram olika delar var för sig genom flera olika promemorior, utredningar och lagförslag. Det gör det svårt att se helheten och förstå hur regelverket faktiskt kommer att fungera i praktiken.

Ärligt talat förtjänar skogen och skogsägarna bättre än ryckvisa förändringar. För skogsägare handlar det här om investeringar och beslut som sträcker sig över generationer. Då krävs det långsiktighet, förutsägbarhet och bred förankring.

Fru talman! Vi ser också problem med den så kallade bokstavsutredningen och processen kring artskyddet. Många remissinstanser och aktörer har lyft bristen på insyn och svårigheten att överblicka konsekvenserna av de olika förslag som nu läggs fram. Det riskerar att skapa en ännu större osäkerhet.

Regeringens egna myndigheter har dessutom varnat för att delar av förslagen kan göra regelverket ännu svårare att förstå och tillämpa. Det är allvarligt, för om reglerna blir mer komplicerade riskerar ansvaret att hamna på den enskilda markägaren. Människor ska inte behöva vara experter på juridik eller driva långdragna processer för att förstå vad som gäller på den egna fastigheten.

Fru talman! Vi socialdemokrater hoppas naturligtvis att detta regelverk ska fungera bättre än dagens system. Vi hoppas att det ska skapa större tydlighet och bättre möjligheter till ersättning för de markägare som drabbas. Vi känner också en oro för att förslagen inte räcker hela vägen, för att regeringen fortfarande inte har lyckats hitta den långsiktiga balans som behövs mellan brukande och miljöhänsyn och för att förändringarna kan skapa nya gränsdragningsproblem och rättsliga konflikter.

Det finns också en mer grundläggande fråga som regeringen borde ha vågat diskutera mer. I dag präglas systemet ofta av ett väldigt binärt synsätt. Antingen får man avverka fullt ut eller inte alls. Verkligheten är många gånger mer komplex än så.

Vi socialdemokrater menar att regeringen borde ha utrett möjligheten att i större utsträckning använda anpassade brukningsmetoder och låginsitivt skogsbruk i områden med höga naturvärden. Det hade kunnat skapa bättre balans mellan brukande och bevarande. I vissa områden kanske det går att bedriva ett varsammare skogsbruk med större hänsyn i stället för att stoppa brukandet helt. Det hade kunnat ge både större flexibilitet och större legitimitet.

Fru talman! Det här är frågor som väcker starka känslor och mycket engagemang. Det är inte konstigt. För många människor handlar det här om både äganderätt, familjetraditioner, företagande och framtidstro. Det handlar också om vilket ansvar vi tar för naturen och kommande generationer. Därför behövs det mindre ryckighet och fler långsiktiga lösningar.

Sverige behöver ett regelverk som människor förstår – ett regelverk som är rättssäkert, som gör att människor vågar investera och bruka sin skog och som säkerställer att vi tar ansvar för biologisk mångfald och hotade arter.

Vi socialdemokrater står bakom en politik där naturresurser brukas ansvarsfullt och där människor som lever och verkar i skogslandet ges rimliga villkor och tydliga spelregler. Ytterst handlar det här om ansvar och balans – balans mellan brukande och bevarande, mellan äganderätt och gemensamt ansvar och mellan dagens behov och framtida generationers möjligheter.
(Applåder)

Anf. 93 HELENA LINDAHL (C):

Fru talman! I dag debatterar vi regeringens proposition om ersättning när skogsägares brukande inskränks till följd av artskyddet. Detta är mer än välkommet, och många har väntat på det.

I grunden handlar det om en viktig balans mellan att skydda hotade arter och värdefull natur och att samtidigt respektera den enskilda äganderätten. För mig och mitt parti är detta en självklar princip. Om staten begränsar en markägares möjlighet att använda sin mark på ett sätt som kraftigt påverkar verksamheten eller ekonomin ska markägaren också få rimlig ersättning. Därför välkomnar vi som sagt att regeringen nu äntligen lägger fram ett förslag som reglerar rätten till ersättning när artskyddet leder till sådana inskränkningar.

Fru talman! Det här är något som många markägare har väntat länge på. Osäkerheten har varit stor och rättsläget otydligt under många år. Men även om vi välkomnar propositionen finns det delar som behöver förbättras. Jag ska ta upp ett par stycken.

Den första gäller reglerna om återbetalning av ersättning. Regeringen föreslår att staten ska kunna kräva tillbaka ersättning i upp till tio år efter utbetalning om förutsättningarna förändras, till exempel om den skyddade arten försvinner från området. Vi ifrågasätter inte själva principen. Det är självklart rimligt att staten ska kunna agera om grunden för ersättningen inte längre finns kvar. Ingen vill skapa ett system som leder till överkompensation, men en tioårig återkravsperiod skapar en del problem.

Tänk dig att du som markägare får ersättning och planerar din ekonomi och kanske investerar utifrån denna ersättning men lever med osäkerheten att staten när som helst under tio års tid kan kräva tillbaka pengarna. Det är inte rimligt. Ett sådant system riskerar att skapa långvarig ekonomisk otrygghet för den enskilde. Regler kring återkrav måste vara tydliga, förutsägbara och skäliga. Staten ska inte kunna lägga en oproportionerligt tung börda på markägarna som redan har fått sin rådighet begränsad.

Fru talman! Vår andra invändning gäller regeringens hantering av processen. Jag tycker om jag ska vara ärlig att det är lite märkligt att regeringen fortfarande inte kan ge besked om när lagändringarna faktiskt ska träda i kraft. Anledningen är att man först nu, väldigt sent i processen, vill låta EU-kommissionen pröva om förslaget är förenligt med EU:s statsstödsregler. Hos mig väcker det en del frågor.

Rättsosäkerheten för markägare har varit känd länge. Flera remissinstanser varnade dessutom redan tidigt för att statsstödsfrågan skulle kunna bli aktuell. Ändå har det här dragit ut på tiden. Det är svårt att förstå varför detta inte har hanterats tidigare. Konsekvensen blir att skogs- och markägare får fortsätta att vänta och leva i ovisshet.

När människor berörs av statliga beslut som påverkar deras ekonomi, företagande och framtid måste politiken ge tydliga besked. Därför menar vi att regeringen skyndsamt måste slutföra dialogen med EU-kommissionen och återkomma till riksdagen med ett konkret datum för när lagen ska träda i kraft. Sveriges markägare förtjänar bättre än fortsatt osäkerhet.

Fru talman! I slutändan handlar den här frågan om tillit mellan staten och medborgaren. Naturvård och artskydd är viktiga mål, men de får aldrig genomföras på ett sätt som underminerar rättssäkerheten eller försvagar respekten för äganderätten. Ett starkt artskydd och en stark äganderätt måste kunna samexistera. Det kräver tydliga regler, rättvisa ersättningar och politiker som agerar i tid. Det är den balansen vi efterfrågar.

Eftersom jag glömde säga vilken reservation jag ville yrka bifall till gör jag det nu. Vi står naturligtvis bakom propositionen, men jag vill ändå yrka bifall till vår reservation 1.

Anf. 94 STAFFAN EKLÖF (SD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Debatten handlar om ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet. Vad innebär då det? Jo, när en skogsägare, eller i undantagsfall en jordbrukare eller vattenbrukare, brukar sin mark kan förekomsten av skyddsvärda arter leda till att myndigheterna begränsar brukandet. Brukaren får en inskränkning i sin rådighet över marken. Brukaren kan till exempel inte avverka skog som den vill.

Sedan tidigare finns heltäckande regler för att brukaren ska ersättas när mark avsätts till nationalpark, naturreservat eller andra avsättningar. Däremot har det saknats heltäckande regler för ersättning när brukandet hindras utan att marken avsätts till reservat eller liknande. Det kan handla om när artskyddsförordningens bestämmelser aktiveras för att det finns en skyddsvärd art i området som kräver hänsyn.

På så sätt har staten kunnat ta ifrån markägaren rådigheten över sin mark utan att denne har fått någon ersättning. Det är en situation som vi anser är mycket dålig. Hindrande av pågående brukande utan ersättning

Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet

bör inte förekomma i en demokrati. Nu stärker vi äganderätten på så vis att markägaren får ersättning om tillämpningen av artskyddsförordningen leder till brukningsbegränsningar.

Genom att rätten till ersättning tydliggörs i lag skapas även förutsättningar för att staten ska kunna komma överens på frivillig väg med fastighetsägare som gör anspråk på ersättning på grund av artskyddet.

År 2023 kom ett avgörande från Högsta domstolen som underströk behovet av att ändra lagstiftningen om ersättningar. Avgörandet slog fast att markägare normalt inte får ersättning om staten stoppar skogsavverkning med hänvisning till artskyddsförordningen, om inte ingreppet är mycket ingripande och drabbar den enskilde oskäligt hårt. Avgörandet ledde till att det måste göras en bedömning i det enskilda fallet, och domstolsavgöranden efter HD:s normerande dom har fallit ut lite olika. Rättsläget får därmed anses vara lite oklart.

Den ersättningsrätt som vi nu inför klargör förhållandena och ser inte minst till att markägarna får ersättning. Även om problemet med bristande ersättning förvärrades genom domslutet 2023 och därefter rättar dagens beslut till en situation som varit bristfällig åtminstone sedan 1974. Det spelar alltså roll vilken regering som sitter i Rosenbad.

Fru talman! Nu vill jag lyfta blicken lite grann.

Reglerna styrs på ett övergripande plan i egendomsskyddet i regeringsformen. Det pågår en utredning, som snart ska lägga fram sitt betänkande, kring huruvida det finns ett behov av att ändra grundlagens egendomsskydd för att skydda äganderätten. Det är således viktigt att kunna ändra grundlagen.

Detta är ett exempel där domstolarna har dömt efter lagstiftningen och politiken anser att resultatet har blivit orimligt. Då är den naturliga följden i en demokrati att politiken ändrar lagstiftningen, och det gör vi i dag. Men kanske kommer vi som sagt att anse att även grundlagen måste ändras för att säkra äganderätten mot godtycklighet från statens sida. Det får vi se. Det aktualiserar vikten av att det inte blir svårare än i dag att ändra grundlagen.

Vi sverigedemokrater går till val på att säga nej till den vilande grundlagsändring som syftar till att göra det svårare att ändra grundlagen i framtiden. Vi är samtidigt positiva till att stärka äganderätten i grundlagen om det behövs. Dessa båda ställningstaganden hänger ihop.

För alla borgerligt sinnade väljare vill jag understryka att om grundlagen ändras till att det ska krävas två tredjedelars majoritet för framtida ändringar av grundlagen är det mycket sannolikt att en förstärkning av grundlagens egendomsskydd och äganderätten inte kommer att ske. Det kommer sannolikt Socialdemokraterna att blockera.

Se alltså till att rösta in så många sverigedemokrater som möjligt i valet om ni vill se en förstärkt äganderätt!

(Applåder)

Anf. 95 REBECKA LE MOINE (MP):

Fru talman! Sverige har ett stort ansvar, både inom EU och internationellt, att stoppa förlusten av biologisk mångfald och vända trenden. Vi debatterar i dag regeringens proposition om ersättning kopplat till artskydd. För en gångs skull när det kommer till skog här i kammaren och i relation till regeringen tycker jag att detta i grunden är bra steg i en bra riktning.

I dag baseras ersättningen på naturvärden. Naturvärden består av flera olika parametrar, bland annat de arter som finns och lever i skogen. När denna matris sammantaget når upp till väldigt höga naturvärden finns det i dagens system möjlighet för markägare att få ersättning.

Men sedan, fru talman, finns det också livsmiljöer som kanske inte sammantaget hamnar så högt upp i matrisen men där det ändå finns skyddsvärda arter. Det är just de skogarna, skogsägarna och arterna som har hamnat lite grann mellan stolarna i dagens system. Det är därför vi i Miljöpartiet flera gånger har försökt att föreslå och har jobbat för reformer som handlar just om att sätta en ekonomisk ersättning kopplat till artförekomst.

Fru talman! På det stora hela tycker vi alltså att detta är steg i rätt riktning.

Föregående talare pratade en del om att skogsägare drabbas av de här arterna. Jag vill vara tydlig med att våra medarter – djur, orkidéer, fåglar – inte är något som drabbar oss. Det handlar om hur vi i politiken ser till att skapa förutsättningar att lösa en samexistens mellan vår biologiska mångfald och skogsägarna.

Därför är det mycket bättre om man kan tjäna på detta – att man kan få en ersättning som känns rimlig, att man kan försöka hitta medelvägar framåt.

Fru talman! Dock har vi en del kritik att rikta mot förslaget. Till att börja med menar vi att det inte är tillräckligt analyserat i förhållande till EU:s statsstödsregler och EU:s praxis i fråga om vad man förväntas ha som driftskostnad där artskydd ofta kommer in, enligt de domar som finns. Detta tycker vi är lite av ett slarvfel. Vi är i grunden positiva till den här riktningen, men vi vill absolut inte att detta, bara för att det blivit lite slarvigt och framhastat, i slutändan ska drabba markägare.

Tillit tar väldigt lång tid att bygga upp men kan gå snabbt att rasera. Därför har vi sett risker med förslaget som vi menar inte är tillräckligt analyserade. Det kan sluta med att markägare i efterhand skulle kunna bli återbetalningsskyldiga, något som vi verkligen vill undvika.

Fru talman! Vi är också oroliga vad gäller finansieringen. I samband med förslaget har regeringen annonserat budgetposter kopplade till artskyddet.

Mot bakgrund av hur snabbt regeringen raserade naturvårdsbudgeten, med över 70 procent över en natt, och därmed ökade köerna för markägare som faktiskt vill skydda sin skog, ser vi att de här pengarna kanske inte kommer att räcka. Återigen: Skulle den situationen uppstå blir det markägarna som får stå där med osäkerheten.

Jag vill därför yrka bifall till Miljöpartiets reservation 4. Jag vill också påpeka för er som lyssnar att det faktiskt finns markägare som av olika skäl vill skydda sin skog. Jag tycker då att vi från politikens håll i en bredare uppslutning borde kunna enas om att möjliggöra för olika alternativ.

Mellan 2023 och 2024 hörde 556 markägare av sig på olika sätt till Skogsstyrelsen och länsstyrelsen och bad om att frivilligt få sin mark skyddad. Men eftersom det inte finns pengar för att betala ut ersättning får de nu stå med väntansavtal och i en lång kö. Det behovet motsvarar tre års budget, om vi behåller samma nivå som Tidöpartierna har i sin budgetpost. Relationen mellan intresset från markägare för att skydda och vad

Tidöpartierna har budgeterat är alltså 1:3. Det ger en indikation och kan förklara min oro och reservation när det gäller just finansiering.

Fru talman! Jag yrkar som sagt bifall till reservation nummer 4. Jag tycker att det är en lovvärd riktning, men det finns flera delar som jag oroar mig för. Jag hoppas att jag kommer att få fel.

Anf. 96 JOHN WIDEGREN (M):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till utskottets förslag.

FN:s mänskliga rättigheter, Europakonventionen och den svenska regeringsformen innehåller alla på ett eller annat sätt skrifter om äganderätten. Vi har också sett att man numera kan få Nobelpris när det gäller äganderätten.

Jag tycker att flera av de här delarna visar just hur viktig äganderätten är. Enligt oss som ofta pratar om äganderätten är det absolut väsentligt för en fungerande demokrati att vi har en stark äganderätt. Den är hela garanten för någon som vill satsa sitt liv och sina pengar på att bruka jord och skog och leva med naturen. Det är precis det man gör som jord- och skogsbrukare; man lever med naturen, inte mot naturen som det ibland kan låta som.

Jag tror att en av de största skillnaderna mellan flera av de politiska partierna finns där. Vi i Moderaterna tror på de människor som brukar jorden och skogen och på att de vill göra bra saker. Men vi vet också att staten ibland behöver göra en inskränkning i äganderätten. Då ska det givetvis leda till en ersättning. För Moderaternas del har vi ett stämmobeslut, som är ett antal år gammalt, om att artskyddsinskränkningar ska leda till ersättning.

Nu ligger det faktiskt ett förslag på bordet att säga ja till här i kammaren. Förslaget innebär att det kommer att finnas en ersättningsrätt för artskyddsinskränkningar, vilket inte har funnits tidigare. Det har prövats många gånger, men det har inte funnits en sådan tydlig del.

Detta ska sedan skickas till EU-kommissionen för att den ska klargöra att det inte strider mot EU:s statsstödsregler. Jag är helt övertygad om att det inte kommer att strida mot EU:s statsstödsregler. Det är ju snarare tvärtom. Att en brukare blir inskränkt, inte får bruka sin egen mark och ser att man inte kommer att få bruka den egna marken i framtiden är raka motsatsen till ett statsstöd. Jag är inte orolig för den delen.

Jag är väldigt glad över och positiv till att förslaget finns på plats. Jag hoppas att samtliga partier i kammaren kommer att rösta ja till det här.

Någon sa att det är att stärka äganderätten när man betalar ut en ersättning. Det skulle jag inte säga att det är. Det är det absolut inte. Men det är ett sundhetstecken att staten betalar ut pengar när den inskränker någons brukanderätt.

Fru talman! Därför yrkar jag återigen bifall till förslaget.
(Applåder)

Anf. 97 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! Jag har i många debatter, både i den här talarstolen och på andra ställen, sagt att markägare måste kunna lita på staten och att staten ska lita på markägaren. Den tilliten är verkligen hårt ansatt när det gäller just artskyddet och därmed äganderätten.

Det finns en enormt stor irritation hos skogsägare och skogsindustrin runt om i landet över vad artskyddet faktiskt leder till i dag. Det här påverkar nämligen inte bara den enskilda markägaren. Det påverkar även arbetsplatser och Sveriges landsbygder. Därför är det här en jätteviktig del för att komma framåt och för att bygga upp tilliten mellan staten och markägaren igen.

Tjäder, knärot, lavskrika, bombmurkla – det är fyra arter som det ofta pratas om i debatten och som leder till enormt stora bekymmer för våra markägare. När det gäller i alla fall två av de här arterna är det ganska intressant. I Sverige skjuter vi i dag mellan 17 000 och 20 000 tjädrar per år i helt laglig jakt. Men tjädern kan stoppa pågående markanvändning.

Den art som har blivit den kanske främsta signalarten i den här debatten är dock knäroten. Aktivister har nämligen sett att om man hittar knärot kan man stoppa pågående markanvändning, alltså skogsbruk. År 2019 gjordes det 2 000 fynd av knärot. År 2025 gjordes det över 20 000 fynd av samma art. Det visar hur vanlig arten är. Ändå har den kunnat stoppa pågående markanvändning. Dessutom försvinner inte en art som knäroten om det sker skogsbruk där den växer, utan den kommer tillbaka. Det är alltså lite märkligt hur vi hanterar de här arterna.

Skogen är nämligen ingen stillbild. Skogen är en film. Den lever. Där händer det saker hela tiden, bland annat att de flesta skogsägare sköter sin skog. Och de sköter skogen på ett sådant sätt att man får de här höga naturvärdena. Det är det som gör att vi hamnar där. Det ska vi inte glömma bort.

För många är skogen en pensionsförsäkring. Och för många är den en del i att kunna vara med och betala ett generationsskifte. Men om man ska avverka och det kommer ett stopp för att avverka, på grund av vilken art det nu är, blir marken i det närmaste värdelös.

Det pratas väldigt mycket om ersättning. Det är jättebra att vi får detta med ersättning på plats, fru talman. Men i grunden är det inte ersättning man vill ha. Man vill kunna fortsätta bruka sin mark som man har gjort i generationer. Det är det man vill.

I den här kammaren har vi två partier som har ofantligt mycket mer pengar än alla andra partier. De har inga problem med att i budgeten kunna betala ut hur mycket pengar som helst i det här ärendet. Pengar är som sagt viktiga. Men det viktigaste är ändå äganderätten och att få bruka sin egen skog.

I det här artskyddet har man gjort en fördelning i två listor. Det är en lista med arter som inte ska kunna stoppa pågående markanvändning. Det är också en annan lista med de mest sällsynta arterna. Där kan pågående markanvändning stoppas, men då är det väldigt tydligt att det ska gå ut ersättning.

Det viktiga här är syftet. Den ena listan gäller arter där pågående markanvändning inte ska kunna stoppas, eftersom syftet med markanvändning är att man använder sin skog och sin mark. Därför är det tillåtet att fortsätta. Men, fru talman, det är förbjudet att till exempel gå ut och plocka fågelägg, skjuta fåglar eller annat – rätt och slätt förstöra och begå miljökriminalitet på riktigt. Det är det som är skillnaden mellan de två listorna. Pågående markanvändning är alltså lagligt. Det får man fortsätta med. Syftet är jätteviktigt här.

Det kom ett inlägg tidigare i debatten om bland annat tid för ikraftträdande. Det ska ske så snart som möjligt, när det har hanterats. Men det måste göras i rätt ordning, för att man ska kunna göra prövningen gentemot EU-kommissionen.

Av dem jag har pratat med är det ingen som tror att EU-kommissionen kommer att hävda att det här är statsstöd, utan man tror att det kommer att fungera.

Den andra delen gäller finansiering. Det här är en rättighetslagstiftning. Det spelar alltså ingen roll hur mycket pengar som regeringen har avsatt i budgeten, för om någon markägare blir stoppad ska pengarna ut. Det är en rättighetslagstiftning, och det fungerar alltså så.

Utöver detta fortsätter jobbet inte minst på EU-nivå. Det handlar om att göra en förändring i fågeldirektivet. I vissa delar är man nere på påverkan på individnivå, alltså enskilda fåglar. På den nivån kan vi inte ha det. Regeringen arbetar med att skyddet ska peka på populationsnivå, det vill säga hela populationen av fåglar – inte på individnivå. Det är det normala. Regeringen jobbar för att det här ska komma på plats inom EU-lagstiftningen så att artskyddet inte ska bli mer ingripande än vad det är – eftersom det nu går alldeles för långt.

Med dessa förändringar hoppas jag att vi ändå kommer dit att markägaren kan lita på staten. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 98 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Ottosson för anförandet.

Vi är överens om en hel del saker i betänkandet, och jag välkomnar verkligen att regeringen försöker lösa problemen som har funnits om artskyddet och ersättningsfrågan – precis som ledamoten lyfte upp i sitt anförande.

Samtidigt har flera uppmanat regeringen att samordna förslagen med både skogsutredning och miljömålsberedning samt att säkerställa att de håller i förhållande till EU-rätten. Inte bara jag har lyft upp behovet av helhetssyn, utan det har även exempelvis Skogsindustrierna gjort.

Tycker ledamoten Ottosson att regeringen verkligen har tagit ett samlat helhetsgrepp om skogens framtida regelverk, eller ser ledamoten också en risk att man har hanterat frågorna var för sig och nu sent i mandatperioden lämnar över flera kvarstående oklarheter?

Anf. 99 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Malin Larsson för frågan.

Nu är kanske Malin Larsson en debatt för tidigt ute. Delar av det som Malin Larsson lyfte fram i sin fråga berör egentligen nästa debatt om skogspropositionen.

Vad gäller att samordna dessa frågor är en anledning till att artskyddet inte var med i skogspropositionen förhoppningen att det skulle tas fram tidigare. Det var grunden till att frågorna inte antogs som ett paket. Samma fråga som Malin Larsson framförde ställde även vi. Svaret var att artskyddet togs fram för att det skulle köras i ett parallellt spår för att man förhoppningsvis ska komma snabbare framåt.

Anf. 100 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Ottosson för svaret.

Problemet är att vissa delar rör det andra betänkandet och att vissa delar rör det här betänkandet. Frågorna går in i varandra, och det är därför det är så otroligt viktigt med helheten.

Ledamoten lyfte upp frågan om tid. Nu vet vi hur det gick med den tiden, och hur bråttom det var kan diskuteras. Det dröjde till att börja med ett och ett halvt år innan utredningen ens tillsattes. Från min sida ser jag det som att man ville sköta allt själv bakom lyckta dörrar, utan insyn och kommentarer under arbetets gång.

En annan återkommande synpunkt från både skogsägare och skogsnäringen är behovet av tydliga spelregler, som jag pratade om i mitt anförande. Samtidigt pågår fortfarande diskussioner om definitioner, om gammelskog, naturskog och urskog. Det finns en osäkerhet om vilka arealer som i framtiden kan komma att omfattas av olika skyddsformer. Om vi inte ens vet och är överens om vad som ska räknas som viktig gammal skog med höga naturvärden, hur ska då skogsägare kunna veta vilka spelregler som gäller framöver? Tycker ledamoten att regeringen har gett de besked som krävs här, eller delar ledamoten min uppfattning att regeringen behöver ge betydligt tydligare besked om vad och hur mycket som faktiskt ska skyddas och därmed ersättas, för att skapa långsiktigheten och förutsebarheten som skogsägarna efterfrågar?

Anf. 101 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Låt oss börja med frågan om artskyddet. Det tillsattes en artskyddsutredning under januariavtalet. Det var en utredning som tog en ände med förskräckelse. Det var verkligen ingenting att bygga vidare på för att få ett regelverk om artskyddet där tilliten kunde byggas upp mellan skogsägare och staten. Utredningen hade en enorm slagsida åt det som jag hävdar är fel håll. Om jag ska vara ärlig tror jag att även Malin Larsson tyckte att stora delar av den utredningen lutade åt fel håll. Det var ingenting vi kunde bygga vidare på, utan vi var tvungna att få igång en ny utredning.

Tanken var att man skulle köra parallellspår just för att det skulle gå fortare. Om Malin Larsson frågar undertecknad skulle jag absolut önska att det hade gått fortare. Det råder inga tvivel om det.

Jag håller med i frågan om olika typer av natur. Det var något som Miljömålsberedningen tog upp. Jag satt inte med i beredningen den här gången. Det är den enda miljömålsberedning sedan 2018 som jag inte har varit en del av. Eftersom jag inte var med i beredningen var jag inte heller med i diskussionerna, men jag vet att det var långtgående diskussioner om definitioner av naturtyperna.

Det är jätteviktigt att vi hittar definitioner som blir likalydande. Det handlar ändå om EU-regelverk, och då måste vi behandla skogen på likartat sätt. Vi svenskar ska inte återigen vara Bror Duktig och gå betydligt längre än vad EU-regelverket kräver. Tyvärr ser vi alldeles för ofta att vi svenskar vill vara duktiga, och då går vi längre än vad som krävs. Dem vi förstör för är oss själva. Därför är det jätteviktigt att vi lägger oss på samma nivå och därmed gör någon form av minimiimplementering och inte går för långt. Det är mycket viktigt om vi ska få rättssäkerhet och långsiktighet i skogsfrågan.

Anf. 102 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar för inlägget från ledamoten.

Den proposition som vi diskuterar handlar om ramverken för rätten till ersättning, medan artlistorna antas i artskyddsförordningen. Det är ingenting som ligger på bordet att ta ställning till och debattera i dag. Men eftersom ledamoten tog upp den delen vill jag passa på att ställa några frågor.

En fråga som jag tycker förtjänar ett svar är egentligen vilken rödlistekategori som ska ha skydd. Något som den här sidan av politiken har pratat mycket om är att man ska bedriva en effektiv miljöpolitik.

Fru talman! Med den bakgrund jag har som naturvårdsbiolog vet jag att insatser behöver göras tidigare än när en art klassas som akut hotad. Hamnar något i den kategorin kan det vara så illa att det inte finns en livsmiljö. Det finns inte en konnektivitet i landskapet, och det finns inte det genetiska utbyte som måste till för att arten ska repa sig på naturlig väg.

Det som regeringen ämnar göra nu är att plocka bort arter från fridlysningen, bland annat orkidéer, så att de inte ska stå i vägen för skogsbruk. Det, fru talman, är en radikal miljöpolitik. Något som de flesta svenskar känner till, nämligen att vi inte ska plocka orkidéer, håller man nu på att ändra för att ge fri lejd till skogsindustrin.

Var går gränsen? Ser inte ledamoten att det är stor risk för att det redan är för sent med skyddsåtgärder när arter redan är i så dåligt skick?

Anf. 103 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Rebecka Le Moine för frågorna.

Vi ser rödlistan som ett ganska trubbigt instrument, och användningen av rödlistan borde förändras i grunden.

Rebecka Le Moine säger att vi ger skogsindustrin fri lejd. Nej, det är inte skogsindustrin vi tänker på i första hand utan Sveriges 330 000 enskilda markägare, för det är de som verkligen drabbas.

Det är dock ingen tvekan om att också skogsindustrin drabbas. Jag har besökt sågverk i landet som har stått still i många dagar för att de inte har virke. Artskyddet har satt stopp för planerade avverkningar, och därmed får de inte in virke. Detta drabbar inte bara det lokala sågverket utan också dem som bor och verkar på bygden. Folk blir utan arbete, och skatteintäkterna blir lägre. Det är alltså många som drabbas.

I debatten låter det som att vi bara håller skogsindustrin under armarna. Självfallet är skogsindustrin jätteviktig för Sverige, och det är ingen tvekan om att skogsbruket verkligen har varit med och byggt upp AB Sverige. Men till syvende och sist handlar det ändå om ägande- och brukanderätten för den enskilda markägaren, för det är markägaren som verkligen hamnar i kläm om avverkningen stoppas och han eller hon dessutom inte får ersättning.

Det viktigaste är dock att se till att markägare får bruka sin egen mark.

Anf. 104 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Fru talman! Jag hörde inget svar på frågan.

Ledamoten säger att rödlistan är ett trubbigt verktyg. Den används inte heller i dag för det juridiska skyddet av våra arter utan är bara en kategorisering av hotade arter. Det juridiska skyddet grundar sig på art- och habitatdirektivet, fridlysningen och artskyddsförordningen, och det finns ingen koppling till rödlistan. Då har vi rett ut det.

De flesta rapporter om knärotsförekomst kommer från skogsbolagen själva, och de rapporterar in för att de har ett kunskapskrav och behöver veta vad det finns för arter i skogarna och hur de kan ta hänsyn till dem. Man säger att det är ett verktyg för aktivister, men det är ju denna lagstiftning vi har att följa. Skogsbolagen är duktiga på det och gör faktiskt i vissa fall allt de kan för att undvika att avverka på dessa platser.

Ledamoten säger att det är främst vid sabotage som äggplundring som artskyddet ska gälla, inte under pågående markanvändning. Men pågående markanvändning driver ju på hotet mot många arter i Sverige. Markanvändning tillsammans med igenväxning är de två största hoten mot biologisk mångfald i Sverige. Att blunda för kalhyggenas enormt negativa påverkan på arter är därför oerhört naivt.

Jag undrar: Har ledamoten sett ett svenskt kalhygge?

Anf. 105 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Det svänger fort i hockey! I ledamotens första inlägg var skogsindustrin inget värd, men i andra inlägget var bolagen duktiga.

Orsaken till att jag tog upp just rödlistan var att Rebecka Le Moine själv tog upp den i sin replik.

Ja, jag har sett kalhyggen. Jag bor i Värmland och är själv skogsägare, så jag vet mycket väl hur kalhyggen ser ut.

När det gäller igenväxning, vem är det som ser till att marken inte växer igen? Jo, det är skogsägaren, som sköter sin mark och som inte heller vill ha igenväxning, för som skogsägare vill man ha högkvalitativ skog så att man får fina sågstockar till bra virke. Och det man inte kan göra sågtimmer av går till massaved och annan produktion.

De som verkligen gör ett jobb för biologisk mångfald är alltså Sveriges 330 000 skogsägare, som sköter sin skog och bland annat ser till att den inte växer igen. Både skogsägare och skogsindustri borde därför få medalj i stället för ständiga klagomål om hur hårt de går åt sällsynta arter.

I det rödlisteindex som finns kan man ligga mellan 0 och 1, där 1 är absolut bäst. Sveriges värde är 0,99, alltså nästan i topp. Och det är inte i skogen som arter i Sverige dör ut, utan det sker på andra ställen, bland annat i sandmarker.

Det är jätteviktigt att vi håller oss till vad forskningen säger, även den forskning vi inte gillar att lyssna på.

(Applåder)

Anf. 106 ELIN NILSSON (L):

Fru talman! Under det senaste decenniet eller längre har vi sett en utveckling inom miljörättens område, kanske främst inom det skogspolitiska området, som innebär att enskilda skogsägare får se sina livsverk slås i spillror. På grund av artskyddet förlorar de rätten att bruka sin skog, utan att ha rätt till ersättning. Denna ordning är helt ovärdig en rättsstat. Det som har förvaltats under århundraden, ofta av samma familj, och som skulle ha lämnats över till nästa generation går till stor del förlorat. Man straffas helt enkelt för att man sköter sin skog på ett sätt som skapar höga naturvärden.

Så kan vi inte ha det. Som skogsägare i rättsstaten Sverige måste man kunna vara trygg med att man får ersättning om man fråntas rätten att bruka delar av eller hela sin skog. Man måste också kunna vara trygg med att om

Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet

en inskränkning av pågående markanvändning sker ska den vara både rimlig och proportionerlig.

Fru talman! Nuvarande artskyddsbestämmelser får helt orimliga följder. Skyddet av ganska vanliga arter får långtgående konsekvenser, och när avverkningar stoppas drabbas skogsägande familjer hårt.

Jag har sagt det förr, men det är värt att upprepa: Äganderätten är ett liberalt grundfundament, och när den inskränks ska det ske på legitima grunder.

De verktyg som finns för att skydda den biologiska mångfalden behöver reformeras så att de blir mer ändamålsenliga – och det är precis det vi nu gör.

Fru talman! Artskyddet och skogspolitiken är de frågor jag har lagt absolut mest tid och kraft på under mandatperioden. Därför är det väldigt fint att få avsluta riksmötet med att faktiskt få till den förändring vi nu debatterar. Markägare som drabbas av rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet kommer nu att vara garanterade 125 procent i ersättning. Allt annat vore orimligt. Det är ingen överdrift att säga att rådande system är ett oskick. Dagens regler är varken ändamålsenliga eller proportionerliga. Men nu säkerställer vi alltså en rätt till ersättning.

Samtidigt ökar vi incitamenten för skogsägare att vårda sin skog långsiktigt och hållbart på ett sätt som främjar den biologiska mångfalden utan att de riskerar att drabbas ekonomiskt. Det är bra för skogen, det är bra för Sverige och det är framför allt bra för svenska skogsägare.

Om man frågar mig är detta den enskilt viktigaste frågan i miljö- och jordbruksutskottet som riksdagen har att fatta beslut om under mandatperioden. Det är också en viktig del i upprensningen av det system som åtta år av socialdemokrati lämnade efter sig. Men mer finns att göra. Det här är bara ett steg. Mer kommer, och det ser jag fram emot.

Än är mandatperioden inte slut. Längre fram i sommar kommer som utlovat översynen av den nationella fridlysningen att redovisas. När det är gjort och lagstiftningen vi debatterar och kommer att besluta om här har trätt i kraft har vi inte bara säkrat en rätt till ersättning. Vi har också fått ett system på plats som faktiskt leder till färre inskränkningar i pågående markanvändning. Det är viktigt. Inskränkningar ska vara väl motiverade. Annars ska de inte ske.

Jag tror att någon har nämnt det tidigare här i kväll, men det faktum att vi inför en rätt till ersättning är rent krasst bara en hygienfaktor. Vi måste även få till ett system som leder till färre inskränkningar och på sikt ett stärkt skydd för äganderätten i regeringsformen. Det ligger långt fram i tiden, men det är viktiga frågor för oss i det här parlamentet att ta tag i.

Fru talman! Som liberal är det självklart för mig att stå upp för ett starkt egendomsskydd. Den enskildes rätt att förvalta och bruka sin fastighet är en grundläggande mänsklig rättighet. Äganderätten måste vara vägledande i de beslut vi fattar här i kammaren.

Som liberal sätter jag alltid individen före kollektivet. Någon har redan sagt här i kväll att ett starkt skydd för äganderätten kan gå hand i hand med ett starkt artskydd. Det finns inga motsättningar där. Det är bara i Sverige man har byggt ett helt orimligt system, som vi nu försöker rätta till.

Slutligen vill jag säga något om finansieringen. Det är alltså en rättighetslagstiftning vi inför. Men frågan har uppkommit om budgeterade pengar kommer att räcka, och svaret är ja. När även översynen av den na-

tionella fridlysningen är på plats kommer färre inskränkningar att ske. Därmed stärker vi skyddet för den pågående markanvändningen, brukanderätten och äganderätten. Det är otroligt viktigt, och jag är glad och stolt över att vara en del av det regeringsunderlag som ser till att göra verklighet av detta.
(Applåder)

Anf. 107 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten Nilsson för anförandet!

Regeringen tillträdde hösten 2022, och artskyddsfrågan beskrevs tidigt som den mest akuta av frågorna för skogsägarna, vilket vi också tyckte. Trots det dröjde det närmare ett och ett halvt år innan utredningen tillsattes, och sedan blev den försenad och uppskjuten flera gånger och inte alls klar enligt den tidsplan som regeringen satt upp.

Nu står vi här – egentligen i sista sekunden av mandatperioden – och behandlar förslag där både myndigheter och remissinstanser fortfarande pekar på oklarheter och risker för nya domstolsavgöranden. Där vill vi ju helst av allt inte hamna.

Min fråga till ledamoten är om Liberalerna tycker att regeringen har levererat den långsiktighet, tydlighet och förutsägbarhet som utlovades till Sveriges skogsägare eller om det lämnas betydande frågetecken till nästa mandatperiod.

Anf. 108 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Tack, Malin Larsson, för frågorna! Jag tycker att vi levererar. Vi gör det nu. Hade detta gärna fått komma tidigare? Absolut! Men man kan verkligen inte beskylla den här regeringen för ett lågt reformtempo. I andra sammanhang hör man ju snarare att vi går för fort fram i många frågor, men så är inte fallet.

Har vi tagit ett helhetsgrepp om skogspolitiken? Svaret är ja. Skogsutredningen gjordes, och propositionen som följde av den ska debatteras senare. Det är en del. Vi ser även över artskyddet vad gäller både rätten till ersättning och den nationella fridlysningen. Det är på gång.

Vi har agerat mycket snabbt när det gäller den stormfällda skogen och problem kopplat till det. Jag skulle säga att vi har gjort allt vi kunnat under mandatperioden – men mer finns att göra. De frågor som inte plockas upp i skogspropositionen bereds fortsatt i Regeringskansliet.

Anf. 109 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Det är lite oroande om förslagen nu bereds ännu mer i sista sekunden. Mandatperioden är ju snart slut.

I sitt anförande beskrev ledamoten detta som en viktig reform för att stärka äganderätten och för att ge skogsägare rätt till ersättning när artskyddet begränsar brukandet. Det välkomnar även vi. Samtidigt har regeringen under mandatperioden minskat anslagen till både skydd och skötsel av värdefull natur.

Som ledamoten var inne på i sitt anförande avsätts 100 miljoner kronor per år till ersättningar från och med 2027. Liberalerna är ju ett parti som brukar tycka att den biologiska mångfalden är viktig och att man ska ta hänsyn till den. Men jag är lite fundersam över hur Liberalerna har kommit fram till att 100 miljoner kommer att räcka. När det gäller skog är det ju

Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet

inte mycket pengar. Jag tror det är 0,01 hektar som beräknas skyddas med de pengarna. Om problemen med artskyddet samtidigt beskrivs som så omfattande, hur ska då de pengarna räcka? Är det Liberalernas bedömning att mycket få områden kommer att omfattas av skydd framöver? Kommer vi att nå våra internationella åtaganden med det beloppet?

Anf. 110 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Tack för ett helt frågebatteri från ledamoten Larsson! Jag ska försöka svara så gott jag hinner och minns. Jag får se om mina anteckningar går att tyda.

Till att börja med har den politik vi går fram med när det gäller artskyddet till syfte att färre inskränkningar ska ske och att de mest hotade arterna – eller hur man nu kategoriserar dem – ska skyddas men att andra arter inte ska leda till inskränkningar.

Det är ju i det ansvarsfulla, långsiktiga förvaltande av skogen som bland andra 330 000 privata skogsägare bedriver som de höga naturvärdena skapas. Det är uppenbart att det finns olika synsätt på hur mycket tillit och tilltro man har till den som förvaltar marken. Det finns partier här i riksdagen som är av uppfattningen att det bara är genom statligt förvaltande vi kan skydda dessa värden – som faktiskt har skapats av skogsbruket.

Skogsbruket i Sverige är i stor utsträckning väldigt hållbart, och det vill vi ta fasta på. Jag har tyvärr inte möjlighet att ställa någon fråga som ledamoten kan svara på nu, men det intressanta är att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet tycker att det är ett problem att det inte avsätts tillräckligt mycket pengar. Den synen bygger ju på att det går att skydda hur mycket som helst. Vi vill se en kombination av att det mest värdefulla skyddas och att så mycket som möjligt av marken kan fortsätta brukas.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

§ 18 Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU29
Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk (prop. 2025/26:242)
föredrogs.

Anf. 111 JOHN WIDEGREN (M):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Jag ska försöka ta tillfället i akt att sammanfatta åtta års skogsdebatterande, eftersom detta är det sista jag gör i kammaren. Det är väl ingen hemlighet att jag hela tiden har stått upp för äganderätten, alltså för individens frihet att bruka det man äger.

Vi har många gånger hänvisat till den skogsproposition som blev verklighet 1993. Den handlade om frihet under ansvar. Den skogspropositio-

nen baserades på en utredning som leddes av en moderat riksdagsledamot, Sven Eric Lorentzon.

Det var väl ingen överraskning att en moderat landade i just frihet under ansvar, för det är precis det som är hela grunden för skogen och vårt brukande av den.

Jag har i många debatter stått här och talat om att vi behöver komma tillbaka till besluten som vi fattade då. Vi har sedan dess haft ett antal ministrar som har sagt att skogspolitiken ligger fast. Men det har snarare varit raka motsatsen, fru talman. Skogspolitiken har inte legat fast, för även om inte lagar och annat har ändrats har uttolkare, domstolar och myndigheter uppfattat frihet under ansvar på ett helt annat sätt.

Också EU har sedan vi gick med där påverkat svensk skog på väldigt många olika sätt – trots att skogen inte är en EU-gemensam fråga. Men skogen går ju att inrymma i många andra delar.

Jag som själv är skogsägare känner ganska ofta att debatten med människor som kanske inte är skogsägare och inte rör sig så nära skogen blir väldigt känslomässig. Man lägger känslor på sina tankar om skogen, och det är direkt felaktigt. Jag som skogsägare älskar såklart min skog, vilket gör att jag brukar den på ett förståndigt och hållbart sätt. Och jag tror inte att jag på något sätt är unik bland skogsägare. Jag tycker att det är kul att ha många arter i min skog. Jag tycker att det är kul att ha mångsidighet i mitt brukande. Men på sista raden är det också så att jag har räntor och amorteringar att betala. Jag behöver också bruka min skog och få in pengar på mitt skogsbrukande. Det här glöms ganska ofta bort i debatten, tror jag.

Ibland talar man också illa om skogsindustrin. Men skogsindustrin är ju garanten för att vi skogsägare har en inkomst från vår skog i dag. Svensk skogsindustri har också varit en mycket stor del av grunden till Sveriges framgång. Jag skulle säga att skogen och gruvorna är grunden till svensk framgång. Senare har det tillkommit andra delar, men i grunden är det skogen och gruvorna som har burit upp Sverige och svenskt välstånd.

För att återkomma till hur det ibland låter i debatten: Skogsindustri har nästan blivit ett skällsord, som att det skulle vara något negativt och att det finns någon form av vinstjakt och så vidare som är utanför alla biologiska gränser. Jag håller inte med i de delarna.

Därför är jag glad för att den skogsproposition som vi debatterar i dag och ska fatta beslut om i morgondagens votering är det första steget för att komma åter till frihet under ansvar. Det har varit en framgångssaga. Det har varit något som svenska skogsägare har levt upp till på ett framgångsrikt sätt och som de har varit stolta över att bära genom åren. Det är dit vi måste komma tillbaka.

I skogsdebatten har vi också år efter år pratat om hur mycket pengar som ska gå åt, hur mycket skog vi ska avsätta och hur mycket vi ska inskränka enskilds möjlighet till brukande. Jag skulle vilja säga att det borde vara precis tvärtom. Ju mindre vi gör den här budgeten och ju mindre vi inskränker individens frihet i dess ägande och brukande, desto mer av höga miljövärden kommer att skapas. De kommer också att bestå. De kommer att bestå över lång tid om vi tar bort pekpinnar och slutar att lägga oss i allt som hör till individens frihet.

Det kommer såklart alltid att finnas skogsägare som inte gör allting perfekt, men i vilken bransch i samhället finns det inte sådana? Merparten av de 330 000 skogsägarna i Sverige gör saker och ting otroligt bra.

Någon sa tidigare att det inte är i skogsbruket som arterna utrotas, utan det är någon annanstans. Ja, i mångt och mycket handlar det om sandmarker, som nämndes, men också om igenvuxna betesmarker. Det är betesmarker som man i dag tycker är jobbiga att bruka på grund av för hög rovdjursförekomst. Betesmarkerna är en del där vi på olika sätt har fått vår äganderätt inskränkt.

Jag kommer ihåg när vi i samband med Sveriges EU-inträde började med Natura 2000-områden. Det här var något som lät väldigt bra. Det lät som att det var ett bra sätt för oss att ta ansvar för miljön och så vidare. Och det hette på den tiden, hör och häpna, att det inte skulle innebära några inskränkningar. Jag skulle vilja säga att de markägare som hakade på i ett tidigt skede och ville ha in sina marker i Natura 2000 inte känner så i dag. De känner inte att det inte innebär några inskränkningar, för i de här Natura 2000-områdena får man inte längre göra som man vill. Utanför dem har det dessutom uppkommit buffertzoner på marker där man inte heller får göra som man vill för att de ligger i närheten av ett Natura 2000-område. Jag kan fortsätta och rabbla upp mer och mer av olika saker.

Här inne säger vi att äganderätten ligger fast och är stark. Ändå läser vi gång på gång i jordbrukspressen om olika typer av inskränkningar i det enskilda ägandet och hur man blir begränsad. Man ska återkomma med olika typer av journalföring och så vidare.

Staten ska lägga en död hand över brukandet, precis som sades här tidigare, för någon tror att staten är bättre på att sköta det som individer har skapat under flera hundra år – det som jag som åttonde generationen hemma på gården med stolthet bär vidare till nästa generation, till min lille kille. Men jag vill inte att staten lägger sig i med pekpinnar och säger vad som är bra och vad som inte är bra, för jag tror inte att det är vägen till framgång.

Det har också visat sig sedan vi lade om skogspolitiken från en väldigt reglerad skogspolitik till en med mer frihet under ansvar att markägare och skogsägare har rört saker åt rätt håll. Och nu tar vi återigen bort de här pekpinnarna.

Det har också diskuterats här i dag att det fattas pengar. Det är för lite pengar i budgeten för att skydda natur. Vi moderater har varit tydliga ganska länge: Öka inte andelen natur som inte brukas! Ge i stället frihet, så kommer höga naturvärden att finnas i mycket mer av skogen – även den brukade skogen! Vi som lever och verkar i naturen vet att det är så. Det är så det blir. Men för dem som inte lever nära och i den svenska naturen låter det som en utopi.

Det är också därför vi har våra skiljaktigheter här inne. Man sätter känslor på något som någon annan äger. Ibland har vi kallat det skogssocialism. Jag kallar det i stället okunskap, för det är precis det det handlar om.

Fru talman! Jag ska gå in för landning. Jag yrkar återigen bifall till ett första steg tillbaka till den frihet under ansvar som har tjänat oss väl.

Jag hoppas att ni härinne kommer att ta ert ansvar efter valet. Gör ni inte det kommer jag att jaga er – med klokskap, såklart, om hur det ser ut där ute i verkligheten för oss som lever och verkar tillsammans med naturen.

(Applåder)

Anf. 112 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Det är lite okonventionellt att ta replik på ett av sina samarbetspartier, men vad tusan. Jag vill tacka John Widegren för hans insatser och hans generositet med den kunskap han besitter.

Jag minns första gången vi träffades, våren 2022. Jag vet inte om ledamoten minns det. Jag hade hastigt fått hoppa in för att ersätta Johan Pehrson i en skogsdebatt på Skogsmaskindagarna i Karlskoga. Det var strax efter att han hade blivit partiledare och min första debatt som riksdagskandidat. Det var faktiskt lite nervöst.

Lite drygt fyra år senare står vi nu här och debatterar skogspolitik. Det tycker jag är fint, och man kan konstatera att vi har gjort väldigt mycket bra för svensk skog under de här fyra åren.

Jag uppskattar särskilt John Widegrens tydlighet med att det som Sveriges lantbrukare behöver och önskar sig inte är mer bidrag utan mer frihet och rimligare villkor, färre statliga pekpinnar och mindre regelkrångel – mer frihet, helt enkelt.

Som vi fick höra prov på här är äganderätten din tydliga ledstjärna och ditt signum, John. Jag ber om ursäkt för att jag duar, fru talman. Men det är ju så att den som äger något också förvaltar det klokt.

Vi har hunnit med en hel del under dessa fyra år, John. Vi har påbörjat en rejäl översyn av strandskyddet, vi har jobbat med omläggningen av skogspolitiken och rovdjurspolitiken och vi satt i Miljömålsberedningen tillsammans.

Min fråga till dig är: Om du blickar 30 år framåt i tiden och får önska något, var befinner sig svensk skogspolitik då?

Anf. 113 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Fru talman! Tack, Elin Nilsson, för flera spännande år och roliga diskussioner! Jag tycker också att vi har gjort framsteg i många av frågorna.

Om jag ska blicka framåt 30 år vill jag att vi ska ha gått tillbaka till det som var grunden för det vi försöker att återupprätta nu. Jag tror att det är absolut nödvändigt, för vi hör hela tiden att det är väldigt många som vill ha del av skogen och vad skogen kan erbjuda när det gäller produkter och så vidare – produkter och upplevelser som jakt till exempel. Allt detta ska levereras i den svenska skogen.

Vi har också kunnat leverera detta under lång tid, men det har då varit frihet under ansvar, så om det är någonstans vi ska vara på väg är det tillbaka till dessa grunder. Jag är helt övertygad om att svenska skogsägare också kommer att ta det ansvar som vi från politikens sida vill och kräver att de ska ta.

Snart är jag dock inte på politikens sida längre utan är en av de där skogsägarna som kommer att leverera virke, naturupplevelser, artrikedom och så vidare. Men återigen – det ska vara mer frihet, då kommer det att bli bra.

Anf. 114 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Det var det svaret jag hade tänkt mig. Jag vill bara önska ledamoten all lycka. Jag tänker att du inte kommer att tystna som stark röst för svenskt skogsbruk utan att vi kommer att kunna läsa dina insändare

och att vi om vi inte sköter oss kommer att bli uppsökta – kanske hemsökta!

Stort lycka till och stort tack!

(Applåder)

Anf. 115 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, John Widegren, för det kanske sista anförandet här i riksdagens kammare. Det är alltid lika uppskattat; du håller inte i några papper eller något manus, utan du pratar från hjärna och hjärta.

Innan jag ställer min fråga vill jag såklart också passa på att tacka John för alla dessa år tillsammans i miljö- och jordbruksutskottet – åtta år har det blivit. Jag har verkligen uppskattat din kunskap och erfarenhet samt ditt stora engagemang i alla de frågor som rör våra viktiga gröna näringar.

Vi har såklart inte alltid varit överens, eftersom vi tillhör två olika partier. Jag tycker dock faktiskt att vi ofta har haft samma syn på långsiktighet och på att politiken och de beslut vi fattar också ska fungera i verkligheten för dem som lever och verkar runt om i landet – precis som ledamoten sa i talarstolen.

Jag vill rikta ett jättestort tack till ledamoten Widegren för dessa år. Du kommer att vara saknad i både riksdagen och utskottet.

Herr talman! Nu till frågan. Vi behandlar resultatet av skogsutredningen, och vi satt med i en referensgrupp kopplad till denna. Några förslag har presenterats här, men det saknas också en hel del – det finns en del kvar att göra. Min fråga till ledamoten Widegren är alltså: Är du nöjd med resultatet, eller saknar du något och i så fall vad?

Anf. 116 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! Tack, Malin Larsson, för vänliga ord! Jag skjuter tillbaka dem, för jag upplever precis samma sak. Det har varit ett givande och tagande men alltid under väldigt trevliga former.

Som jag förstår det, och som nämndes tidigare, fortsätter just nu beredningen av flera delar ur skogsutredningen. Frågar man mig vad jag tycker hade jag gärna sett fler delar redan nu. Jag hade gärna sett att man till exempel hade höjt arealgränsen för en avverkningsanmälan, för jag är ganska säker på att det skulle leda till att vi fick mindre föryngringsytor överlag. Genomsnittet på föryngringsytorna hade minskat om vi till exempel hade gått från ett halvt hektar till två hektar, vilket det fanns diskussioner om i utredningen. Det är väl en sak som jag kan sakna.

För mig är det dock framför allt grunden som är viktigast, alltså att vi faktiskt svänger om igen och går tillbaka i riktning mot en större tillit till skogsägarna. För att komma in på pengafrågan igen handlar det inte om att ha mest pengar i budgeten för att skydda natur, utan det handlar om att ha mest tillit till dem som lever och verkar i vår natur, för det är då det kommer att skapas mest nya naturvärden.

Jag nöjer mig med att säga att jag är nöjd med att vi har svängt och nu går tillbaka mot det som var. Jag hoppas att man fortsätter med det efter valet!

Anf. 117 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tackar John Widegren för svaret.

Jag delar uppfattningen att flera viktiga steg har tagits, men det finns en hel del kvar att göra. Framför allt handlar det om att se till att allt detta landar rätt, så att vi inte återigen hamnar i domstolsavgöranden.

Jag hade en sista fundering, och det gällde just den fråga som ledamoten Nilsson ställde tidigare om huruvida det finns någon viktig del du hade önskat dig om du hade fått önska fritt, men jag tycker att ledamoten svarade på det.

(Applåder)

Anf. 118 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! Jag avstår från min replik.

(Applåder)

Anf. 119 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Jag och John Widegren satt båda i Miljömålsberedningen, som hade i uppdrag att föreslå hur vi i Sverige ska nå våra åtaganden för biologisk mångfald och upptag av växthusgaser i skog och mark.

I utredningen hade John Widegren närmast som ett mantra att ingen mer skog ska tas ur produktion. Samtidigt är vi i dag i ett läge där förlusten av biologisk mångfald lyfts fram av allt fler som ett säkerhetshot. Den brittiska underrättelsetjänsten har slagit larm om att viktiga ekosystem riskerar att börja kollapsa om bara några få år. Det handlar om ekosystem som vi är beroende av för vår tillgång till mat och vatten.

Ett av de ekosystem som särskilt lyfts fram är de boreala skogarna, alltså nordliga skogar – samma typ av skog som täcker större delen av Sverige. De länder som enligt den brittiska larmrapporten kommer att klara sig bäst är de som investerar i skydd och restaurering av ekosystem.

En rapport från Skogsstyrelsen under våren visade att de oskyddade naturskogarna kommer att vara helt borta om 25 år om dagens avverkningstakt fortsätter. Oersättliga naturvärden går då förlorade.

I det läget väljer Moderaterna att i den proposition som vi debatterar lägga fram politik som innebär att dessa skogar hädanefter ska kunna avverkas ännu snabbare.

Min fråga är: Ska det vara fritt fram att avverka de sista oskyddade naturskogarna?

Anf. 120 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågorna. Vad gäller Skogsstyrelsens rapport har en ganska stor del av deras argument med önskvärd tydlighet skjutits ned efteråt av expertis inom skogsskötsel. Det är också så att de skogar som ledamoten pratar om i mångt och mycket är skyddade redan i dag – en stor del av dem är redan skyddade.

Jag är övertygad om att även om vi gav carte blanche för att avverka gamla skogar eller liknande i dag skulle det inte ske, för skogsägarna är klokare än så. Det kommer såklart alltid att avverkas skogar med höga naturvärden därför att privata skogsägare i regel låter skogen stå lite längre än vad staten gör, och då växer det in höga naturvärden i dessa skogar. Väldigt många av de här skogarna har också på ett eller annat sätt varit brukade under tidens gång, så jag har inte samma oro gällande den frågan.

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

Jag tycker att min kollega Kjell-Arne Ottosson föredömligt föredrog hur Sverige står sig i de olika rankningarna. Den som det hänvisades till här är ju inte den enda. Sverige ligger väldigt bra till när det gäller rankning av just biologisk mångfald.

Jag hyser alltså inte samma oro, utan jag vidhåller precis det jag har sagt tidigare: ju mer frihet vi ger till skogsägarna desto bättre kommer de att förvalta de höga naturvärden som finns, och de kommer också att skapa nya.

Anf. 121 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Nu tycker jag att John Widegren försöker blanda bort korten lite grann här. Min fråga gällde nämligen naturskog, vilket är skog som definieras av just frånvaro av brukande. Det handlar alltså inte om skogar där naturvärden kommer tillbaka inom ett kortare perspektiv, utan det tar hundratals år för skogarna att utveckla den typen av värden.

Miljömålsberedningen, som vi båda som sagt satt med i, uppskattade att det i dag finns ungefär 1,5 miljoner hektar urskog och naturskog som inte är skyddade. De rapporter som finns visar som sagt att det i dag pågår avverkning av de här skogarna, och de naturvärdena kommer inte att komma tillbaka. Är de borta så är de borta, och då har vi förlorat det naturarvet.

Anf. 122 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! Så är det. Vi kommer att bruka en del skog som har höga naturvärden, och vi kommer att bruka en del av naturskogarna. Men faktum kvarstår att vi har skyddat en väldigt stor andel av dessa skogar.

Om man lever med att the sky is the limit när det gäller skydd av natur kan man ju fortsätta säga att vi ska ta mer och mer mark ur produktion. Men då tycker jag att man också ska ta ansvar för att säga hur vi som land ska ha råd att göra detta. Vi har nämligen skyddat skogar med stora biologiska värden, och dem kommer vi inte att röra. Men vi kan inte fortsätta in absurdum och ta mer och mer mark ur produktion. Det kommer nämligen inte att gynna någon. Sverige ligger bra till – låt oss fortsätta ligga bra till! (Applåder)

Anf. 123 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Det är alltid underhållande att lyssna på en debatt som far iväg ganska långt ifrån den produkt som vi faktiskt debatterar.

Det var många år som skulle sammanfattas och utvärderas, men något som regeringen och dess företrädare har försökt återkomma till är att man nu plockar bort socialismen från skogsvårdslagen och från sättet vi brukar skogen. Jag skulle gärna vilja fråga ledamoten om han kan utveckla detta.

Vi kan väl gå tillbaka till det vi faktiskt diskuterar och kommer att rösta om i morgon. Det handlar bland annat om ett förslag om att korta den tid som myndigheter har på sig att handlägga ärenden från sex veckor till tre veckor. Jag ser inte riktigt var detta med socialism finns avspeglat i den åtgärden. Jag ser inte heller riktigt hur det skulle kunna vara något som hjälper markägare med deras huvudbry.

Som ledamoten själv redogjorde för har man som markägare ofta långsiktiga perspektiv på sitt brukande. Det är lovvärt. Med relationer till en plats och ett ansvar för en skog tänker man ofta långsiktigt – det handlar

kanske om decennier. Man gör en skogsvårdsplan så att man har en plan och en idé om vad som ska hända. Ofta har skogsägaren inte så bråttom att handläggningstiden behöver vara tre veckor i stället för sex veckor. En sådan brådska är i alla fall inget som jag har uppfattat som det största problemet för Sveriges 330 000 skogsägare.

Jag skulle därför vilja veta varför man genomför den här reformen, varför man har så bråttom och på vilket sätt det går att koppla till socialism.

Anf. 124 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! Skogssocialism handlar ju om att man vill lägga beslag på mer privat egendom. Det är inte svårare än så.

Frågan om handläggningstiderna tycker jag är lite intressant, för den är en del av arbetet med att just ge ökad frihet. Om man hade litat på skogsägarna hade vi inte behövt ha någon handläggningstid över huvud taget, men jag vet att det finns partier härinne som inte litar på skogsägarna utan tror att staten är garanten för skogen. Det är dock precis tvärtom. Därför ser jag det som en ren frihetsfråga att man kortar handläggningstiden så här mycket. Jag hade som sagt gärna sett att den blev ännu kortare.

Diskussionen om huruvida någon ska göra en föryngringsavverkning eller inte ska ju föras mellan markägaren och Skogsstyrelsen. Det ska inte vara som det har blivit på senare år, med ett antal olika intresseorganisationer och annat som ska lägga sig i hur markägare vill bruka sin skog. Det är inte frihet.

Vi är så många skogsägare i Sverige att vi kommer att bruka vår skog på olika sätt, och just det är en del av det fina med den biologiska mångfalden i Sverige – att vi brukar på olika sätt.

Det här med att förkorta handläggningstiderna tycker jag alltså är ett tydligt exempel på ökad frihet och lite mindre socialism, herr talman.

Anf. 125 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! I den förklaringen finns det ju inte ett spår av vad den här skogspropositionen handlar om. Det finns ingenting som handlar om skydd av skog i den här skogspropositionen.

Att halvera handläggningstiden innebär att gå från ett läge där Skogsstyrelsen har möjlighet att granska 1–2 procent av alla avverkningar innan skogen avverkas till ett läge där de troligtvis kan granska en ännu mindre andel. Vad man gör då – vilket jag tycker att regeringen skulle kunna vara lite mer transparent med, herr talman – är att lämpa hela ansvaret över på skogsägaren. Nu blir det skogsägaren som får stå till svars om myndigheterna inte hinner granska. Kunskapskravet är nämligen kvar.

Vi har kvar miljöbalken och artskyddet – allt det där är kvar – men på väldigt kort tid finns det inte möjlighet att få rådgivning eller tillsyn från Skogsstyrelsen eller andra myndigheter. I stället blir det helt enkelt upp till skogsägaren att känna igen olika arter och indikationer på naturvärden i sin skog. Något som har tagit mig en utbildning på fem år att lära mig förväntas nu samtliga av Sveriges 330 000 skogsägare kunna. Kan de inte det är det de som står där med risken för straff.

Att halvera tiden och ta bort tillsynen – ta bort Skogsstyrelsens hjälp – innebär alltså att lägga över ett oerhört stort ansvar på skogsägaren. Det har inte riktigt med frihet utan bara med krav att göra.

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

Anf. 126 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! Där är Rebecka Le Moine och jag inte överens, kan vi väl säga. Jag ser det på ett helt annat sätt.

Ledamoten lyfte tidigare fram långsiktighet, skogsbruksplaner och att skogsägaren har en tanke och en idé med sitt skogsbrukande. Ja, och då kan det ju omöjligt spela roll hur lång handläggningstiden är.

Det är precis en sådan sak vi tror på, det vill säga att ge markägaren frihet. Markägaren har nämligen för det allra mesta ganska god kännedom om vad som finns på hans marker, och han – eller hon – vill också fortsätta bruka sin skog på ett lika föredömligt sätt som man har gjort under lång, lång tid.

Skillnaden mellan Moderaterna och Miljöpartiet är alltså att vi tror på den som brukar skogen. Vi tror på ökad frihet, för det är också det som kan leverera till aktiebolaget Sverige. Vi tror på mindre reglering och färre pekpinnar från det offentliga. Då kan man nämligen leverera det vi faktiskt önskar och vill ha.

Det kan väl vara ett bra slutord för min del: Här kan man se de stora politiska skillnaderna. Vi tror på skogsägaren, och andra partier – till exempel Miljöpartiet – tror på staten.

(Applåder)

Anf. 127 MALIN LARSSON (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Socialdemokraternas reservation 7, som handlar om konsekvensanalys och uppföljning.

Skogen har byggt Sverige. Den har gett jobb, exportintäkter och välstånd, och den har varit grunden för bruksorter, familjeföretag och landsbygder över hela vårt land. Den kommer också att vara minst lika viktig i framtiden, när vi ska ställa om till ett fossilfritt samhälle. Därför behöver Sverige en skogspolitik som håller över tid. Vi behöver en politik som värnar både produktion och miljö och som förenar brukande och bevarande.

År 1993 fattade riksdagen ett historiskt beslut när produktionsmålet och miljömålet i skogspolitiken jämställdes. Det var en viktig insikt då, och det är en viktig insikt i dag. Skogen är inte antingen virkesproduktion eller biologisk mångfald, utan den är både och.

Sedan dess har mycket positivt hänt. Naturhänsynen har utvecklats. Kunskapen har ökat. Certifieringssystem har vuxit fram. Frivilliga avsättningar har blivit en naturlig del av skogsbruket. Fler markägare arbetar aktivt med naturvård samtidigt som de bedriver ett produktivt skogsbruk. Det visar att vi kan bruka och bevara samtidigt. Det är den balansen vi socialdemokrater vill värna.

Herr talman! I dag behandlas regeringens proposition om ett tydligare regelverk för aktivt skogsbruk. Det finns delar i propositionen som vi välkomnar. Vi har länge påpekat att det finns skogsägare som hamnat i kläm mellan olika regelverk och myndighetsbeslut, och vi har länge krävt tydligare regler. Vi har dessutom länge krävt att den som får stora inskränkningar i brukandet av sin mark också ska kunna få ersättning. Därför välkomnar vi att regeringen nu försöker lösa delar av dessa frågor.

Samtidigt måste det sägas att regeringen kommer alldeles för sent. I stället för ett samlat grepp om skogens framtid har vi fått en rad olika förslag utspridda över mandatperioden – artskyddet för sig, ersättningsfrågorna för sig och skogsutredningens förslag för sig. Det hade behövts ett

helhetsgrepp där brukande, biologisk mångfald, klimat och markägares rättigheter vägs samman.

Herr talman! Vi socialdemokrater delar regeringens ambition att skapa tydligare regler, men tydlighet uppnås inte genom att man flyttar över mer ansvar på den enskilde markägaren – tvärtom finns det risk för att osäkerheten ökar då. När samrådsskyldigheten förändras måste man följa upp konsekvenserna noggrant. Skogsägare ska veta vilka regler som gäller. De ska inte behöva gissa eller anlita jurister för att förstå vad som förväntas. Därför vill vi se en ordentlig uppföljning av de nya reglerna.

Vi säger också nej till regeringens förslag att korta tiden mellan avverkningsanmälan och avverkning från sex till tre veckor. Myndigheterna måste ha tid att göra sitt arbete, särskilt nu när de har varit överhopade av överklaganden. Rättssäkerhet och kvalitet får inte bli en bricka i jakten på snabbare processer.

Herr talman! Skogen är också en av våra viktigaste framtidsnäringar. När världen ska minska beroendet av olja, kol och gas kommer efterfrågan på förnybara råvaror att öka. Trä kan ersätta stål och betong. Skogsråvara kan bli biodrivmedel, kemikalier, textilier och nya material. Här finns enorma möjligheter för oss i Sverige, men då måste vi göra mer än att bara producera råvara. Vi måste öka förädlingsvärdet och investera i innovation, forskning och ny teknik. Vi måste bygga mer i trä, och vi måste skapa fler jobb i hela värdekedjan. Det är så vi stärker både konkurrenskraften och landsbygden.

För mig som representerar Västernorrland är detta särskilt tydligt. Skogen skapar jobb långt utanför själva skogsbruket – i sågverk, massaindustri, transportföretag, verkstäder och hamnar. Varje avverkning ger ringar på vattnet genom hela samhället. Därför är skogen inte bara en miljöfråga utan också en jobbfråga, en välfärdsfråga och en landsbygdsfråga.

Herr talman! Vi måste också tala om människorna som arbetar i skogen. I dag ser vi hur alltmer av planterings- och röjningsarbetet utförs av utländsk arbetskraft. Många gör ett viktigt arbete, men samtidigt vet vi att det finns exempel på dåliga arbetsvillkor och osund konkurrens. Vi riskerar också att tappa svensk kompetens och kunskap om skogsvård. Det är en utveckling som vi inte kan vara nöjda med.

Svenska löner och svenska arbetsvillkor ska gälla även i skogen. Vi behöver utbilda fler människor för de jobb som finns inom plantering, röjning och skogsvård. Vi ska konkurrera med kunskap och kvalitet, inte med låga löner.

Slutligen, herr talman: Skogen är en av Sveriges största tillgångar. Den ska brukas och utvecklas, men den ska också lämnas vidare till kommande generationer i minst lika gott skick som när vi själva tog emot den.
(Applåder)

Anf. 128 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr talman! Som värmlänning tycker jag att det är väldigt kul att få ha en kväll i kammaren då vi debatterar skog och till och med har flera debatter om skogen.

Regeringen presenterar i och med den här propositionen den största skogsreformen sedan 1993 – ett årtal som har nämnts tidigare i debatten – för tydligare regler, rimligare villkor och stärkt äganderätt för landets skogsägare. En framtida ändamålsenlig skogspolitik bör främja ett

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt skogsbruk som skapar drivkraft i arbetet för ökad skoglig tillväxt och ökad tillgång på hållbart producerad inhemsk biomassa.

Herr talman! Om vi begränsar det svenska skogsbruket måste råvarorna komma någon annanstans ifrån. Då är sannolikheten stor att det blir import från länder som har betydligt sämre hållbarhet än vad vi har i det svenska skogsbruket. Inhemsk biomassa är det absolut bästa ur en mängd synvinklar.

Sveriges välstånd växte formligen fram ur skogen. Virket från våra skogar finansierade utbyggnad av infrastruktur och fabriker – ja, hela samhällsbygget. Generationer av svenskar har fått arbete, inkomster och framtidstro tack vare den skog som fortfarande täcker omkring 70 procent av vårt land.

Som min kollega John Widegren var inne på är det väldigt mycket känslor i skogsdebatten. Vi får höra att vi inte har någon skog. Sverige är alltså fortfarande till 70 procent täckt av skog. Enligt Riksskogstaxeringen har vi mer än dubbelt så stor skogsvolym i dag som vi hade för 100 år sedan. Då har vi samtidigt avverkat fyra gånger den tillväxten.

Skogen har varit helt bärande i att vi tagit oss dit där vi är i dag. Det är inte en slump att kammaren här i Sveriges riksdag ser ut som den gör, med väldigt mycket trä och trävitt. Det finns en anledning till detta, herr talman.

Utan skogen hade vi heller inte kunnat göra den resa som vi gjort när det gäller malmen. Utan skog och träkol hade vi till exempel inte kunnat utvinna allt järn som vi utvunnit ur malmen.

Skogen har alltså varit viktig även för andra bärande delar i Aktiebolaget Sverige. Den är dessutom vår största konkurrensfördel när det gäller omställningen till icke-fossilt.

Skogen har i dag ett exportvärde på 185 miljarder kronor. Skogsnäringen, med binäringar, sätter 140 000 personer i arbete. Det är helt avgörande för oss i Sverige och för våra landsbygder att vi har ett väl fungerande skogsbruk som leder till att vi får jobb och skatteintäkter som håller Sveriges landsbygder levande.

Som jag sa är skogen också vår stora konkurrensfördel i omställningen, både som kolsänka och som substitution. Vi kan byta ut CO_2-intensiva material som stål och betong mot produkter från skogen – produkter i trä. Då tar vi vara på skogens fulla potential.

Familjeskogsbruket, som bedrivs av de små skogsägarna, är helt avgörande. Det ger intäkter som behövs för att driva jordbruksfastigheter. Familjeskogsbruket leder även till att vi har levande landsbygder. Det är jättetydligt att det inte bor så mycket folk där de stora skogsbolagen äger skogen. Där vanliga privatpersoner äger skogen bor det däremot folk – där har vi en levande landsbygd. Detta är viktigt ur väldigt många synvinklar.

Långsiktighet och rättssäkerhet var vi inne på i den tidigare debatten om artskyddet, herr talman, och det gäller även här. Det är jätteviktigt att vi kan återuppbygga tilliten mellan skogsbrukarna och staten. Frihet under ansvar har nämnts flera gånger, och det är jätteviktigt. Vi har sett hur det har gått när staten pekat med hela handen i vissa skogsbruksfrågor. Till exempel skulle gran planteras näst intill överallt, och vi såg ju vad det ledde till. Contorta är en annan art som ställer till problem.

För inte så länge sedan fick man bidrag för att dika ut våtmarker. Nu ska de läggas tillbaka. Man sprutar med hormoslyr. Det är staten som har

pekat med hela näven. Men de markägare som har tänkt själva och som har jobbat efter eget huvud har en skog som verkligen är väl värd namnet.

Flera delar i propositionen är jätteviktiga. Samrådsskyldigheten har varit uppe i tidigare replikskiften och anföranden. Att skogsbruksåtgärder inte längre automatiskt ska omfattas av samrådsskyldighet är kanske den största förändringen. I stället ska det komma en tydlighet genom en förordning så att skogsägaren ska veta vad som gäller. Vi ska inte ska ha den otydlighet som vi har i dag.

Det handlar om avverkningsanmälan och att tiden kortas från sex till tre veckor. I Finland är det tio dagar, och det fungerar även där.

Kunskapskrav har flera varit inne på. Det införs nu en skälighetsregel i miljöbalken för skogsbruksåtgärder för att kostnaden för att skaffa kunskap inte ska drabba den enskilde skogsägaren, och det är jätteviktigt. Det ska inte överstiga 3 procent av värdet av den berörda delen av fastigheten, för att det inte ska bli ohemult dyrt.

Det kommer också en ny ordning för överklaganden för att det ska bli större rättssäkerhet. Nu ska Skogsstyrelsen vara en part när miljöorganisationer överklagar myndighetens beslut. Rättssäkerheten ska alltså stärkas.

Herr talman! Ett genomgående tema är att skogsvårdslagen ska vara det primära regelverket för skogsbruket. Den blir en form av huvudlag. Jag tycker att det är helt rätt väg att gå.

Det här är inte allt. Jag skulle gärna ha haft med flera delar, men jag vet att mer bereds på Regeringskansliet. Jag ser fram emot att fler förslag kommer att läggas fram.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Herr talman! Eftersom det här är, vad jag vet, mitt sista anförande den här mandatperioden vill jag önska talmannen och övriga i talmanspresidiet, kansliet, kollegor i MJU och kollegor i MJU-kansliet en riktigt skön och trevlig sommar. Förhoppningsvis syns vi i höst igen.
(Applåder)

Anf. 129 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Det talas en del om tillit och rättssäkerhet. Lägger man detta bredvid den proposition som vi nu debatterar uppstår en väldigt stor diskrepans. Det som föreslås är att man ska ta bort kopplingen mellan en avverkningsanmälan och samråd enligt miljöbalken. Det kan låta frestande och som en förenkling, men vad som inte framgår av ledamotens anförande är att man nu lägger detta ansvar på varenda markägare i Sverige.

Som hjälp talar regeringens företrädare om en så kallad uttömmande lista, något som det även talas om i propositionen, över vilka arter som ska få markägarna att själva inse när det enligt miljöbalken krävs ett samråd. Denna uttömmande lista förväntas innehålla alla de arter som man anser vara tillräckligt hotade. Det fantiserar regeringens företrädare åtminstone om.

Herr talman! Det är bara det att en sådan inventering, ett sådant kunskapsunderlag och sådan information inte finns. Efter att ha jobbat som naturvärdesinventerare i konsultbranschen vet jag också vilket omfattande arbete det skulle innebära att göra en uttömmande lista.

Det som inte framgår av ledamotens anförande är att man tar fram en ram men inte fyller den med ett specifikt innehåll. Det står med bara en mening eller två i propositionen att man skjuter på införandet av detta, eftersom remissinstanser som Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har varit väldigt tydliga i sin kritik om att det här är helt verklighetsfrånvänt.

Man pratar mycket om att göra det enklare, men man lägger ett enormt och helt orimligt ansvar på markägaren.

Anf. 130 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Rebecka Le Moine, för frågan eller möjligtvis påståendena!

Att det skulle vara verklighetsfrånvänt får stå för Rebecka Le Moine. Det ställer jag mig absolut inte bakom.

Ja, tilliten är verkligen tunn mellan staten och skogsägarna. Tilliten är också väldigt tunn och blir tunnare när vi ser hur vilt främmande människor är ute i skogen och inventerar något som någon annan äger. Sedan behöver de inte ta något ansvar alls för det de rapporterar in i Artportalen. Skogsägaren måste ta allt ansvar, även det ekonomiska.

Att samrådsskyldigheten inte automatiskt leder till ett samråd är jättebra. Det leder till tydligare rättssäkerhet för skogsägaren. Det leder förhoppningsvis också till att vi inte får så många överklaganden som i dag. Tidigare talade vi till exempel om knärot i detta sammanhang. Man letar upp en signalart för att stoppa skogsavverkning. Det är det primära målet för många. Det handlar bara om att stoppa skogsavverkningen.

Herr talman! Vad man helt bortser från är att det finns någon som äger skogen. Det är tydligen helt irrelevant.

(Applåder)

Anf. 131 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Det finns en mängd olika viljor hos Sveriges skogsägare. Inte minst har vi de som värnar sin plats och vill ta ett stort ansvar.

På ett år kom det in 556 anmälningar om frivilligt skydd. Man vill skydda sin skog. Men det finns inte pengar, för den här regeringen har över en natt raserat den tillit som var så viktig. Det gjorde man genom att sänka den budgetpost som skulle gå till ersättning till markägare.

Viljan och intresset hos markägare är enormt. Men pengarna som Tidöregeringen har velat skjuta till för att tillgodose detta och gå markägarnas önskan till mötes har inte funnits.

Det finns en skillnad på markägare och markägare. De som är naturintresserade är inte en målgrupp för den här regeringens förslag. Men om man är intresserad av att få till ett större flöde och ännu större volym, utan att något hindrar flödet, är regeringssidan villig att göra vad som helst.

Jag tycker, herr talman, att vi ska komma bort från det. Vi måste se att det finns olika viljor hos markägare. Vi måste kunna tillgodose och ge möjligheter också till dem som vill skydda sin skog.

Herr talman! Den ordning efter vilken man kompletterar med kunskap om vilka arter som finns på en plats ändras egentligen inte någonstans med den proposition som företrädaren här står bakom. Det enda man gör är att korta tiden och låta markägaren få ett ännu större ansvar så att den därigenom kan bli straffskyldig i efterhand. Det är inte att bygga tillit, utan det är att rasera den.

Anf. 132 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Olika viljor talar Rebecka Le Moine om. Det är det sannerligen. Vi har olika syn på hur skogen ska brukas.

Vi har frihet under ansvar. Det har tjänat oss väl. Det är upp till varje markägare att använda sig av den friheten så länge man håller sig inom lagens råmärken.

Frivillighet är jätteviktigt. Om vi ska skydda mark ska det ske med frivillighet som grund. Det är oerhört viktigt att inte staten återigen kommer och pekar med hela handen och tar sådant som andra äger.

Min kollega var tidigare inne på skogssocialism, och det är precis vad det handlar om när staten kommer och bara tar.

Min familj drabbades själv av att staten kom och skulle ta mark. Det handlade om vitryggig hackspett och nordisk klipptuss – jag kommer inte ihåg allt vad det var. Vi var ute på tillsyn för att representanten från länsstyrelsen skulle peka på dessa arter. Men man hittade inte en enda art att peka på utan sa: ”Det var lite svårt i dag.” Sedan tvådde man sina händer, och så var den besiktningen klar.

Det där leder verkligen inte till någon form av tillit. Här måste vi lita på skogsägaren. Det innebär också att skogsägaren i första hand ska kunna bruka sin mark. Miljöpartiet har ofantligt mycket mer pengar i sin budget ihop med Vänsterpartiet. De partierna har jättemycket mer pengar än alla andra partier i kammaren.

Herr talman! Man kan strössla med hur mycket pengar som helst, och det finns pengar till allt och i överflöd. Men vi som lever i den verkliga världen och inte lever i en utopi får hålla oss till den budget som vi har och till något som faktiskt fungerar i Sverige i dag. Det handlar om att prioritera. Vi prioriterar att skogsägare ska få bruka sin mark.

(Applåder)

Anf. 133 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 5.

Svensk skog är en motor i vår välfärd och ett fundament för vår landsbygd. Skogsnäringen skapar i runda tal 120 000–130 000 jobb om man har en bredare definition och inkluderar indirekta arbetstillfällen. Exportvärdet är över 150 miljarder.

Det handlar om skogsentreprenörer i Norrlands inland, sågverksarbetare i Småland och ingenjörer inom massa- och pappersindustrin. För hundratals glesbygdskommuner är skogen skillnaden mellan en levande bygd med skolor och service eller avfolkning.

Mot bakgrund av detta är det oerhört positivt att Göran Örlanders utredning nu börjar bli verklighet. Detta är en del i arbetet. För första gången på länge har vi ett arbete med skogspolitiken som pekar ut en tydlig riktning mot enklare regelverk, ersättning till markägare som inte tillåts bruka och förslag som syftar till att öka tillväxten i näringen.

Herr talman! Ska skogsnäringen kunna fortsätta att generera jobb och tillväxt handlar det om att odla mer, gödsla smartare och stärka den privata äganderätten med mera så att vi kan maximera skogens förmåga att binda kol och ersätta fossila produkter. Att då säkerställa tillgång till råvara är fullständigt grundläggande.

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

Herr talman! Sverigedemokraterna står bakom propositionen som innehåller en lång rad viktiga och önskvärda förslag. Färre samråd ska krävas för skogsbruksåtgärder, och kostnaderna som markägare kan råka ut för på grund av kunskapskravet begränsas. Sekretessen till skydd för djur- och växtarter ändras så att markägare får ta del av den information som behövs för att avgöra om samråd krävs.

Skogsstyrelsens beslut enligt skogsvårdslagen ska kunna överklagas till en mark- och miljödomstol i stället för till en förvaltningsdomstol. Tiden som miljöorganisationer har för att överklaga kortas, och Skogsstyrelsen ska ges partsställning när miljöorganisationer överklagar myndighetens beslut.

Herr talman! Vi skulle gärna se fler förenklingsförslag. Det borde exempelvis bli väldigt mycket svårare att överklaga för miljöorganisationer. Vi behöver slå vakt om den frihet under eget ansvar som vi haft i Sverige sedan skogsvårdslagen beslutades 1993 och som under de senaste decennierna alltmer kommit att inskränkas.

Friheten inom svenskt skogsbruk har fungerat som en motor för tillväxt. När skogsbrukare ges förtroende att förvalta sin mark utifrån lokala förutsättningar i stället för stelbenta regleringar skapas förutsättningar för investeringsvilja, innovation och naturhänsyn.

Sverigedemokraterna anser dock att man hade kunnat skruva upp frihetsgraderna mer. Vi hoppas att det fortsatta arbetet ska ha den riktningen.

Det enklaste sättet att minska byråkratin i det svenska skogsbruket är att höja arealgränsen för anmälningsplikt vid avverkning, där gränsen i dag ligger på en halv hektar.

Av Göran Örlanders utredning framgår att 35 procent av anmälningarna om avverkning endast omfattar 10 procent av arealen. En generell höjning till två hektar skulle innebära att 35 000 anmälningar undantas från kravet på underrättelse. Detta skulle innebära en kraftig minskning av antalet ärenden samt en stor minskning i arbetsbörda för enskilda markägare och för Skogsstyrelsen samtidigt som 90 procent av arealen inte skulle beröras.

Sverigedemokraterna anser att enskilda markägare med mindre brukningsenheter än 50 hektar produktiv skogsmark bör undantas från kravet på underrättelse om avverkning och anmälan för samråd om avverkningen totalt inte överstiger två hektar.

Kravet på återbeskogning av skogsmark efter avverkning, efter skada eller av annat skäl till att marken inte producerar virke borgar för god skoglig produktion och är bra. Det finns dock ett par situationer där viktiga miljövärden drabbas negativt av kravet på återbeskogning.

Vi sverigedemokrater tror att man skulle kunna skruva upp frihetsgraderna även här. Vi föreslår därför att ett undantag görs för kravet på anläggning av ny skog i dessa situationer så att det blir frivilligt.

Det gäller bland annat ökad frihet att anlägga och vidmakthålla skogsbryn med en mjuk övergång mellan skog och jordbruksmark och frihet att låta biologiskt värdefulla öppna miljöer som uppstår naturligt på delar av hyggen förbli oplanterade.

Sverigedemokraterna vill se större frihetsgrader i skogen. Vi litar på skogsägarna.

(Applåder)

Anf. 134 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Tack till Martin Kinnunen för anförandet!

När man läser Sverigedemokraternas landsbygdsprogram och vad det kan vara ser man att de ofta skriver att hela Sverige ska leva. Men efter fyra år ser vi ett annat resultat. Den gröna omställningen har bromsats, investeringar har tappats bort och framtidstron i många delar av norra Sverige har försvagats.

Nu kommer nästa besked i Sverigedemokraternas följdmotion till betänkandet. Sverigedemokraterna brukar vara skeptiska till att vi ska skydda skog. Därför är det lite glädjande att läsa deras följdmotion där de faktiskt ser behovet av att skydda mer urskogsliknande skog.

Men när det gäller ersättningen vill man ersätta markägare i södra Sverige mer än dem i norra Sverige. Regeringen anser att 125 procents ersättning är en rimlig nivå. Sverigedemokraterna vill däremot ge markägare i södra Sverige 200 procent av marknadsvärdet.

Min fråga är enkel. Varför ska ännu mer av statens resurser flyttas söderut när den största andelen av skogen, skogsjobben, exportintäkterna och värdeskapandet finns i norra Sverige?

Anf. 135 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Malin Larsson, för frågorna!

Sverigedemokraterna vill inte skydda mer skog. Vi tycker att vi snarare kan titta på skog som i dag är under skydd och se om den kanske kan ställas om till produktion i stället. Däremot ska vi skydda bättre.

I södra Sverige har vi inte alls lika mycket skydd i dag. Det är inte särskilt konstigt att det är så. Det bor väldigt många människor i de områdena, och det finns inte lika mycket skog.

Det är snarare ett problem att vi skyddar alltför mycket skog i norra Sverige, vilket hämmar utvecklingen. Det är till skada för skogsnäringen. Man behöver tillgång till råvara.

Detta är någonting som skulle kunna skapa ökad framtidstro i Norrland. Jag uppfattar, tvärtemot vad Malin Larsson redogör för, en tilltagande framtidstro även i Norrland. Man ser den inriktning på politiken som finns här och som strävar mot ökad tillväxt, ökat välstånd och minskat fokus på bidrag.

Anf. 136 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Det här illustrerar ett större problem. Som jag sa brukar Sverigedemokraterna tala om att hela Sverige ska leva. Men i deras egen politik och i deras egen följdmotion till ärendet vi debatterar här i dag föreslår de att pengarna ska söderut och att norra Sverige ska stå tillbaka. Skogsägare i södra Sverige är värda mer än skogsägare i norr. Norra Sverige ska tydligen leverera jobb och exportintäkter. Men när pengarna ska delas ut ska de gå söderut.

Herr talman! Jag tycker att det handlar mer om rättvisa. Varför ska skogsägare i Skåne och Småland få dubbla marknadsvärdet, 200 procent, medan skogsägare i Västernorrland, Jämtland, Västerbotten eller Norrbotten ska få nöja sig med 125 procent?

Anf. 137 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Vi föreslår över huvud taget inget som gör skillnad på skogsägare i olika typer av landskap; vi föreslår en annan inriktning av politiken.

Skyddsvärd mark ska givetvis ersättas på precis samma sätt i olika delar av landet. Det här är helt enkelt tankegångar kring hur man kan utveckla politiken på området. Norrland är inte heller, som sagt, i behov av mer bidragspengar för att skydda mer skog. Norrland behöver mer produktiv skogsmark. Vi behöver lyfta bort skyddad mark och sätta den i produktion så att vi kan stimulera skogsnäringen även i Norrland i framtiden.

Anf. 138 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för klargörande av redovisade ståndpunkter!

Det finns en hel del frågetecken för mig när det gäller hur Sverigedemokraterna får ihop sin politik. Jag ser inte riktigt hur den här politiken rimmar med Sverigedemokraternas ideologi. Jag tänker att ett nationalistiskt parti borde värna det som anses vara det kanske svenskaste vi har, det vill säga den vackra, storslagna naturen, vidderna och vyerna.

Som vi får höra här, herr talman, är Sverigedemokraterna mer inne på att ta bort skydd av skog och i stället låta skogen kalavverkas. Då försvinner de här värdena, som också svenska folket värdesätter så mycket.

Den utveckling vi har haft har lett till att vi får mindre av lingon och blåbär, som har minskat med 50 procent sedan 1950. Många förknippar detta med det kanske allra svenskaste som finns: att med hjälp av allemansrätten vara ute och plocka svamp och bär i skogar som är vackra och spännande platser. Skogen ger oss rekreation, och den betyder mycket för den svenska folksjälen.

80 procent av svenskarna är av åsikten att det är viktigt eller mycket viktigt att skydda skogar med höga naturvärden. Men Sverigedemokraterna redogör för en politik där man hellre skickar skogen på export så fort som möjligt och även ger sig på de skogar som har fått ett skydd.

Mina frågor är: Hur får Sverigedemokraterna ihop sin politik och den specifika ståndpunkten att ta bort och rasera skydd för att snabbt kunna exportera skog? Hur går det ihop med ett nationalistiskt synsätt på den svenska naturen?

Anf. 139 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Rebecka Le Moine, för frågorna!

Jag tror att det helt enkelt handlar om balans. Man måste försöka balansera olika intressen mot varandra. Vi är nog samtliga här i kammaren överens om att skogen har viktiga rekreationsvärden. Det finns viktiga värden vad gäller artrikedom, djurliv och så vidare.

Sedan handlar ju allting om hur mycket man ska skydda. Det är inte nödvändigtvis så att allt blir väldigt mycket bättre bara för att man skyddar mer mark.

Vi sverigedemokrater har exempelvis verkat för ett särskilt projekt för att rädda hotade trädarter, alm och ask. När vi frågade det miljöpartistiska statsrådet fick vi höra att lösningen på detta låg i att den dåvarande regeringen ökade budgetmedlen till skydd av natur. Men vi vet att detta inte

skulle ha hjälpt de här arterna. Nu däremot, när vi har fokus på innovationer, teknik och växtförädling, finns det hopp för alm och ask.

Lösningen ligger inte alltid i att skydda mer och mer, för Sverige kan inte vara ett museum. Sverige måste ha lagom mycket skydd, och vi sverigedemokrater anser att man har gått lite för långt på flera håll i landet. Det har dessutom blivit alltför stora inskränkningar gentemot markägare.

Vi måste därför skifta balansen något. Det betyder naturligtvis inte att man ska ta bort alla rekreationsområden i vårt land, utan tvärtom: De ska naturligtvis finnas kvar. Det råder ingen brist på mark i Sverige. Det finns områden att ströva omkring i, och det kommer det att finnas även om Sverigedemokraterna skulle få egen majoritet i den här kammaren.

Anf. 140 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Då handlar det alltså om att man ska ha en balans mellan produktion och miljövård. Men i propositionen och reservationen och i det som ledamoten har anfört lyser naturvård och miljöskydd med sin frånvaro. Det finns inte ett ord om det.

Det vi står inför är att man ska halvera den tid som myndigheter har på sig för att granska ärenden innan skogen kalavverkas. Det handlar också om en rad andra saker, men det finns ingenting som stärker artskydd, naturvård eller miljövård, för den delen.

Jag ser inte den där balansen återspeglas någonstans, vare sig i anförande, reservation eller proposition. Det är lovvärt, men det betyder ingenting. Det enda Sverigedemokraterna har att komma med är en åtgärd och en fråga som jag tror har en ålder på tio år. Det skulle vara på sin plats med något som kanske är lite mer aktuellt och relevant i sammanhanget.

Herr talman! Den förklaring jag finner är att Sverigedemokraterna har blivit en del av etablissemanget. Svenska folket vill ha någonting annat. Men vi har en väldigt stark lobby från skogsindustrierna och en härlig gemenskap där man applåderar alla som tycker någorlunda lika. Det finns väldigt lite nyansyttringar i svensk politik.

Jag tolkar denna ståndpunkt som att Sverigedemokraterna vill in i den här gemenskapen och in i etablissemanget. Det kunde kanske vara på sin plats att Sverigedemokraterna säger att man ger upp en position i svensk politik för att komma in i värmen.

Anf. 141 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Rebecka Le Moine, för synpunkterna!

När vi talar om balans måste man samtidigt någonstans tala om verklighetsuppfattning. Då handlar det helt enkelt om vad man tycker är en rimlig nivå av skydd. Jag kan reflektera över att vi har väldigt mycket mer skyddad mark i Sverige i dag än vi hade 1993, 2006 eller 2010 för den delen. Vi har hela tiden förflyttat oss mot en politisk realitet med betydligt mer skydd.

Frågan är var balansen ska ligga någonstans. Sverigedemokraterna menar att man har gått för långt. Nu måste vi försöka hitta så bra områden som möjligt att skydda, och inte fokusera på ökade arealer. Vi har redan olika former av områdesskydd i Sverige på majoriteten av vår yta. Det är därför det är så viktigt att vi kommer tillbaka till den situation vi hade för skogsbruket 1993. Det är därför det är så viktigt att vi kan reformera även

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

strandskyddet så att vi kan få rimligare avvägningar mellan enskildas friheter och naturhänsyn.

Anf. 142 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Det är viktiga debatter vi har här i kväll. Vi har redan debatterat ett ärende om artskydd, och nu debatterar vi ett om den helt nödvändiga omläggning av skogspolitiken som den här regeringen har arbetat intensivt med under mandatperioden.

Redan rubriken på propositionen, *Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk*, säger ganska mycket om vad det är regeringen vill åstadkomma. Vi föreslår regelförenklingar med syftet att skapa en mer funktionell skogspolitik. Vi genomför nu den största skogsreformen på 30 år. Vi gör det för att få tydligare regler på plats, för att skapa rimligare villkor och för att stärka brukande- och äganderätten för landets alla skogsägare.

Den omläggning regeringen nu presenterar kommer att främja ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt skogsbruk. Grunderna för den svenska skogspolitiken ligger fast. Propositionens förslag är, som alla härinne är bekanta med, hämtade ur Göran Örlanders skogsutredning. De delar som inte finns med i propositionen bereds vidare i Regeringskansliet.

Tidigare talare från Liberalernas samarbetspartier har redan förtjänstfullt redogjort för detaljerna i den proposition som regeringen nu lägger fram, så jag tänkte faktiskt lämna det därhän och i stället vidga perspektiven något.

Herr talman! Det är få områden som behöver ha så långa perspektiv som just skogspolitiken.

Jag tänker ta mig friheten att ta avstamp redan i drottning Kristinas tid. Den som kan sin historia vet att vi då befinner oss någonstans i början av 1600-talet, i runda slängar 10, 12 eller kanske 14 generationer tillbaka. Det är i alla fall så länge min släkt har levt på samma plats, brukat samma mark och förvaltat samma skog. Det vidgar perspektiven, och det förpliktar när man fattar beslut här i kammaren.

Något annat som vidgar perspektiven och också har koppling till den tid min familj har levt på samma plats är att det för 120 år sedan i princip inte fanns någon storskog kvar där hemma. Kilsbergen beskrivs ofta som en stor kalyta. Skogen hade blivit träkol för att förse bergsbruket med bränsle. Ändå är Kilsbergen i dag till stora delar återigen skogbeklädda. Naturen har en fantastisk förmåga att återhämta sig.

Det är just den brist på längre perspektiv, den alarmism och den ofta obefintliga respekt för äganderätten som Miljöpartiet och Vänsterpartiet ger uttryck för i skogsdebatten, där man fullständigt misstror dem som förvaltar sin egendom, som är så otroligt provocerande. Att tycka, tro, tänka och känna att det bästa sättet att skapa höga naturvärden är genom statlig klåfingrighet och oproportionerliga övertramp mot grundläggande rättsprinciper är faktiskt helt galet.

Herr talman! För många av oss som lever och verkar på landsbygden är skogen en helt naturlig del av livet och har så varit så länge människor har bott där. Skogen och malmen var många gånger själva anledningen till att man bosatte sig just där, särskilt i mina hemtrakter.

Skogen har varit själva grunden för skapandet av välståndet, både lokalt och för Sverige som nation. Skogen är också fortfarande helt avgörande för det samhälle vi ser i dag. Det har den varit länge, det är den fortfarande och det måste den fortsätta vara.

Herr talman! Att leva nära den skog man äger, tillvarata det den ger och vårda och förvalta den är inte bara en form av företagande. Det är ett sätt att leva. Det lockar människor att bo kvar, och det lockar människor att flytta ut på landsbygden.

För mig är det sättet att leva starkt förknippat med frihet. Det finns en känsla av frihet i att äga, bruka och förvalta, en frihet som tyvärr inskränkts alltmer under de senaste decennierna.

Herr talman! Den som brukar skog har självklart ett ansvar att värna de gemensamma nyttor som skogen genererar. Vi liberaler tror på individens förmåga att fatta kloka beslut som är väl avvägda. Vi tror på frihet under ansvar. Både jag som liberal och mitt parti värnar skogsägarnas rätt till sin egendom.

Herr talman! Något som är viktigt här är vårt ansvar som lagstiftare. Vårt ansvar är att se till att de regelverk som finns är ändamålsenliga, rättssäkra och effektiva. Miljönyttan och äganderätten måste balanseras mot varandra. Där tar vi genom den proposition som vi nu debatterar och kommer att besluta om i morgon viktiga steg mot bättre balans.

Nu tar vi viktiga steg mot en mer rimlig skogspolitik. Genom tydligare processer och ett mer förutsägbart regelverk ger vi skogsägare bättre förutsättningar att bruka och förvalta sin skog långsiktigt. Med dagens förslag värnar vi miljön samtidigt som vi stärker svensk konkurrenskraft. Det var just skogsutredningens mål: att balansera behovet av ekonomisk tillväxt mot miljöhänsyn och sociala aspekter. Nu går vi fram med ett förslag för ett rikare, friare och mer rimligt Sverige. Det är bra för Sverige, och det är bra för Sveriges skogsägare.

Slutligen, herr talman, vill jag så här i den sista debatten innan sommaren passa på att tacka kammarkansliet, talmanskansliet, utskottets personal och alla kollegor i miljö- och jordbruksutskottet inte bara för det här året utan för hela mandatperioden. Jag vill också önska er en väldigt skön och vilsam sommar – kanske i några veckor, i alla fall, innan allt drar igång inför valet.

(Applåder)

Anf. 143 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Elin Nilsson ondgjorde sig i sitt anförande över Vänsterpartiets skogspolitik. Om man tittar på Naturskyddsföreningens valenkät kan man dock få intrycket att vi egentligen är ganska överens om mycket när det gäller skogen.

I enkäten har alla riksdagspartier fått ta ställning till en rad olika miljöpolitiska förslag. Några av dem berör skogen. Bland annat finns ett förslag om att kartlägga alla ur- och naturskogar och säkerställa att de ges ett strikt skydd senast 2030. Trots att samtliga av dessa skogar ska vara skyddade till 2030 enligt EU:s strategi för biologisk mångfald är många av Sveriges ur- och naturskogar ännu oskyddade.

Ett annat förslag är att säkerställa att 30 procent av Sveriges land- och vattenområden skyddas till 2030. Skyddet måste vara långsiktigt och representativt för Sveriges olika naturtyper.

I båda fallen har Liberalerna svarat att de håller med. Jag har väldigt svårt att få ihop det med partiets agerande under mandatperioden. Den proposition vi debatterar i dag kommer ju snarare att försvåra möjligheterna att skydda ur- och naturskogar eftersom tiden från avverkningsanmälan till avverkning kortas, vilket minskar möjligheten att agera när naturskogar hotas av avverkning. Regeringen har också under mandatperioden skurit ned på skydd av natur.

Jag har också väldigt svårt att förstå svaren från Liberalerna i enkäten i relation till partiets agerande i Miljömålsberedningen, där just de här förslagen fanns på bordet och hade kunnat läggas fram i betänkandet om inte Liberalerna hade stoppat dem.

Därför vill jag fråga Elin Nilsson: Var står Liberalerna egentligen? Ska naturskogarna skyddas eller inte?

Anf. 144 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack för frågorna, ledamoten!

Ja, särskilt värdefull natur ska skyddas. Vi har aldrig sagt något annat. Det vi debatterar här i dag är formerna för hur svensk skogspolitik ska föras. Vi ser en obalans där miljöaspekterna har tippat över till nackdel för äganderätten och brukanderätten, och det rättar vi nu till.

Båda de propositioner vi debatterar i dag handlar väldigt mycket om att skapa just balans. Det finns nämligen en obalans där ägandet och förvaltandet har fått ta ett stort kliv tillbaka.

Detta är ett arbete som pågår brett – inte bara kopplat till de här två propositionerna utan även i den grundlagsutredning som nu är inne i sitt slutskede och som har till uppdrag att just stärka skyddet för äganderätten och pågående markanvändning.

Detta är inte motstående intressen. Man kan värna en stark äganderätt och samtidigt anse att skyddet för väldigt värdefull natur fortsatt ska vara högt.

Det viktigaste i det vi debatterar i dag är att när en inskränkning sker ska den vara rimlig, proportionerlig och välgrundad, och när det väl konstaterats att den ska ske ska en ersättning utgå. Det är det viktiga i den här diskussionen.

Anf. 145 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! I så fall undrar jag vilka initiativ regeringen och Liberalerna har tagit den senaste mandatperioden för att se till att de oskyddade ur- och naturskogarna skyddas. Jag känner inte till några sådana initiativ. Det är snarare så att den proposition vi här debatterar som sagt kommer att försvåra eftersom tiden från en avverkningsanmälan till att avverkningen får påbörjas kortas, vilket minskar möjligheten att agera när man ser att en naturskog är på väg att avverkas.

Som jag var inne på tidigare hade ju Miljömålsberedningen chansen att lägga fram förslag som skulle ha kunnat innebära att alla de här oskyddade skogarna hade skyddats. Men Liberalerna valde att stoppa det. När man hade möjligheten att göra något åt detta valde man alltså att inte göra något.

Jag vet inte varför Elin Nilsson blandar in äganderätten i detta. Jag ställde ingen fråga om äganderätten. Vänsterpartiet har inga som helst förslag om att förändra något i äganderätten. Detta handlar om att vi behöver

skydda de mest värdefulla skogarna, och det krävs agerande från regeringen för att det ska ske.

Anf. 146 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Att Vänsterpartiets ledamot ställer sig frågande till att blanda in äganderätten i diskussionen är kanske just det som visar hur olika vi ser på de här frågorna och vilka olika ingångar vi har i skogspolitiken. Som liberal sätter jag alltid äganderätten främst. Det är grundläggande i en rättsstat att skyddet för äganderätten är starkt. Jag vet att det inte är särskilt viktigt för Vänsterpartiet. Det ser man på den politik de för. Deras kassakista är oändlig, och inskränkningar anses rimliga bara markägaren får betalt.

Det är inte det som är själva grejen. Bara att en markägare får betalt för en inskränkning gör den inte legitim. Det måste också finnas goda skäl för det. Här skiljer sig den politik vi för diametralt åt.

(Applåder)

Anf. 147 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Det talas en del om äganderätten och annat, och man beskyller Miljöpartiet för att ha en galen politik och liknande. Det är klart att den inte riktigt går hand i hand med den propaganda som man har tagit till sig från skogsindustrin. Och den går inte hand i hand med det som den varma gemenskapen härinne brukar tala om.

Men faktum är, herr talman, att vi inte diskuterar äganderätten. Äganderätten är grundlagsskyddad. Det skulle krävas två likadana beslut i två val efter varandra för att upphäva den.

Vi pratar dock om flera andra saker. Och en fråga som jag tycker är väldigt viktig att ställa och få svar på är varför Liberalerna väljer att berätta utåt, för vissa målgrupper, att man står upp för att skydda ur- och naturskogarna i Sverige. Varför åker Liberalernas miljöminister på FN-möten och säger att Sverige ska driva en politik för att skydda 30 procent, för att senare i denna varma gemenskap snacka ned just de förslagen?

Man lyfter inte ett finger. Man reagerar inte över huvud taget, trots larmrapporterna som säger att om vi inte gör någonting kommer vi inte att ha några ur- och naturskogar kvar i Sverige om 25 år.

Detta är inget tyckande. Det berättar Skogsstyrelsen i sina egna rapporter. De visar också att just urskogarna, som Liberalerna åtminstone till vissa målgrupper säger sig värna, nu avverkas i en allt snabbare takt, i en accelererande takt. Liberalerna har haft möjligheten att åtminstone yppa någon form av åsikt om en förändring man vill se. Men inte ens det har man gjort.

Det är kanske inte rätt att fråga hur man kan överleva som parti, eftersom man kanske inte kommer att göra det nu, vilket gläder mig. Men hur kan man ens leva med sig själv när man säger en sak till en viss målgrupp men sedan verkar i en helt annan riktning?

Anf. 148 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, Rebecka Le Moine, för frågan och för att du önskar livet ur mitt parti! Det är ändå lite charmigt, kan man väl säga med viss ironi.

På det här området företräder ni faktiskt en i mitt tycke galen politik. Det står jag fast vid.

Avseende påståendena att vi på något sätt skulle vara köpta av skogsindustrin och propagerar för den vet jag inte om ledamoten lyssnade särskilt noga på mitt anförande, men jag nämnde inte skogsindustrin vid ett enda tillfälle. Den skogspolitik jag har bedrivit under mandatperioden har först och främst gällt ägandet. Skogsbrukarna, Sveriges 330 000 privata markägare, behöver ett stärkt rättighetsskydd.

Jag sitter med i den grundlagsutredning som ser över äganderätten. På papperet har äganderätten inte ändrats. På papperet har svenskt ägande ett starkt skydd. Men i praktiken har det de senaste 10–15 åren skett en utveckling i helt fel riktning. Ägande- och brukanderätten har inskränkts fundamentalt. Det är det som vi nu tar fasta på att göra någonting åt, för att skapa balans i detta system igen.

Jag tror att till och med Miljöpartiets ledamot delar bilden att nuvarande system, där markägare ställs på bar backe för att staten inskränker brukandet, inte är okej. Det är faktiskt det som är den viktigaste frågan i all form av skogspolitik som vi pratar om.

Anf. 149 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Jag önskar kanske inte livet ur ett parti, men jag hoppas att väljarna straffar de partier som fundamentalt sviker sina egna ideal och sina vallöften, bland annat genom att krama om Sverigedemokraternas ledare i tid och otid.

Men de sviker också i den här frågan. Södra, som jag tror att man ofta får en bild av som ett kooperativ, är nämligen också skogsindustri.

De väldigt ömmande fallen, som ledamoten talar sig varm för med mycket känsla, är egentligen ett fåtal fall, 20–50 fall om året i Sverige. Medan den här regeringens oansvariga politik, kanske driven av naturhat, har saboterat möjligheten för 500–600 markägare per år. Det här är alltså inte en politik som tar ansvar för Sveriges skogsägare. Det är en politik som ensidigt lyssnar på argument och propaganda från skogsindustrin och som ofta förkläs genom att man lägger fram det i form av skogsägarnas intresse. Men det finns två olika intressen här. För den som läser propositionen och lyssnar blir det väldigt tydligt vems intresse man går till mötes.

Ledamoten sa att det också är för att gynna landsbygden som man vill föra den här politiken. Det är absolut en berömvärd tanke. Men jag vill lägga till: Tänk då på dem som bor och verkar på landsbygden men som får sin skog, hela sin omgivning och sitt landskap förändrat och förstört tack vare att aktieägare från Stockholm vill ha vinst på sina investeringar. Det här är inte en politik som är till för att främja lokalt inflytande utan en politik som flyttar makt från landsbygden till Stockholm.

Anf. 150 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Innan jag går in på själva skogsfrågan igen vill jag, bara för sakens skull, uttrycka att jag står helt och fullt bakom min partiledare och den riktning som vårt parti har tagit. Det är bra för Sverige. Vi har gjort fantastiskt mycket bra inom så många områden under den här mandatperioden, och vi behöver få fortsätta den resan.

Jag vänder mig lite mot retoriken som idiotförklarar mig och förklarar mig oförmögen att ta till mig information och att bilda mig en egen upp-

fattning. Jag har under hela mitt liv stått för frihet. Äganderätten är ett fundament i allt jag har gjort politiskt. Växer man upp i en skogsbrukande familj inser man hur viktig rätten att bruka och förvalta sin mark är. Det är därifrån jag har mitt engagemang för äganderätten, inte från några nyhetsbrev från diverse aktörer.

För sakens skull vill jag också säga att jag har mycket kontakt med skogsindustrin och med markägarorganisationer. Men jag har också mycket kontakt med miljörörelsen och andra aktörer i samhället, som sig bör när man är politiskt aktiv. Man tar in mycket information, och man bildar sig en egen uppfattning.

För mig som liberal är äganderätten fundamental. Den är ett liberalt grundfundament.
(Applåder)

Anf. 151 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Herr talman! Skogen utgör livsmiljö för en stor del av den biologiska mångfalden i Sverige och är hem för många hotade arter. Dagens intensiva skogsbruk påverkar många arter negativt, och skogsavverkning är i dag ett av de största hoten mot biologisk mångfald i Sverige. I stället för levande skogar med träd av alla åldrar, en blandning av trädarter och död ved, består våra skogar i dag till stor del av planteringar med likåldriga granar eller tallar som avverkas långt innan de når sin maximala livslängd.

Våra skogar brukas för att ge så hög ekonomisk avkastning som möjligt, och vi har ett skogsbruk som ensidigt prioriterar produktion på den biologiska mångfaldens bekostnad.

Miljömålsberedningen har uppskattat att det finns ungefär 1,5 miljoner hektar urskog och naturskog som inte är skyddade i Sverige. Det här är bland de mest värdefulla skogarna i hela Europa. En rapport från Skogsstyrelsen visar att avverkningen av skogarna är fyra gånger högre i dag än när den här regeringen tillträdde. Gör vi ingenting kan alla oskyddade urskogar och naturskogar vara borta om 25 år, och de kan aldrig ersättas. Det unika gemensamma naturarvet riskerar alltså att bli till papper.

Riksdagen har beslutat om miljömålet Levande skogar, som bland annat innebär att skogens biologiska processer och ekosystemtjänster ska bibehållas, att arter ska ha möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden genom grön infrastruktur, att hotade arter ska återhämta sig och att skogens värden för friluftsliv ska värnas. Utvärderingen av miljömålet visar att det inte nås och att utvecklingen går åt fel håll. Vi förlorar naturvärden som inte går att återskapa, och det saknas styrmedel för att säkerställa en bevarad biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Många saker skulle behöva göras: Stoppa avverkningen av skogar med höga naturvärden, anta mål och skydda 30 procent av skogsmarken, ställa om skogsbruket i riktning mot hyggesfritt, införa ekonomiska incitament för att låta skogen stå längre innan avverkning och införa effektiva sanktionsmöjligheter för brott mot skogsvårdslagen.

Men hur svarar regeringen på det allvarliga läget? Under mandatperioden har man gjort brutala nedskärningar på naturvården. Resurser till skydd och skötsel av värdefull natur, däribland skog, har kapats sedan regeringen tillträdde.

Miljömålsberedningen hade tidigare under mandatperioden ett viktigt uppdrag att föreslå en strategi för hur Sverige ska nå åtaganden inom EU

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

och globalt om biologisk mångfald och upptag av växthusgaser. Under arbetets gång fanns en mängd bra förslag som skulle ha stärkt skogens biologiska mångfald och klimatnytta. Tyvärr förkastades de mest betydelsefulla förslagen av högerpartierna, och att betänkandet blev så urvattnat var till stora delar ett resultat av skogsbolagens påtryckningar.

Nu lägger partierna i regeringsunderlaget alltså fram den här propositionen. Där föreslår man bland annat att kopplingen mellan en avverkningsanmälan enligt skogsvårdslagen och en anmälan till samråd enligt miljöbalken ska tas bort. De vill också att tiden mellan avverkningsanmälan och avverkning ska kortas från 63 veckor och att markägarens kostnad för att skaffa kunskap ska begränsas, tillsammans med en rad andra förslag.

Propositionen är ett resultat av regeringens skogsutredning som förra året överlämnade sitt slutbetänkande. Av direktiven till utredningen framgår tydligt att syftet var att öka avreglering och produktion inom skogsbruket. Samtidigt hävdar man att målen för skogspolitiken i skogsvårdslagen där det står att produktions- och miljömål ska vara jämställda ska kvarstå. Det går helt enkelt inte ihop.

Regeringen bortser helt från att vi befinner oss i en kris för både ekosystemen och klimatet och att den samlade kunskapen visar att utvecklingen för miljötillståndet i skogen sedan länge går åt fel håll. I den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålet Levande skogar konstaterar Skogsstyrelsen att den främsta orsaken till miljöproblemen i skogsbruket är kombinationen av att det saknas incitament för att värna miljön och att det finns starka ekonomiska incitament för ett produktionsinriktat skogsbruk, samtidigt som politiken ger frihet att prioritera virkesproduktionen.

Skogsstyrelsen konstaterar att den svenska modellen med frihet under ansvar haltar eftersom incitamenten i praktiken bara är inriktade på produktion. I den nyligen publicerade rapporten *Biologisk mångfald i skogen* slår Skogsstyrelsen fast att tillståndet för den biologiska mångfalden i Sveriges skogar är allvarligt. Bakomliggande orsaker är bland annat ett storskaligt trakthyggesbruk med begränsad miljöhänsyn. Man konstaterar att biologisk mångfald i skogen är en central ekonomisk resurs och att den utgör en grundläggande förutsättning för skogsekosystemens funktion och för leverans av ekosystemtjänster som virkesproduktion, klimatreglering, vattenrening, erosionsskydd, översvämningsskydd och rekreationsvärden.

Minskad biologisk mångfald kan därför få negativa effekter för både miljön och samhällsekonomin. Internationella studier visar att förlust av naturkapital redan i nuläget påverkar finansiell stabilitet och försörjningssystem negativt.

Trots den kris som våra skogars ekosystem befinner sig i väljer regeringen och Sverigedemokraterna att lägga fram en proposition som försämrar skyddet av naturen och den biologiska mångfalden. Kopplingen mellan skogsvårdslagen och miljöbalken försvagas med förslagen, och det riskerar att försämra möjligheterna till hänsynstagande. Genom att förkorta tiden mellan avverkningsanmälan och avverkning försämras möjligheten att ta hänsyn vid avverkningar. Det begränsar också möjligheterna för allmänheten och ideella organisationer att ta del av anmälningar och föra fram synpunkter innan avverkning.

Myndigheten för civilt försvar varnar för att kortare handläggningstid försvårar riskbedömningar kopplade till naturolyckor som ras, skred och

översvämningar. Naturskyddsföreningen anser att förslaget försämrar Skogsstyrelsens möjlighet att utöva tillsyn. Svenska Turistföreningen och Svenskt Friluftsliv menar att förslaget försämrar tillsynen och att det riskerar höga natur- och rekreationsvärden.

Vänsterpartiet instämmer i kritiken från remissinstanserna och anser att propositionen försämrar skyddet av biologisk mångfald och försvagar möjligheterna att uppnå ett långsiktigt hållbart skogsbruk. Vi ställer oss endast bakom förslaget om att beslut enligt skogsvårdslagen ska överklagas till mark- och miljödomstol i stället för som i dag till förvaltningsdomstol. Vi tycker att det är rimligt att alla överklaganden samlas i samma domstolsslag, vilket kan leda till en mer enhetlig och effektiv prövning. I övrigt yrkar vi avslag på propositionen.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

(Applåder)

I detta anförande instämde Rebecka Le Moine (MP).

Anf. 152 HELENA LINDAHL (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till propositionen, och jag yrkar även bifall till reservation 6.

Herr talman! Skogen är viktig för Sverige. Den betyder mycket för jobben, företagandet, klimatomställningen och hela landsbygden.

För många skogsägare är skogen också något mycket personligt. Det är mark som har gått i arv i generationer. Det är skog som man själv har planterat, röjt och gallrat och som man hoppas kunna lämna vidare i gott skick. Därför är skogspolitik viktigt. Det handlar inte bara om regler och paragrafer, utan det handlar om vilka förutsättningar människor ska ha för att bruka och utveckla sin mark.

Jag kan inte låta bli att kommentera några saker som har sagts i dag. Det har varit lite diskussioner om norra Sverige och att det skulle vara synd om folk om man avverkar skog runt knuten eftersom det blir tråkigt för dem som bor där.

För oss som bor och lever på landsbygden i norra Sverige, säkert också på andra ställen, är skogsbruk livet. Det är det som gör att våra byar och samhällen många gånger över huvud taget existerar, att vi har jobb att gå till, att huspriserna är någorlunda höga och att boende i omgivande byar kan arbeta i byn där skogsbruket finns. Skogsbruket kan vara orsaken till att vägen byggs. Den skulle kanske aldrig byggas om det inte var så att skogstransporter gick på den vägen.

För mig är skogsavverkning och skogsbruk liv på landsbygden. Vi är inte så bortskämda med jobb. Det finns inte några stora arbetsmarknader i närheten. Det är tråkigt att den delen inte förs fram.

Jag skulle vilja påpeka en annan sak. Det är märkligt att en del av oss i salen pratar om biologisk mångfald men nämner ingenting om klimat. Skogen är inte bara en kolsänka där den står, utan den betyder jättemycket för att byta ut produkter som i dag kommer från fossila bränslen. Det om något är viktigt att ta upp.

Sedan var det frågan om naturskogar. Jag bor nära fjälltrakterna i Norrlands inland, och jag kan säga att över 1 miljon hektar fjällskog är avsatt som naturskog. Det är också naturskog.

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

När jag hör företrädare för exempelvis Miljöpartiet stå i tv och säga att naturskogarna kommer att vara borta inom 25 år tycker jag att de töjer på sanningen.

Herr talman! Regeringens proposition innehåller flera förslag som syftar till att förenkla för Sveriges skogsägare, vilket är väldigt positivt. En hel del går i rätt riktning, och vi välkomnar förslagen som stärker äganderätten och minskar onödigt krångel.

Men jag och Centerpartiet hade nog hoppats på att propositionen skulle vara något mer omfattande och innehålla fler av alla de kloka förslag utredaren Göran Örlander tog fram. Problemet är inte det som står i propositionen, herr talman, utan det som saknas.

Skogsutredningen hade i uppdrag att ta fram reformer som stärker äganderätten och samtidigt skapar bättre förutsättningar för ett aktivt och hållbart skogsbruk. Utredaren gjorde ett omfattande arbete och lade som sagt fram många viktiga förslag. Regeringen har i dagsläget gått vidare med en mindre del, och det är väl det min kritik gäller.

Något jag vill betona är skogens klimatnytta, och utredaren skrev en hel del om detta. I dag talar vi ofta om klimatnytta som hur mycket kol som lagras i stående skog. Det är förstås viktigt, men det är inte hela bilden. Låt mig ta ett exempel. Om ett träd står i skogen binder det kol, vilket är bra. Men om trädet avverkas och används för att bygga hus i trä i stället för i betong kan utsläpp från byggande minska, om restprodukterna används till biodrivmedel kan de ersätta fossil diesel och om träfiber används i förpackningar eller textilier kan de ersätta plast och andra fossilbaserade material. Det är också klimatnytta.

Utredaren föreslog också att Sverige borde utveckla ett bredare sätt att mäta skogens klimatnytta. I dag tittar vi främst på hur mycket kol som lagras i den stående skogen, och utredaren menar att detta mått är för snävt och inte fångar hela skogens bidrag till klimatomställningen. Uppsidan med ett bredare mått är att vi får ett bättre beslutsunderlag och kan fatta mer välgrundade beslut om hur skogen bäst bidrar till klimatet både som kolsänka och som förnybar råvarukälla, och då till mer än bara papper. Det förslaget hade Centerpartiet gärna sett i propositionen.

Jag tror att detta hade varit bra, för i många nyhetsinslag och debatter lyfts det bara fram att skogen ska stå där den står och inte avverkas för att den är den bästa kolsänkan. Men att skogen är så mycket mer och exempelvis kan användas för att ersätta produkter som i dag baseras på fossila råvaror är viktig information som behöver gå ut till allmänheten.

Herr talman! Så till samrådsplikten. Till viss del finns detta med i propositionen, och i grunden delar Centerpartiet regeringens ambition. Färre skogsbruksåtgärder ska kräva samråd, vilket kan minska byråkratin för skogsägarna. Det är bra. Men här finns ett problem: Vi vet ännu inte vilka åtgärder som i framtiden kommer att kräva samråd. Om samråd bara krävs i ett fåtal tydligt känsliga situationer blir det en verklig förenkling. Men om många vanliga skogsbruksåtgärder fortfarande omfattas blir förändringen betydligt mindre. Här finns viss kritik, för riksdagen förväntas ta ställning till reformen innan det går att bedöma hur stor förenklingen faktiskt blir.

Herr talman! Det kanske viktigaste som saknas i propositionen är ett tydligt paket för att öka skogens tillväxt. Detta är avgörande, inte minst om Sverige ska minska sitt beroende av olja och gas. Fossilbaserade driv-

medel, byggmaterial och produkter ska ersättas med förnybara alternativ. Men varifrån ska de förnybara råvarorna komma? Ett viktigt svar är: från den svenska skogen. Men om vi vill använda mer biobaserade material behöver vi också producera mer råvara på ett hållbart sätt.

Då spelar modern skogsskötsel stor roll. Det är viktigt att komma ihåg att det inte bara är regler som avgör hur mycket skog som produceras. Kunskap och investeringar spelar också stor roll. Två skogsägare kan ha liknande mark och liknande förutsättningar. Men om den ena får bättre rådgivning, använder bättre plantor och gallrar vid rätt tidpunkt kan den skogen efter några decennier ge betydligt mer virke av bättre kvalitet. Därför räcker det inte att enbart förenkla regler. Vi behöver också fler insatser som stärker skogsbruket i praktiken.

Här är utredaren tydlig. Det är i första hand skogsägarna och skogsnäringen som står för investeringarna i skogen. Statens roll är inte att själv göra investeringarna utan att skapa villkor som gör det mer attraktivt och möjligt att investera.

Utredaren lyfte bland annat fram att staten kan bidra genom bättre rådgivning, kunskapsöverföring och forskning. Det kan handla om hur framtidens skogar ska klara torka, stormar och skadeangrepp bättre samtidigt som de producerar mer råvara på ett hållbart sätt. Det kan även gälla forskning och satsningar på bättre plantmaterial, förädlat skogsodlingsmaterial och ny teknik som kan öka tillväxten och stärka skogens produktionsförmåga. Det kan också vara bättre stöd till skogsägare när det gäller gallring, föryngring och klimatanpassning.

Det är denna helhet som saknas i propositionen men som jag hoppas ska lyftas fram så småningom.

Herr talman! Avslutningsvis: Skogsbruk är långsiktigt. En skogsägare fattar inte beslut i fyraårscykler, utan många beslut fattas i perspektiv på 30, 50 eller 80 år. Därför behöver skogspolitiken också vara långsiktig och förutsägbar. Propositionen tar steg i rätt riktning, men det behövs lite mer. Vi behöver bli bättre på att mäta skogens klimatnytta, vi behöver tydligare regler och vi behöver bättre förutsättningar för att öka tillväxten på ett hållbart sätt.

Sveriges skogsägare fattar långsiktiga beslut varje dag. Det borde politiken också göra.

(Applåder)

Anf. 153 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Jag tackar Helena Lindahl för anförandet. Det är alltid trevligt att lyssna på ledamoten när hon pratar skogspolitik. Men ibland när jag lyssnar på företrädare för Centerpartiet låter det som att så länge markägaren får ersättning för en inskränkning i pågående markanvändning är den godtagbar. En tillräckligt stor kassakista verkar vara lösningen på allt. Det gäller artskyddsinskränkningar och ibland även kommande restaureringsplan.

Detta är för mig rent socialistiska tankebanor, där utgångspunkten är att staten tar det staten vill ha och dessutom anser sig ha rätt till det eftersom statens intressen alltid är överordnade individens. Som liberal ryser jag lite bara av att yttra detta.

Är inte ersättning bara en ren hygienfaktor i en rättsstat när det sker en inskränkning, Helena Lindahl? Är det inte minst lika viktigt att antalet

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

inskränkningar blir färre och i större utsträckning än i dag baseras på väl motiverade underlag?

Anf. 154 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Det känns nästan som om det var jag som stod där Elin Nilsson står och ställde frågor till Elin Nilsson. För mig kändes det som att jag stod utanför en bubbla och tittade in. Jag tänkte: Vad säger hon? Det där brukar ju jag säga.

Jag håller med om att vi inte ska hälla skattepengar över avsättningar. I Grundlagskommittén driver Centerpartiet att det ska vara proportionerligt, det vill säga att staten måste rätta mun efter plånbok. Så ska det vara. Man ska skydda det som är mest skyddsvärt. Det är också något som Centerpartiets medlemmar tycker är bra och som vi också fattar beslut om på stämmor.

Jag antar att ledamoten har läst något annat, men då säger jag: Man ska inte tro på allt man läser! Det sa mamma till mig när jag var liten och läste skvallertidningar.

Anf. 155 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, Helena Lindahl, för svaret! Det är förmodligen nu jag borde fråga ledamoten hur hon och Centerpartiet ska få gehör för detta synsätt bland den skara vänsterpartier som Centern tänker sig regera landet med efter valet. Men jag låter det bero, för om det är något som står klart för alla i den här kammaren är det att Helena Lindahl inte behöver bära rutiga skjortor för att visa att hon alltid är redo att dra en lans för äganderätten och familjeskogsbruket.

Jag tänker i stället passa på att tacka ledamoten för den tydliga röst hon varit för just familjeskogsbruket och äganderätten under sina år i riksdagen, som hon snart lämnar. Helena Lindahl har gjort skillnad, och jag är övertygad om att ledamoten på ett eller annat sätt kommer att fortsätta att göra det.

Det har varit fantastiskt roligt att få lära känna och arbeta tillsammans med ledamoten. Det har vi ju fått göra även om vi just nu tillhör olika sidor av politiken. Ni är alltid välkomna över.

Jag tänker såklart särskilt på våra resor till Ukraina. Om dessa finns det mycket att berätta, men det finns det inte tid för och allt kanske inte heller passar sig här i kammaren. Men särskilt minnesvärt var det när vi av misstag fick närstudera polskt skogsbruk några kilometer från den ukrainska gränsen när vi körde fel och plötsligt befann oss på en mycket dålig skogsbilväg. Jag tror att vi båda då var ganska tacksamma över att vara uppväxta på landsbygden och kunna hantera rätt dåliga vägar.

Tack för allt du har gjort här, Helena Lindahl, och tack för fin vänskap!

Anf. 156 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Tack så hemskt mycket igen, Elin Nilsson! Jag blev nästan stum och dessutom rörd.

Det är någonting särskilt att börja i riksdagen. Ni kommer säkert alla ihåg er första dag här, hur man nöp sig armen och var livrädd att någon skulle slänga upp dörren och fråga om man kunde något och så skulle man krackelera och visa att man inte kunde det. Nu är snart den sista dagen inne

– det är i alla fall vår sista debatt i dag – och då kanske man känner på ett annat sätt. Men man kommer ju ihåg båda.

Det här är min fjärde mandatperiod. Jag måste säga att det har varit en fantastisk ynnest att få vara riksdagsledamot, att få bära folks förtroende och hopp och att få dela dagarna med fantastiska tjänstemän, politiker och alla er i miljö- och jordbruksutskottet. Även om vi ibland har hårda debatter och kanske inte alltid tycker lika tycker jag väldigt mycket om er som personer. En del av er har också blivit mina vänner. Jag kommer att fortsätta att ha nära kontakt med er.

Jag är så glad över att jag har fått lära känna Elin Nilsson. Vi delar väldigt mycket, inte minst kärleken till skogen och till landsbygden. Jag vill framföra ett varmt och innerligt tack, från hjärtat!
(Applåder)

Anf. 157 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! I Helena Lindahls anförande fick vi höra om vikten av att öka produktionen och mycket annat. Jag fick också höra lite kritik mot att Miljöpartiet läser upp siffror om att ur- och naturskogar kan vara borta om 25 år. Därför tänkte jag ta tillfället i akt att upprepa dem. Det handlar om 670 000 hektar skog med oersättliga värden. Det är inte en åsikt, utan det är Skogsstyrelsen som har kommit fram med dessa siffror och denna rapport. Har vi hamnat i ett sådant läge att inte ens våra expertmyndigheters rapporter kan accepteras eller innehållet tas som en sanning är det svårt att hitta en gemensam grund. Detta kommer jag alltså att upprepa vid alla givna tillfällen, för det är viktigt.

Jag går över till mina frågor. Jag tror att vi har ett gemensamt intresse och en gemensam vurm för att markägare i Sverige, skogsägare runt om i vårt land, som vill göra miljönytta och som har en tanke kring sin skog också ska få möjlighet att förverkliga den.

Jag är väldigt bekymrad över lönsamheten för skogsägare i Sverige. Mellan 2011 och 2017 var det 60 procent som gick med förlust. Endast 20 procent gick plus. För Södras typgård ligger vinsten på 2 920 kronor. Det är en siffra som inte står sig särskilt väl om man jämför med andra skogsägare inom EU. Det här är alltså före kapitalkostnader. Min fråga till ledamoten är vilka åtgärder – som kanske inte rymdes i propositionen – som vi, om Centerpartiet fick önska lite, hade behövt få på plats för att öka lönsamheten för den enskilda skogsägaren.

Anf. 158 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket för frågan, Rebecka Le Moine! Jag kommer också med en dåres envishet att upprepa att skogsnäringen är viktig för Sverige och för landsbygden. Jag har själv bott i en av alla dessa byar där sågen betydde allt och fortfarande gör det. Den skapar jobb åt flera hundra personer både i Bygdsiljums by och i omgivande byar. Jag vet inte vad som skulle hända med dem och andra byar och med alla investeringar i infrastruktur runt omkring om inte skogsbruket fanns.

Ibland blir jag ledsen när jag tycker att det polariseras för mycket kring skogen och sägs att den bara huggs ned och används till papper. Det är ju inte sant, och det tragiska är att man inte ens får möjlighet att kommentera det i medierna.

Det snurrar till exempel runt något från *Ekot* om att om 25 år är alla naturskogar borta. Jag tror att det var ett av Miljöpartiets språkrör som sa det i någon av kvällsnyhetskanalerna. Men då säger man inte hela sanningen utan pratar egentligen bara om skogen nedanför fjällgränsen. Jag tycker att man ska säga det, för det finns ju redan väldigt mycket skyddad skog. Om jag inte missminner mig är 1,2 miljoner hektar fjällskog skyddad. Där finns det enormt höga naturvärden. Varför tar Miljöpartiet inte upp det?

Jag hinner inte svara på frågan om vad vi i Centerpartiet drömmer om och hur vi ska öka inkomsten för skogsägare, men jag kanske får chansen i mitt andra inlägg.

Anf. 159 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Herr talman! Skogsindustrins jobbskapande bekymrar mig väldigt, för i samma takt som man rationaliserar skogsindustrin rationaliserar man också bort jobb. Jag har besökt sågverk och fått höra om investeringar som ska leda till fördubblad kapacitet och volym. Det man även sa då var att det inte kommer att betyda att dubbelt så mycket skog levereras utan att det kommer att påverka andra och göra att de inte kan blomstra på samma sätt.

Frågan om arbetstillfällen när man tar in dubbelt så stor skogsvolym i sin produktion är också intressant. Antalet arbetstillfällen kommer nämligen att ligga kvar. Man ökar volymen men behåller samma arbetsstyrka, samtidigt som andra sågar läggs ned.

Enligt statistiken jobbar allt färre inom skogssektorn. Antalet minskade med 60 procent mellan 1990 och 2020. Samtidigt som man är glad över att skogsbruket blir mer automatiserat och rationellt försvinner alltså jobb längs den här vägen. Industrin centraliseras också.

Av dem som utför själva arbetet är väldigt få svenska medborgare. Den absolut största delen av dem som är sysselsatta och sköter plantering och röjning kommer från utlandet.

Jag ser detta som två stora utmaningar som skulle kunna få en bättre utveckling om vi ställde om och skapade en mer lokal ekonomi och fler lokala jobb genom ett hyggesfritt och naturnära skogsbruk. Nu ger jag Centerpartiet chansen att svara. Hur ser man på den möjliga utvecklingen?

Anf. 160 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Det var många frågor, som jag inte kommer att kunna besvara på två minuter. Men jag ska försöka göra mitt bästa.

Så här ser det ju ut inom alla branscher. Saker och ting effektiviseras genom årtiondena, och det kommer ny teknik. Men det skapar också nya jobb.

Jag tänker just nu på skogens klimatnytta. Vi behöver till exempel skapa mer produktion av biodrivmedel i Sverige, och det är klart att det är klokt att skapa den där skogen finns. Då kan det också bidra till fler arbetstillfällen.

Kort- och långlivade produkter är också bättre för klimatet än att använda fossila produkter som bas. Det tror jag att ledamoten håller med om.

Sedan är det ju så att om det är fler som tävlar om skogen kommer också priserna på skogen att öka. Då lär den som är skogsägare också få bättre betalt. Jag måste säga att jag inte har hört talas om någon skogsägare

som är missnöjd, men vi kanske träffar olika personer. Jag säger inte att det är fel; jag säger bara att jag inte har hört det tidigare.

Däri ligger väl egentligen Centerpartiets önskemål: att vi ska bli mer självförsörjande, inte bara på mat utan också på konstgödsel och på biodiesel – sådant som vi faktiskt redan i dag kan skapa i Sverige med skogens hjälp genom att ta till vara till exempel biokoldioxid genom en katalytisk process och så vidare.

Det är också så att både skogsindustrier och skogsägare behöver ha långsiktiga, säkra spelregler. Då kan man inte ha osäkerhet om huruvida staten ska lägga en våt filt över stora delar av skogsägares marker så att de får dra de fallen till domstol för att kunna få betalt. Som min kollega sa: Så kan vi inte ha det i en rättsstat.
(Applåder)

Anf. 161 REBECKA LE MOINE (MP):

Herr talman! Jag tänkte faktiskt förlänga lite av det utbyte som vi har haft i de replikskiften som vi har haft här tidigare. Det senaste avslutades med att staten inte ska lägga en våt filt över landsbygden.

Denna dag har riksdagens knappa majoritet röstat igenom att kommuner inte ska kunna ha ett veto mot urangruvor. Att öppna gruvor är verkligen att lägga en våt filt över landskapet. Men då talar regeringen mycket tyst, eller faktiskt inte alls, om äganderätten.

När det gäller utländska gruvor trumfar de företagen äganderätten och historien som människorna på de här platserna har förvaltat, gårdarna som man kanske funderat på att investera i och lämna över till sina barn och barnbarn. Man får i stället leva i ovisshet och med oron att den här platsen kanske kommer att förvandlas till ett gigantiskt gruvhål.

Det har också pratats en del om finansiering och att man måste prioritera. Jag noterar då att man väljer att prioritera bort alla de markägare – de är väldigt många, 556 stycken – som under ett års tid har hört av sig till Skogsstyrelsen och till länsstyrelser och sagt: ”Jag vill gärna skydda min skog.” De markägarna finns. Men det talas väldigt tyst eller inte alls om dem från Tidöpartiernas perspektiv. Det är de markägarna som nu får leva i oro och ovisshet. Kommer man att kunna få ersättning för de höga naturvärden som man på frivillig grund vill och tar initiativ till att skydda?

Svaret är nej, för den här regeringen har sänkt naturvårdsbudgeten – kanske som en hämndaktion mot Miljöpartiet. Men de som drabbas är markägarna, som tvingas stå i kö och leva med den här ovissheten. Deras efterfrågan motsvarar tre års budget av Tidöpartiernas storlek. Detta visar ganska väl regeringens nonchalans mot markägare som inte går i skogsindustrins ledband och som inte väljer att låta skogsindustrin annektera deras skog på sina villkor.

Herr talman! Den här propositionen är en produkt som går ut på att tvinga fram volym, avverkning och leverans rakt ned till skogsindustrin. Det finns inte ett spår av regelförenkling för skogsägare. Det finns inget som möter deras vardag och inget som handlar om att underlätta för de skogsägare som vill ha något annat än kalhyggen.

Herr talman! När de sista naturskogarna avverkas förlorar vi inte bara biologisk mångfald utan också kolinlagring, klimatanpassning, viktiga värden för människors vardag och samhällets långsiktiga motståndskraft. De här förlusterna är i många fall irreversibla.

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

Det här är något som den brittiska underrättelserapporten varnar för. Utan säkra och funktionella ekosystem får vi ett mindre säkert och funktionellt samhälle. De boreala skogarna pekas faktiskt ut i rapporten som en risk, och det kan vi lätt tänka oss. Om vi är i ett osäkert läge med aktörer som vill Sverige illa och på det ska hantera skogsbränder, översvämningar eller andra former av naturkatastrofer blir vi än mer sårbara.

Enligt ny forskning uppskattas det intensiva svenska skogsbruket ha orsakat en kolförlust som är större än Sveriges fossila utsläpp sedan 1834. Jag tar det igen, herr talman: Utsläppen från ett skogsmissbruk i Sverige under lång tid motsvarar och överträffar utsläppen från förbränning av fossila bränslen sedan 1834.

Det här är något som är fullständigt häpnadsväckande och alarmerande, och det borde kullkasta hela skogsdebatten. Men Tidöregeringen har gjort allt för att bara fortsätta med business as usual.

Sveriges sista naturskogar håller nu på att försvinna. Skogsstyrelsen visar i sina analyser att om dagens avverkning fortsätter kan alla oskyddade naturskogar och kontinuitetsskogar nedanför den fjällnära gränsen, vilket omfattar 670 000 hektar skog med helt oersättliga värden, vara borta om 25–26 år. Och avverkningstakten av de skogar som aldrig skulle avverkas accelererar under Tidöregeringens tid.

Samtidigt ökar klimatförändringarna riskerna både för skogen själv och för samhället. I det här läget väljer regeringen att föra en politik som ökar trycket på skogen, som minskar kontrollen och som försvagar skyddet. Det går i helt motsatt riktning mot vad forskningen säger behövs. Det går också helt emot vad svenska folket efterfrågar.

Det här är förslag som inte gynnar skogsägarna, trots att man försöker klä dem i en sådan retorik. Förslagen som förenklar skogsägarnas vardag och entreprenörskap lyser med sin frånvaro i den här propositionen.

Herr talman! Vi debatterar riktningen för svensk skogspolitik. Den riktning som regeringen nu föreslår leder till mer regelkrångel och mer rättsosäkerhet och till att mer ansvar läggs på den privata skogsägaren. Det här riskerar att leda till att fler avverkningar genomförs som faktiskt bryter mot lagen och de lagar som vi gemensamt stiftar. De här avverkningarna kommer i större omfattning att ske utanför våra myndigheters kontroll.

Herr talman! Jag yrkar avslag på hela propositionen och bifall till reservation 1.

Jag tänkte gå in på några av de förslag som finns. Det första gäller kopplingen mellan avverkningsanmälan och miljöbalken. Regeringen vill ta bort den automatiska kopplingen mellan avverkningsanmälan och samråd enligt miljöbalken. Detta kan låta tekniskt, men i praktiken är det ett omfattande systemskifte.

Herr talman! Dagens ordning är kanske inte perfekt, men den fyller en funktion. Den ger möjlighet att uppmärksamma naturvärden, myndigheter får möjlighet att ingripa och det finns en grundläggande struktur som ger både tillsyn och viss rättssäkerhet. Nu vill regeringen ersätta detta med ett nytt system som i praktiken inte är beskrivet. Det presenteras i några få meningar men saknar konkret innehåll och en ordentlig konsekvensanalys.

Det här är inte seriös lagstiftning, herr talman, och konsekvenserna riskerar att bli mycket allvarliga. När ansvaret flyttas från systemet till den enskilda markägaren blir det markägaren som själv ska avgöra när samråd krävs. Detta innebär en risk för felbedömningar, och det innebär att männi-

skor kan hamna i situationer där de oavsiktligt bryter mot lagen med straffansvar som följd.

Det finns inga tydliga regler för hur den nya ordningen ska fungera. Det finns inga konkreta gränsdragningar och ingen tillräcklig konsekvensanalys. Vi ska i riksdagen alltså fatta beslut om en förändring vars faktiska innehåll inte är beskrivet utan ska tas fram i efterhand. Det här är inte en ansvarsfull lagstiftningsprocess.

Det andra förslaget jag vill uppehålla mig vid handlar om att minska tiden från avverkningsanmälan till ett automatiskt godkännande av avverkning. Den processen ser i dag ut så att en markägare anmäler till Skogsstyrelsen vilken yta som ska avverkas, och efter sex veckor kommer ett automatiskt godkännande att börja avverka.

Det här är en helt galen ordning redan som det är, för Skogsstyrelsen hinner på sex veckor inte ens titta på de här ärendena eller besöka skogen. Det kan alltså betyda – och betyder i flera fall – att skogar med höga naturvärden och arter som har ett juridiskt skydd avverkas, trots att de inte ens har blivit granskade. De avverkas i strid med den lagstiftning vi gemensamt har stiftat.

Genom att denna tid kortas till tre veckor kommer Skogsstyrelsen att få ännu mindre möjlighet att bistå med rådgivning och hjälp. Det finns ännu mindre möjlighet för skogsägare som vill vara ansvarsfulla i sitt brukande att faktiskt följa den gemensamma lagstiftningen. En anmälan kan alltså efter tre veckor leda till ett automatiskt godkännande.

Skogsägare har ofta en långsiktighet. De kan ha ärvt sin skog och funnits på platsen i generationer – i flera decennier. Det här är en långsiktig business. Att gå fram med ett förslag som ska korta den avslutande tiden för skogen från sex veckor till tre veckor är ingenting som förbättrar situationen för den privata markägaren. Man har haft år på sig att tänka igenom de här besluten.

Fru talman! Jag ska ge lite bakgrund och kontext. Vi har i Sverige en industri som är överetablerad. Det handlar om magar som inte går att mätta ens om vi skulle avverka hela den svenska skogen; då skulle vi ändå behöva importera skog.

Vi har nu ett läge där vi främst har skog som är ung, och vi har skog som är gammal. Det är inte tillåtet att avverka den unga skogen, och det är i den gamla skogen som arterna ofta har sin hemvist och där den biologiska mångfalden finns. Avverkningar får enligt miljöbalken faktiskt inte ske där det finns hotade skyddsvärda arter som bor och lever på den aktuella platsen.

Det är därför det egentliga skälet inte är att göra det lättare för markägaren utan att se till att skogar som annars aldrig hade fått avverkas nu kan slinka med och efter tre veckor finnas tillgängliga för en omättlig industri. I dag granskas som sagt bara 1–2 procent av avverkningarna; resten vet vi inte mycket om. Nu ska detta halveras.

Det är som att regeringen hade ett mål om att 99,0 till 99,5 procent av alla avverkningar av skogar i Sverige ska ske utom vår kontroll och mot vår lagstiftning. Det hade varit klädsamt om man i så fall hade varit ärlig med denna målsättning.

Fru talman! När tiden krymper för att inkomma med information och olika åsikter i frågan krymper också möjligheten att påverka. Detta bryter egentligen mot Åhuskommissionens intention att möjliggöra för olika

organisationer att inkomma med åsikter och att ha möjlighet att påverka sin omgivning – särskilt det som har stor miljöeffekt.

Fru talman! Vi befinner oss just nu i en situation där biologisk mångfald i skogen minskar. Vi har en ny rödlista som är 800 arter längre än den tidigare. Det mest problematiska med den här propositionen är inte varje del för sig, utan det är den sammantagna utveckling som den också symboliserar.

Fru talman! Miljöpartiet vill stå för en annan väg. Vi vill ha ett skogsbruk som är långsiktigt hållbart, som säkerställer biologisk mångfald och där vi kan stärka rättssäkerheten och inte försvaga den. De stora kalhyggena är en återvändsgränd som inte är värd att investera i.

Vi ser det här förändras. Vi ser det också på hur stora bolag bojkottar SCA:s stora kalhyggen som strider mot samebyarnas vilja. Förändring är alltså på väg.

Vi vill se ett omedelbart stopp av avverkningar av Sveriges sista naturvärdefulla skogar. Vi vill att staten ska skydda i stället för att avverka det som staten själv har sagt ska bevaras, att man ger rimlig ersättning till markägarna som ett alternativ och att man inte bara ser alternativen i att avverka. Vi vill införa ekonomiska incitament, för sådana saknas i dag.

Vi vill ha ett bonus malus-system där skogsägare som väljer hållbart skogsbruk och som är intresserade av naturvård ska kunna ta del av denna fond. Vi vill se en omställning bort från stora kalhyggen till ett hyggesfritt och naturnära skogsbruk.

Fru talman! Det finns ändå hopp, trots att vi kommer att se denna proposition röstas igenom. Jag som har suttit med i skogsutredningens referensgrupp har sett flera andra förslag som Tidöregeringen inte lyckats pressa igenom, så trots att det är ett dåligt förslag vi har framför oss är jag glad att det inte är fyllt av fler tokigheter än dem som jag nu har presenterat.

Det finns också hopp i att 80 procent av svenska folket tycker att det är viktigt och väldigt angeläget att snabbt få till ett skydd av Sveriges sista ur- och naturskogar. Det finns också ett hopp i att bara genom att gå in i riksdagen i dag mötas av flera medborgare som har kommit hit för att påpeka hur viktigt det är att vi lägger om skogspolitiken, som i dag gynnar skogsindustrin snarare än de många skogsägarna i Sverige.

Fru talman! Jag längtar och räknar ned till dess att vi har ett val. Jag hoppas att det kommer att bli ett skogsval, och jag hoppas att den här produkten kommer att bli en liten parentes innan vi lägger om svensk skogspolitik.

(Applåder)

Anf. 162 HELENA LINDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa ett par frågor till ledamoten. Är svenskt skogsbruk oviktigt? Tror Miljöpartiet att bonus malus i skogen kommer att främja svensk export och våra 330 000 skogsägare?

Dessutom undrar jag varför ledamoten fortsätter att hålla fast vid att alla naturskogar kommer att försvinna inom 25 år. Vi hade just ett replikskifte där jag bland annat talade om att 1,2 miljoner hektar fjällskog är avsatt, och det är naturskog. Jag kan förstå att det ligger i Miljöpartiets intresse att skydda mer skog på bekostnad av skogsägare och svensk skogsindustri, men jag undrar varför ni inte håller er till sanningen,

Rebecka Le Moine. Det blir nämligen inte ärligt att säga att all naturskog försvinner inom 25 år när så mycket naturskog redan är avsatt.

Hur kan detta komma sig? Är det inte bättre om ni är ärliga och säger som det är?

Anf. 163 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Fru talman! Varenda siffra jag har nämnt under debattens gång har jag en referens till. Är det någon som har lyssnat och tagit del av detta och som är intresserad av att lära sig mer eller vill veta varifrån någon uppgift kommer kan jag alltså absolut bistå med det.

En fråga var om export är det viktigaste. För oss är svaret nej. Vi prioriterar lönsamheten för de privata skogsägarna. Ett bonus malus-system hade varit väldigt gynnsamt för alla de skogsägare som vill ha en omställning, och de är inte få – bara under ett år har 556 markägare inkommit med intresseanmälningar om att på frivillig grund skydda sin skog. Men de kan inte ta del av några ersättningspengar eftersom Tidöregeringen har prioriterat bort dem. Det är alltså en viktig fråga för markägare att kunna ha alternativ till att kalhugga sin skog.

Det är absolut viktigt med svenskt skogsbruk, men den enskilda markägaren och skogsägaren i Sverige har låg lönsamhet – så låg att jag är förvånad, och faktiskt skäms, över att vi inte prioriterar den här frågan högre. Vi pratar om den stora skogsindustrin, som gör miljardvinster, samtidigt som Södras exempel med en typgård visar att lönsamheten är väldigt låg. Det är dessutom före kapitalkostnader.

Frågan som jag tycker förtjänar mer uppmärksamhet – särskilt från Centerpartiet, där man talar sig varm för landsbygden – är hur vi kan få en lokal ekonomi. Hur kan vi stärka lönsamheten och möjligheterna för de enskilda skogsägarna i stället för att stirra oss blinda på SCA och exporten utomlands?

Anf. 164 HELENA LINDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Ledamoten säger att Miljöpartiet prioriterar lönsamhet för skogsägare. Ändå vill ni tvinga skogsägarna att välja en socialistisk modell med bonus malus i skogen, Rebecka Le Moine. Skogsägarna ska alltså inte själva få välja hur de ska bruka sin skog. Jag måste säga att det är det värsta jag har hört. Det innebär ju att ni i Miljöpartiet tycker att ni är bättre än skogsägarna själva på att besluta om deras skog. Så kan vi ju inte ha det.

Den som vill plockhugga kan göra det redan i dag; det är ingen som förbjuder det. Men det passar inte överallt. Dessutom tycker jag inte att man ska se ned på svensk export. Den skapar enormt många arbetstillfällen inte minst på landsbygden, där jag och många andra bor och lever – och vill fortsätta leva. Skulle vi bara plockhugga och tvinga in skogsägarna i er socialistiska modell kan jag lova att byar som Bygdsiljum och andra inte skulle överleva, och då vet inte jag vad vitsen är med Miljöpartiets politik.

Jag tycker att det är bättre att ni säger som det är, nämligen att ni vill prioritera nyckelbiotoper framför skogsägare och lägga en våt filt över det svenska skogsbruket. Det är nämligen det jag hör i det ni säger.

Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk

Anf. 165 REBECKA LE MOINE (MP) replik:

Fru talman! En fråga som ställdes gällde siffran 670 000 hektar fjällskog. Det är alltså nedanför den fjällnära gränsen, vilket jag också sa. Det står väldigt tydligt här i mitt manus.

Det tar alltså inte bort det faktum att vi redan har skyddat fjällskog som är väldigt skyddsvärd men som har låg produktivitet. Det finns ingen motsättning här, utan det handlar om det som är nedanför fjällgränsen. Detta är bara fakta. Jag tycker att det är viktigt att vi som politiker kan förmedla vilka slutsatser våra expertmyndigheter drar i sina analyser. Det är ingenting att skämmas över. Det finns alltid mer att göra, och det här är akut.

Jag återgår till bonus malus. Det är inte socialistiskt på något sätt, utan det är en branschfinansierad fond. Att säga att det är socialistiskt är väl att säga att de 556 markägare som vill skydda sin skog skulle vara kommunister, och det är verkligen att se ned på alla som tycker någonting annat än vad Centerpartiet och regeringen tycker.

Jag ser inte landsbygden och de här markägarna som en kassako som ska leverera och gå skogsindustrins önskningar och krav till mötes. Det handlar om människor som har en egen vilja, och jag respekterar dem. Därför har jag varit med och utformat politik för att möta deras behov.

Vi har en ryckighet med olika regeringar, och den här regeringen har tagit bort den finansiering som skulle gå till att ersätta alla de markägare som vill något annat. Under ett år är det alltså 556 markägare som på olika sätt har hört av sig till staten och sagt ”Snälla, hjälp oss!” – men som nonchaleras. Jag skäms över att man talar om dem på det här sättet. Man nämner dem inte. De är inte viktiga i den politik som förs.

Vi i Miljöpartiet anser dock att de är viktiga, och bonus malus-systemet är till för dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Stickprovsinsamling av uppgifter om hushållens skulder

§ 19 Stickprovsinsamling av uppgifter om hushållens skulder

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU45
Stickprovsinsamling av uppgifter om hushållens skulder (prop. 2025/26:255)
föredrogs.

Anf. 166 DAVID PEREZ (SD):

Fru talman! Timmen är sen, så jag kommer att fatta mig relativt kort.

Jag vill börja med att för Sverigedemokraternas del yrka bifall till finansutskottets förslag i betänkandet om stickprovsinsamling av uppgifter om hushållens skulder. Förslaget innebär förenklat att Statistiska centralbyrån ges i uppdrag att inhämta uppgifter om hushållens skulder och skuldinbetalningar.

Överskuldsättningen är ett ämne vi ofta debatterar i finansutskottet, och det är ett reellt problem. Svenskar är ett av de mest skuldsatta folken i Europa; enligt en rapport – som förvisso är några år gammal – är det faktiskt bara Danmark och Luxemburg som klår oss. Den höga skuldsätt-

ningen gör att hushållen är extra sårbara vid en snabb ränteuppgång, vilket vi också har sett under den här mandatperioden.

Bostadskrediterna utgör ungefär 80 procent av hushållens skulder, och även om det är lån är det trots allt lån med en säkerhet som grund. Tidöpartierna har under mandatperioden riktat in sig på att göra det mindre attraktivt att ha lån utan säkerhet, just för att stuva om skuldsättningen och tydligare rikta den mot bostadslån. Det handlar om att stärka kraften i ekonomin och hushållen.

Under mandatperioden har vi återkommande diskuterat behovet av fakta och statistik kring både tillgångar och skulder. Vi i Sverigedemokraterna kartlägger gärna skulderna men har en delvis annan hållning när det gäller tillgångarna. Det beror bland annat på att informationsinhämtningen blir en omfattande administrativ börda, vilket vi har sett i remissinstansernas svar. Framför allt har det dock med den personliga integriteten att göra. Vi tycker att den väger tungt.

Det vore inte första gången som känslig information skulle kunna hamna i händerna på fel aktörer, fru talman. Vi har sett återkommande fall av detta, exempelvis när företag har utsatts för dataintrång vid it-attacker och när Transportstyrelsen slarvade med sin it-upphandling och sedermera skadade rikets säkerhet.

Sverigedemokraterna välkomnar att vi med propositionen kommer att få bättre överblick över hushållens krediter och överskuldsättningen i samhället. Det innebär också att vi kommer att kunna följa vilken effekt olika politiska förslag har när det gäller dessa krediter och vilken politik som faktiskt funkar för att minska överskuldsättningen.

I grund och botten är det så att överskuldsättning utgör en risk för det ekonomiska systemet i samhället. När man tar ett lån – vare sig det gäller en bostad, en bil eller något annat – måste utgångspunkten vara att man ska betala tillbaka lånet. Jag tycker mig se en oroväckande trend: Människor tar lån, ofta större än deras årsinkomst, utan att ha någon plan för att betala tillbaka det och betalar därmed enbart ränta på lånet. Jag tycker att det är fel väg att gå för ekonomins utveckling. Man måste ju på något sätt sträva efter att alla lån ska betalas av.

Anf. 167 JOAKIM SANDELL (S) replik:

Fru talman! Jag vill börja med en randkommentar. Det var intressant att höra att ledamoten Perez tycker att det är besvärande att folk amorterar i mindre utsträckning. Man kan ju fråga sig varför det har lagts fram en proposition om att ta bort amorteringskravet. Det var dock inte detta jag ville fråga om.

Jag håller med ledamoten om bekymret med överskuldsättning. Frågan jag har är: Får man verkligen koll på hur överskuldsättningen ser ut om man inte också tittar på vilka tillgångar som finns? En skuld kan ju betyda olika mycket för olika hushåll. Om man har stora tillgångar kanske ett lån inte är så farligt, men om man i stället har små eller inga tillgångar har vi ett bekymmer.

Riksbanken, SCB, Riksgälden och så vidare vill ju ha detta för att de ska kunna se om det är en sårbarhet för hushållen. Ni säger dock nej till det. Hur kan man få koll på överskuldsättningen genom att bara titta på skuldsidan och inte titta på tillgångssidan?

(Applåder)

Anf. 168 DAVID PEREZ (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar Joakim Sandell för frågan.

Jag vill börja med att säga att det här förslaget har varit en följetong – inte minst har vi sett det i finansutskottet. Vi har diskuterat de risker som finns i den information som inhämtas.

Det är detta som överväger i vår bedömning. Jag tänker på den personliga integriteten, som jag tycker är väldigt viktig. Det kan absolut vara intressant att inhämta information och fakta, men när det gäller inhämtande av information om de tillgångar som finns i samhället har vi – och många andra därute – en farhåga för att det ligger väldigt nära till hands att använda denna information i ett enda syfte. Jag talar om något som Socialdemokraterna har drivit på för under väldigt lång tid, nämligen en förmögenhetsskatt. Vi tror att införande av en sådan skatt skulle innebära en stor risk för samhället.

Framför allt ser vi att risken i ekonomin inte gäller de tillgångar som finns utan de skulder som finns. Att enbart titta på den sidan kommer, tror jag, att vara ett fullgott sätt att skaffa sig en tydlig bild av situationen.

Anf. 169 JOAKIM SANDELL (S) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra att skälet till att vi inte ska ha ett tillgångsregister är att du, David Perez, redan har räknat hem att ni ska förlora valet. Om du hade haft lite självförtroende och trott att ni skulle vinna valet hade det ju inte funnits något problem med tillgångssidan utifrån vad vi eventuellt tycker.

Det som ledamoten säger om vad vi tycker är inte sant – vi har inget förslag om en förmögenhetsskatt. Däremot tycker vi att det är rimligt att höja andra skatter. Det är faktiskt så här både med politik och med livet som helhet: Vill man ha utgifterna måste man någonstans också vilja ha intäkterna. Det går inte att låna till kortsiktiga skattesänkningar för dem som har mest. Sådana skattesänkningar gör ingenting för tillväxten eller för att minska arbetslösheten.

Det stämmer alltså att vi har förslag på skattehöjningar. Vi har dock inga förslag om en förmögenhetsskatt – det ledamoten sa är helt enkelt inte sant. Jag är väl medveten om detta i och med att jag faktiskt var på den socialdemokratiska partikongressen när bland annat skattepolitiken diskuterades.

(Applåder)

Anf. 170 DAVID PEREZ (SD) replik:

Fru talman! Det kanske beror på att timmen är sen och att dagen har varit lång, men jag uppfattade inte riktigt någon fråga från ledamoten.

Det är betryggande att höra att ni från Socialdemokraternas sida inte har några planer på att införa en förmögenhetsskatt. Vänsterpartiet, ett av era eventuella samarbetspartier som ni kan komma att göra er beroende av, har dock redan aviserat att de står beredda att införa en förmögenhetsskatt, eller en miljardärsskatt, som de kallar det.

Vi ser helt enkelt en risk för att den personliga integriteten urholkas om man inhämtar för mycket information på det här sättet. Det är den som vi slår vakt om. Jag tackar ändå för frågan.

Anf. 171 JOAKIM SANDELL (S):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att det hade varit bra om vi fått bättre statistik om hushållens ekonomi. Ingen bestrider att det finns ett behov av att förstå hur svenska hushåll påverkas av räntehöjningar, inflation och ekonomiska kriser. För att fatta kloka politiska beslut behöver vi god kunskap om hur verkligheten ser ut. Det är också därför Socialdemokraterna under lång tid har efterfrågat bättre underlag för att analysera hushållens ekonomiska situation.

Just därför är det svårt att förstå varför regeringen väljer att stanna halvvägs. I den proposition som vi behandlar här föreslås att SCB ska samla in uppgifter om hushållens skulder och skuldbetalningar. Syftet är att förbättra analyserna av hushållens motståndskraft och känslighet för ekonomiska störningar. Det är ett rimligt mål. Problemet är att regeringen samtidigt väljer att bortse från den andra sidan av balansräkningen. Man vill mäta skulderna men inte tillgångarna.

Fru talman! Om två hushåll har lika stora lån kan deras ekonomiska situation ändå vara helt olika. Det ena hushållet kanske har stora sparmedel, aktieinnehav eller andra tillgångar som fungerar som en ekonomisk buffert. Det andra hushållet kanske saknar sparande helt och hållet. Enbart skulderna säger därför inte tillräckligt mycket om hushållens ekonomiska motståndskraft. Det är ungefär som att försöka bedöma ett företags ekonomi genom att bara titta på skuldsidan i bokföringen och blunda för tillgångarna. Ingen seriös ekonom skulle acceptera en sådan analys. Ändå är det precis den metod som regeringen nu vill lagstifta om.

Fru talman! Jag kommer att tänka på en artikel jag nyligen läste om hur forskare reagerade när delar av USA:s havsövervakning löpte risk att monteras ned av Trumpadministrationen. Huvudanledningen till att forskarna protesterade var inte att all information skulle försvinna utan att viktiga delar av informationen togs bort. Prognoserna skulle fortfarande finnas kvar, och mätningarna skulle fortfarande göras. De skulle dock bygga på ett sämre underlag. Forskarna varnade för att man riskerade att flyga blint eftersom avgörande delar av verkligheten inte längre skulle fångas upp.

Jag tycker att det finns en tydlig parallell till den proposition som vi behandlar i dag. Regeringen samlar in en del av informationen om hushållens ekonomi, men vi får inte hela bilden. Statistiken kommer att finnas, och analyser kommer att göras. Men de kommer att bygga på ett underlag där viktiga pusselbitar saknas, och när man bara ser halva verkligheten ökar risken att man drar fel slutsatser.

Fru talman! Det är inte bara vi socialdemokrater som pekar på denna brist. Flera av landets tyngsta remissinstanser har framfört samma kritik. Riksbanken har efterfrågat uppgifter om hushållens tillgångar för att kunna analysera hur penningpolitiken påverkar olika grupper, hur ränteförändringar slår mot olika hushåll och hur motståndskraftig den svenska ekonomin egentligen är. Konjunkturinstitutet, Riksgälden, Statistiska centralbyrån och Uppsala universitet har pekat på samma problem. De menar att skulder utan tillgångar ger en ofullständig bild av hushållens ekonomi.

Även Pensionsmyndigheten har pekat på behovet av bättre kunskap om hushållens tillgångar. Myndigheten framhåller att sådana uppgifter är viktiga för att man ska kunna analysera pensionärers ekonomiska situation och bedöma hur väl pensionssystemets olika stöd träffar de grupper som stöden är avsedda för.

Om vi inte vet vilka tillgångar människor har riskerar vi att få en missvisande bild av deras ekonomiska förutsättningar. Det gäller inte minst när vi ska utvärdera bostadstillägg, garantipension och andra stöd som syftar till att stärka ekonomin för pensionärer med små resurser.

Även här handlar det om samma grundläggande fråga. Om vi vill fatta välgrundade beslut måste vi utgå från hela bilden av människors ekonomi och inte bara delar av den.

När så många expertmyndigheter och forskningsinstitutioner pekar åt samma håll borde regeringen faktiskt lyssna. Men regeringen väljer att gå vidare med ett system som redan från början är ofullständigt.

Fru talman! Sverige är i dag ett av få europeiska länder som saknar ett sammanhållet underlag över hushållens ekonomiska tillgångar. Ändå vet vi att tillgångar spelar en avgörande roll för människors ekonomiska trygghet.

Den som har ett sparkapital kan klara en period av arbetslöshet, stigande räntor eller oväntade utgifter på ett helt annat sätt än den som saknar ekonomiska resurser. Den som har stora tillgångar kan bära betydligt högre skulder än den som inte har några tillgångar alls.

Vill vi förstå hur hushållen påverkas av ekonomiska kriser måste vi därför förstå både skulderna och tillgångarna. Annars riskerar vi att fatta beslut på ett underlag som bara visar halva verkligheten.

Fru talman! Vi socialdemokrater säger inte nej till bättre statistik – tvärtom. Vi vill ha bättre statistik än den regeringen föreslår. Vi vill ha en statistik som ger forskare, myndigheter, Riksbanken, Pensionsmyndigheten och beslutsfattare möjlighet att förstå hushållens samlade ekonomiska situation. Vi vill ha ett beslutsunderlag som bygger på hela verkligheten, inte bara delar av den.

Därför anser vi att propositionen bör avslås och att regeringen bör återkomma med ett förslag där även hushållens tillgångar omfattas av statistikinsamlingen. Först då har vi ett underlag som på allvar kan bidra till bättre analyser, bättre krisberedskap och en bättre ekonomisk politik.

Med det yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

(Applåder)

Anf. 172 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Hushållens skulder har ökat under lång tid i Sverige. Oansvarig kreditgivning kan försämra en människas ekonomi och liv något fruktansvärt. En bidragande orsak till de problem som vi har med överskuldsättning bland vissa svenska hushåll i dag är att marknaden för konsumtionslån har vuxit väldigt snabbt.

Bostadskrediter utgör förvisso runt 80 procent av hushållens totala krediter, men högre räntor och en snabbare amorteringstakt på konsumtionskrediter gör att de ändå står för en väldigt stor del av hushållens skuldbetalningar. Det gäller särskilt om man sätter dem i relation till kreditens ursprungliga storlek.

På grund av det här har den moderatledda regeringen vidtagit ett flertal åtgärder och gjort mer än vad tidigare regeringar har lyckats åstadkomma på bra mycket längre tid. Vi har gjort så att enbart banker och kreditinstitut får ge ut konsumtionslån. Vi ställer högre krav på företagens egna kapitalinnehav. Vi ökar insynen och tillsynen av företagen.

Vi har vidare halverat räntetaket från 40 till 20 procent. Vi har skärpt reglerna för de totala kostnadstak som man får ha på konsumentkrediter. Vi har begränsat hur många gånger man får förlänga en amorteringsperiod. Du får i dag inte förlänga den mer än en gång om förlängningstiden innebär en kostnad för den som har tagit lånet.

Vi ställer också tydligare krav på den information som man ska ge när man marknadsför lån. Vi har tagit bort möjligheten till ränteavdrag på lån som inte har någon fast säkerhet. Vi förbjuder licensinnehavare och spelombud att tillåta eller medverka till att spel finansieras av krediter. Vi ökar kraven på att sådana licenshavare och spelombud aktivt ska motverka att spelare finansierar sitt spelande med lån.

Nu tar vi nästa steg för att bättre kunna förstå och analysera den sårbarhet som hög skuldsättning innebär. Det gäller för såväl hushåll som individer och oss som samhälle.

Genom att vi ger SCB fler uppgifter om hushållssektorns skulder möjliggörs mycket bättre analyser av individer och hushålls motståndskraft liksom känsligheten vid olika typer av ekonomiska störningar. Det handlar om uppgifter såsom skuldnivån och vilken typ av lån skulderna kommer ifrån, exempelvis ett bostadslån, ett konsumtionslån eller ett studielån.

Dessa uppgifter kopplas sedan ihop med uppgifter som SCB redan har i Fasit. Det gäller uppgifter om fastighetsinnehav, taxeringsvärde, inkomst, socialförsäkringsutbetalningar och annat.

Fru talman! Tidigare här i talarstolen lät det som att man efter detta enbart skulle se skulderna. Det stämmer inte. Sanningen är att vi nu *adderar* skulderna.

I Fasit finns i dag uppgifter om inkomst, som kommer att kunna sättas i relation till de nya uppgifterna om vilka lån och vilka räntekostnader man har. Därmed kan man framöver göra en viktig sårbarhetsbedömning.

Det här är ett underlag som vi som beslutsfattare kommer att kunna använda. Också myndigheter kommer att kunna använda det för att göra ännu bättre analyser av störningar, räntehöjningar och hur inkomstbortfall påverkar svenska familjer. Det här gör vi utan att i onödan kartlägga människors ekonomi.

Vi har tidigare debatterat förslag om att samla in hundratals uppgifter om människors tillgångar. Det stämmer givetvis att en person kan ha fler tillgångar än den inkomst man har varje månad. Man kan ha fler tillgångar än den bostad man äger. Givetvis är det så.

Men de andra förslagen som har diskuterats, fru talman, har inneburit ytterligare hundratals sådana punkter. Det kunde handla om att samla in uppgifter om hur långt man har kört med sin bil varje år. Det är enligt oss inte något som behövs för att kunna göra en sårbarhetsanalys.

Jag vill härmed yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 173 JOAKIM SANDELL (S) replik:

Fru talman! Jag har en fråga. Om att titta på skuldsidan men inte tillgångssidan skulle vara tillfyllest, varför tror ledamoten att SCB, den myndighet som har ansvar för att hämta in statistiken, Pensionsmyndigheten, Riksbanken, som har ansvar för penningpolitik och räntekänslighet, Konjunkturinstitutet, Riksgälden och Uppsala universitet tycker att det också

behövs ett bättre register över tillgångarna? Varför tror ledamoten att de här organisationerna och myndigheterna tycker att det behövs?
(Applåder)

Anf. 174 IDA DROUGGE (M) replik:

Fru talman! Jag är den första att försvara och förstå att myndigheter och forskare efterfrågar statistik och kunskap. Att man som forskare exempelvis alltid vill veta så mycket som möjligt om alla är helt naturligt. Det är inget konstigt. Jag tror inte att man vill någonting illa med det. Det ligger i sakens natur.

Vi i den här kammaren och vår regering har att pröva det mot andra frågor. Det gäller hur man ser på det i relation till integritet och de omfattande kostnader som det skulle innebära att samla in all den informationen. Det gäller också hur man ser på det i relation till risken för att den här typen av data kommer i orätta händer och effektiviteten.

Fru talman! Under ett av de möten som vi i finansutskottet har haft med bland annat Riksbanken fick den en uttrycklig fråga. Vad skulle bli annorlunda om ni hade den här informationen? Vad hade det kunnat ändra?

Fru talman! Svaret på den frågan från riksbankschefen var att det inte skulle bli radikalt annorlunda utan det skulle påverka på marginalen. Det har vi att väga mot de andra faktorerna.

Vi menar att vi med det här förslaget framöver kommer att ha bättre data att basera riskbedömningar på. De kommer att kunna köras mot inkomstuppgifter och mot fastighetsbeteckningar.
(Applåder)

Anf. 175 JOAKIM SANDELL (S) replik:

Fru talman! Vi är egentligen en udda fågel i Norden och övriga Europa. Inte minst har Finland ett heltäckande register över detta. Danmark har också ett register.

De myndigheter som jag har nämnt tidigare efterfrågar det inte bara för att de vill veta allt om alla utan för att de faktiskt ska kunna fatta bättre grundade beslut.

När det gäller Riksbanken påverkar även beslut på marginalen hushållens ekonomi. Det som i normalfallet är 0,1 punkt blir väldigt mycket pengar efter ett tag.

Det är självklart, tycker i varje fall jag, att vi ska ge våra myndigheter bästa möjliga förutsättningar för att kunna fatta så goda beslut som det går att fatta.

Den här informationen vill SCB, Pensionsmyndigheten, Riksbanken, Konjunkturinstitutet, Riksgälden, Uppsala universitet, Finland, Danmark och Norge ha men inte en majoritet i Sveriges riksdag.
(Applåder)

Anf. 176 IDA DROUGGE (M) replik:

Fru talman! Jag vill tro att det finns andra anledningar till att just partier på vänsterkanten i den här salen vill ha ett utökat register. Det får stå för de partierna.

Med det förslag som vi debatterar i dag och kommer att fatta beslut om senare i veckan kommer alla de myndigheter som ledamoten här tar upp att få bättre möjligheter till analyser än vad de har haft sedan 2007.

Fru talman! Tidigare här i talarstolen lät det som att ledamoten tyckte att vi flög i blindo. Det är väldigt märkligt från ett parti som i så fall har styrt i många år i blindo. Det får stå för ledamoten själv.

Stickprovsinsamling av uppgifter om hushållens skulder

Med det här förslaget kommer vi att få betydligt mer information om hushållens skulder, vilken typ av lån de har, om det finns säkerhet för de lånen och om det är bostadslån eller konsumtionslån. Det kommer att kunna paras ihop med de inkomster de har. Det går alltså att göra en bra och gedigen sårbarhetsbedömning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

§ 20 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2021−2025

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU49
Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2021−2025 (skr. 2025/26:104)
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

§ 21 Uppskov med behandlingen av ett ärende

Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU41
Uppskov med behandlingen av ett ärende
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

§ 22 Skärpta regler om utvisning på grund av brott

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2025/26:SfU33
Skärpta regler om utvisning på grund av brott (prop. 2025/26:235)
föredrogs.

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 177 MAGNUS RESARE (M):

Fru talman! Det är bra att vi kan få pusta ut. Vi får ändå debattera det här ärendet i dag, trots att det nyss har kommit hit till kammaren. Vi som var här i går vet såklart inte om det blir några överraskningar i dag. Vi får vänta och se om det dyker upp något sådant i eventuella replikskiften.

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

Sverige är ett rättssamhälle byggt på lagliga principer och respekt för ordning. Det är en grundläggande förutsättning för att vi ska kunna leva tillsammans i trygghet och i säkerhet. Men denna ordning har inte alltid respekterats av alla som befinner sig i landet.

Vi ser tyvärr en utveckling där organiserad brottslighet blir allt grövre, där våldet eskalerar och där människor i våra städer och på landsbygden inte längre alltid kan känna sig trygga. Det är helt oacceptabelt. Det är därför som den moderatledda regeringen nu presenterar en viktig proposition om skärpta regler för utvisning på grund av brott.

Fru talman! Låt mig börja med att slå fast något helt grundläggande: Endast svenska medborgare har en ovillkorlig rätt att vistas i Sverige. Som nation har vi rätt att kontrollera och bestämma vilka icke-medborgare som befinner sig i vårt land.

Därför tycker jag att det är helt rimligt att utländska medborgare som begår brott i Sverige möts med konsekvenser. Den kanske viktigaste konsekvensen i vissa fall är utvisning. I betänkandet som vi debatterar i dag föreslås att vi skärper reglerna för utvisning på grund av brott. Min uppfattning är att det är en helt nödvändig reform.

Brott ska vara utvisningsgrundande redan när den påföljd som döms ut är strängare än böter. Det är en betydande skärpning. Med dagens regler är det många brott som inte leder till utvisning, trots att de är allvarliga nog för att den som begått brottet ska dömas till fängelse.

En utländsk medborgare kan begå ett brott, dömas till fängelse, avtjäna sitt straff och sedan fortsätta att leva sitt liv här i Sverige som vanligt. Så kan vi inte längre ha det. Jag tycker att det skickar helt fel signaler både till brottslingen och till allmänheten och därtill brottsoffren.

Med denna reform kommer vi att kunna utvisa betydligt fler utländska medborgare som har begått ett brott. Jag tycker att det är rätt och rättvist. Det är nödvändigt för att återupprätta förtroendet för rättsstaten.

Fru talman! Vi skärper också intresseavvägningen. Domstolarna ska göra en avvägning mellan skälen som talar för en utvisning och skälen som talar emot. Men denna avvägning har ofta tidigare vägt för tungt på sidan av anknytning till Sverige. Vi ser fall där utländska medborgare begår grova brott. Det kan vara våldtäkter, grov misshandel eller grov kvinnofridskränkning. Ändå utvisas de inte för att de har barn här eller för att de har varit här länge.

Jag tycker att det här är helt orimligt. I min värld måste brottsoffren och deras säkerhet mycket oftare väga tyngre. En familj som har blivit utsatt för grovt våld av en familjemedlem ska inte behöva leva med skyddad identitet medan gärningsmannen får stanna kvar här i landet. Jag tycker att det här har varit en skam för rättsstaten Sverige, men med denna reform kommer brottslighetens allvar och karaktär att i framtiden kunna väga tyngre i avvägningen.

Vi tar också bort de kvalificerande kraven för utvisning av utländska medborgare som har kommit till Sverige innan de fyllde 15 år. Jag vill vara jättetydlig här: Jag förstår att det finns ett särskilt skydd för barn, och det är viktigt. Men detta skydd har blivit alltför omfattande. Vi har sett fall där ungdomar som är aktiva i gängkriminella miljöer, som begår grova brott och som förstör livet för andra människor inte kan utvisas på grund av den här regeln. För mig är detta inte rimligt, och det är inte proportionerligt.

Vi måste kunna göra en helhetsbedömning i varje enskilt fall, och den här reformen möjliggör detta.

Fru talman! Återreseförbudet är också helt centralt för utvisningen. Det är det förbud som gör att en utländsk medborgare inte kan återvända till Sverige under en viss tid eller i värsta fall på livstid. Det är ett förbud som skyddar brottsoffren och samhället. Med denna reform kommer återreseförbuden att bli längre, och de kommer att delas ut oftare.

För brott med ett straffvärde motsvarande fängelse i mindre än sex månader kommer det normalt att bli återreseförbud på fem år. För brott som motsvarar fängelse i sex månader till ett år och sex månader blir det normalt tio år. För grövre brott blir det normalt utan tidsbegränsning. Det skickar en tydlig signal: Om du begår brott i Sverige kommer du inte att kunna komma tillbaka hit på länge eller kanske aldrig.

Vi föreslår också att domstolarna inte längre ska beakta verkställighetshinder när de tar ställning till utvisning. Detta är viktigt. Det är ofta svårt att vid domstolens prövning överblicka om det kommer att finnas ett verkställighetshinder efter att en dömd person har avtjänat sitt fängelsestraff. Kanske kommer landet som personen kommer ifrån att ha ändrat sitt regelverk. Kanske kommer situationen där att ha förändrats. Men det är i alla fall inte domstolens uppgift att gissa hur det kommer att se ut när en person har avtjänat sitt straff.

Domstolens uppgift är att döma till utvisning när förutsättningarna för detta är uppfyllda. Sedan är det Migrationsverkets och migrationsdomstolens uppgift att hantera eventuella verkställighetshinder i framtiden.

Fru talman! Vi föreslår att åklagare får en skyldighet att yrka på utvisning när en utlänning åtalas för brott som är utvisningsgrundande. Det innebär att utvisning inte längre är något som domstolen kan välja att pröva på eget initiativ. Det måste ha yrkats på av åklagaren, och åklagaren måste yrka på det när förutsättningarna är uppfyllda. Detta säkerställer att utvisning behandlas konsekvent och att brottsoffren får ett starkare skydd.

Fru talman! När man läser oppositionens motioner och reservationer kan man konstatera att de än en gång vill dalta med landets kriminella. Man försöker få in en massa pysventiler som urholkar förslaget så att vi kan fortsätta att låta kriminella människor vara kvar i det här landet. Jag förstår inte varför oppositionen alltid är så mån om att kriminella ska vara kvar i Sverige och kunna fortsätta begå brott och skapa kaos.

Jag tycker att det är både proportionerligt och rätt att den som är här men som inte är medborgare och begår ett brott utvisas. Det är enkelt: Vill du vara kvar – stjäl inte, våldta inte, misshandla inte och sälj inte narkotika!

Jag vet att Sverige i grund och botten inte är ett rasistiskt land. Vår grundtro är att människor är bra personer och att de flesta som har kommit till det här landet är bra personer, men tyvärr finns det då och då vissa som motbevisar oss. Då vill vi kunna utvisa dessa personer ur landet.

Även om personen råkar ha anknytning till Sverige måste det vara på det här sättet. Vill du bo här, där din familj och kanske dina vänner är – begå då inga brott! Det är ganska enkelt. Och bara för att du kom till Sverige några veckor före din 15-årsdag ska du inte tro att du kan slippa utvisning om du väljer att gå med i ett kriminellt gäng eller att vara med och begå allvarliga brott och förstöra det här landet.

Fru talman! Jag vill också säga något om brottsoffren, för den här politiken handlar om dem. Det handlar om människor som har blivit utsatta för grova brott och som lever med konsekvenserna varje dag. De förtjänar att samhället tar deras säkerhet på allvar. De förtjänar att veta att gärningsmannen inte kommer att kunna stanna kvar i landet och fortsätta att hota eller skada dem.

Vi moderater ser brottsoffren. Vi lyssnar på dem, och vi agerar för att skydda dem. Det är i stort vad det här betänkandet handlar om. Det handlar om att säga till brottsoffren: Det är er vi tar på allvar. Det är er vi skyddar. Och vi säger till gärningsmännen: Om du begår allvarliga brott i Sverige kommer du sannolikt att vara tvungen att lämna landet.

Fru talman! Låt mig också säga något om straffskärpningarna som föreslås i betänkandet. Vi föreslår att straffen för vissa brott enligt utlänningslagen ska skärpas. Specifikt föreslår vi att straffskalan för brottet vistelse i strid med återreseförbud på grund av brott ska skärpas. Minimistraffet höjs till fängelse i sex månader, och maxstraffet höjs till fängelse i två år.

Det är väsentligt att myndigheters beslut följs och upprätthålls, inte minst när ett beslut meddelas till följd av brottslighet som den berörde själv har gjort sig skyldig till. En utlänning som har utvisats och förbjudits att återvända till Sverige och som sedan trots detta återvänder har visat att hon eller han inte respekterar svenska myndigheters beslut. Det ska vi inte tolerera.

Vi föreslår också att maxstraffet för brottet att ha en utlänning anställd som saknar rätt att vistas i Sverige eller föreskrivet arbetstillstånd ska skärpas till fängelse i högst två år.

Detta ger möjlighet till en mer nyanserad bedömning av straffvärdet för de mer allvarliga överträdelserna, särskilt när brottsligheten är välplanerad, omfattande eller särskilt förslagen eller har anknytning till organiserad brottslighet. Vi vet att arbetsgivare som anlitar papperslösa arbetare ofta är en del av större kriminella nätverk. Det är därför viktigt att vi kan straffa den här typen av verksamhet hårdare.

Fru talman! Förslagen i detta betänkande är en del av den moderatledda regeringens breda arbete för att bekämpa brottsligheten och återupprätta ordningen i Sverige. Vi har redan genomfört många reformer. Vi har skärpt straffen för många brott. Vi har gjort det enklare att häkta. Vi har arbetat för att bekämpa gängkriminella. Vi har arbetat för att bekämpa organiserad brottslighet. Vi har gjort så att vanliga människor får en bättre vardag och kriminella en sämre. Det är en rättvis politik för alla som sköter sig i det här landet.

Jag vill avsluta med några ord: Sverige är ett land som är byggt på lag och ordning. Det är något som vi moderater är stolta över. Vi vill att Sverige ska vara ett land där människor kan känna sig trygga. Det ska vara ett land där de kan gå ut på kvällen utan att vara rädda, där de kan lämna sina barn på vägen till skolan utan att oroa sig och där de kan leva sina liv utan att behöva tänka på kriminalitet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

I detta anförande instämde Nima Gholam Ali Pour (SD).

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

Anf. 178 TONY HADDOU (V):

Fru talman! God kväll! Jag hörde här den vanliga kritiken om att dalta med kriminella och så vidare.

Brottsbekämpning är ett legitimt och viktigt samhällsintresse; det vill jag ändå inleda med att säga. Jag ska inte gå in så mycket på brottens karaktär, utvisningar och annat som nämndes i anförandet utan tala om rättssäkerheten och rättsordningen och framför allt om hur regeringen hanterar de här frågorna kopplat till svensk rättsordning.

Fru talman! Under remissförfarandet framfördes omfattande och skarp kritik från ett stort antal remissinstanser mot de föreslagna skärpningar som vi hörde den moderata ledamoten prata om tidigare. På detta följde sedan Lagrådets yttrande, där förslagen tydligt avstyrktes.

Reglerna om utvisning på grund av brott ändrades så sent som i augusti 2022. En återkommande invändning från såväl remissinstanser som Lagrådet är att tiden sedan denna reform är alldeles för kort för att dess effekter ska kunna utvärderas på ett tillförlitligt sätt.

Vi i Vänsterpartiet har i tidigare motioner och omröstningar, senast i dag, motsatt oss förslag inom Tidöavtalet rörande exempelvis vandel och angiveri. Förslaget som nu läggs fram måste ses i ljuset av flera andra genomgripande reformer på migrations- och straffrättens område som regeringen genomför.

Lagrådet har särskilt betonat att det saknas tillräckliga skäl för de nya förslagen och att 2022 års reform ännu inte kunnat utvärderas på ett tillförlitligt sätt. Vi håller med och vill i detta sammanhang även framhålla att det redan i dag finns möjligheter att utvisa människor även vid lägre straffvärden, beroende på återfallsrisk och brottets karaktär.

Brottsförebyggande rådet har dessutom i sitt remissvar tydligt visat att de förväntade brottsförebyggande effekterna av de föreslagna skärpningar som vi debatterar i dag är mycket begränsade.

Fru talman! När det gäller förslaget att åklagare ska vara skyldiga att yrka på utvisning i alla utvisningsgrundande fall anför Lagrådet bland annat: ”Att gå fram med ett förslag som har utsatts för en så massiv och enligt Lagrådets uppfattning befogad kritik från remissinstanser med stor kunskap och omfattande erfarenhet på området är inte rimligt. Den föreslagna ordningen är inte bara systemfrämmande. Den är också oförsvarlig både av effektivitetsskäl och av hänsyn till alla tilltalade som i rättegången ska hotas med utvisning, trots att det för den som framställer utvisningsyrkandet står klart att utvisning inte kommer att ske.”

Vänsterpartiet instämmer i denna kritik. Förslaget strider mot åklagarens objektivitetsplikt och riskerar att undergräva förtroendet för rättsväsendet. Det är enligt oss anmärkningsvärt att regeringen går vidare med förslag som mött så omfattande och kvalificerad kritik. Regeringens handlande väcker allvarliga frågor om lagstiftningsprocessens inriktning.

När åklagare i dag begär utvisning görs en bedömning med argument för eller mot för att avgöra ifall begäran förväntas nå framgång i domstol, precis som med en fällande dom innan åtal. Med detta förslag ska dock åklagare inte längre göra den avvägningen. I stället får de alltid skyldighet att yrka på utvisning, även när begäran saknar grund och även i fall där åklagaren är säker på att personen i fråga inte kommer att utvisas. Detta är ett ingrepp i åklagarens saklighet, objektivitet och inte minst självständighet.

Kritiken delas av flera tunga remissinstanser, som jag var inne på. Civil Rights Defenders avstyrker samtliga huvudförslag och pekar även på att utredningens direktiv varit alltför styrande. Delegationen för migrationsstudier framhåller att flera förslag riskerar att strida mot EU-rätten och Sveriges internationella åtaganden, särskilt vad gäller proportionalitet, barns rättigheter och hanteringen av verkställighetshinder. Sveriges advokatsamfund varnar för negativa effekter på rättsprocessen, såsom minskad benägenhet att erkänna brott eller medverka i utredningar. Diskrimineringsombudsmannen lyfter risker och pekar på svårigheten att överblicka de samlade konsekvenserna av de parallella reformerna.

Med det sagt, fru talman, vill jag yrka avslag på propositionen och bifall till reservation 1 i betänkandet.

Anf. 179 OLA MÖLLER (S):

Fru talman! År 2022 skärpte den socialdemokratiska regeringen lagstiftningen kring brottsutvisningar. Likaså utvecklades under den S-ledda regeringens ledning ett antal samarbeten med länder dit många av dem som döms till utvisning på grund av brott utvisas.

Brottsutvisningarna blev också fler efter att regeringen från 2016 inrättat sambandsmän i ett antal länder. Det tydligaste exemplet på ett större initiativ är samarbetet Noraq i Irak. Initiativ under 2021–2022 möjliggjorde den designstudie som ledde fram till etablerandet av samarbetet, som varit synnerligen framgångsrikt.

Efter flyktingkrisen 2015 länkade också den S-ledda regeringen samman utvecklingsbiståndet med återvändandepolitiken.

I ljuset av detta är den förda biståndspolitiken under Tidöpartiernas tid vid makten, där utvecklingsbiståndet är det som skurits ned mest, märklig och faktiskt direkt kontraproduktiv.

En ytterligare del som bör nämnas är att antalet anställda inom gränspolisen ökat med 50 procent sedan 2016.

Något som inte heller kan förbigås när vi talar om brottsutvisningarna de sista åren av Socialdemokraternas regeringstid är effekterna av pandemin, som såklart bidrog negativt till möjligheterna att utvisa personer över huvud taget.

Under den här mandatperioden har vi sett en god effekt av de förändringar som gjorts, något som sittande regering har varit snabb att ta åt sig äran av. Den intressanta paradoxen i debatten är alltså att Tidöregeringen å ena sidan menar att Socialdemokraterna inte gjort något alls och å andra sidan samtidigt plockar frukterna av den av Socialdemokraterna genomförda politiken när den får positiv effekt – ett sätt att förfara med omständigheter som inte kan betraktas som unikt för migrationspolitikens område, kan jag lugnt konstatera.

Fru talman! Den proposition som vi nu har att hantera är i ljuset av detta lite märklig. Som ett antal remissinstanser och Lagrådet konstaterar är det svårt att på så kort tid som gått sedan 2022 utvärdera de lagändringar som skedde då med någon större skärpa. Men precis som på många andra områden vill Tidöpartierna ge sken av handlingskraft och att de är jättetuffa. Därför ska en ny lag på plats, oavsett vilket.

Vi menar att det säkert kan finnas någon förtjänst i dessa skärpningar och har egentligen inget i sak att invända. Vilken effekten blir återstår såklart att se. Att utvisningarna ska öka sex gånger, som migrationsministern påstår, är högst osannolikt – men det låter bra.

Fru talman! Där finns en sak som särskilt bör lyftas och som även ledamoten Haddou var inne på tidigare, och det är att åklagarna nu åläggs att yrka på utvisning i varje fall, oavsett omständigheter. Kritiken från Åklagarmyndigheten är tydlig i denna del – en kritik som Lagrådet instämmer i. Vi förstår den kritiken, och vi hör den. Ordningen kan helt klart te sig oortodox. Därför kommer vi såklart att följa denna fråga noga, vilket vi menar är viktigt att påpeka i sammanhanget.
(Applåder)

Anf. 180 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 4.

I motsats till vad Moderaterna påstår daltar inte vi med brottslingar, tvärtom. Det är inte vi som styr med Sverigedemokraterna. Det lät ju lite som att det var deras brottsregister som lästes upp här.

Regeringen föreslår att de grundläggande kraven för utvisning ska skärpas så att det blir möjligt att i fler fall än i dag utvisa utlänningar som begår brott. Det är bra, fru talman. Det är mycket bra. Det har varit för svårt att utvisa kriminella från Sverige. Vi har till exempel sett personer med upprepade domar för grov våldtäkt som inte har utvisats, vilket är oacceptabelt.

Det är också bra att regeringen äntligen gör något på det område som man faktiskt sa att man skulle prioritera, nämligen utvisning av kriminella – så tack för det! Annars har vi ju mest sett utvisningar av invandrare som är gymnasieelever eller vårdbiträden eller i övrigt bidrar och sköter sig.

Regeringens förslag om att stärka återreseförbuden, att brottslighetens allvar ska ges större tyngd i domstolarnas intresseavvägning, att allmänna domstolar inte längre ska beakta verkställighetshinder vid själva utvisningsprövningarna samt att uppehålls- och arbetstillstånd ska upphöra att gälla när beslut om utvisning vinner laga kraft är alla absolut nödvändiga och rimliga förändringar för en mer ordnad migrationspolitik. Det är bra.

Centerpartiet anser också att anknytning till Sverige har vägt för tungt i förhållande till brotts allvar, fru talman. Vi anser dock att det är oproportionerligt att som regeringen föreslår helt ta bort hänsynen till en i princip livslång vistelse i Sverige. Personer som kom hit innan de fyllde 15 år och som har vistats i Sverige i minst fem år, alltså sedan innan de var 10, bör få lättnader vid särskilt ömmande skäl. Det är ändå en rimlig ordning. Det betyder inte att personer under 15 inte kan utvisas utan bara att man måste ta hänsyn till ålder och tid i Sverige.

När det gäller regeringens förslag om yrkandeplikt för åklagare är risken uppenbar att allmänhetens förtroende för både åklagare och domstolar skadas när åklagare tvingas framställa utsiktslösa yrkanden som domstolarna sedan regelmässigt avslår. Det ser vi i alla fall som en risk.

Det skulle också förlänga handläggningstiderna och öka kostnaderna för brottmålsprocesserna i Sverige. Den verkliga risken här är att det leder till att domstolarnas övriga arbete med att döma kriminella försämras och försenas. Det vinner inte Sverige på.

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

Vi är också oroliga för att domstolar inte längre ska ha möjlighet att självmant, utan yrkande från åklagaren, pröva en fråga om utvisning på grund av brott. Om åklagaren glömmer att yrka på det kan det nämligen innebära att domstolen inte självmant kan ta upp det. Då riskerar vi att det blir en lucka där. Den mänskliga faktorn finns ju ändå i domstolar, vilket vi har sett även i närtid. Det är en oro vi har.

Fru talman! Det finns, som vi har nämnt i tidigare anföranden här i kammaren, en utmaning i fråga om att regeringen har kommit med en lång rad dåligt genomarbetade propositioner som påverkar varandra utan att man har ordentlig koll på den samlade effekten.

Som har nämnts tidigare i talarstolen skärpte riksdagen reglerna om utvisning på grund av brott senast 2022. Det är rimligt att analysera om de regeländringar vi gjorde redan 2022 har fått effekt och vilken effekt de i så fall har fått. Vi behöver också analysera hur vi tillämpar regelverket och hur det fungerar tillsammans med övrig lagstiftning som kommer. Därefter kan vi se hur vi kan få ihop det lite bättre än i dag. Det är i dagsläget en stor utmaning, både i domstolarna och hos Migrationsverket, att få ihop hur lagstiftningen ska värderas.

Fru talman! Slutligen: Det bör göras en ordentlig utredning av allt som finns på bordet, så att vi ser om det faktiskt går ihop. Rättssäkerheten måste återskapas i Sverige, för det är vad ordning och reda i migrationslagstiftningen faktiskt innebär.

Anf. 181 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Reglerna om utvisning på grund av brott är, så som de ser ut i dag, riggade till de kriminellas fördel, inte nödvändigtvis med avsikt från lagstiftarens sida men till sin effekt. Det har blivit så här på grund av att reglerna är svåra att tillämpa tillsammans med en del andra faktorer, som jag ska ta upp i mitt anförande.

Jag tycker att det finns goda indikationer för denna tes, men jag inser naturligtvis att det är ett starkt uttalande.

För att en person ska dömas till utvisning krävs det att tre kriterier är uppfyllda: för det första att brottsligheten är tillräckligt allvarlig i förhållande till gärningsmannens anknytning till Sverige, för det andra att domstolen bedömer att utvisning faktiskt går att verkställa efter avtjänat fängelsestraff och för det tredje att åklagaren framställer ett utvisningsyrkande. Det är kombinationen av de tre faktorerna som gör att reglerna inte fungerar och att många personer som borde utvisas ändå kan vara kvar i Sverige.

Fru talman! Jag börjar med den första, alltså att brottsligheten ska vara tillräckligt allvarlig. Den bedömningen bygger på en avvägning av två faktorer som egentligen inte går att väga mot varandra på ett ändamålsenligt sätt. Domstolen ska väga utlänningens anknytning till Sverige, skäl mot utvisning, mot brottslighetens allvar, skäl för utvisning.

Det ska alltså spegla de straff- och preventionsteoretiska principerna om ekvivalens och proportionalitet. Om vi antar att utvisning är olika ingripande för olika personer, beroende på hur stark anknytningen är, måste alltså den här principen få genomslag för att straffet för samma gärning inte ska bli olika hårt, alltså att olika personer inte ska bestraffas olika hårt om de har begått samma brott.

Det är det akademiska resonemanget och sättet att se på det. Rättsväsendet lider lite grann av det sättet att tänka. Det är nämligen ganska

uppenbart att det inte riktigt fungerar i praktiken. Domstolen ska resonera ungefär så här: Hur många barn i hemmet eller hur många års vistelse i Sverige motsvarar två eller tre års straffvärde? Hur mycket mer straffvärde behövs om personen till exempel har ett jobb, kan prata bra svenska, har goda inkomster, är engagerad i civilsamhället och så vidare?

När tillämpningen av de här reglerna börjar spreta, vilket den ofta gör och ofta i restriktiv riktning, vänder sig allmänheten ibland till domstolarna med frågan om varför en person som våldtagit en 100-åring inte utvisas. Det låter ju helt absurt. Det gör det absolut. Men jag tror att grundproblemet snarare är att lagstiftaren har gett domstolarna en väldigt svår uppgift. Och när domare inte riktigt vet hur de ska göra lutar de sig helt enkelt åt det försiktiga hållet. Det är helt naturligt, och det är så straffrätten egentligen ska fungera.

En del av den här regeln uttrycktes mellan 1915 och 2022, alltså i över hundra år, i lagstiftningen som att det om en person har bott i Sverige i fyra år krävs synnerliga skäl, alltså relativt allvarlig brottslighet, för att utvisning ska dömas ut. Den regeln har förändrats påfallande lite från lagstiftarens sida under den här tiden. Men domstolspraxis har varit föremål för en förskjutning. Ribban som man måste kliva över för att nå upp till de synnerliga skälen har steg för steg puttats högre och högre upp. Det har alltså krävts alltmer allvarlig brottslighet för att bryta igenom.

Ett tydligt exempel på det från senare år är NJA 2019 sidan 316. I det fallet dömdes en man från Somalia i 30-årsåldern, som hade bott i Sverige i nio år, i tingsrätt och hovrätt för våldtäkt av normalgraden. Hovrätten konstaterade att brottet var en svår integritetskränkning och att mannen trots den förhållandevis långa tiden i Sverige hade svag anknytning till Sverige. Man dömde gärningsmannen till utvisning, bland annat eftersom han aldrig hade haft ett jobb, inte hade någon familj och inte verkade göra något i Sverige över huvud taget.

Mannen överklagade till Högsta domstolen, som bedömde mannens anknytning som ”inte som särskilt svag”. Det är ett konstigt sätt att uttrycka saken. Det är också märkligt med tanke på att det fanns social missanpassning och en hel del anledningar att se på mannen som inte särskilt väl anpassad till Sverige. Men domstolen fann ändå att anknytningen vägde tyngre än det här förhållandevis allvarliga brottet.

I det här fallet var Högsta domstolens ordförande och ytterligare ett justitieråd skiljaktiga. Att HD är så djupt oenig i en sådan fråga är en indikation, som stöder min hypotes, på att de här reglerna helt enkelt är för knepiga att tillämpa.

Precis som den tidigare talaren från Socialdemokraterna påpekade skedde en liten förändring av reglerna för några år sedan, 2020. Vi var redan då tydliga med att de regeländringarna visserligen var ett steg i rätt riktning men var alldeles för svaga. Det påpekade vi under processen, och vi fick senare rätt i det, till exempel när fallet med våldtäkten mot 100-åringen enligt de reglerna inte ledde till utvisning.

Påståendet att det inte finns någon utvärdering av reglerna, vilket flera talare har varit inne på här, stämmer inte. Det finns en utvärdering i propositionen. Där finns objektiv statistik över hur siffrorna har påverkats vad gäller hur många som utvisas, hur många som blir föremål för yrkande om utvisning och så vidare. Där kan man se ganska tydligt att det, även om det

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

som sagt är ett litet steg i rätt riktning, inte har blivit några stora förändringar vad gäller hur många personer som utvisas ur Sverige.

Extra intressant är att i förarbetena till 1915 års lag angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas, som införde just regeln om synnerliga skäl från början, slår föredragaren – eller utredningen, som vi kanske skulle kalla det i dag – fast att synnerliga skäl inte ska gälla högst samhällsfarliga brottslingar. Det ska alltså inte gälla alla. Det är en väldigt stor skillnad jämfört med hur reglerna har tillämpats ända tills de slopades år 2020.

År 1915 var lagstiftaren tillräckligt klok för att förstå att om du våldtar en 100-åring ska du åka ut, oavsett hur stark anknytning du har till Sverige. Men den principen har sedan glömts bort och försvunnit i domstolspraxis, även om det faktiskt har upprepats i förarbeten åtminstone två gånger sedan dess.

Grundproblemet är just proportionalitetsavvägningen. Den är svår, och den tenderar att putta praxis i restriktiv riktning, på grund av att domarna helt enkelt är osäkra på rättsläget. Det är helt normalt, eftersom det är en avvägning mellan två storheter som man inte riktigt kan väga mot varandra.

Fru talman! Ett beslut om att inte yrka på utvisning, även i de fall brottsligheten uppenbarligen är utvisningsgrundande, behöver inte motiveras. Det innebär att vi vet lite om hur åklagare resonerar i den typen av fall. Det vi däremot vet är att de förklaringar som avgetts offentligt i vissa uppmärksammade ärenden är tveksamma, om vi ska vara helt ärliga.

För ett par år sedan våldtog fyra unga män en minderårig person i ett skogsområde i västra Sverige. Trots att brottsligheten uppenbarligen var utvisningsgrundande, våldtäkt mot barn, framställdes inget yrkande.

Det var en ren miss, sa kammarchefen på Göteborgs åklagarkammare. En ren miss!

Enligt en granskning som Expressen gjort yrkade inte åklagare på utvisning i 30 procent av fallen då utländska medborgare åtalas för våldtäkt, och det här är ett brott som är tillräckligt allvarligt för att det i många fall ska räcka för utvisning.

”Förbiseende”, ”föll mellan stolarna” och ”kommer inte ihåg” var några av åklagarnas förklaringar.

Det är jätteviktigt att vi bättrar oss, sa chefen för åklagarområde Väst-Bergslagen.

En kammaråklagare ville ha en ”minnesknapp” för åklagarna. En minnesknapp! Myndigheten tror uppenbarligen att allmänheten är mer än lovligt naiv.

En fråga som då är ganska berättigad är, om det nu är minnet som spökar, hur det kommer sig att åklagarna i noll procent av fallen glömde att yrka på straff. Om det är minnet som spökar – varför har det inte lett till en disciplinåtgärd mot någon enda åklagare som har misskött detta? Att det finns en skyldighet att yrka på utvisning när förutsättningarna är uppfyllda framgår redan i dag av Åklagarmyndighetens egen rättsliga vägledning för frågor om utvisning på grund av brott. Det är också en mycket berättigad fråga.

Vi kan ju ställa frågan: Hur ofta händer det er som deltar i den här debatten att ni skriver en motion och glömmer ett yrkande? Nej, exakt, inte särskilt ofta.

Vi behöver inte spekulera i varför Åklagarmyndigheten medvetet missköter den här uppgiften. Det räcker med att konstatera att det är ett svek mot brottsoffren och ett direkt hot mot allmänhetens och lagstiftarens förtroende för rättsväsendet.

Mot den bakgrunden kan vi konstatera att myndighetens egen kritik mot det nya yrkandekravet framstår som minst sagt tondöv. Det är alltså därför yrkandeplikten nu behöver lagstadgas, även om jag kan hålla med om att det är en lite ovanlig lösning i det ackusatoriska system som vi har i Sverige.

Fru talman! Ytterligare en nyhet är att från och med nu kommer frågan om verkställighetshinder inte att beaktas när domstolen tar ställning till utvisningsyrkandet, vilket naturligtvis är en rimligare ordning. Domstolen kan omöjligt veta hur situationen i hemlandet ser ut efter att gärningsmannen har avtjänat fängelsestraffet, och det straffet kommer att bli rejält mycket längre inom en snar framtid. Frågan är egentligen vem som ska stå risken för att utvisningen kanske inte kan verkställas. Är det gärningsmannen eller brottsoffret? Det är naturligtvis gärningsmannen som ska stå risken.

Den här regeln, alltså att utvisning inte döms ut om bedömningen är att den inte kan verkställas, i kombination med att alla tidigare regeringar under min livstid har varit totalt ointresserade av att få verkställighetsarbetet att fungera, har också fungerat som en ursäkt för de åklagare som helt enkelt inte vill framställa ett yrkande. Det är ju ibland tveksamt om verkställigheten går att genomföra, och då kan utvisning inte dömas ut. Då ska ju inte heller yrkandet framställas. Frågan prövas alltså aldrig.

Det är det jag menar med att kombinationen av dessa tre regler gör att systemet har riggats till fördel för gärningsmännen.

Fru talman! Det finns en hel del andra intressanta saker i betänkandet. Vi skärper reglerna för utvisning av flyktingar – nog så viktigt. Vi skärper straffen för personer som anställer illegal arbetskraft och för personer som uppehåller sig här i strid med återreseförbud. Vi rättar till en rad andra mindre administrativa regler.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

I detta anförande instämde Nima Gholam Ali Pour (SD).

Anf. 182 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna ledamoten om att en domstols eller myndighets bedömning och handläggning i enskilda fall inte får bli föremål för argumentation eller kritik, även om man kan använda dem för att motivera lagändringar. Det var gränsfrågor i det här fallet.

Nu vill jag upplysa kammaren om att den sista debatten definitivt kommer att uppskjutas till morgondagen. Försvarsutskottets betänkande FöU14, *Förbättrade förutsättningar för operativt militärt samarbete*, kommer inte att debatteras i dag. Beroende på den fortsatta debatten kan vi möjligen hinna med försvarsutskottets betänkande FöU19.

Anf. 183 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Det är viktigt för trovärdigheten för såväl rättspolitiken som migrationspolitiken med en effektiv lagföring av personer som begår

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

brott och att icke-medborgare som har gjort sig skyldiga till allvarlig eller upprepad brottslighet ska kunna utvisas ur Sverige.

När Miljöpartiet satt i regering bidrog vi till att skärpa reglerna för när utvisning på grund av brott kan ske så att fler som har begått brott också kan utvisas i samband med dom. Samtidigt är det avgörande att lagstiftning som kan få så allvarliga konsekvenser för den enskilde vilar på gedigna underlag och att regelverket utformas på ett ändamålsenligt, rättssäkert, proportionerligt och förutsebart sätt.

Efter att ha tagit del av remissinstansernas synpunkter på regeringens förslag, särskilt Lagrådets allvarliga kritik, har vi landat i att det i dag inte går att dra slutsatsen att förändringarna över huvud taget skulle uppnå de syften som regeringen vill uppnå. För oss är det av särskild betydelse att Lagrådet avstyrker att regeringens förslag genomförs. Dels konstaterar de att tiden sedan den förra reformen av utvisning på grund av brott, som alltså skedde 2022, är alltför kort för att man ska kunna bedöma det utfallet, om det är tillräckligt för att uppnå de syften som regeringen också säger sig vilja uppnå. Regeringen kan alltså inte visa på de brister som man menar ska motivera åtgärderna som man nu föreslår.

Lagrådet pekar också på att delar av den föreslagna regleringen är problematiska till sin utformning och att vissa av förändringarna i praktiken redan uppnås genom ändringarna som gjordes 2022. Kritiken är allvarlig.

Att regeringen gång på gång väljer att gå vidare med lagförslag trots att Lagrådet avråder sticker ändå ut jämfört med hur tidigare regeringar har agerat. Det har även hänt förut att en regering inte har hållit med Lagrådet, men att så systematiskt bortse från tunga remissinstanser som JO, Institutet för mänskliga rättigheter, Diskrimineringsombudsmannen, Advokatsamfundet och särskilt Lagrådet gör den här regeringen till en rekordhållare.

Fru talman! I dag gäller att om man döms för ett brott där straffvärdet motsvarar sex månaders fängelse kan man bli utvisad. Nu föreslår regeringen att sänka värdet till 14 dagar. Det kan bli aktuellt i så pass ringa brott som snatteri och fortkörning. Det tycker vi är alltför långtgående – att människor kan bli av med hela sitt privatliv i Sverige, sitt hem, sitt arbete, för snatterier eller fortkörningar.

Vi tycker att det är problematiskt att man säger att åklagare alltid är tvungna att yrka på utvisning, även i fall där de vet att det inte kan bli aktuellt. Det slösar bort viktiga resurser från åklagare och domstolar. Rättsväsendet behöver lägga de resurserna på att bekämpa inte minst den grova organiserade brottsligheten.

Men vi i Miljöpartiet tycker inte att den ordning som har varit är felfri. Vi tycker att det är problematiskt när personer som är dömda för allvarlig brottslighet inte utvisas, trots att det till synes har funnits starka skäl för det.

En särskild situation som regeringen inte ändrar är när en nära anhörig begår brott mot en familjemedlem och inte utvisas just med hänvisning till att gärningspersonen har anknytning till familjemedlemmen. Man menar att lagstiftningen ska träffa dessa fall, men den är så pass vagt skriven att det inte är tydligt att så kommer att bli fallet. Det hade varit bättre att ha en tydligare uppräkning av omständigheter som talar för eller mot utvisning vid brott och där specificera att för en person som har begått brott mot en familjemedlem ska anknytning till familjen inte hindra utvisning. Nu

kan konsekvensen i värsta fall bli att kvinnor och barn tvingas leva frihetsberövade med skyddade personuppgifter och begränsat privatliv medan gärningspersonen blir kvar i landet.

Fru talman! Miljöpartiet hade gärna ställt sig bakom dessa förändringar om lagstiftningsarbetet hade varit seriöst och rättssäkert och inte ännu ett hafsverk från regeringen. Därför skickar vi en tydlig uppmaning till regeringen att göra en ordentlig utvärdering av 2022 års reform och därefter återkomma med de ändringar som bedöms behövas. Man bör också ta till sig av Lagrådets och remissinstansernas kritik så att ändringarna blir effektiva, inte ett slag i luften.

Fru talman! Vi är djupt oroade över hur den grova organiserade brottsligheten utnyttjar människor, särskilt dem som är i en utsatt position. Det är rimligt att skapa mer utrymme för en nyanserad straffmätning i dessa fall, och därför ställer vi oss bakom regeringens förslag i denna del.

Jag vill dock påminna om att vi också måste ta ansvar för de människor som hamnar i den utsatta situationen som papperslösa. Med regeringens utvisningspolitik pressas allt fler människor som har varit i Sverige lagligt och haft uppehållstillstånd att välja mellan att resa tillbaka till sitt forna hemland och att leva kvar som papperslösa. För vissa kan det vara ett omöjligt val att till exempel tvingas tillbaka till talibanernas Afghanistan när myndigheterna i Sverige inte tror att de riskerar förföljelse trots att de har konverterat. Vi behöver också se till att färre människor blir möjliga för kriminella att utnyttja.

Jag står givetvis bakom alla Miljöpartiets reservationer, men för att spara tid i voteringen yrkar jag bifall enbart till reservation 3.

Anf. 184 INGEMAR KIHLSTRÖM (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Den proposition vi nu debatterar hanterar en situation som har gett och ger upphov till många åsikter, och det finns en stor enighet om att utländska medborgare som har begått vissa typer av brott i mycket högre grad ska lämna vårt land.

Utvisning på grund av brott är en prioriterad fråga för regeringen. Under alldeles för lång tid har samhället inte markerat tillräckligt tydligt mot utländska medborgare som begår brott i Sverige. Alla människor i Sverige ska följa svensk lag. Men det är bara den som är svensk medborgare som har ovillkorlig rätt att vistas i landet. Den som är utländsk medborgare och begår brott i Sverige kan utöver att dömas till fängelse också få ett beslut om utvisning.

I dag gäller, som många har nämnt, att en utländsk brottsling *får* utvisas när de nödvändiga förutsättningarna är uppfyllda. Men regeringens och Kristdemokraternas ståndpunkt är att den som kommer hit och begår brott *ska* utvisas. Det är i grund och botten vad de nya reglerna handlar om. Det är viktigt att visa att det blir konsekvenser för personer som kommer hit och begår brott. Sverige kommer med dessa förändringar att få det tuffaste regelverket för brottsutvisningar i hela Norden.

Kristdemokraterna står tillsammans med övriga Tidöpartier på brottsoffrens sida för att de ska få den upprättelse de förtjänar, och vi gör allt i vår makt för att skötsamma människor, oavsett bakgrund, ska kunna leva i ett tryggare och rättvisare Sverige.

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

Fru talman! Mellan åren 2020 och 2023 fattade tingsrätterna i genomsnitt 496 beslut om utvisning per år. Det motsvarade ungefär 3 procent av antalet domslut mot utländska medborgare, som då var knappt 17 500. Även när man sållar bort de domslut som innebar en bötespåföljd var siffran ändå bara 6,3 procent. Detta innebär att en överväldigande majoritet av utländska brottslingar får stanna i Sverige. Så borde det inte vara, och så ska det inte vara.

Anledningen är att domstolarna gör en intresseavvägning mellan skälen som talar för och mot utvisning. Det görs också en bedömning av om det finns verkställighetshinder. Som tidigare sagts har åklagarna inte heller någon skyldighet att yrka på utvisning när förutsättningarna för utvisning är uppfyllda.

Fru talman! Detta ändrar vi nu på med denna proposition. Ny huvudregel är att brott ska kunna leda till utvisning redan när en person döms till strängare påföljd än böter. Intresseavvägningen mellan skälen som talar för respektive mot utvisning ska också skärpas. Förslaget innebär att skälen som talar för utvisning, såsom brottets straffvärde och karaktär, ska väga tyngre än i dag vid avvägningen. Åklagarna ska även ha lagstadgad skyldighet att yrka på utvisning när brottet är utvisningsgrundande.

Fru talman! Vad kan vi då vänta oss av de nya reglerna, som även inbegriper ett skärpt återreseförbud och ett straff för att vistas i landet i strid mot ett återreseförbud?

Jo, vi kan vänta oss en avsevärd ökning av brottsutvisade, kanske uppemot en sexfaldig ökning. Vi ser det först om ett tag. Men här och nu kan vi i alla fall konstatera att tidigare lagändringar inte varit tillräckliga.

Fru talman! Propositionen är ett resultat av Tidösamarbetet. Vi gör förändringar för att skapa ökad trygghet för Sveriges invånare. Men som vanligt här i kammaren och inom detta ämnesområde är oppositionen splittrad. Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet vill i delar eller helt avslå förslaget och har också många invändningar mot förslaget. Även om Socialdemokraterna har varit kritiska i talarstolen ställer de sig bakom förslaget. Det visar ännu en gång hur det kommer att se ut i framtiden om det mot förmodan blir en rödgrön kaosregering som styr detta land. Man kan spekulera i att vissa av förändringarna kommer att rivas upp när det händer något liknande som hände i kammaren i går kväll.

Med de nya reglerna för brottsutvisning tar Kristdemokraterna tillsammans med övriga Tidöpartier viktiga steg för att leverera på vårt löfte till väljarna: att få ordning på och skapa ett tryggare Sverige.

Fru talman! Jag har sagt det förr: Sverige behöver en stram, rättvis och ansvarsfull migrationspolitik. Det har vi levererat och kommer att fortsätta att leverera – till skillnad från den kaosregering som blir om det rödgröna alternativet får väljarnas förtroende i höst. Vi kristdemokrater tillhör ett regeringsunderlag som både ser problemen och levererar förslag för att lösa dem. Det är en sådan regering Sverige behöver.

Jag yrkar åter bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna. (Applåder)

Anf. 185 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! Den som kommer till Sverige och begår brott ska lämna Sverige. Det är en princip som har stark förankring hos allmänheten, men

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

under lång tid har avståndet mellan lagstiftarens intentioner och den praktiska verkligheten varit alltför stort.

Under alltför lång tid har Sverige haft regler om utvisning på grund av brott som varit för svaga, för försiktiga och i alltför många fall i otakt med människors grundläggande uppfattning om rättvisa. Människor har kunnat begå allvarliga brott, skada andra allvarligt och skapa otrygghet och ändå bli kvar i landet på grund av att regelverket inneburit att ribban lagts för högt. Den ordningen ändrar regeringen nu på.

Propositionen *Skärpta regler om utvisning på grund av brott* handlar om något mycket enkelt, nämligen att den som inte är svensk medborgare och begår brott i Sverige i betydligt fler fall än i dag ska kunna utvisas. Det är inte radikalt. Det är en självklar konsekvens av att uppehållstillstånd i Sverige inte bara innebär rättigheter utan också ett ansvar att följa våra lagar och att respektera andra människors trygghet, frihet och värdighet.

Fru talman! Sverige har redan tidigare skärpt reglerna om utvisning på grund av brott. Det var viktigt men inte tillräckligt. Regeringen har därför gått vidare med nya, skarpare regler för att fler utlänningar som begår brott ska kunna utvisas.

Kärnan i förslaget är att brott som huvudregel ska vara utvisningsgrundande redan när den utdömda påföljden är strängare än böter, att avvägningen mellan skäl för och mot utvisning i fler fall ska landa i just utvisning, att de kvalificerade särreglerna för personer som kommer hit före 15 års ålder tas bort och att verkställighetshinder inte längre ska beaktas av domstol i samband med brottmålet. Det här är avgörande förändringar.

Det som länge har varit problemet är inte att svensk rätt saknat möjligheter att utvisa på grund av brott utan att möjligheterna alltför ofta varit för snäva, för otydliga och för defensivt tillämpade. I praktiken har människor kunnat begå brott som andra med all rätt uppfattar som diskvalificerande för rätten att stanna i vårt land utan att utvisning kommit i fråga i den utsträckning som rimligen borde gälla.

Fru talman! Regeringen säger nu tydligt att denna ordning inte duger. Begår man brott i Sverige ska utgångspunkten som sagt vara betydligt kraftfullare följder än tidigare. Har man ingen grundlagsskyddad rätt att vistas här måste samhället reagera skarpt om man angriper andra människor, bryter mot lagen och missbrukar gästfriheten i det land man fått möjlighet att leva i.

Vad betyder då förslagen i praktiken? Jag har nämnt dem kort, och de har redovisats tydligt av mina kollegor tidigare. Jag tänker på våra kollegor i försvarsutskottet som väntar på sin tur och hoppar snabbt vidare till att kort nämna en särskilt viktig del av detta arbete.

Frågan om utvisning måste prövas i fler fall. Därför går vi nu vidare med linjen att åklagare ska vara skyldiga att yrka på utvisning när brottet i sig är utvisningsgrundande. I dag har alltför mycket hängt på om frågan drivits tillräckligt konsekvent i det enskilda fallet. Resultatet har blivit variationer som är svåra att förklara och försvara. Lika fall har behandlats olika.

Om förutsättningar för utvisning finns ska domstolen såklart pröva frågan, inte för att det i sig är politiskt slagkraftigt utan för att rättsstaten kräver konsekvens. Det är också därför bedömningen är att betydligt fler yrkanden på utvisning kommer att prövas framöver.

Skärpta regler om utvisning på grund av brott

Den som reagerar mot detta måste svara på en mycket enkel fråga: Varför skulle åklagaren inte yrka på utvisning när lagens förutsättningar är uppfyllda? Varför ska samhället acceptera att frågan i praktiken ibland faller mellan stolarna trots att brottet är så allvarligt att den borde prövas? Det är ju totalt respektlöst mot brottsoffren.

Fru talman! Det här handlar till stor del om brottsoffren. Alltför ofta har debatten om utvisning på grund av brott blivit märkligt abstrakt. Man talar mycket om system, principer och gärningsmannens situation och alldeles för lite om den som drabbas – kvinnan som utsatts för ett brutalt sexualbrott, barnet som fått sin trygghet krossad, den äldre som har rånats och den hederliga medborgare som sett sitt område tas över av personer som begår brott, hotar vittnen och gör vardagen otrygg. För dem framstår det som fullständigt orimligt att den som inte ens är medborgare i landet ska kunna begå brott och ändå få stanna kvar. Det är just därför den här lagstiftningen behövs.

Staten har en skyldighet att stå på de laglydigas sida, att skydda samhället och att markera att den som missbrukar rätten att vistas här faktiskt riskerar att förlora den. Vi skärper reglerna därför att det behövs. Vi gör det därför att brott måste få tydligare konsekvenser. Vi gör det därför att brottsoffren förtjänar bättre. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Kärnämneskontroll och bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i verksamhet med strålning

§ 23 Kärnämneskontroll och bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i verksamhet med strålning

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU19
Kärnämneskontroll och bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i verksamhet med strålning (prop. 2025/26:167)
föredrogs.

Anf. 186 GUSTAF GÖTHBERG (M):

Fru talman! Kammaren debatterar i dag försvarsutskottets betänkande 19, *Kärnämneskontroll och bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i verksamhet med strålning*. Av mer kompetenta bedömare betraktas utskottets förslag som strålande.

Efter detta kärnfulla inlägg vill jag yrka bifall till förslagen i betänkandet och önska talmannen och riksdagen en härlig och glad sommar.
(Applåder)

Anf. 187 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! I kväll går det undan. Försvarsutskottets betänkande 19 handlar om lagändringar. Det handlar om kärnämneskontroll och bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i verksamhet med strålning.

Förslagen till beslut om lagändringar berör kärnteknisk verksamhet, strålskyddslagen samt att tillstånd för kärnteknikverksamhet ska kunna återkallas om tillståndshavaren inte följer kraven på att utföra bedömningar av överensstämmelse och avvikelsen är av väsentlig betydelse. De förslagen har även Vänsterpartiet anslutit sig till. Men man ska komma ihåg varför den här debatten över huvud taget äger rum.

Regeringen beslutade i november 2023 om ett kommittédirektiv om en översyn av gällande regler i syfte att underlätta för ny kärnkraft. Därför, fru talman, kom även dessa lagförslag upp för beslut i riksdagen. Jag har vid det här laget sagt detta många gånger i debatter i denna kammare: Regeringen försöker verkligen göra allt i sin makt för att få ny kärnkraft att framstå som något oundvikligt och som att det måste till ett beslut – gärna i går.

Nåväl, fru talman, om någon vill tro på tomten är det upp till var och en. Om någon vill tro på narrativet att kärnkraft är oundvikligt får den väl tro på det också. Jag kan sträcka mig så långt som att om vi först tittar på hur mycket vi kan livstidsförlänga de befintliga reaktorerna och ser hur tekniken vad gäller lagring, förnybart och så vidare utvecklas kan vi sedan titta på eventuell ny kärnkraft. Då vore det i alla fall på något sätt seriöst.

Regeringen vill ge en bild av att svenska folket vill bygga ny kärnkraft och att stödet är stort. Men svaret kom från Karlshamn i går. Det är en liten fingervisning, vill jag påstå, fru talman.

Man hör ofta ordet teknikneutralitet användas. Teknikneutralt ska det vara. Men när det gäller att ta hand om avfall vill man bara underlätta för den enskilda tekniken kärnkraft. Därför, fru talman, har vi anslutit oss till en reservation som pekar på just detta.

När det gäller utbyggnaden av den svenska energiförsörjningen vill Vänsterpartiet framhålla att fokus bör ligga på att bygga ut de kraftslag som är billigast och går snabbast att få på plats. Det är dock tydligt att kärnkraften, som inte tillhör de kraftslagen, kommer att vara en del av det framtida energisystemet ett tag. Hur länge står dock än så länge skrivet i stjärnorna.

Mot den här bakgrunden vill vi understryka att en långsiktig eventuell utbyggnad av kärnkraft givetvis förutsätter att den fullt ut kan bära sina egna kostnader, liksom andra energikällor. Den aktör som vill bygga kärnkraft på marknadsmässiga villkor ska vara fri att göra det, men den ska alltid bära kostnaderna för säkerhet, avfallshantering och olycksfallsförsäkring. Detta kräver enligt vår uppfattning kraftigt ökade avsättningar av kärnkraftsaktörerna för de ändamålen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i betänkandet och önskar talmanspresidiet liksom kollegorna i andra utskott – nu försvarsutskottet – en fin sommar. Det här är nog min sista debatt för mandatperioden.
(Applåder)

Anf. 188 EMMA BERGINGER (MP):

Fru talman, riksdagskollegor som är här och eventuella åhörare som också är vakna vid denna sena timme eller ser detta i efterhand! Vi debatterar försvarsutskottets betänkande 19 om kärnämneskontroll och bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i verksamhet med strålning.

Förslagen innebär bland annat att den nuvarande skyldigheten att utföra bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i kärnteknisk verksamhet eller annan verksamhet med joniserande eller icke-joniserande strålning regleras i lag. Förslagen innebär även lättnader för verksamheter som hanterar små mängder kärnämnen när det gäller att uppfylla kraven i en ny EU-förordning om kärnämneskontroll.

Det här är en i raden av utredningar och förslag som regeringen har gjort inom kärnkraftsområdet denna mandatperiod, men just dessa förslag är inte särskilt kontroversiella.

Fru talman! Däremot behandlas i betänkandet ett par yrkanden från allmänna motionstiden som är väl värda att lyfta fram. Det handlar om de stora säkerhetsrisker som kärnkraftverk innebär och om att de som vill bygga kärnkraft bör bära sina egna kostnader, även för säkerhet, avfallshantering och olycksfallsförsäkring.

Fru talman! Kriget i Ukraina och attackerna mot Zaporizjzjas kärnkraftverk har på många sätt tydligt visat de stora säkerhetsrisker som kärnkraften innebär. Kärnkraftverk blir måltavlor i krig, och frågan är om vi är beredda att bära den risken. Ska vi avsätta luftvärn för att skydda kärnkraftverk i stället för befolkningscentrum?

Utöver de risker som rör strålsäkerhet vill jag också framhålla att kostnaderna för att bygga kärnkraftverk är mycket höga och att tillgången till uran är avgörande för att driva dem.

I detta sammanhang har dessvärre Ryssland och Kina avgörande roller när det gäller både att finansiera byggandet och att tillhandahålla bränsle för själva driften. Jag kan konstatera att de flesta nya reaktorer som byggs på ett eller annat sätt är beroende av den kinesiska eller den ryska staten.

Vidare vill jag påpeka att det inte är någon nyhet att dessa antidemokratiska stater har en expansiv geopolitisk och ekonomisk agenda och att kärnkraft därför har fått en nyckelroll i deras maktstrategi. Detta är något som regeringen i högre grad bör ta på allvar i sin iver att bygga ny kärnkraft.

Fru talman! Mot bakgrund av att ny kärnkraft nu ser ut att bli verklighet i Sverige anser jag också att regeringen bör göra ytterligare riskbedömningar av kärnkraften ur ett totalförsvarsperspektiv, särskilt med hänsyn till erfarenheterna från kriget i Ukraina. Den pågående utredningen om förutsättningar för drift av kärnkraft under höjd beredskap borde självklart ha avklarats innan man går vidare med andra förslag som syftar till att bygga ny kärnkraft i Sverige.

Fru talman! När det gäller utbyggnaden av den svenska energiförsörjningen vill vi också understryka att fokus bör ligga på att bygga ut de kraftslag som är billigast och går snabbast att få på plats och som också är hållbarast. Det är tydligt att kärnkraften inte hör till dessa kraftslag, men som tidigare talare nämnde kommer den ändå att finnas med oss.

Mot denna bakgrund vill jag understryka att kärnkraft liksom andra energikällor fullt ut bör bära sina egna kostnader. Det är inte rimligt att det offentliga ska belastas för de kostnader som är förknippade med att bygga kärnkraft. Den aktör som vill bygga kärnkraft på marknadsmässiga villkor ska själv bära kostnaderna för säkerhet, avfallshantering och olycksförsäkring. Detta kräver ökade avsättningar från kärnkraftsaktörerna för dessa ändamål. Det är det enda rimliga om man ska tillåta nyetablering av kärnkraft.

Fru talman! Det finns många goda anledningar att inte bygga ny kärnkraft. Det finns ekonomiska argument, säkerhetsmässiga argument och miljöargument som talar mot att bygga ny kärnkraft och för att i stället satsa på de förnybara energikällorna.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till både reservation 1 och reservation 2, då min kollega från Centerpartiet Mikael Larsson inte kunde vara här och yrka bifall till sin del av våra gemensamma reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

§ 24 Beslut om uppskjuten ärendebehandling

Kammaren beslutade på förslag av tredje vice talmannen att behandlingen av på föredragningslistan återstående ärende, försvarsutskottets betänkande FöU14, skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

§ 25 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid samt uppskjuten behandling

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Proposition
2025/26:285 Hörande och tillfälligt överförande vid handläggning av en arresteringsorder

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition skulle förlängas till och med *måndagen den 5 oktober*.

Kammaren biföll talmannens förslag att behandlingen av ovanstående proposition skulle få skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod.

Motioner
med anledning av prop. 2025/26:275 Extra ändringsbudget för 2026 – Stöd till Ukraina samt stöd till hushåll och andra åtgärder med anledning av kriget i Mellanöstern
2025/26:4199 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP)
2025/26:4201 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V)

EU-dokument
COM(2026) 282 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) 2021/2115 vad gäller en särskild interventionstyp för att ge exceptionellt tillfälligt stöd inom ramen för Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och möjligheten att anpassa anslagen för direktstöd under kalenderåret 2027 samt förordning (EU) 2021/2116 vad gäller flexiblare regler för förskott som betalas ut till följd av den kraftiga ökningen av priserna på gödselmedel på grund av krisen i Mellanöstern

§ 26 Kammaren åtskildes kl. 22.56.

Sammanträdet leddes
av tredje vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 19 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 6 anf. 43 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 7 anf. 69 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 13,
av tredje vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 115 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 161 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA BLOMDAHL

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll **1**
§ 2 Avsägelse **1**
§ 3 Anmälan om efterträdare **1**
§ 4 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 18–19 juni **2**
§ 5 Ärenden för bordläggning **2**
§ 6 Granskningsbetänkande **2**
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU20 2
Inledning *2*
Anf. 1 JENNIE NILSSON (S) 2
Anf. 2 MAURICIO ROJAS (L) replik 4
Anf. 3 JENNIE NILSSON (S) replik 4
Anf. 4 MAURICIO ROJAS (L) replik 5
Anf. 5 JENNIE NILSSON (S) replik 5
Anf. 6 FREDRIK LINDAHL (SD) 6
Anf. 7 MATS GREEN (M) 7
Anf. 8 JESSICA WETTERLING (V) 10
Anf. 9 TREDJE VICE TALMANNEN 13
Anf. 10 MUHARREM DEMIROK (C) 13
Anf. 11 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) 15
Anf. 12 JAN RIISE (MP) 16
Anf. 13 MAURICIO ROJAS (L) 18
Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen och Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. (kapitel 1 och 2) *20*
Anf. 14 HANS EKSTRÖM (S) 20
Anf. 15 FREDRIK LINDAHL (SD) 22
Anf. 16 OSKAR SVÄRD (M) 23
Anf. 17 MUHARREM DEMIROK (C) 25
Anf. 18 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) 27
Anf. 19 JAN RIISE (MP) 29
Anf. 20 MAURICIO ROJAS (L) 31
Anf. 21 PER-ARNE HÅKANSSON (S) 33
Anf. 22 MAURICIO ROJAS (L) replik 34
Anf. 23 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik 35
Anf. 24 MAURICIO ROJAS (L) replik 35
Anf. 25 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik 35
Anf. 26 JESSICA WETTERLING (V) 35
Anf. 27 VASILIKI TSOUPLAKI (V) 37
Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen (kapitel 3) *38*
Anf. 28 MIRJA RÄIHÄ (S) 38
Anf. 29 MARTIN WESTMONT (SD) 39
Anf. 30 MUHARREM DEMIROK (C) replik 42
Anf. 31 MARTIN WESTMONT (SD) replik 42
Anf. 32 MUHARREM DEMIROK (C) replik 42
Anf. 33 MARTIN WESTMONT (SD) replik 43
Anf. 34 ULRIK NILSSON (M) 43

Anf. 35 MUHARREM DEMIROK (C) ... 45
Anf. 36 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) ... 47
Anf. 37 JAN RIISE (MP) ... 50
Anf. 38 MAURICIO ROJAS (L) ... 52
Anf. 39 JAN RIISE (MP) replik ... 54
Anf. 40 MAURICIO ROJAS (L) replik ... 55
Anf. 41 JAN RIISE (MP) replik ... 55
Anf. 42 MAURICIO ROJAS (L) replik ... 56
Anf. 43 PETER HEDBERG (S) ... 56
Anf. 44 LARS ENGSUND (M) ... 59
Anf. 45 JAN RIISE (MP) replik ... 61
Anf. 46 TREDJE VICE TALMANNEN ... 62
Anf. 47 LARS ENGSUND (M) replik ... 62
Anf. 48 JAN RIISE (MP) replik ... 62
Anf. 49 LARS ENGSUND (M) replik ... 62
Anf. 50 PETER HEDBERG (S) replik ... 63
Anf. 51 LARS ENGSUND (M) replik ... 63
Anf. 52 PETER HEDBERG (S) replik ... 63
Anf. 53 LARS ENGSUND (M) replik ... 64
Anf. 54 LENA MALM (S) ... 64
Anf. 55 JESSICA WETTERLING (V) ... 65
Anf. 56 VASILIKI TSOUPLAKI (V) ... 66
Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning (kapitel 4) ... *68*
Anf. 57 MIRJA RÄIHÄ (S) ... 68
Anf. 58 LARS ANDERSSON (SD) ... 69
Anf. 59 SUSANNE NORDSTRÖM (M) ... 72
Anf. 60 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) ... 73
Anf. 61 JAN RIISE (MP) ... 75
Anf. 62 MAURICIO ROJAS (L) ... 77
Anf. 63 PETER HEDBERG (S) ... 78
Anf. 64 JESSICA WETTERLING (V) ... 80
Anf. 65 VASILIKI TSOUPLAKI (V) ... 81
§ 7 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse ... 83
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU11 ... 83
Anf. 66 MIRJA RÄIHÄ (S) ... 83
Anf. 67 ULRIK NILSSON (M) ... 84
Anf. 68 JESSICA WETTERLING (V) ... 85
Anf. 69 MALIN BJÖRK (C) ... 86
(Beslut fattades under § 13.) ... 88
§ 8 Behandlingen av riksdagens skrivelser ... 89
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU21 ... 89
(Beslut fattades under § 13.) ... 89
§ 9 Ökad insyn i politiska processer ... 89
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU39 ... 89
Anf. 70 MARTIN WESTMONT (SD) ... 89
Anf. 71 MALIN BJÖRK (C) replik ... 91
Anf. 72 MARTIN WESTMONT (SD) replik ... 91
Anf. 73 MALIN BJÖRK (C) replik ... 91
Anf. 74 MARTIN WESTMONT (SD) replik ... 92
Anf. 75 PER-ARNE HÅKANSSON (S) ... 92

Anf. 76 MAURICIO ROJAS (L) replik ... 94
Anf. 77 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik ... 94
Anf. 78 MAURICIO ROJAS (L) replik ... 95
Anf. 79 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik ... 95
Anf. 80 MATS GREEN (M) ... 95
Anf. 81 JESSICA WETTERLING (V) ... 96
(forts. § 14) ... 97
Ajournering ... 97
Återupptaget sammanträde ... 97
§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 11 juni ... 98
NU27 Ändamålsenliga säkerhets- och strålskyddskrav för utvinning och bearbetning av kärnämnen ... 98
NU24 Ny kärnkraft i Sverige – fler möjliga platser vid kusten ... 100
NU25 Nya lagar om elsystemet ... 100
AU14 Tidsbegränsat boende för vissa nyanlända invandrare – en ny lag om bosättning ... 101
SoU34 En mer sammanhållen vård för personer med skadligt bruk eller beroende och andra psykiatriska tillstånd ... 102
§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 13 juni ... 103
SfU29 En begränsning av rätten till socialförsäkringsförmåner för den som avtjänar fängelsestraff i kontrollerat boende eller som avtjänar säkerhetsförvaring ... 103
JuU42 Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor ... 103
JuU40 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar ... 105
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 14 juni ... 106
SfU36 Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd ... 106
SoU35 Receptfria läkemedel med krav på särskild rådgivning ... 107
SfU32 Stärkt återvändandeverksamhet ... 107
SfU31 Skärpta regler om uppsikt och förvar ... 109
MJU24 Ny myndighet för miljöprövning ... 112
§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde ... 113
KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse ... 113
KU21 Behandlingen av riksdagens skrivelser ... 113
§ 14 (forts. från § 9) **Ökad insyn i politiska processer** (forts. KU39) **... 113**
Anf. 82 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) ... 113
Anf. 83 MALIN BJÖRK (C) ... 115
Anf. 84 MAURICIO ROJAS (L) ... 116
Anf. 85 JESSICA WETTERLING (V) replik ... 119
Anf. 86 MAURICIO ROJAS (L) replik ... 119
Anf. 87 JESSICA WETTERLING (V) replik ... 120
Anf. 88 MAURICIO ROJAS (L) replik ... 120
Anf. 89 JAN RIISE (MP) ... 121

(Beslut skulle fattas den 16 juni.) ... 122
§ 15 Indelning i utgiftsområden ... 122
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU42 ... 122
Anf. 90 ULRIK NILSSON (M) ... 122
Anf. 91 JAN RIISE (MP) ... 123
(Beslut skulle fattas den 16 juni.) ... 124
§ 16 Uppskov med behandlingen av ett ärende ... 124
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU44 ... 124
(Beslut skulle fattas den 16 juni.) ... 124
§ 17 Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet ... 124
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU28 ... 124
Anf. 92 MALIN LARSSON (S) ... 124
Anf. 93 HELENA LINDAHL (C) ... 126
Anf. 94 STAFFAN EKLÖF (SD) ... 127
Anf. 95 REBECKA LE MOINE (MP) ... 128
Anf. 96 JOHN WIDEGREN (M) ... 130
Anf. 97 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) ... 130
Anf. 98 MALIN LARSSON (S) replik ... 132
Anf. 99 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik ... 132
Anf. 100 MALIN LARSSON (S) replik ... 133
Anf. 101 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik ... 133
Anf. 102 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 134
Anf. 103 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik ... 134
Anf. 104 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 134
Anf. 105 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik ... 135
Anf. 106 ELIN NILSSON (L) ... 135
Anf. 107 MALIN LARSSON (S) replik ... 137
Anf. 108 ELIN NILSSON (L) replik ... 137
Anf. 109 MALIN LARSSON (S) replik ... 137
Anf. 110 ELIN NILSSON (L) replik ... 138
(Beslut skulle fattas den 16 juni.) ... 138
§ 18 Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk ... 138
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU29 ... 138
Anf. 111 JOHN WIDEGREN (M) ... 138
Anf. 112 ELIN NILSSON (L) replik ... 141
Anf. 113 JOHN WIDEGREN (M) replik ... 141
Anf. 114 ELIN NILSSON (L) replik ... 141
Anf. 115 MALIN LARSSON (S) replik ... 142
Anf. 116 JOHN WIDEGREN (M) replik ... 142
Anf. 117 MALIN LARSSON (S) replik ... 143
Anf. 118 JOHN WIDEGREN (M) replik ... 143
Anf. 119 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik ... 143
Anf. 120 JOHN WIDEGREN (M) replik ... 143
Anf. 121 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik ... 144
Anf. 122 JOHN WIDEGREN (M) replik ... 144
Anf. 123 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 144
Anf. 124 JOHN WIDEGREN (M) replik ... 145
Anf. 125 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 145
Anf. 126 JOHN WIDEGREN (M) replik ... 146

Anf. 127 MALIN LARSSON (S) ... 146
Anf. 128 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) ... 147
Anf. 129 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 149
Anf. 130 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik ... 150
Anf. 131 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 150
Anf. 132 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik ... 151
Anf. 133 MARTIN KINNUNEN (SD) ... 151
Anf. 134 MALIN LARSSON (S) replik ... 153
Anf. 135 MARTIN KINNUNEN (SD) replik ... 153
Anf. 136 MALIN LARSSON (S) replik ... 153
Anf. 137 MARTIN KINNUNEN (SD) replik ... 154
Anf. 138 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 154
Anf. 139 MARTIN KINNUNEN (SD) replik ... 154
Anf. 140 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 155
Anf. 141 MARTIN KINNUNEN (SD) replik ... 155
Anf. 142 ELIN NILSSON (L) ... 156
Anf. 143 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik ... 157
Anf. 144 ELIN NILSSON (L) replik ... 158
Anf. 145 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik ... 158
Anf. 146 ELIN NILSSON (L) replik ... 159
Anf. 147 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 159
Anf. 148 ELIN NILSSON (L) replik ... 159
Anf. 149 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 160
Anf. 150 ELIN NILSSON (L) replik ... 160
Anf. 151 ANDREA ANDERSSON TAY (V) ... 161
Anf. 152 HELENA LINDAHL (C) ... 163
Anf. 153 ELIN NILSSON (L) replik ... 165
Anf. 154 HELENA LINDAHL (C) replik ... 166
Anf. 155 ELIN NILSSON (L) replik ... 166
Anf. 156 HELENA LINDAHL (C) replik ... 166
Anf. 157 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 167
Anf. 158 HELENA LINDAHL (C) replik ... 167
Anf. 159 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 168
Anf. 160 HELENA LINDAHL (C) replik ... 168
Anf. 161 REBECKA LE MOINE (MP) ... 169
Anf. 162 HELENA LINDAHL (C) replik ... 172
Anf. 163 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 173
Anf. 164 HELENA LINDAHL (C) replik ... 173
Anf. 165 REBECKA LE MOINE (MP) replik ... 174
(Beslut skulle fattas den 16 juni.) ... 174
§ 19 Stickprovsinsamling av uppgifter om hushållens skulder ... 174
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU45 ... 174
Anf. 166 DAVID PEREZ (SD) ... 174
Anf. 167 JOAKIM SANDELL (S) replik ... 175
Anf. 168 DAVID PEREZ (SD) replik ... 176
Anf. 169 JOAKIM SANDELL (S) replik ... 176
Anf. 170 DAVID PEREZ (SD) replik ... 176
Anf. 171 JOAKIM SANDELL (S) ... 177
Anf. 172 IDA DROUGGE (M) ... 178
Anf. 173 JOAKIM SANDELL (S) replik ... 179
Anf. 174 IDA DROUGGE (M) replik ... 180

Anf. 175 JOAKIM SANDELL (S) replik 180
Anf. 176 IDA DROUGGE (M) replik..... 180
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)..... 181
§ 20 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2021−2025..... 181
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU49 181
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)..... 181
§ 21 Uppskov med behandlingen av ett ärende..... 181
Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU41 181
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)..... 181
§ 22 Skärpta regler om utvisning på grund av brott 181
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2025/26:SfU33 181
Anf. 177 MAGNUS RESARE (M)..... 181
Anf. 178 TONY HADDOU (V)..... 185
Anf. 179 OLA MÖLLER (S) 186
Anf. 180 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) 187
Anf. 181 LUDVIG ASPLING (SD)..... 188
Anf. 182 TREDJE VICE TALMANNEN..... 191
Anf. 183 ANNIKA HIRVONEN (MP)..... 191
Anf. 184 INGEMAR KIHLSTRÖM (KD) 193
Anf. 185 PATRIK KARLSON (L) 194
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)..... 196
§ 23 Kärnämneskontroll och bedömningar av överensstämmelse med säkerhets- och strålskyddskrav i verksamhet med strålning..... 196
Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU19 196
Anf. 186 GUSTAF GÖTHBERG (M) 196
Anf. 187 BIRGER LAHTI (V) 196
Anf. 188 EMMA BERGINGER (MP)..... 197
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)..... 199
§ 24 Beslut om uppskjuten ärendebehandling 199
§ 25 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid samt uppskjuten behandling..... 199
§ 26 Kammaren åtskildes kl. 22.56. **..... 200**

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2026